

Dre beduonnghe des namet.
 Ie apostel sinte iacob was gheheuten zebedeus ende iacob iohans broeder. ende benariges dats een kind des donre slages. ende drey meerre iacob. Want hy is gheheten drey meerre iacob zebedeus. dats te verstaen zebedeus soen. en niet allenena den vleische. mer oec na der betekenis des naems. Want zebedeus bedudet gheuende. of ghegheuen. ende sinte iacob ghaef hem selue gode by sijnre martelien. en hy is ons van gode ghegeuen in eynen sunderlinghen patroen. Hy is oec gheheten iacob iohans broeder. want hi was sijn broeder niet alleen na den vleische. mer oec in ghelyckenisse van zeden. want sy waren beide van eynen toerne om den here te werken. Want doe drey sarnauten onsen lieuen here niet en wolde ontfanen. soe seide iacob en iohans here wiltu dat wy seghen dat ter vuer van den hemel come en verberne. Sy waren oec van eenre eersfacht om te leven. Waer by dese twe sonderlinge waren die xpm vrageden van doemsdage ende van anderen dnyghen drey toe te comen waren. Si waren

oec van eenre begheerte. om te behouden. Want sy wouden beide sitten. die ene ter rechterhand. ende drey ander ter luyterhand in xps rike. Sinte iacob is gheheitē een kind des donre slaechts. om sijn goede predicacie. daer hi drey quade mede verueerde. en drey traghe mede veruectē. en dar hi alle lude met verwonderen dede. om dat sy soe hoge was. want s. beda seit van iohanes dat hi so hoge sprac had hi een luttel hoger gesprake al drey werlt en hadden niet mogen begripen. Hi is oec gheheten drey meerre iacob. also drey ander heit drey myne iacob. en dat is om sijn behieren. want hi wert verst van xpo bekeert. Ten anderen om drey vuentscap. want het slymet dat xps meer vuentscap myt diesen hadde dan myt den anderen also het wael slymet. want hi nammen myt he tot sijnē hermelicheidē als dar hi die joncfrouwe veruectē ende daer hi hem glorioselic veruende. Ten derden om sijn passie want hi was iust gepassit onder die ander apostele. Dus is hi gheheten merre dan die ander om dat hi eer bekeert was ten apostelstappe. en aldus mach men he oec wael meerre heitē om dat hy verst gheropen was ter ewyger glorien. **iii. iii.**

Van Sinte Jacob den meerre

Die apostel sinte iacob zebedeus soen doe hy in iudeen en samaria die opuaert ons lieue heeren prediute. soe wert hi ten lesten gesant in hispanien. dat hi daer dat wort godes prediken solde. ende do hy sach dat hi daer gheen profijt endede ende daer alleen neghen ionghers verghadert had. soe liet hi er twee dat si daer prediken solden. ende hy nam dye ander seuen myt hem en ghinc in iudeen. **M**er Johanes beleth seit dat hi daer meer enen bekeerde. Ende doe hy in iudeen gods wort prediute. so sant een toue naer die hermogenes liet synen iongher philetu tot iacobe om datten philetus veruynen solde. vor dye ioden. dat sy prediutane valsth waer. **M**er do en die apostel vor hem allen verwan. myt wedeliken redene ende hi voel miraculen voer he gedaen had so qua philetus tot hermogene ende prees iacobs lernige en vertelde syn miraculen en seide dat he syn discipel werden wolde. **D**oe wert hermogenes gram ende hy maten al lam myt synre touerue so dat hi he nyet en mocht om kieren noch beueren en hi seide

wy sullen sien of dy iacob sal ghenesen. **D**oe dyt philetus myt ene kynde iacob had ontboden. soe sant he iacob hoeft cleet. ende seide hi neem dyt hoeft cleet en segghe die here heeft op dye neder geworpen syn. en dye here ontbynt dye gheuanghen. Ende te hants doe he hoeft cleet ghenakede so wert hi ontbonden van hermogines to uerien ende end hi bespottē en ghinc tot iacob wert. En hermogenes wert gram en riep dye duuelen vor hem en geboet he dat sie iacob en philetu brachtē vor he ghebonden dat si he van philetus soldē moghē wreken. dat he vort aen syn ionghers nit en soldē dorre bespottē. **M**er doe dye duuelen tot iacob quamen. so begonste sy in dye lucht te vliegghen en seide **J**acob gods apostel ontfaem dy onser want eer onse tyt come is so berne wy nu **J**acob seide he waer by sy dy to my ghecomen. **S**i antwerde her moghenes heuet ons ghesunt. dat wi dy en philetu tothe bregghe solden. mer althants als wy tot dy come syn. soe heeft ons god myt vuringhe

11

hattenē gebondē. ende tor-
 ment ons seer. **J**acob seide hē
 die engel gods ontbynde v
 ende hoert weder tot hermo-
 genē en brenctē tot my ghe-
 bonden ongherueest. **E**n doe si
 en wech geuarē warē so gre-
 pen si hē mogenē. en bonden
 hē syn hande op synē rugge
 ende brachten ghebondē tot
 iacob en seide. **D**a sendes
 ons daer wy verbernedē wa-
 ren ende swaerlic ghetormēt
En dre diuele seide tot ia-
 cob ghyf ons in hē macht.
 dat dyn onrecht wy wrekē
 moghē en onse verbernenē
En iacob seide. **S**iet philetus
 is vor v waer om enhiel dy-
 nē niet. **I**n seiden wy en mo-
 ghen nyet gheneken mitter
 hant ene emete die die in dy-
 ne slaepcamer is. **E**n iacob sei-
 de tot philetus. **O**m dat wy
 goet voer quaer gheue sullen
 alsoe ons onse here leerde her-
 mogenes bant dy met du
 philetus ontbindē. **D**oe her-
 mogenes ontbondē was. soe
 stont hi bestaemt. en iacob sei-
 de hē ganc vilic waer du wil-
 les: want ons en behoert nyet
 toe datmen yement syns on-

dankes doe ghelouen. **E**n hermo-
 genes seide hē. ic bekēne der du-
 uele gramstape. ten si dattu my
 yet vandē dynē gheues dat ic
 myt my hebben mach sy sollen
 my doede. **E**n iacob gaf hē sy-
 nen stot en hermogenes ghinc
 en wech en hi brachte alle syn
 boeke vander touerien om dat
 hi se verberne solde. **E**nde iacob
 dede se in dre zee werpē om dat
 dre stanc van hore vuere nye-
 mant derē en solde. **E**n doe hi die
 boeke in die zee geworpē had
 so quā hi weder ten apostel en
 hy hielt syn voete en seide. **V**er-
 loeser der sielen ontfant dien in
 synre bewuuenissen dien du tot
 noch hebs verdragen dy hatende
 en lasterende. **D**oe begonste her-
 mogenes soe seer volmaect te
 werden in gods myn en anet
 soe dat hi voel miracule dede.
Doe dre ioden sagghen dat her-
 mogenes bekeert was. so worde
 si vergramt en ghynge tot ia-
 cobe en berispen waer om dat
 hi xpm p̄dite. **E**n doe iacob ghe-
 proeft had mitter scriftuere x̄p̄e
 toecomst en syn passie doe ge-
 loefder voel van. **M**er **abul** a-
 byrthar die bisscop was vā dē
 iare hi beruerde een groet
 gheruchte in den volke ende

ij.

recht onder deme licham. en
 maecte een forme alsoe groet
 alsoe dat licham was. Ende doe
 gynghen dye iongheren tot
 lupam ende seide hoer. Onse he
 ghus xpus heeft tot v gesendet
 sijn apostels licham omdat
 men doet ontfaen sulste die
 du leuende nyet en wolts ont
 faen. En si vertelden haer hoe
 si daer an gecomen ware son
 der enich bestueren. en sy er
 shedē een tamelike stat toe
 sijnre begrauninge. Doe dyt
 dye conyngyne gehort had al
 so Johānes belet seit. so sant
 sy sie tot enē wredē man in
 boesheiden. Ofte alsoe sijnige
 seghē. so sant sy se totte come
 van hyspanien. dat sy sijn con
 sent hiet op hebbē wolde. En
 diese man. vint sie en lech
 de sie in ene kerker. mer doe
 hy at so ontdeede dye engel go
 des den kerker. en liet sy vu
 wt gaen. Doe dat dye man
 vernam soe sande hi haestelic
 ridders na hē. die se vaen sol
 den. mer doe dye ridders ouer
 een brugge varen soldē. so brac
 dye brugge en si verdroncken
 alle in die viuiere. Doe dye
 man dat hoerde so had hy wou

we en hy ontsach hē en sine lude
 en sant hē na. en bat hē. dat
 sy tot hē weder keerde en sy sol
 den vercrighen. wat dat sy
 woldē. en doe quame sy weder
 en bekeerde tfolc vander stat
 tot xpm. Doe dat lupa hoerde
 do was sy herde droeuich. En
 doe dy ionghere weder tot hoer
 quame. en sy hoer seiden des co
 nings wille soe antwoerde sie.
 Neemt dye ossen dye op diese
 berghe sijn. en doet sye in eyne
 waghen. en voert sie toet u
 wes herē licham. en sticht een
 stat alsoe ghy wilt. Dyt seide lu
 pa myt quader meymighen
 want si wist wael. dat die of
 sen waren wilde stierē. en dar
 by waende sy. dat si se niet en
 soldē moghē vaen. hebben noch
 spanen in den waghē. Ofte
 al mochte syse in gespanē heb
 ben dat si herwert en derwert
 solden lopen. en dat sy alsoe de
 waghē breekē solden. en de lich
 am af werpen. En dye disape
 len dedent. mer teghē gode en
 is gheen wysheit. mer dye ion
 ghers en peynsde om hoer boef
 heit nyet. en gynghē op den
 berch en deden bersten enen
 draec mytte draec teyke des

lande. **M**er sunte Jacob openbaerde hem in dre gelikenis se eens eyenden mans. en hi troesten en seide. **G**if my dese doeden. en sitten achter opt peert. en aldus voeren sie bynnen dier nacht oer dre son op ghinc vijftien dachuaerde. en quamē ten berge der bliscap die op een half mile na toe sunte iacobs is. **E**n sunte iacob dede dier beide af gaen ende beual den leuende dat hi die canoniken van sūte iacobs solde vergaderen om de doeden pelgrim te grauen. **E**nde dat hi synen gesellen seggen solde dat oer pelgrimaedse niet en waer. om dat si haer belofte te brockē hadden. **E**n hi dede dat hi beual en seide synē gesellen vā hore wege. dat hē sunte iacob beual. **A**lse calyetus die paeus seit. **S**o toch tot sunt iacobs weert een durtsehe man. myt synē soen. **I**nt iaer ons heren dusent lxxxij. en hi toch in dre stat van thelosen om dat hi daer herbergen wolde. en sin weert maecte droncken. en hi stat al hemelic in syn male enen silueten nap. **E**n doe si des morgens wechwaerē gegāen so volgede hi na en dede sie weder brenngen als dieue. en hi leechde hem

dat si hē enē siluete nap ghestolen hadden. **E**n doe si seechde dat hi se dede hangen wert dat men den nap onder hē vindenconste. **E**n doe men dren nap in dre male gheuonde had. so leide men se te hants vor den richter en men gaf vomyssē ouer hem ende al dat si hadden gaf men den weert. en men wijsden enē van den twee te hangen. **M**er doe die vader voer den soen. ende die soen wilde vor den vader hanghen. die strijt van hē twee was groet. ten lesten henc mē den soen. **E**n dre vader ginc voort tot sūte iacobs wert. en na xxxvij daghe. so quā dre vader weder. en keerde daer syn soen hinc. en he beueenden altesker. en sy soen dre ghehanghē was begonsten te troeste en seide. **W**el lieue vader en weent niet. want my en was nye also wael want tot nu heeft my sūte iacob beholde. en gheuodet myt hemelscher spysen. **D**oe dat die vader hoerde. so liep he ter stat wert. en tfolc quā en dede des pelgrims soen gesont af en hē ghen dē weert. **H**ugo vā sūte vitoers seit. dat die duuel apenbaerde enē pelgrim die tot sūte iacobs wert ghinc in sūte iacobs ghelike en hi seide hem. en he seide hē voel vā keitueit deser werlt. en hi seide hē dat hi salich syn solde. wolde

V.

der manslachte. **M**er doe men
 syn graf maecte. hi dy doet
 was. wert leuende. en hi seide
 hem allen die vloghe wat he
 ghesthiet was en seide. **D**oe
 ic my seluen ouermits des
 diuels met ghedoot had. soe
 begrepe my die diuclen en lei
 de my te romen wert en sūte
 iacob qua ons na lopende en
 berispede dye diuclen seer vā
 haere bedrieghenisse. en doe
 sy lange onderlinge stede by
 sūte iacobs dwanghe quawē
 wy tot enē mersthe. daer on
 se vrouwe maria sat en sprac
 myt voel santen. **E**n doe sūte
 iacob haer ouer die ghecla
 ghet had om mynē wil soe
 versprac sy seer dye diuclen
 en beual dat mē my wederte
 licham brengen solde. **D**us nā
 my doe sunte iacob. en bracht
 my weder ten licham. alse ghi
 siet. **E**n binne duen dagen was
 hi so ghenesen. dat hi myt dan
 dye litteken en had. **E**n hy
 ghinc en wech tot sūte iacobs
 wert. en doe hi sine ghesellen
 vant so vertelde hi hē al dat
 he ghesaet was. **A**lso calixto
 dye paes seit. so was een fran
 soys die toe sūte iacob wert
 ghinc myt synē wiue en myt
 synē kynderen. **I**nt iaer ons

hen dustent. **E**. om dat sie vlie
 wolden die sterfte dye m vrāt
 rike was. en om dat hi sūte
 wolde visitieren. en doe hi ter
 stat vā pampiloniē ghecomē
 was. soe sterf daer syn wyf. en
 syn weert toech toet hē wert
 al haer gelt en tpeert daer hi
 en sine kyndere op voete. mer de
 se pelgrim toech en wech al we
 nende. en droch eē van dē ky
 deren op sine stholderen en die
 ander leide hi mitter hant.
En hem qua eē mā te ghemoe
 te myt enē ezelen. en vā mede
 liden so leende hi hē dē ezelen
 dat hi syne kynde daer op voe
 ren solde. **E**n doe hi tot sūte
 iacobs ghecomē was. so ape
 baerde hi hem. daer by. daer
 hy wake en bede en vraghe
 de hem ofte hi verweert kede
Ende doe hi seide neen. so sei
 de hi ic bin sunte iacob die a
 postel. die dy mynē esel ghe
 leent heeb. en ic sal en dy noch
 lenen mede weder te keren
Mer du saltreweten. dat dyn
 weert doet sal vallē. vā enē
 solre en du sulde al weder heb
 ben dat hi di nam. **E**n als dit
 aldus ghesthiet was so quam
 hi blide te huys. **E**n doe hi sy
 kynde vādē ezelen ghedaen had.
 soe voer dye ezelen en wech.
Het was een coepaeman

om sine wil
 nam tebens
 hē seluen.
 om dwech
 by ghehe
 by anet had
 om doede
 leude. en se
 el ten toene
 die hē ghe
 m slūe dode
 iacob toe ghe
 en vocaden
 en doe en daer
 hede. so vbat
 weder leuende
 sūte iac
 so was een
 dom van laer
 groter deuo
 iacobs te ga
 hi denweert
 minē der na
 den. en doe hi
 se apotehar
 enē nacht
 like en sude
 en doe hi
 de dye diuel
 die apostel
 pleges te der
 ut is seer bli
 machet. mer
 huys byste
 onarsheet
 licht. so byla

VI.

he. mer hi en achtet niet. en
 hi veromweerde he te betere
 daer na weet hi in ene stride
 doersterken mit ene speer. **A**
 so calixtus die paues seit. soe
 was een man va versalau die
 te sute iacobs wert ghinc. en
 he ghebrac gelt. en doe hi he
 staemde te bydden. en hi onder
 ene boom lach en sleep. soe droem
 de he datts sunte iacob voede
Ende hi ontspranc. so vant hi
 to sine hoefde een gersten broet
 ende daer mede leuede hij vijf
 tien daghe tot hy te huys qua
 nochtan at hy daer alle daghe
 af. wat hys mochte. en des an
 deren daghes so vant hrt in sy
 nen sack al gheheel. **C**alixtus
 dre paues seit dat een poetter
 qua en was va portolonien.
 die int Jaer ons here dusent
 en hondert tot sute iacobs wert
 en hi bat allene dat hi nimmer
 meer van syne vrande en moef
 te werden gheuaen. **M**er doe
 hy weder quam doer realie. soe
 wert hy in dre see van de saun
 tenē gheuaen. en hi wiet diavi
 le van he vercoeft. in iaermerc
 ten. **E**n doe hi xiiij werf vercoeft
 was. en hy myt dubbelen vete
 re ghespanē was. soe anriep hi
 sute iacob. en sute iacob apebar
 de he en seide. **D**oe du in myn

kerke waers. soe lieftu achter die
 salicheit dyre sielen. en bades alle
 ne om die verloeffnisse dyns lich
 ams daer om hebstu dyt onghe
 ual ghehat. **M**er om dat onse he
 ontfarmhich is. soe heeft hi my
 ghesant. om dat ic dre verloeffen
 sal en te hants brake syn veterē
 en hy droch daer af een deel. doer
 der sarratenē lant. en haer borghe
 om te tughen dese miracule. en
 qua weder tot syne lande. daert
 alle die lude saghe en verwoder
 den. **W**ant als he yement vaen
 wilde. als hi die veterē sach soe
 vloech hi. mer oec alse in die wil
 dermissē. wilde offen of ander
 wilde dieren te hem wert quame
 te hants als sy die veteren saghe
 so worde si alte seer veruvert en
 vloghen. **I**nt Jaer ons hen ay
 et xxxvij. so was een ionghelē
 van simpelheide bedroghē. welc
 ionghelme was va eenre bordy
 die preit heit. die staet tussche
 florensen. en pistouē. en in sute
 iacobs auent. so stat hi tuer in
 een sime voethers toern. omdat
 hi hem syn erfichich onder gne
 wilde. **H**ier om wert hi gheuaen
 en verordelt datme slepe solde
 en verbernen. en hi brichte syne
 sunde. en offerde he selue sute ia
 cob. en als hi langhe gheslepet
 had gheueest in een hemde op

chde hi f...
 danc...
 want...
 by ic...
 wolde...
 men die...
 p...
 te m...
 be...
 sal...
 met it...
 we...
 te u...
 l...
 end...
 a...
 we...
 sp...
 en...
 als...
 di...
 die...
 en...
 in...
 om...
 sp...
 en...
 want...
 we...
 wa...
 want...
 we...
 wa...
 want...
 we...
 wa...

steenachtich lanc. so enghewoelde
hi gheen quetsinghe. in synē lich
aem. noch in syn hende. **Z**en les
ten wert hi andē stake ghebonde
ende men leidē al om. en dme hē
holt. en men stacker tſuer in en
dat holt. en die bande v̄brende.
mer hi dpe altoes sūte iacob an
uep. en wert nret ghequetſet.
noch in sy lichaē noch in sy hem
de. **E**n doe sy hem echter mit vuer
werpē wilde. so v̄losten sūte ia
cob echter. en got wert grotelic
ghelouet en ghedanct in sūte
iacob synē apostel. **Cristoffel**

Wat dpe naem bedudet

Qristoffel eer hi ghedoep
was so hiet men v̄stotē. daer
na hiet men cristoffel. dat bedu
det xpm draghende. en dat was
om dat hy xpm in vier manie
ren droech. Dat was op sy ſaul
deren. daer hi hē ouer droech. in
den licham bi vasten. in der by
inicheide. in den mont by den

beliene of by predicatiē
¶ Cristoffels passie.

Qristoffel was van dē gheslechte
van chanaan. en hi was alte
groet van maefel. en vā vreseli
kē aensichte. en hy was rij aubitē
lanc. Alse men in enighe vā synē
werken leest. op ene tyt doe hy
stont voer enē prince vā chana

an. so quā in syn herte. dat hy
soeken wolde. den meestē prince
vāder werlt. en dat hy myt hē
wonen wolde. **D**us quā hy
tot enen groten conynce daer
dpe mynae af ghinc. dat dpe
werlt ghenen meerre prince
enhad. **D**oe en die comē sach
so ontfinc hi en gheerre. en de
den wonē in syn hof. **O**p een
tyt was daereen speel man. en
hy sanc een ledek in vor dē co
mē daer hy dicwiledē diuuel
in noemde. mer om dat die co
nynce keesten was. so seide hy
hē. also dycke als hy den diuuel
hoerde noemē in dē aensichte
myt enē cruce. **D**oe dat cristof
fel sach so verwonders hē herde
seer. waer die comē dat dede
ende wat dyt teikē bedude. en
doe hi dat den comē vragede
en hys hē niet beruchte en wol
de. so seide hē cristoffel. **E**n segdi
my dit nyet. so en sal ic niet
meer myt dy wonē. **E**n her
mede wert dy comē ghedwō
ghen. en seide tot hē wāneer
ic den diuuel hoer noemē. so
teiken ic my. myt diesen teikē
om dat ic ontfie. dat hi in my
macht ontsaen mochte ende
my stādē. **C**ristoffel seide hē. **O**nt
sistu den diuuel. dat hi dy ſra
dē mach so schymet. dat hi meet

re en machtigher 16. dan ghy.
 den du so seer ontfies. dus en heb
 ic niet dat ick begheer. want ic
 waenden dat ic gheuonde had
 den machighsten. en den meesten
 he van der werlt. Mer nu bliuet
 ghesont. want ic wil den duuel
 ghaen soeke. dat ic he tot en he
 ontfien mach. en dat ic syn ma
 pe weeden mach. Dus ghinc hy
 van den coninc en hy ghinc de
 duuel soeke. en doe hy doet een
 wyldernisse qua so sach hi een
 grote menichde ridders. en een
 van den ridders wret en veruee
 lic quam tot he en vraghede he
 waer hi ghincghe kristoffels
 antwerde hem. Ic gae soeken
 den duuel. dat ic hem tot myne
 behoef tot en here nemen sal.
 En hi seide he. ic bryn dre ghene
 den du soekes. Doe wert crys
 toffels verblize. en vbant hem
 seluen dat hy ewelic syn knecht
 syn solde ende ontfenck he vor
 synen heer. Doe sie beide dus.
 tegader voere. en si in ene ghe
 menen weth een cruce saghe
 staen. te hants als dre duuel
 dat cruce sach. so wert hi ver
 ueert en vloech. en hi liet den
 weth. en leiden cristoffels doer
 dre wyldernisse. en daer na
 bracht hi en weder ten weghe

31
 Doe dyt cristoffel sach. so verwon
 derthem. en sechde. waer by dat
 hy so verre den slechte weth va
 vresen ghelathen had. en dat hy
 so verre vten weghe dwalende
 ghegaen waer. doer so sterpen
 weth. mer doet he dre duuel ghe
 ens syns seghen en wylde. so seg
 ghe hem cristoffel. En segsta my
 niet dyt so sal ic te hant van
 dy gaen. Hier by wert dre duuel
 bedwonghen en seide he. Een man
 was dre men xpus hiet. aen een
 cruce geslaghen. en als ic dat
 teken van den cruce sie soe ont
 sie ic my herde sier. en va vrese
 vlie ic. kristoffel segghe he. Doe
 is dan die xpus meerre en mach
 tigher dan ghy. wyes teken dat
 tu soe ontfies en vlies. noch
 heb ic om niet ghepynnt. en noch
 en heb ic niet gheuonden den
 meeste prince van der werlt.
 Nu blyf wel. want ic wil dy la
 ten. en xpm gaen soeken. En doe
 hy langhe ghesocht en ghevra
 ghet had wie hem xpm solde
 leren kennen. so qua hi ten lesten
 tot eyne heremite die he xpm
 predieten. en leerden neerstelic
 in in syn geloue. En de heremite
 seche tot cristoffel. Dese coninc
 diendu meens te diene. hi wil
 dusdanē dienst dat ghi dicwile
 sult moeten vaesten. hi seide. hi

eysche enen anderen dienst van
my. want dyt en mach ic niet
doen. **D**re heremyt seide echter.
ghy sult hem oec veel bedynghe
moten doen. **K**ristoffel seghede
Ic en weet niet wat dat is. noch
diesen dienst en mach ic oec
niet doen. **E**n dre heremyt seide
hem. Weetstu dese riuere. daer
voel lude in anxe van horen
liue ouergaen en oec verderue
hy seide ia ic. **D**re heremyt seide
he. **D**m dattu groet byst van
maetsel en sterc. wiltu daer sitte
by der riuere. en alle lude ouer
draghen. so salt den comyn den
du dyenen wils seer bequaem
syn. ende ic hope dat hy hem
daer dy vtoene sal. **K**ristoffel
seide hem. **D**esen dienst mach
ic wael doen. **E**n ic beloue he
dat ic om synen wyl desen dienst
doen sal. **D**us ghinc hy tot der
vloet wert. en maecte daer ey-
ne wonynghe tot synue behoef.
En hy droch ey grote roede in sy
hant. daer hy he mit water me-
de hielt. ende droch ouer al die
ghene die quame. **D**oe hy dit
langhe ghedaen hadde. so ghe-
uuel op een tyt do hy in syn ha-
sken lach. dat hy hoerde eens
kyns stemme. dre he riep en sei-
de. **K**ristoffel com vte en drach

my ouer. **Z**e hans ghinc hi wt
mer hy en vant nyemant. **E**n
doe hy weder comen was in sy
huyslyn. so hoerde hy echter we-
pen een stemme die hem riep.
En hy ghinc echter wt. mer
hy en vant nyemant. **D**erde
weef wart hy va desen gheue-
pen. en hy ghinc vte. en hy vat
een kynt sittende opt ouer va
der riuere. en bat. **C**ristoffel dat
hy he ouer draghe wolde. **K**ris-
toffel nam dat kynt op synescol-
deren. en nam synestoc in syn
hant. en stat in dre riuere. **O**uer
tegaen. en twater van der ri-
uieren begonste allenthe te
heffen. en dat kynt begonste te
weghen als loet. en hoe hy vor-
der ghinc so dat water meer
wies. en dat kynt begonste meer
en meer te wegghen op cristoffels
solderen. myt alte swaeren laste.
also seere. dat cristoffel in gro-
ten anxe was. en ontsach he
seer dat hy verdrincken solde.
Aer doe hy myt pynne tume
ontgaen was. en ouer dre
vloet ghetome. en hy dat kynt
ant ouer neder had gheset so
seide hy hem. kynt du hads my
in groeten anxe ghebrachte.
ende du wegghes so seere. al had
ic aldre werlt op my ghehat.
ic hadde tume. so grote last ghe-
had. **D**oe antwerde he thynt

Christoffel en terouwer dy mar
vte oechts met allen
alle dre werlt. mer du
vte oechts seiden gheda
vte oechts die dre werlt
vte oechts ic hy riep. hy
vte oechts du in die
vte oechts om dat
vte oechts dat ic water se
vte oechts oer tume. so seere
vte oechts dy huys in
vte oechts en du sal sien des
vte oechts dat hy gheblort sal
vte oechts sal vte oechts op hebbē.
vte oechts wat hy van synē
vte oechts Cristoffel ouer qua
vte oechts in dre eer
vte oechts mogghen op
vte oechts dat hy dat by blader
vte oechts en palmboom. en hy
vte oechts op vte ra. qua
vte oechts in salen in een stat
vte oechts om dat hy water
vte oechts en vte oechts. so bat
vte oechts in he wolde ghe
vte oechts vte oechts vte oechts
vte oechts hy in bedynghe
vte oechts die riuere ouer
vte oechts gien. **D**oe doe ef
vte oechts van gode ont
vte oechts derude in sy hoeft
vte oechts in stat daer hy seer
vte oechts die keesten die
vte oechts die seerehade
vte oechts hee. **D**oe sloech
vte oechts riuere in syn

Kristoffel en verwonder dy niet
 want du en hads niet met alle
 op dy alle dyre werlt. mer du
 heues op dyn scolderen ghedra
 ghen den ghenen die dyre wilt
 maecte. Want ic byn xpus dy
 comit. dy god dien du in die
 sen werken diens. En om dat
 tu weten suld dat ic waer se
 ge als du ouer comes. so sette
 dinen stoc neuen dyn huys in
 dyre eerde en du suld sien des
 morgghens dat hi gheblort sal
 syn. en hy sal vrucht op hebbe
 ende te hants was hy van syne
 oghen. **D**oe cristoffels ouer qua
 so stac hy syne stoc. in dyre eer
 de en doe hy des morgghens op
 stont so vant hy dat hy blader
 had als een palmboom. en hy
 had dattelen op hier na qua
 cristoffel. te salon in een stat
 van lianen en om dat hi haer
 tonghe niet en vstont. so bat
 hy gode dat hi he wolde ghe
 uen die verstandnisse vader
 talen. **M**er doe hi in bedyghen
 was. so hield die richters ouer
 pot en liet gaen. **M**er doe t
 toffels die tael van gode ont
 faen had. so deckede hi sy hoeft
 en quam ter stat daer hy strei
 den solden en die kersten die
 men daer pynde die sterchede
 hy in onsen heer. **D**oe sloech
 en een vande richters in syn

aensicht. **D**oe ondete cristoffel sy
 aensicht en seide. **E**en waer ic
 nyet kersten ic solde te hants mit
 onrecht wreke. **D**oe sette cristoffel
 syn roede in dyre eerde en om dat
 hy dat volc bekeren solde. so bat
 hy gode dat sy bloren solde. ende
 te hants gheschredet also. **E**n daer
 om gheloesden viij. mēschē. **E**n
 dyre coninc sant twee hondert
 ridders dien tot he brenghen
 solden. en doe sie hem bedende
 vonden. en si he ontsaghe dit
 te seghen den coninc. so sant
 hi echter twe noch hondert rid
 ders. die wellie. doe sie cristof
 fel vande bedende. **E**n cristoffel
 stont op en seide he wat soecti
En doe si syn ansichte saghe. so
 seide si. Die koninc heuet onoghe
 seint dat wy dy tot he gheuāge
 brenghen sullen. **K**ristoffel seide
 hen. **W**olde ic. ghi en soldet my
 nyet moghen brenghen ghebon
 den noch ongebonden. **E**n seide he
En wiltu nyet comen so gaue
 vilic waer du wils. en wy sullen
 den coninc segen. dat wy dy niet
 en vonden. **T**en sal alsoe nyet ghe
 sthen. sprac hy. mer ic sal myt
 v gaen. **E**n kristoffel bekeerde
 seten gheloue. **E**n dede he syn
 hande op syne rugghe bynden. en
 he vor den coninc ghebondē leide
Doe hem dyre coninc sach werth
 verueert. en viel vā syne stoel.

ix

cominc. en hi dede een slaen myt
 yseren roeden. en hy dede hē enē
 glorenden yseren helm op syn
 hoeft setten. Daer na dede hy
 hē maken enē yseren fornase
 ende dede cristoffel daer op bē
 den en werper vuer en pet
 onder en deesse bernē. mer die
 fornase sinalt als was. en cris
 toffel quā ongequetst vte.
 Daer na dede hem dye comē
 aen enē stacke bynde. en hy
 dede hem vierhondert ridders
 doerschieten mer dye ghesaute
 bleue alle in die lichte hāgē
 de ende gheen en mochte cris
 toffel ghenaken. Mer die co
 ninc dye coninc dye woende
 dat hy van den ridders ghe
 scotten was so spottene hme
 ende te hant keerde een van
 den scotten vter lucht. en voer
 den comē in syn oghe. en hy
 wert te hant blint. kristoffel
 seide hem doe morgen sal ic
 steruen. mer du tyran sals
 maken modder van mynen
 bloede. ende du sals daer mede
 dyn oghe salue en du sals
 gheuesen. Doe deden dye co
 ninc onthoefden. en dye nam
 en luttel van synē bloede. en hy
 lechdet op syn hoeft oeghe.
 en sechde. In cristoffels godes
 naem. en tehant wert hi ge
 nesten. Doe geloefde die coninc
 en gaf een ghebot. soe wie go

de ende sunte cristoffel blasphemē
 meerde datmen tehant vsloge
 nutten siverde. **Wat dye name**
nazarius bedudet.
Nazarius bedudet also voel
 als nazarenius dat bedu
 det gheuihet. ofte suuer ofte v
 steiden. ofte bloende. oft wachte
 de. In diesen naem vintmen
 vijf dynghen. dat is geperns.
 begeerte suuer. die menighe ghe
 recht. daet en sprake. Want eghe
 perns sal heilich syn. die beghe
 te suuer. die menighe gherecht
 die daet gelyc. en die sprake ghe
 maniert. Al dyt was in naza
 rius. Want hy had heilich gepern
 se. en daer om is hy gheheite
 suuer. hi hadde rechte menighe
 en daer by is hy gheheiten vsch
 eiden. Want dat is dye menighe
 die die werche seet. Want van
 enen simpelen oghe so is die
 licham daer. en van enē stalkē
 oghe. is al dye licham doncker.
 Hy had gherechtighe ofte ghe
 ke daet en daer aff is hy gheset
 it bloende. Want dye gherecht
 ghe sal bloren. als een lile. Hy
 had ghenamerde sprac. en daer
 om is hy gheset wachtende.
 want hy wachte syne woerde.
 dat hy nyet en mysdede in syn
 re tonghen. Celsus is te seggen.
 die hem seluen bouen hē selue
 verhief om dat hy syn kynsche
 oltheit myt syne daghede vho
 get. Men seit dat Ambrosius

desse martelaren leuen vant in
den boeke van getuaes en pro
thasius passie. Mer men leest
in enen ander boeke. dat een
philosophe. die inicheit hadde
tot nazarius syn passie. screef
en cernaus die haer licha groef
hi leechde se tot hare hoefde

Sunte nazarius passie.
Nazarius was eens alte
edel mans soen. die affricanus
hiet. mer hy was iode. En pe
tua dat heilich kersten wyf
was van romen geboren syn
moeder die herde edel was. die
van **P**eter den apostel ge
doept was. Doe hi ix iaer alt
was. so verwonderde hem heer
de seer. dat hy sach dat syn va
der en syn moeder in hare leue
soe ongelyc. ende soe vsciden
waren. om dat syn moeder
hielt die wit. van den doepsel
en syn vader dre wit va de sa
terdaghe. En hier by begonste
hy seer te twiuelen. wie hy vol
ghen solde. om dat elc va he
beiden. pinde dat sine tot har
re wit solde brenghen. Ten les
ten alsoet god wolde. soe volge
de hy der moder na en lmus die
pauwes doepten. Doe drt dre
vader vernam soe begonste hi
en te trecken van synē goede
wil en leechden he vor die tor
metē die mē den kerste dede.
Dat men seit dat lmus die pau
wes nazarius doept. men sul

weten dat. doe lmus noch gee
pauwes en was. mer hy wert
daer na want als men vint. so
leefde nazarius lange na dat hi
ghedoept was want hy was
van nero ghedodet die sūte pe
ter cruysten in achterste jaer
van synen rike. Want lmus
was na sunt peters doot paeus
Doe nazarius gheenssme sine
vader volgen en wolde. mer dat
hy te volcomeliker xpm predic
te. so ghinc hy wt romen. om die
bede sine vaders en moeders die
he ontfaghen dat men doden mocht.
En hy nam seuen oemers ghe
laden van haren guede en quam
daer mede in ytalien. en daer
dalde hie alde armen. Mer indat
tiende iaer na dat hy van romē
voer so qua hy te placēne. en da
na te melane en hy vant dat
men daer gheuanghen hielt
in der kerker since getuase en
pthase. Mer doe men hoerde dat
nazarius die martelaren ver
stolte. so leide men haestelic woe
den proest. En om dat hy in xps
gheloue gheduerde so sloech
men mit stocken. en also ver
dreef men wt der stat. en hi
ghinc van dre een stat in dre
ander. Ende syne moeder dre
doot was apenbaerde hem en
verstercten en hiet he dat hie
gallien comen was die men
gomelle gomelle hiet. en hy
daer voel lude bekeert had. soe
bracht he een haer kynt dat tel

sus hiet en bat hē dat hiet doe
 pen solde. en myt hem leiden
Doe dat drey proest van galli
 en hoerde. so sloet hy nazarius
 ende celsū in enen kerker hā
 hande gebonden op haren rug
 ghe ende lechde sie mit hals yse
 te des anderen daghes soldelhi
 se doen tormenten. **Doe** sande
 sijn wyff tot hem en seide dat
 tet waer een ongerecht von
 nisse dat hy die onnosse ver
 derfde. en dat hy dorste den al
 mechtighen god doemen. En
 myt desen worden wert die
 richter ansiet. en liet sie gaen
 mer hy beual hem dat si daer
 nyet predicken en solden. **Dus**
 quam nazarius ter stat van
 trier. en daer pōditen hy xpm
 yest. en bekeerde veel lude. te
 gheloue. en sachte daer een ker
 ke. **Doe** dyt cornelius drey vi
 rius hoerde. so ontboet hnt
 nero den kerker. en hy sant. C.
 ridders om hem te vaen. **Ende**
 doe sien geuonden hadden.
 neuen een beduyhs dat hy
 daer gemaect had. so bonden
 si hem sijn hande. en segede. die
 grote nero onbriet v. En naza
 rius seide hē. **Een** onghemani
 ert coninc heeft onghemani
 erde ridders. als ghy quaemt
 waer hy en sechdy niet. nero
 roept dy. en ic soldet ghecomen
 sijn. **Dus** leiden sine ghebonde
 tot nero en sy sloghē thynt cel

sijn anden wanghen om dattet
 weende. en dwonghent hē te
 volgen. En doe sie nero sach soe
 gheboet hy se in enē kerker te
 sluten tot dat hy sijn verderuen
 solde. mit tormenten die hi vsie
 ven solde. Hier en bymē doe nero
 ghesant had iaghers. om een beef
 te te vanghen. so quā haestelic
 een grote menichte van beeste
 en liepen in neroens priuel. en
 daer doeden si en stoeden veel
 lude also seer dat nero van anet
 vloech. en myt synen voete die
 ghevont was konde hy aume
 ten palase comen. en doe hy lan
 ghe aen diesen voet lach. so ghe
 dacht hi ten leesten nazarius en
 celsus. en hi waende dat die gode
 op hē vbolghē waren om dat
 hi se so langhe liet leuen. **Doe**
 gheboet drey kerker ridders dat
 si nazario soldē stote en slaen
 en dat si hyn vte kerker vloer
 sen solden. en dat si se voer hem
 brenghen solden. **Mer** doe nero
 sach dath nazarius ansichte daer
 was als drey sonne. so waende hi
 dat hi hem diuelic bespote en
 hi beuael hem dat hy sijn toue
 rie aef leechde. en beual hē dat
 hy den goeden offerde. **Doe** naza
 rius ten tempel geleit was. so bat
 hy dat si allutel wt ghinghen.
 ende doe als hy bede so worden
 al die afgode te broken. **Doe** dat
 nero hoerde so hiet hy dat men
 hem in die zee woerp en hy be

ual weert dat hi ontghinge dat
si hem volgheden ende bernē ende
dat si die affche van hē in dre
zee worpen. **D**us dede men naza
ry en thint celsū in een faep. en
men woerde se mit midden der zee
ende daer werp men se vte en te
hant weert beroert daer omtrent
t sap een alte grote tempēst. ende
omtrent dese sanctē wast al stil
le. **E**n om dat dye saplude ont
saghen te verdincken en si rou
hadden van dat si teghē die san
te ghedaen hadden. siet so ginc
nazarys en thint celsus opt wa
ter en openbaerden hem. mit
bliden ansicht. en si ghynghē mit
sap. **E**n om dat si gelouich wor
den waren so stilde nazarys. die
zee en hi voer van daer mythe
wael de streden tot centre port
die ianue hiet. **E**n als hi lan
ghe daer ghepredict had so qua
hy ten leesten te melanē daer
hy ghelaten had geruase ende
ptase. **D**oe dat auelyn die pro
est verhoerde soe sant hy naza
rye in alende en liet celsū bli
uen mit enen wiue wonēde.
Mer doe nazarys te wmen qua
en hi daer sine vader vant olt.
ende kersten. so vraghede hi hem
hoe hi bekeerde. en hi seide hem
dat hem sūte peter die apostel
apenbaerde en dat hi em riet.
dat hi volgen solde te xpm wt

17.
sine wiue en sine soene die
voer waren. **H**yr na wert na
zarys ghedwongen weder te
keren. myt groten onrecht te
melanen. van waer hi te wme
in ellenden gesent was. ende
dat deden die bishope van den
tempel. **E**nde daer wert hi mit
celse den proest ghepsentiert.
en daer leide men hem vter
porten. die men romeyne hiet.
in die stat die men hiet in mu
re ende daer was hy myt celsō
onthoest. **E**n doe die kersten
haer licham begrauē hadden
in hazen hauen. so apenbaer
den dese sanctē enē kersten die
teracius hiet en seide hem.
dat hi om neroens wil haer
lichamen dieper grauē solde
in sine huys. **E**nde hi seide hē
ghi heren. ic bid v dat ghi
myn dochter geneest die lam
is. **E**nde doe si te hans geneest
was. so nam hi haer lichaem
en groeffe. also si hem beuolē
hadden. **N**a voel tyts soe ver
toende god haer lichaemen
sunte Ambrosius. en Ambrosius
liet celsū in die stede weder
mer hy vant nazarye also
versch van den bloede als off
hi daer te dier vren gheleit
had gheweest myt wonderli
ken voeke wael rukende al
gheheil en volmaect mitten
hoefde en mitten haer ende
myt sinen baerde. **E**nde hy

... totter apostel ker
... van palude
... En na
... En leetpē
... En woe ghe
... En waer ons
... En feler legde
... En woe gheen paves
... En woe do lube
... En woe en wode
... En woe ingelouicheit
... En woe en ellende van
... En woe soe en de
... En om dese
... En woe van
... En woe byli
... En woe en
... En woe en hy
... En woe bysopen
... En woe en twe
... En woe mit hem
... En woe en gelouich
... En woe en weet en
... En woe verhoef felue
... En woe en by riep
... En woe in dese manie
... En woe vander ghe solde
... En woe myt anstantmo
... En woe vander die
... En woe welke feler gedoet
... En woe die woert was
... En woe in onder seef
... En woe vander
... En woe quachet. **E**nde
... En woe die vblign
... En woe men woe prief
... En woe doer sloech ne
... En woe om datter lube
... En feler die

voerden ouer totter apostelē kerke sunte Peters en sūte pauuels ende groef hē daer eerlic En na verhef hi oet celsū En leet hē in die selue kerke Si waerē ghepassijt onder nero Int iaer ons heren. l. vij. **Sūte felix legede**

Felix wert gecoren pauues na liberū want doe liberū drey pauues niet en wylde consentieren arius ongelouicheit so wert hy versent in ellende van constantine constāns soen. en daer in bleef hy in iaer En om dese sake so hoese al drey dergie van romen felice voer hē paeus by liberū wille en consente En dese felix vergaderde ene raet. en hy verdoemde voer rlvij bischopen den keiser constantine en twe van synen papen diet mit hem hielden. dat hi een ongelouich ariāen was. Hier om wert constantin gram. en verdreef felice van sine bischopdom. en hi riep liberū weder in deser manieren. dat hy wandringhe solde hebben alleen myt constantino ende myt eynighen ander die hi wilde. die welke felix gedoet hadde liberū drey vmoert was vander ellende hi onder screef in der arianen brief vander onghelouigher quaetheit Ende hier mede so wies die vbblynghe so seer dat men voel pueters en cleercke doot sloech neuen die kerke. om dattet liberū niet en vboet En felix die

uten bisdom vstotē was. woen de in syn eerue. en daer na men hem vte en sloech hē sin hoeft af Int iaer ons heren cc. en. xl. **Sunte simpliaus en faustims passie**
Simpliaus en faustim waren twe broeder. en om dat sie niet en wilden offeren. den afgoden so woerde hē voel tormenten gedaen te rome ond dyodecaane Ten leesten gaf men die sentencie. op hem. en si worden onthoest en men werp haer lichamen in dreyt bre axer haer suster drey beatri se heit haelde haer lichamen vter riuieren en groeffe eerlic Mer lucreaus die proest doe hi haer erue om muerde so dede hi se holden. en beual haer dat sie drey afgode anbede ende doe svs niet doen en wilde so dede se lucreaus des nachtes van sine knechte ver smoren En luca drey maghet nam haen lichaem en groeffen neuen haen broeders Hier na ghinc lucreaus in dat erue ende hi maette daer sine vruenden een wetstap en doe hi drey martelare bespote soe riep daer een kyndekyn dit in doekelme was gewonden daert in der moeder scoet lach en soech. daer syt alle horden lucrei hoer du heuestge doot en onttrachticht. en syste bouen bleuen. sich du bistege

geuen den viande in besittinge. ende te hant wert lucretius vā anete en vresen mitte du uel beseten en hy wert due vres so seer gepijnt. dat hi in der werstap doot bleef. **D**oe dat sage dre daer waren. so woerde sie bekiert ter gelouen. en si seide al dat in der werstap gevrake wert sūte beatrijsen der maghet passie. **S**i waren gepassijt int jaer ons heren. **C. C. lxxxviij**

Martha xpus **V**ā martha wer dine si was **legēda** gheboire van tyro en eucharua vten conūcliken geslechte. haer vader was hertoge vā sirie en vander zelande. ende vā voel anderen. mer martha had mit lazarus haer broeder. en mit maria haer suster van vaderliken erue magdalū. en bethanien en een deel van iherusalem. **M**en leest niet dat sie rement had of trouwede. **S**i was een edel werdyne. en diende onsen here. en wilde dat haer suster hem oec ghedient had. **W**ant haer dochte wael. dat alle dre werlt. niet weert en was so groten gast te dienē. **N**a ons heren op vaert. na dien dat dre discipelen gestreden waren. so was sy en lazarus haer broed. en maria magdalena haer suster. en oec sunte maximinus dien sy beuolen ware

van den discipulen. en die sie gedoopt had. en wel ander. vā de ongelouighen. in een stap gedaen. sonder seghel. of roeder ende sonder spise en ware gheuoert int mydden der see. om dat sie also verderuen souden. **A**er biden beleide ons heren so quamen si te marathien aen. **E**n ten lesten gynge si int lant van aquinen. en daer bekerden si tsole. ende sunte martha was herde wael sprekende ende herde stone. **E**n dien tijde was tusschen atrecht en abentoen. in enē bosch op die zo daen een groet draec die half eey dier en half visch was meerre dan een osse en langer dan een pert. en hi had tande sterp al een pueme. en in beiden syden had hi hoern en hi was in die riuere gheborgē en dede verdreke alle die dar ouer leden. en die stepe oet. **E**n dit serpent was comen doer die zee van galiscien vte asien. en dyt was gewonen van serpent gheheiten leuiathan en dits een serpent dat mit water woent. en is alte wret en vā enē dier dat bono keheit en dat vint mē in galiscien. **D**yt dier plegghet dre gheen diet iaghen te beschieten ouer een dachuaert weghes. also een gesaute vlieget

also vlieghet syn dier. en was
 op dye dier comet. dat ont-
 steet als vuert. En tfolc bat
 marthten en si ghinc tot dien
 serpent. en si vanten etende
 enen mesthe. in den busch. En
 si werp wy water op hē. ende
 toende hem een cruce en tehat
 wast verwōnē. en stont als ee
 sacht lam. en sūte martha bāt
 tet mit haren rieme en tfolc
 werpet doot. mit glauuen en
 mit stenen. Dye lude hieten
 desen draec tharaston. en om
 dese gedenckenisse hat die stat
 noch tharaston die te voeren
 verlijs plach te heiten. dat be-
 dudet dye swaerte stat. om dat
 daer doncker bussche en swar-
 te waen. En bidē oerloef vā
 sunte maximinus. en mariē
 haer suster. en lazarus haers
 broeders. so bleef daer sūte
 martha wonede en sy wonle
 dichde haer altoes in bedyn-
 ghe en in vasten. Daer na
 vergaderde sie daer een groet
 gheselschap van susterē en sy
 stichte daer een groete kerke
 in die ewe onser lieuer vrouwe
 en si leide daer een heet leue
 van penitērien. en si een at
 mer een wērf. des daghes. no-
 chtan een at sie gheen vleysch
 noch vetheit noch eyer noch ke-
 se. noch wyn. en si knielde hon-

dert werue en hondert werue des
 dages en hōdert werue des nach-
 tes. Op een tijt doe si tussche aue-
 raen en die rodane jōdite. so be-
 geerde een iongelinc seer hoer
 woerde te horen. mer hi was ouer
 dye riuere. en op dat hi geen
 sup enhad so ontclede hi hē. en be-
 gonste te swymen. mer dye cruch-
 te dier riuieren begrepen en ver-
 dranchen. Mer des anderen dages
 doe syn lichaem vonden was. so
 bracht men voer marthten dat
 si en verwerken solde. en si viel
 ter eerden in dye gelike eens cru-
 ces. en bat aldus. Adonay hē ihs
 xpūs. die mynē broeder dynen
 vrient wylneer verweckeste
 myn werde gast. aen sich tglōe-
 ue. der ghente die hier staen en
 verwecke dyt kynt. En si nam
 syn hant. en te hant so stont hi
 leuende op. en hi wert gedoept.
 Eusebius seit in den vyfste boec
 van der kerken hystouen. dat
 dat wyf emoussa die xpūs vā
 den vlorende bloede genas. dat
 si in haren hof. oft in haren
 prayeel xps belde makede mit
 synen cledē. en mit sinē man-
 tel also si en gesien had en deen
 beelde dede si voel werdicheit.
 Ende cruyt dat onder dat beel-
 de wies. al en waren sie van
 geente cracht. als si syn vesen
 ghenacten. so warē si so crach-
 tich. datter wel siekē mede ge-

nasen Ambrosius seit dat dese
Emarissa martha was Iheoni
mus seit dat men vint in die
duerhande historie dat Juliaen
die apostael die beelde vā daer
dede die emoussa ghemaect had
ende dat hi daer syn beelde sette
mer het wett te hant myt der
blyemen te broken **O**nse here
apenbaerde sūte marthen voer
haer doet een iaer. eex si storf.
en al dat iaer doer so had se den
Ende si hoerde achte daghe vor
haer doot. dat dre engelen hoer
re suster siele. al smgende in de
hemel voerde. en si vergaderde
te hant. die geselschap van den
broederen. en van den sustere
en seide myn gesellen. en myn
lieue kynderen. ic byd v dat
ghi myt my verblidet. want
ic sie die choren van den enge
len myne suster siel te hemel
wert voeren myt groter bli
scap **O** myn stoen suster lieue
lieue myt dyne meester myne
lieuen gast in dre salighe ruste
En thant geuolde sūte mar
tha. dat haer eynde nakende.
en si hiet haren vriende dat si
licht ontstecken solden. en om
trent haer waken. tot dat si
doot waer **H**er te midder na
cht. voerde dach dat si sterf. doe

haer wakere vswaert wue
myt vake. so quam een groet
wynnt ende wt dede alle dat
licht **E**nde martha sach dre sta
ren van den quaden geesten
so begonste sie te beden **M**yn
vader hely myn werde gast.
myn verleiders syn vergadert
om my te veswelghe. en si hal
den geschreue al dat quaet
dat ic gedaen heb. hely en
werde myt verueret vā my.
mer vstant in my hulpe **E**n
siet doe sach sie hare suster tot
haer comen. dre myt haer
re hant ontstat die wasker
sen. en die lampē **E**nde doe
dre een den anderē riep mit
haren naem. so qua xp̄us du
ende seide **C**oemt my lieue
werdyne. en daer ic by salsta
myt my syn. du ont synes my
in dyne herberge. en ic sal dy
ontfaen in myne hemel ende
die gheen die di aenroepen
sal. ic hore om dine wil **E**nde
doe die vre naecte dat si ster
uen solde. so dede si haer bode
buten dragen. dat si den he
mel sien solde. en si hiet dat
men se op de eerde op assche
leechde. en dat ment ceure
vor haer hieldde. en si beden

mit desen woerden **M**yn weede
 gyst behoeve dese. dyne aame
 vuedinne. ende alsde du ghe
 weedichste. myt my werden
 gheherbercht. also ontfac my
 in dyne hemelsthe heberghe. en
 sy hiet datmen die passie die
 lucas bescruuet vor haer lase
Ende doe men seide vader in dy
 nen hande beuele ic mynen
 gheest. soe gaf si haer geest.
Ende des anderen daghes doe
 men omtrent haren lichaem las.
 omtrent terti tijt te patragore
 daer sūte franton mysse dede
 ende hy vakerich wert ende
 slapende. na die epistel so ape
 baerde hem onse here en sech
 de hē franton myn lieue
 vuent wiltu voldoe dattu
 wilneer myre werdne ghe
 loefdes. so volch my hē estelich
Ende hy dede dat men hē heit
 en sy quamē te hant tot tha
 raston. en lasen omtrent haer
 lichaem. en onder hē beide dede
 si al die officie. en dre ander
 antwerden. en leechde myt ha
 re hande in de graue. azer te
 petragoren doe dre sanc geson
 ghen was. so quamē dre dya
 ken. die die ewangelie lesen
 soldē ende wette den bispop. en
 hy erfthede die bndic. aume
 conste hy hē gewerkē. en hi se

ghede **M**yn broeder waer by
 heb dy my gewect. want onse
 here **J**hus leide my tot marthe
 sime werdnen lichaem. en wy
 hebben sye begraue. daer om
 sendet haestelicke bodē der wt.
 dre ons brenghe ons vingerlym.
 ende onse hantsoen. want doe
 ic my bereide den lichaem te be
 grauen. so beual ic dyt den cof
 ter te holden en ic liet sie daer
 van vghetelheiden. om dat ghy
 my so haestelike wecket aen
 sant daer boden. en si vondet al
 soet dre bispop gheseyt had. en si
 brachten tfringherlym en de ene
 hantsoen weder want dre coster
 behielt den andere toe ene oer
 tonde van desen dinc. **E**nde sū
 te franco seide daer toe. **D**oe wy
 vter kerken ghinghe. nadat se
 begraue was. so quā na onse
 broeder van der stede. die ghe
 leert was en vraghede onsen
 here hoe hi hiete. **E**n onse hē
 en antwerde hē niet. mer hy
 toende hem een boec. dat hy a
 pen had in syn hant. daer an
 ders niet in gestreue en was.
 sonder dat ver sken. **I**n ewelik
 gedenckemisse sal syn mynge
 rechtighe weerdne. en sy en
 sal myt ontsien van quaden
 horen. in den vtersten daghe
Ende doe hy dat boec omkeet

de so vant hy dyt in al drey bla
der ghesaenen. **D**oe also te
sunte marthen graue voel in
maulen gesciden. so qua clodo
neus die comint va vranckike
die sate Remigius gedoept
had te haen graue. en hy
wert vloest en ghenesen va
groeter weede ende anxe
dye hy had in synē lendenen
Ende daer om soe maecte hy
dye stede rike en hy gasser toe
dye mylen al om en ome in bei
den syden vanden rodanen.
dye dorpe en tlant. en dye bor
ghe. en hy maecte dye stat vri
Mercella marthe ioncwyf be
streef hoer leuen ende daerna
voet si in slanomen ende p̄dic
te si xp̄us ewangelio. en x Jaer
na marthen doot. so sterf si daer
in vreden. **Vā. f. abdon en semes**

Abdon en semes. **passie.**
worden ghepassyt onder
de keyse. decio. **W**ent doe key
ser decius babilonien en ander
prouinaen had gewōne. so vāt
hy sōmighē kersten die hi mit
hē voerden ter stat vā corduba
en daer dode hi se myt menigē
tormente en die grouē twe on
dertonighe dat was abdon en
semes. En hier af woede sie
gewroecht. ende vor de keyser
gebracht. en men sande si hē
na gheuanghē myt ketenen

te romē. en men bracht sie vor
decian en die senatores. En mē
hiet se sacrificieren. en weder
haer goet ontfaen. of men
solde se leueren den beeste tete.
Ende doe se veronweerden
en speghen ten afgoden wert
soe toech men se totter speelbaen
wert. en men liet teghē hem
wt ij libaerde. en iij bere. En
doe sie dese sancten myt enge
naerten mer sie oet behoede. soe
werp mē zweerde in hē en sy
vielen. en men bant sie aendie
voete. en mē sleepte sie vor der
sommen afgode. **E**nde doe sie
daer due daghe gheleghē had
den. soe nam sie quirinus ee
subdraken en groef sie in syn
huys. Si waren gepassyt mit
iaer ons heren. **C. C. C. iij. Vā**
Oden naem germanus
germaen is gesecht ger
mine dat groyfel. en ana dats
opwert. also of men seide. dat
boueste groyfel. want drey dy
gen vrynt men in den sate. dat
groyet. dats natuerlike hette.
ende die toe wassende vuchtich
eib ende zadelike reden. **S**ūte
germaen is geseit. als een groy
ende zaet. want in hē was
dye hette oimr̄ts hetten der
m̄nen vuchticheit. oimr̄ts
vetchheit der inicheit. en die
zadelike rede oimr̄ts der do
ghes van predicacien. En dan

mede wan hy voel lude. mit ge-
loue en in zeden. **D**re pape
constantijn bescreef syn leuen
te sunte cesarise den bisscop van
antifiodore. **Dre legende sūte**
Germaen was **Germaens**
geboren van alte edelen
luden van antifiodore en hy
was wael geleert in liberalen
consten. Ten lesten voer hy te
romen om recht te leren. en daer
wert hy in so groter eerē vhe-
uen. datten dre senatores te
gallien senden. en dat hy was ge-
set die ouer prince van alle
burgondien. **E**nde doe hy dre
stat van antifiodore neersteli-
ker berechte dan dre ander. so
had hy ierst enen boem mit mid-
den der stat staende. daer van
wonder an gehangen waren
van menigherhande dieren
dre men myt honden vnc.
Mer doe een sūte amator dre
bisscop van der stat die uile be-
rispede. van deser ydelheit en hē
vmaende dat hy den den boem
af dede slaen. op dat den kerste
hier af gheen quade oersakeen
gesaede. so en wolde hns in ghe-
ens syns doen. **O**p een tyt doe
germaen van daer was. soe de-
de dre bisscop den boem aff
slaen. en al verberne. **D**oe dit
germaen hoerde. so vergat hy
syns kerstendoems en quader
wert gewapent myt enē hoep
ridders. en pynde hē den bis-

scop te doden. **M**er dre bysscop die
myt gods vertoeninghe bekende
dat germaen hem na volgede. sol-
de mit bisscopdom. hy vloech syre
gramscap en voer te Augustudu-
no wert. **D**aer na qua hi wedet
tot antifiodore. en myt behendi-
cheit. so besloet hy germaen in
dre kerke. en daer consecrerde
hien en seide hē dat hy na hem
bisscop werde solde. **E**n het ghe-
uel also. want al luttel daer
na. so straf hy salichlic. en all-
tsole crstheide germaen tot enē
bisscop. **E**n hy ginc en gaf syn
goet den armen en maecte van
synen wiue syn suster en xxx
jaer lanc so castede hi syn lichaē
dat hy nye broet van tarwe. noch
wyn noch wermoes. noch oet solt
om den smack en at. mer twe-
weef bynnen den iaer dat was
te kerfauent. en te paesschen. so
dranc hy wyn. mer nochtan wt
dede hi den smaet vande wyn
myt den borne. **A**ls hy eten solde
so dede hy en verst vor brenghe
assche ende geersten broet daer na.
ende alle daghe vasten hy. en
at altoes des auents. **I**n de so-
mer ende in den wynter. so en
had hy gheen cleet an. meer
dan syn haer. en enē roet. en enē
rouel. en dese cleder droech hy
so langhe dat si van groter olt-
heit al vseten waren. ten had
geweest. of hy se yemet gegheue

had syn bedde was vertiert
myt asschen en mit hare ende
myt sacken. **G**heen hoeft poe
lu en was onder syn hoeft. mer
hy droech altoes der heiligen re
liquien aen sinen hael. ende
nūmer mer en dede hy cleder
noch swoen wt. en selden ont
gorden hy hem. **A**l dat hi dede
was bouen des mensche macht
want dusdaen was syn leue.
en die miraculen syns lichaems
ware so groet. dat si niet te ge
louen en waren. want syn mi
raule waren so groet. en had
den syn verdiente niet voer
gegaen. men had gewaent.
dat tot beduehenisse had ghe
weest. **O**p een tijt doe hy ghe
berbercht was in een stat. en
men na den auent mael ee
tafel ghinc legghen en spise ge
reiden. so verwonderde he en
hi vraghede he wie si it noch
ghereiden. en si hem seide dat
syt gheiden den gueden wuue
die des nachtes wanderden. so
op sat sūte Germaen des na
chtes te waken. **E**n sich daer
sach hy een menuchte vā diue
len in die ghelike van māne
en vā wuuen comē ter tafelē.
en hi beual he. dat si niet en
wech en ghynghe. en hy ghinc
en hi wechte alle dre meechde

op. ende vraghe hem. of sie die
psone kenden. **E**n doe si alle
seiden dattet haer gebuer en
gheburinnen waren. so sant
hi tellen huise en beual den
diuelen dat si nperghent en
ghyngen. en siet men vant al
le dre gebuer op haren bedde.
ende doe beswoere hy se. en se
de dat si diuelen ware. die die
meschen also bespotten. **T**oe
den tyden was sūte lupus die
bisscop van trectassme. en doe
dre cominc van alalia sine
stat beleecht had. so stont sū
te lupus op dre poert. en riep
en vraghede. wie dat waer.
die sie so beleechde. **E**n dre co
minc seide hem. **G**e byn alalia
godes gheisele. **H**ier op antw
de dese oetmoedighe bisscop al
suchtende en seide. en byn ee
wolf. ay my en verderuer my
te scape. en it heb gods ghe
sel te doen. **E**n hy dede te hāt
dre porten ontsluten. mer dat
hoer wert al van gode ver
blynt. en si leden doer dre stat
en si en saghen noch en derde
niemant. **E**n sūte Germaen
nam myt he sūte lūpe. en toech
in brucannien. daer dre onghe
louighe begonste te risen. **A**er
doe si waren in dre zee. en een
groet tempeest vees. so wert

te hant myt sūte germaens be
 dringhe alte groete salheit. **S**i
 worden eerlic vā de volcke ont
 faen want die duuel hadde daer
 voersat. dat si daer comē soldē
 ende sūte germaen verdreef die
 duuelen wt den ghenē dre sie
 besetten hadden. **E**n doe sie die
 onghelouighe **h**eser verwōnē
 hadden. so keerde si weder telan
 de. **D**oe sūte Germaen mee
 stat siet lach. so wert al dre
 staete daer hi in lach ontstēke
 ende doe men hē **h**ap bat dat
 hi hem van daer liet draghen.
 dat hy den vuer ontgaen mo
 cht. so werp hi hē seluē ieghen
 tuer. **e**n tuer verbedet al om
 trent. mer ten genaecte sūre her
 berghe myt. **D**oe hy weder
 te britannien wert voer om die
 onghelouighen te verriaghen.
 so volghede hem een van syne
 iongheren vastelic na. **e**n doe
 hi toe comadre quā so sterf hi
 daer. **D**oe sūte Germaen al
 daer weder quam so dede hy
 syne ionghers graf op doen.
 ende hy riep hem myt syne
 naem. ende vraghede hem wat
 hidede. ende vraghede hē oec
 of hy noch myt hē dyne wilde
Dre doede sat op ende seide
 dattet wael myt hē waer en
 dat hy niet mēt hier leuē en
 wilde. **E**nde doe hem dat sūte
 Germaen wolboerde. so leech

de hi weder thoeft neder en ruf
 te in gode. **D**oe hy in britannien
 p̄dicte. en die coninc van butā
 neen hem. noch syne gesellē geē
 herberghe lenen en wilde. so sach
 des conincs verkenherde die ge
 towen was van de vee. en syne
 prouen ghehalt had. wt des co
 nincs palaes. en weder ten vee
 woert ghinc. dat sūte germaen
 en syne gesellen. groten honger
 ende calde hadde. en hi ontfenc
 sie vriendeliche in syne huys. en
 hy dede hē een calf. dat hy te
 huys had ghereit. **N**a den dat
 sy gegheten hadden so dede sū
 te germaen alle dre beenre vā
 den calue vergaderen opt vel
 ende doe hy gebedet had so stont
 dat calf weder op al gheheel.
Des anderē dages so ghinc sū
 te germaen den coninc haestelic
 te ghemoete. en vraghede hem
 stoltelic. waer om dat hi hem
 herberghe ontfegede. **D**oe wert
 dre coninc seer bestamet. en en
 mochte hem niet geantwerden.
Doe seide hem germaen. ganc
 wt ende laet dyn rike een beten.
En bidē gebode ons herē. so de
 de germaen den verkenhoder
 myt syne wue comen. en hy
 maecte coninc welt alle den lu
 den verwonderde. en vander
 tijt hebben alle dre coninghe vā
 britāniē gheveest van eens ver
 kens hoeders geslechte. **D**oe dre
 van saxonien ieghe die vā butā

nien oerlothden en si saghe dat
si luttel waren so togghen si aen
sunte germaen en syn ghesel
schap dre doer hoer lant leden.
ende by haere predicacien. so de
de si hem alle doepen. En op de
paesth dach. deden si haer wapen
af. en op satten te verchte sterclik
mytter hette van gheloue. Doe
dat haer vrande hoerde. so qua
si stoltelike teghen dese bloete
lude. mer sūte germaen dre du
hermelic was hi hiet hē allen
als hy alleluia riep. dat si hem
alle myt enen roep antwerden
solden. En doe dyt gedaen was.
so worden haer vrande so seer
verueert. dat si haer wapen
wech worpen. want hē dochte
dat berghe ende hemel op hē
viel. en si vlogghen. Op een
tyt doe hy doer augustudine.
voer en hy comē was toe cassi
aens graue. so vraghede hi hem
hoe dat myt hē waer. En cassia
nus antwerde hē vten graue.
daer sint alle hoerden aldus. Ic
brn in ene zuete ruste. en ic ont
beide ons heren ons verloeser toe
comen. En germaen seide. ruste
langhen tyt in xpo en bydde
neernstelic vor ons. dat wy be
houden opuerstentenuisse moghe
dre blyscap van der salighe
Doe germaen te rauenen qua.
so wert hy van plaaden der co
minghnen. en van valenaano

haren sden eerlic ontfuen. En
des auents sant hē dre conyn
ghyne. een silueren scotel vol
van der bester leckerster spysen
dre men hadde. En hy ontfenc
sye. mer dre spysē gaf hy syn ge
selstape. mer dre scotel heilt
hy. om den aimen te geue. mer
voer dre scotel. so sant hy der
conyngynen een holtel scotel
voer gheerstens broets. en sy
ontfenc se heerde gheern. en sy
dede daer na dy scotel mit siluer
ouerdecken. Op een tyt doe
dese conyngyne sūte germaen
ter werstap ghenoot had. soe
dede hyt gheern. en hy voer va
synre herbergghen totte palase
op enen ezel. om dat he van
reanheiden myt gaen en mocht
te en doe hi at doe sterf sūte
germaens ezel. Doe dat dywo
nighyne hoerde. soe dede sy hē
gheuen. een alte stonē peert.
en do hyt sach. so seide hi hē
brenghē my mynen ezel. want
dre my heer brachte hy sal my
weder en wech draghe. En ger
maen ghinc totten doden ezel.
keren wy weder ter herbergghē
wert. En te hant stont hy op.
en versadden hem selue. ende
als of hem nyet ghedert en
had. soe droech hy germaen
weder ter herbergghē wt. mer
eer hy vte rauene voer. so sei
de hy dat hy nyet langhe leuen
en solde. Na alluttel tyts so qua

hem die rede. en optē seuensten
 dach so sterf hy. ende men voer
 de synen lichaem ten gallien
 wert. also hy der conghynen
 ghebeden had. Hy sterf mit jaer
 ons heren .C.C.C. en xx. Om
 dat sunte germaen sūte eusebio
 den bisscop van verfelay had ge
 loeft dat hy syne kerke. die hige
 stacht had wren solde. als hy we
 der solde keren. Doe sunte Euse
 bius verstont dat sūte germae
 doot was. so dede hi tortise ont
 steken om dat hi selue. syn ker
 ke wren solde. mer so hy er
 mer dede ontsteken. so er me
 er wert verblusschet. Doe dat
 eusebius sach so verstont hy.
 dat men dre wjnghe. op ee
 ander tijt solde doen. of dat se
 een ander bisscop doen solde.
 Ende doe sunte Germaenslich
 am te verfelay gebracht was.
 so droch men te hant in dre ker
 ke. en staphants worde al die
 tortisen van gode ontsteken.
 Doe gedacht sunte Eusebius
 dat hem sūte germaen beloest
 had ende hy bekende. dat hy
 doot voldoen had. dat hy hem
 leuonde beloefde te doen. Dyt
 en sal men nyet verstaen. dat
 dyt gesaede. in des grotē eu
 sebius tyde die bisscop van
 vercellay was. want hi sterf
 onder valente den keyser. ende
 van des maus doot. tot germa
 ens doot. waren meer dan .l.
 iaer. mer daer was een ander

eusebius daer dyt onder ghesac
 de **Wat dre naem Eusebius bedu**
Eusebius is ghesat van eu det
 dats guet. ende sebe dats.
 helicheit. Of hi is ghesat wad
 sprekende. of standelicheit. Of eu
 sebius luut goede oefeninge. wat
 hi had guetheit in synre heilich
 eit. ende guede sprake. ont ghe
 loue te bestemmen. en staedelich
 int voelstaen synre martelien
 goede oefeninghe in die werduch
 eit gods. **Van sūte Eusebius leue**
Eusebius die altoes maghet
 bleef doe hy noch Cathoai
 minus was. so wert hi gedoept
 ende genoemt van eusebio den
 paeus Cathoaminus is een krt
 alst voer die kerke belefen is.
 eer ment doept. En wilneer pla
 ghen si dyt langhe te ontfaen
 voer hoer doepsel. Mer om dre
 anet vā der doot so beleest mē
 en doept te gader. En in synē
 doepsle sach men hemelsthe han
 de die hē vter vonten hieuen.
 Ende ene vrouwe dre geuaen
 was om syne sithoehheit. doe si
 toe smē bedde gaen wilt so en
 mocht se daer niet comē om
 der engēle wille. Diet wachten.
 En doet dach wordē was so viel
 sy hyr om voer syne voete. en
 bat hē verghiffenisse. Doe hy
 priester worden was. so was hi
 so heilich. dat men sach gheeste
 lic verholenheit in der missen
 tusschen syn hande. Hier na doe

die ongelouicheit vā den arri
anē al ytalien besmette om dat
constantijn die keyser een be
sudder was der ongelouicheit
so consecrerde iulian die paes
eusebiū bisscop te vertellap.
want die stat had doe dre her
scapie van ij steden in ytalien
Doe dat dre ongelouighe hoer
den. so dede sie alle dre dooren
vander kerken sluten. En doe
eusebius in dre stat comē was
so kneplde hy voer dre doer vā
der meyster kerken onser lieuer
vrouwen. en myt synre bedryghe
so ghynghe alle dre doore op.
hi verdreef anrentiū de bisscop
van melanen wt sinen bisdom.
om dat hi ongelouich was. en
hē ordineerde. enen ghelouighe
man dyonise. Aldus siuerde
eusebius dre heilighe kerke
van west en Anastasius dre
kerke van oest. van alre ongt
louicheit. Want arrius was ee
pape van alexandriē. en hi sei
de dat xpius alleen mensche
was. en seidedat hi was. des
hy myt euwas. en dat hy om
ons gemaect was. om dat ons
god bi hem. alsoe by enē instru
mente. scapen solde. En dre
grote constantijn dede hier om
holden den raet. vā nyrene. en
daer wert sijn ongelouicheit v
doemt. Myt arrius sterf daer
na altekeruighen doot. wāt al
le sijnē darne. en al dat hy by

nen had. scoet hē ten fūdamēte
wt. Myt constantijn dre constan
tyns soen was. hi was myt de
ser ongelouicheit besmet. ende
dese constantijn wert seer ver
stoert. ieghen eusebiū. en vga
dede ernnen raet van voel bis
copen. en dede daer comē dro
niso. En hi sant voel litten en
epistolen. tot eusebiū. en om
dat hi wiste daer dre quaeth
in der menichde solde bouen bli
uen. so en wolde hy daer myt
comen. En daer om ordineer
de dre keyser. dat men den raet
holden solde tot melanē. om
dattet by eusebiū was. En doe
hy sach dat eusebius daer niet
enwas. so hiet hi den arrianē
haer geloue beschriue en hie
ter dyonisiū den bisscop van
melanen en xix bisscopē haer
consent toe screue. Doe dret
eusebius hoerde. so voer hy wt sijn
te stat. om tot melanē wert
te varen. en voerseide dat hy
voel lyden solde. En doe hy tot
enre riuere getomē was. om
te melanen wert te vare. een
stip daet veer ouer dre riuere
stont quā tot hem. doe hiet
beual. ende woerden ouer son
der yemans hulpe mit sinen
geselschap. Doe quā hē dre voi
seide dyonys te gemoete. en
hy veel hē te voete. en bat
ghenade. Ende doe dre keyser

eusebiū noch mit drieghen. noch mrt gysten. en mochte toe synen wille brenghen. seide hy voer hem allen. **G**hi segt. dat dre soen mynre is dan dre vader. waer om hebdi dan. bouē my gethoghen mynen soen. en mynē ionghere. **W**ant dre discipel en is niet bouē den meist noch dre soen bouen den vader. **E**n om dese worde. woerden sy so seer beroert. dat si hē gauen dre hantueste die sie gestreue hadden. en daer dronijs oec onder gestreuen had. **E**n hi seide. gheen sins en sal ic onder mynen soen streuen. daer ic bouē byn in machte. mer laet ons dese hantueste verberne. ende streuen wy een ander. daer ic oec onder streuen mach. of ghi wilt. **E**nde aldus wert dre hantueste verbrant mit gods versienicheit. daer dronijs en xxix bisscopen aen hadden gestreue. **E**nde echter so streuen dre arrianen. ee ander hantueste. ende si gauen eusebio. en den anderen bisscopen. dat si er oec aen streuen solden. mer si en wolden. op die hantueste niet consentieren. om dat sie eusebius verstercket had. mer si waren harde blide. om dat si die ander hantueste verbant saghen. **D**oe wert constantin gram en leuerde eusebiū den

wille van den arrianen. en si namen te hant wt den myddel van den anderē bisscopē en sloeghenen seer. en sloeptenē van bouen des palas al die trappē neder tot op die eerde. ende weder van der eerden. tot bouen. **A**lse aldus syn hoeft gevont wt ende syn aensicht belope was mytē bloede. en hi hem noch niet entwilt consentiere. so bonde si hē syn hande op synen rugghē. en deden hē een zeel om den hals. en sloepten daer mede. **M**er hy dancten gode. en seide dat hi bereit was te steruen om dat heilighe geloue te bestuuden. doe geboet constantin dre keiser dat mēne sernden solde in ellende liberūden paens. en al dre ander bistopen. die gesteret warē myt eusebius exempel. **M**er die arrianen leiden eusebiū tot satopolim een stat in der palestinen lant. en slotenē daer in een altenauwen stat. die corter en nauwer was. dan hi lanc was. so dat hy syn been niet strecken en mocht. noch onder die ander syde hem keren. mer hy moeste sitten bockende. mitten hoefde en en mochte mer solderē ende ellenboghe rozen. **E**n dre constantin doot was. **D**oe volghe de hem Juliaen na. **E**n om dat hi alde volcke behaghe wilde so beual hi dat mē alle dre

biscope: die in ellende wazē. solde weder doen comen: en dat mē haer kerke vermakē solde. ende dat ele in vreden wesen solde: onder wat witte dat hi wilde. **E**n aldus quā eusebius ende voer tot **anastasiū** athanasii: en seide hē wat hi geleden had. **M**er doe Juliaen doot was. en iouimaen regnerde: doe die arrianen verbluschet waren. so keerde eusebius weder te vercellay: en tfole ontfincken mit groter bliscapen: **M**er doe valent regnerde: so groonden dre arriaen weder: en si quamen in eusebius huis: en sy slyptenen wt sijnē huse ouer die eerde: en steyndenen. en aldus voer hy salichlic te gode wert. **E**nde hy is begrauen: in dre kerke: dre hy stichte. **M**er seit oer dat eusebius gode verbat dat in sine stat: gheen arriaen leuen en mach. **A**lso men in toemken leeft: so leuede hi. lxxxvij. Jaer. hi was gepassyt. **I**n Jaer ons herē. **at. l.** **Van die**

De . . . **viij. Machabeen**
Machabeusche martelaers waren vij. broeder: en sy hadden een weerdighe moder. en haer vader hiet elezaer een priester. **E**n om dat diese ouermyts der werdicheit der wit gheen verken vleyschet en wolde: so leden sy. alke ongheliker pyn: also in den ande

ren boeke van den machabeusche bestreuen is. **E**nde mē fall weten: dat dre kerke van oestwert: viert der sancte feste vā beiden testamenten: mer die kerke van westwert enholt myt van den sancten von den olden testament: om dat si ter hellen voerē: wt gedaen dre onnosel kynde: die om xpo ghe doot worden: want in elken van den kynde was xpo ghe doot: en vā den vij. machabeuschen. **M**er hier to sijn vermerden: waer om dre kerke vā desen feestē holt al vast dat si ter hellen voerē. **D**re reftys om dre voerbaerheit der martelaers: want si waren gedoot myt ongheliker mit telien bouen alle dre sancte vā den olden testament. ende daer om hebben sy voerdeel. dat men myt rechte haer passie vieren moet. **D**it seit hystoria stolastica. **D**re ander is om dre gedenckenisse van der mysterien dats der geesteliker verstandennissen: want getal van seuen toebehoert der gemeynheit: daer om wden in desen martelaers alle dre vader vande olden testament verstaen die werdich sy van viere: al en holter dre kerke gheen feeste af: om dat si ter hellen voeren: en oer om

dat dre menichte vā den sanc-
 ten die in myne testament syn
 gecomen. in desen seuenē so ge-
 eft dre kerke hē allen weer-
 didheit. Want alse voersit is.
 by seuen weet alre hant ghe-
 tal betekent. **E**n derde om ex-
 empel van liden. want men
 setse in een grempel voer die
 goede. om dat si by desen exē-
 pel sollen werden gesterket
 ter mynen vanden geloue. en
 om te liden voer die wit der
 ewangelien. alsoe sy streden
 vromelic om moyses wit. **D**at
 vierde is om die sake vā den
 tormento. om haer wyt mede
 te bescremen also dre kersten
 worden gepassyt. om te besud-
 den die wit van der ewāgelie
 ayster Johan belety seit dese
 drie achtersten reden in der sū-
 me van dien dienste. **Ad vman**
Die feeste **la petri. xv.**
 van sunte peters banden
 was gheset om vier saken. dat
 was gedenckenisse sunte peters
 verloefinghe en alexanders ver-
 loefinghe. en om der heyden cof-
 tume af te leggen. en om ver-
 crighen verloefinghe vanden
 geesteliken banden. **D**re verste
 sake was in gedenckenisse sunte
 peters verloefinghe. want also
 men in scolastica hystoria vint
 herodes agrippa ghinc te romē
 en gayus tyberius des keysers neue
 hadden alte lief. **O**p enē dach doe

herodes myt garo voer op enē wa-
 ghen. so hief hy syn hande opwert
 ten hemel en seide. **O**ch oft ic des
 olts mans doot saghe. en dy heer
 van alder werlt. **M**er dyt hoerde
 dre waghen man. en te hant so
 seide hnt tyberio. **H**yt om wert
 dre kerker tyberius gram. en hy
 sloet herodes in enē kerker. **E**n
 op een tyt. doe herodes daer sat.
 ende loende aen enē boem. op den
 welken een uyper sat. so was daer
 een vanden geuanghenē dreghe
 leert was. in kokelien. en hi seide
 hem. **E**n ontfich dy nyet want du
 fals te hant werden verloest. en
 also seer verheuen. dat di dyne
 vruende benyden solen. en in die
 ser herstapen saltu steruen. **W**ant
 also haestelic als du dusdanghen
 dier bouē dy sien saltu. so en saltu
 bouen vyf daghe niet leuē. **N**a
 een tyt so sterf tyberius. en gayus
 wert keiser. en hy verloeste hero-
 dem vter vanghenisse. en vheef en
 grotelic. en santen comint. in iudea
 Doe hy daer comen was so fern-
 de hy daer een staer van volke om
 dat hy emghe van der kerken
 quellen solde. **E**n voer den paef
 dach so dede hi Jacobe Johans bro-
 der onthoesden. **E**nde om dat hi
 sach. dat dyt den ioden wael ge-
 noechde so vint hy peter bynē
 de paeus dagghen. en slotenen
 in eynen kerker. om dat hy en
 na den paschen den volke leuere
 wilde. **M**er dre engel ons heren
 quam tot hē des nachtes in der

kecker en verloesten wonderlike:
van den banden: en hietē vrilic en
wech gaen om te predickē wer
des coninc sonde en mochte gheē
veerst verrighen van der wra
ken. Want des anderen daghes
so dede hy peters wachters tot hē
comen: om dat hi se zwaerlic tor
menten solde: om dat hem peter
ontgaen was: mer hy weet ghe
hyndert: dat hy dyt niet endede.
Op dat petrus verloefinghe den
anderen niet staden en solde. Wat
hy voer haestelic te cesarien wt.
ende daer wert hi van den euc
gel gheslaghen en sterf. **J**osephus
seit. Doe herodes tot cesariē co
men was: en vor hē comē wa
ren alle die māne vanden lan
de: so quā hy voort ter vergade
ringhe wert: als dyc dach be
gonste. ghecleet myt enē stonē
clede. ghewracht wonderlike vā
golde ende van siluer. En doe dyt
cleet ontfinc dyc raven vander
somen so dochte den ghenen diet
saghen: dat dyc claerheit vā dē
blenckenden golde: en siluer
gaf dubbelde claerheit. **vā dē
blenckenden golde:** so dat hē docht
te dat hi was anetelic aen te sau
wen: van aensien: en om dit: so
verhief hy hem seluē in syn her
te bouen dat menscheliker na
tuere toe behoert. En te hant
so riep tfolc ophem smekēden
woerden: en seyden: tot nu heb
ben wy dy ontsien als enē mē

177.
sche: mer nu so kernen wy dat
tu bouen menschlike natuer
syste. En doe hem dycse smekē
ghe wael genoegde: en niet
veronwerde: die gotlike eer
dyc dyc men hem dede: so sach
hy op dyc coerde bouē syn hoeft
sitten den bode des doots: dat
was den iuper of den vledā
hy by sach dat hi steruē moeste.
Ende doe hy en sach so seide hi
totten volcke. **A**r my: ic v god
steruē: want hy wyste wael
na dien dat hem dyc kokelet
gheseit had dat hi bīnen vyf
daghen steruen solde: en te hāt
wert hy geslaghen: en dyc vyf
daghe doer knachde die wor
me sine darre en hi sterf.
Dyt seit iosephus hier om in
dyc ghehuetenisse vander
wonderliker verloefinghe
sunte peters: en van groter
wrake in den tyran. dyc daer
so haestelic na volgede: soe
viert die heilighe kerke die
feeste van sūte peters banden.
Ende daer om leest men die
epistole in die misse: daer vā
deser verloefinghe in staet:
en hier om schmit dat dese
heiten solde sūte peters van
den banden. **D**re ander
saker waer om si gheset was
is dit: dat alexander dyc
pāus die die seste was na sū
te peter: en hermes die proest

van romen. dien alexander
 ten geloue bacht. dat sie ghe
 holden waren in gheuanghen
 se in menighen steden van qui
 rino den printe. Ende quirinus
 seide tot hermes den proest. my
 verwondert du die vroet man
 sijste dat du late die eer van
 der proestien. en dattu een an
 der leuen sijers. Hermes seide
 hem voer dese tijt. so bespotte ic
 al dyt. en ic waende dat nimmer
 meer leuen en waer dan dyt.
 Quirinus antwerde. Proef my
 dan saltu weten. dat een ander
 leuen is dan dyt. en du sals my
 hebben to dynē geloue. Hermes
 seide hem. Sute alexander dien
 du gheuaē houtste. hy sal dy bet
 dyt leuen. Doe vloecte quirinus
 alexander en seide. Ic seaghe dy
 dattu my dyt soldeste proeuen.
 ende sentste my nu tot alexan
 der den ic gheuaen holde om si
 ne quaetheit. mer nochan sal ic
 op dy en op alexander dye bande
 dubbelen. en kan ic v myt hē. of
 hem myt v vonden so sal ic syne
 worden. ende die dyne gheloue.
 Hy dede dat hy seide. en sochte
 te hant alexander. En doe alex
 ander bede. so qua die engel tot
 hem. en leiden tot hermen inden
 kerker. En doe se quirinus te
 gader vant so verwonderde hē
 seer. En doe hermes quirino sei
 de. hoe dat alexander syne soen.
 verweete van der doot. so seide
 quirinus tot alexander. Ic heb
 een seer sieke dochter dye balbi

na heit. ic gheloue dat ic dynge
 loue ontfaen sal. op dattu myn
 dochter ghenesen moghes. Alexan
 der seide hem. Ganc haestelic en
 bring se tot mynē kerker. Quiri
 nus seide hem. Du biste hier. en
 hoe solde ic dy in dynē kerker
 moghen vonden. Alexander seide
 hem. ganc haestelic. want dye my
 hy brachtē. hy sal my daer haeste
 like weder gheleit hebben. Dus
 ghinc quirinus en leide syn doch
 ter tot alexanders kerker. en hy
 vanten daer en hy viel hē te voe
 ten. Doe begonste syn dochter si
 nichlic alexanders bande te af
 sen. om dat sie ghenesen solde. en
 alexander seide haer. Dochter en
 tusse myn ketene nyet. mer sue
 ket neerstelic sunte peters ringhe
 en tusse dye smichlic. so salstu dy
 ghesontheit ontfaen. Quirinus
 dede neerstelic soeken in dē ker
 ker daer sūte peter in lach syne
 ringhe. Ende doe si gheuonden
 waren. so gaf hi se synne dochter
 te tassen en te hant. doe si sūte
 peters bande ghecust had. soe
 was sie ghenesen. Doe bat quiri
 nus ghenade ende dede alexand.
 vten kerker comen. en hy en al
 sine ghesinde. en voel ander wo
 den van hem gedoept. Doe sette
 alexander dese feestē te vieren
 opten versten dach vā augusto.
 en sachte in sūte peters eer een
 kerke. daer hy syn bande leghe
 de. en hiet sie ten banden. In dese

daghe so is tot dier kerken gro-
te vergaderighe van den volke
en tfolc rust daer die bande Die
derde sake daer dese sake feeste
om geset is. was dyt alse beda seit
Dre keiser octauuaen. en antho-
minus si waren so myt maechscap
te gadder gheuoecht. dat sy they-
ser rike onder hem beiden deel-
den van al der werlt. so dat octa-
uaen in west lant ytalien hys-
panien gallien. behiet En antho-
minus in oest lant. asien. pontu.
ende affriken **H**ier anthoninus
die loderachtich was en onau-
siche. doe hy octauuaens suster
genomen had te wiuwe soe verfoef
hysse ende nam te wiuwe cleopa-
traam dre comghine van egipten
Hier om wert octauuaen gram.
ende voert mit enen ghewapent
heer ieghen anthonine in asien
ende hi verwänen altemael **D**oe
vlocht anthonin? en cleopatra.
ende van riuwen doden si hē sel-
uen **O**ctauuaen verderfde dat
rike van egipten. en maecte daer
van een prouintie onder romē
van daer voert hi tot alexandriē
ende hy rouede se van allen rich-
eiden en voerde se tot romen.
Ende daer mede. so meerrede hy
dre ghemeyne dringh. so seer.
dat men om enē pēninc toste.
dat men om vier plach te ropē
En om dat die stride van den
poerters. die stat seer had ghe-
crant. so vermakede hi se so wal.
dat hy seide **I**c vant se van tich-
elsteen. en ic laet se van marmor

steenen En om dat hi dus gro-
telic dre ghemeyne sake merre-
de. so was hy dre eerste dre Au-
gustus hēte van den keisers. en
na hem worden si alle augusti
gheheiten dre keisers na hem
woeden. also se van Julio den
keiser dre syn oem was alle
dre ander keiser hieten Ende
na desen augusto so hiet tfolc
den oestmaent augustū die
te voeten fertilis plach te hei-
ten. om dat sie dre seeste ma-
ent was. na meerre In eenghe
hoehenisse dier seghe die octa-
uaen had. opten versten dach
van oest. so maecte dre romē-
ne desen dach feestelic en hil-
den also tot theodosijs des kei-
sers tyde. die regnerde mit Jaa-
ons heren. **ccc. xxvi.** En doe
sy theodosijs valenciaens wijf
voert van ynicherden tot he-
rusalem. en een iode brachte
haer tot daer. eenve groter gyt-
ten ij ketenen. daer sunte pe-
ter mede gespannen was onder
herodes **D**oe sy weder te roe-
men ghecomen was. en si sach
dattet tfolc van romē feest
had. opten versten dach van oest
in augustus des keisers eer.
so deerde hoer dat men so gro-
te eer dede enen verdoemden
En sy pēnsde oec dat mē mit
lichte enfolde moghen tfolc
brenghen van dier gheuoente
Al pēnsende ordineerde si dat
men die gewoente holde solde

mer dat men se doen solde in sū-
 te peters oer en dat alt tfolc die
 dach heiten solde te sunte peters
 bande. Hier af had sie raet mit
 sunte pelagio den paeus. en mit
 vriendelicheiden brachte sie tfolc
 daer toe. dat men verghete solde
 dre ghedenckenisse des printen
 van den herdenen. en dat men
 viere solde dre ghehuechnisse
 des printen van den apostelen.
Doe dyt alle den volke ghenuech-
 den so bracht dre koninghine vor
 dre keten die sie van herusa-
 lem bracht had en toende se
 den volcke. en dre paeus bracht
 dre ander voert. daer sunte pe-
 ter mede gespanen was. onder
 nerone. En doe men dese kete-
 nen die een an die ander leg-
 ghede so vergaderden se. en wor-
 den een by miracule als off sy
 altoes een hadden geweest. En
 daer om ordineerde dre paeus.
 ende dre coninghine te hant.
 dat dre lude doen solden. dre
 oer den printe van de aposte-
 len sūte peter die sie te voere
 ghedaen hadden onen verdoem-
 den printe. **Dus** leghede dre
 paeus ende dre coninghine
 dre ketenen in sūte peters ker-
 ke. die men heit ten banden.
 ende gauen daer grote ghif-
 ten en goet toe en voertbaer-
 heiden. En hi ordinerde dat
 men alle sūns dien dach viere
 solde. **Dit** seit beda. **Doe** gro-
 te die cracht van desen ketene
 is wert gheopenbaert. **In** Jaer
 ons heren 11. en xliij. **Dre** du-

uel begreep en besat so wedelic en
 nen greue. die des keisers otten-
 neue was. dat hi seluen mitten
 tanden stoerde. **Doe** beual dre
 keiser dat men voeren solde tot
 johanes den paeus om dat me
 hem sūte peters ketene. om den
 hals doen solde. **mer** doe men
 den verwoden een ander keten
 op den hals leechde. en he daer
 af gheen boet en quam. om dat
 ter gheen cracht en was. so bracht
 men ten leesten voert sūte peters
 kethen en men leechde se den
 verwoeden opten hals ende dre
 duuel en mochte niet gedrage
 den last. van deser cracht. **mer** al
 hoor he allen. so voer hi wt ro-
 pende. **Doe** begreep se theodari-
 cus dre bisscop van meten. en
 hyside. dat hi se gheens synben
 solde laten gaen ten waer dit
 men hem dre hant af sloeghe.
Ende doe hvt om tusschen den
 bisscop ende den paeus. en dre
 clerke een groet twyft was. **Ten**
 leesten so brachte dre keiser den
 stryt te payse. en hi veertred
 van den paeus ene rinc toe des
 bisscopes behoef. **Wiletus** seit
 in dre coronike. en men vintet
 oec in dre tripertite hystoria.
 dat desen dage te epyze een
 groet drake openbaerde. ende
 donatus dre bisscop dre sonder-
 lich heilich was. hi speech hem
 in den mont. en dode also. **mer**
 te voeren had hy een cruce ghe-
 maect myt sūne vmghete vor

syn hoeft: en hy toende hem den
seluen vint. Ende dye drac was
so groet datten tume vñ paer
offen consten getreken ter stat
daer men verbernen solde. om
dat syn stant dye lucht met a-
gheren en solde. Noch sat hy
daer also men in tripertitelhs-
torie vint dat in creten dye du-
uel openbaerde moyses ghelike-
nisse: en hy vergaderde van
allen syden dye ioden en leide
se opten top van enē groten
berghe neuē dye zee: en hi be-
loefde hem dat hy voer gaen
solde: en leidense droeghes voets
mit lant der beloften: mer al-
dus so dede hy daer onuertellc
woel verdrincken. En men
waent dat dye duuel dede om
te wreken ieghen dye ioden.
dat dye ioden sūte peters ke-
ten der coniginen gaf: en dat
daer mede belet wert octau-
aens feest. mer voel ioden dye
ontgynghen wordē gedoept
want om dat dye berth afhel-
lende was: en dye perste van
den ioden hē seluē opkeeden
so viel die berth: en som wordē
si ghestoert in die sterpe steen
ende oec verdroncken se in dye
se zee. Ende doe dye ander io-
den: dat selue oec doen woldē
en sy niet en wisten wat den
wsten gheschiet was: so seide
hē dye visschers dye daet ledē

hoe die ander verdorūē ware
en aldus worden sie bekeert.
Dye vierde sake van deser fes-
ten mach men setten want on-
se heer verloefte by miracule
sūte peter van den bandē ende
gaf hem macht te bindē en
te ontbynden: mer wy syn ghe-
bonden mitten banden der son-
den: en wy hebben noet gheab-
soluiert te sine van onsen son-
den. Ende daer om so doe wy
hem eer: in dye feest van sine
banden: om dat hi onsal ont-
bynden van den banden der sū-
den: alsoe hy verdiende datten
onse here verloefte van sinen
banden: en hem macht gaf te
bynden en te ontbynden. Dat
om dese leeste zake dese feest
geordmiert was: dat machelic
wael merken. op dat hy siet dat
men in der epistolen gheluech-
nisse holt van sūte peters ver-
loefnisse: ende dat dye ewange-
lie is van der macht die hem
god gaf te bynden en te ont-
bynden: en dat dye collect van
huden bidt sūte peter dat hy
ons onthynde van onsen sūde
hoe sūte peter by dē stotele die
hem god gaf somtijt onthmit
dye te verdoemen warē: of
verdoempt werden solder. dat
vint men in een miracule:
dat bescreuen is in een boec. vā
onser lieuer vrouwen miracu-
le. Te coelen in sūte peters doef-
ter so was een monic seer licht

de fran-
stuel
ende
dye
roel
by
ten
be-
hem
ter
gaf
ten
en
Ende
werd
was
D
en m
ende
ber-
niet
ran-
beo-
sme
te of
pde
ij ga
gher
ber
sme
wer
Des
uen
lede
die af
dat m
seue

in zeden en lodderlic en onayfch
 dese sterf haestelic. en dre du
 ucle wrochden. en alle manier
 van sonden riepen si ieghen he
Dre een seide Ic byn dyn ghy
 richheit. daer du altoes mede be
 gterende waeres ieghen gods ge
 bode. **En** ander seide Ic byn
 dre ydel glorie. daer du dyfel
 uen. voer dre lude houerdelic
 mede verhieft. **En** een ander
 seide Ic byn dre logthene daer
 du mede logthes. **En** dre and
 seiden elc t syn. **En** somighe
 goede wert dre ghy gedaen
 had ontschuldichden en seiden
 Ic byn dre gehorsamheit die
 du altoes dynen ouersten de
 des. **Ic** byn dre sanc vander
 psalmodien. die du dicwile go
 de songes. **Mer** **sunte Peter** des
 momt dat hi was. hi gmet tot
 gode om voer hem te bydden.
Ende dre here antwerde hem.
En voer seide dre pphete niet
Here wie sal wonen in dyne
 woninge ofte wie sal rusten in
 dynen hiligen berge. **Dre** in
 gaet sonder smette. hoe saldā
 dese moghen werden behouden.
 die niet en is gegaen sonder
 smette. noch die gheen gerecht
 tichat en heeft ghedaen. **Ende**
 doe **sunte Peter** mitter moed
 gods ouer hem bat. so gaf god
 dese sentencie. dat dre siele wed
 ten licham keren solde. en daer
 penitencie doen. **Doe** verueer

de **sunte Peter** den duuel mitte
 sluttel dien hy in dre hant hielt
 ende veriaethden. en hi leuerde
 dre seel. in eens. die oec in den
 cloester monio geweest had. en
 hy beual hem. dat hi en weder
 ten licham voeren solde. **En** hy
 bat hem dat hi alle dage ouer
 hem lesen solde den psalm. **Wise**
 vere mei deus. en dat hi syn
 grast dicwil mit bessene suue
 ren solde voer den loen dat hy
 een weder toe syne licham voerde.
Ende dese momt wert wederle
 uende en hi seide dat he gesaet
 was. **Van** **Sunte stephē de pau**
Steuen dre paeus doe hi wes
 voel heiden myt worden
 en myt exempel bekeert had.
 ende hy voelre martelare licha
 begunnen had. so wert hi alte
 neernstheke gesocht van vale
 riane en galiane. **Int** Jaer ons
 heren. **C. lx.** dat sy hem ende
 syne clerike solden dwyngen
 te offeren. of dat sy se verdreue
 solden mit voel tormentē. **Ende**
 sy gauen wt. so wie dat sie vin
 ghen hi solde al hoer guet heb
 ben. **En** aldus worden tien van
 syne clerken geuangen. ende
 werden sonder beiden onthoest.
Des andere daghes wert ste
 uen dre paeus ghuaen. en me
 leide tot marts tempel. dat hi daer
 die afgode aen beden solde. ofte
 dat me onthoefden solde. **Mer** doe
 steuen in den tepel getomen

was. en hi gode gebeden had. dat
hy den tempel verderuen wilde.
so viel te hant een groet deel vā
den tempel. en alle dye menich
te vloech van anre. mer hy
ghinc tot sūte lucien kercho-
ue. **Doe** dyt valerian hoerde.
so sant hy meer ridders hem na-
dan iest dede. **Ende** doe si qua-
men so vonden sy en mysse doen
de. **Ende** doe hi vnichlike gods
licham had ontfāen so onthoef-
den si en in sinē setel te hant.

Hoe sūte steuens des mirtelre
Men vint licham vōdē wt

Wat sūte steuens des ysten
martelaers lichaem vonden wt
in honorius des keisers tyde in
seuende jaer. **In** jaer ons herē
C.C.C. xvij men vint dese seest
genoemt. syn vynden. syn ouvoe-
ren. en syn toeuoghen. **Aldus**
was hy vonden. want also gena-
dius seit so was een heilich pa-
pe te iherusalem wt den lande
ghebooren. en hiet luciaen. **Doe**
dese luciaen op enē verdach op
syn bedde lach en sloep. en bina
wakede. so openbaerde hē een
alt man. schoen en lanch. myt
mīliken aensichte. myt enē lan-
gen baerde. en hy was geleet mit
enen blickende mantel. daer **gul-**
den steen en duerbaer steen en
gulden cruce in geweuēt ware.
en hy was gestort myt colsen.
dye bouen vergult waren. ende
hy hielt in syn hant. een gulden
roede. en noepten daer mede en

seide. **M**ake kerlic myt groter
neernsicheit. onse graue. want
wy syn ontemelic begrauen. in
een ontemelike stat. **D**aer om
ganc en seg Janne den bisscop
van iherusalem. dat hi ons leg-
ghe in een eersam stat. want als
draueheit ende quellinghe die
werlt geslagghen heeft. so heft
got op geset der werlt te helpen
mit onsen bedrynghe. **E**n luciaen
dye pape seide hem. **H**ē wyre bis-
tu. hi seide. **J**c byn gamalien die
pauwels. den apostel op voede.
en hy leerde die wit tot mynē
voeten. **A**er dye myt myt leecht.
dat is sūte stephen. die van den
ioden buten der stat gesteen
was. en gestoten. om datten
dye beesten. en dye voghelen
eten solden. mer got en leit des
niet gestien. wien dese mar-
lare trouwelike diende. want
myt groter neernsicheit nam
icken. ende grouen minen gra-
ue. **A**er dye ander dye myt my
leecht vs mycodemus my neue
dye des nachtes tot ihesu ghinc.
ende die gedoept was vā peter
ende van iohānes. **E**n hier om
waren dye pīten der papen.
soe gram. dat si en solde doot
geslagen hebben. en hadden
sijt om onsen wil niet gela-
ten. **A**er nochtan namē si hem
al syn guet. en verdreuenē vā
synem herstape. en so slogenen
seer. en liete by na voer doot.
en doe leechde icken in myn
huys. en hy leefder alluttel da-
ge na. **E**nde doe hy doet was

soe dede icken graven tot sun-
 te steuens voeten. **Mer** dre der-
 de dre myt my is dat is aby-
 bas myn soen: dre in synē twi-
 tichste iaer gedoopt was. en hy
 bleef maghet: en leerde myt
 paulus mynen ionghet gods
 wit **Mer** etha myn wyf ende
 selennas myn soen: en syn mit
 ons nyet begraven: om dat sy
 myt ons **xpus** gheloue niet en
 ontfengen: mer du salt sie an-
 der syns vinden begraven. en
 haer graven saltu ydel vinden
 ende hol. **Doe** dyt sūte gamali-
 el geset had soe voer hy en wech
 en doe lucianus ontsprongen
 was: so bat hy gode of dre vifi-
 oen waer were datt hē derde
 wef openbaeren solde. **O**pten
 anderen vridach so openbaer-
 de hi hem also hi te voeren
 ghedaen had. en vraghede hē
 waer hy dat hy verwoekeloest
 had: dat hy hem geset had.
Ende hi seide hēe myn hēe
 ic en hebste niet verwoekeloest
 mer ic had gode: of dyt waer
 were dattet my derde wef ape-
 baren moest. **En** gamaliel seide
 om dattu in dynen herte pen-
 ses oft u ons vondes: hoe du elcs
 reliquien soldes moghen ond-
 kernen: daer om sal ic dygeue
 ghelickenisse: daer du elcs reli-
 quien mede onder seiden sal-
 te. **Ende** hy toende hē in gul-
 den corueien dre vierde siluerē
 ende dre een van desen was

vol voder rosen: en dre ander ij.
 van witten rosen: mer dre vier-
 de dre silueren was vol safferans
En gamaliel seide: dese corue
 syn ons tumben of graue: ende
 dese rosen syn onse reliquien
Dre coef dre vol voder rosen
 is: dats sūte steuens tumbē die
 alleen van ons luden gemarte-
 ligt was. **Dre** ander twe die vol
 witer rosen syn dats dre mine
 ende nycodemus tumbē: die ghe-
 durch waren myt siuere herte
 in **xpus** geloue. **Mer** die vierde
 silueren corf die vol saffraens
 was: is abibe myns soens tūbe
 die suuer van licham was ende
 maghet: en hi ghyne suuer wt
 der werlt. **Als** hi dit gesien had
 voer hi en wech. **O**pten vridach
 in dre weke daer nae so apen-
 baerde hi hem weder al gestoert
 ende hy berispten seer van syn-
 re wekeloefheit: en synne beide
Daer om ginc lucaen haeste-
 lic te iherusalem wert: en all
 dat hi gehoert hadde seide hy
Johāne den bisscop. **Dus** voer
Johēs die bisscop mit andere bis-
 stopen die hi ontboden had tot
 dier stat: die luciana gewiset
 was. **Ende** doe sive begonsten
 te graven soe voerde dre eerde
En si roken alte zuete roeke.
Ende mit desen sueten roeke:
 en mitter hulpen van desen sāt-
 ten. worden daer genesen van
 menigherhande siecheden. **xxx.**
 menschen. **Ende** aldus so droegē
 si deser heiligen reliquien: mit

groter blyfchap in die kerke vā
syon. die in iherlm was daer sū
te steuen dyaken gemaect was
en daer vrouwen sy se eerlic. ende
in dye selue vre. so viel een gro
te reghen van desen visoen en
vertonūghē so vertelt beda in sy
nen croniken. **Sūte steuen was**
dus vonden opten dach dat mē
sine passie viert. en hy was op
desen dach ghepassit. also men
seit. **Mer die feesten waren vwa**
delt om twe reden. **Dre verste is.**
want xpūs wert geboren in
eertrike om dat dre mensche
solde werden geboren in de he
mel. hier om wast wael temelic
dat na xpūs gebuert. sūte steuēs
gebuerte vieren solde. om dat hy
die verste was. **Dre na xpūs.** om
xpūs wille gemartelyt wert.
ende daer mede wert mē gebo
ren in den hemel. om dat men
merken solde. dat die een aldus
na die ander volghende waer
om dat men oec van hem sin
ghet. **Chysterē was xpūs ghe**
boren in der eerden. om dat sū
te stephen solde huden werden
gheborn in den hemel. **Dre an**
der reden is. want mē plach die
feeste van sūte steuens vanden
feesteliker te doen dan dye feeste
van syne passie. en dat was om
dye werdicheit van xpūs gebur
te. en oec om wel miraculen
die ons hē dede doe men vant
Ende om dat syne passie weidi
ger is dan syn vanden. en dat
se schuldich is feesteliker te syn.
daer so verleechde die kerke. die

feest syne passie to dien tyde.
daer men se in meerte werdich
eit hebben solde. **Also sūte Au**
gustinus seit so was sūte steuēs
ouerueringe aldus gedaen.
wan alexander die senatoer wer
myt syne wiue te iherusalem.
en hi maecte steuen den marce
ler alte stonen capelle en hi be
ual dat mē hem neuē sūte steuē
grauē solde. als hi stouue. **Ende**
doe vintiaer ouer leden waren
so wolde Juliana. syn wijf we
der te lande keren. want syleet
wel moemisse van den princen.
ende si wilde haer mans licha
myt haer voeren. **Ende doe sy**
dye gebeden had. alte seet van
den bistop soe bracht haer dye
bistop ij silueren cassien wort
ende seide. **It en weet niet wal**
van desen dyns māb is cassie
En si sergedē. **It ken se wael en**
se begrep sūte steuens cassie.
ende omhelde se. **Ende doe sy**
dus waende haers mans lich
am voeren. so nam si sūte ste
uens licham. **En doe sy int ship**
mitte licham geghaen was.
so horde men die engelen louē
ende een suete roeke brac wt.
en die diuelen riepen ende
maecten groet tempeest. ende
seide. wee ons. want steuen
die ierste martelaer. lidet hier
ouer en slaet ons myt weede
vuete. **Ende doe dye sciplude**
ontfaghe te verderuen. so aen
riepen sie sūte stephen. ende
te hant so apenbaerde hi hem

ende seide. Ic bynt en ontfiet v
niet ende te hant wettet her-
de stille. **D**oe hoerden sie dre du-
uelen roepen. wrede prince ot-
sterke tship. want steuen onse
viant ysser yn. **D**oe fant dre
prince vanden diuelen vyff
diuelen. dat sy tship ontstekingē
solden. mer ons heren engel ver-
drant sie in den gront. **E**n doe
se comen waren te calcedoniē
so riepen dre diuelen. **D**re
knecht gods comet die vā den
iuden ghestreent was. **D**oe qua-
men sie gesont te constantino-
pele. en si grouenē daer in ēē
kerke mit groter weerdicheit
sante stephens licham. **D**yt
seit sūte augustijn. **D**re toe-
uegginghe van sūte steuens
licham mit sūte laurens lichaē
geschiede aldus. **H**et geschiede
aldus dat eudofia des keisers
theodosijs dochter beseten wert
van den diuel. en doe dat haer
vader ontboden was. die doe
te constantinopole was so dede
de hy syne dochter tot hē bren-
ghen. om dat sy tasten solde. die
heilige reliquien van sūte ste-
uen te romē come. **E**n dre du-
uel riep in haer. **T**en sy dat ste-
uen te romen come. ic en sal
niet wt gaen want dre apos-
telen die willent aldus. **A**lsoe
dat dre keiser hoerde so gerree-
ch he van den cleerken. en van
den volcke van constantinopo-
le dat si den van romē geuen

solden sūte steuens licham ende
si solden sūte laurens licham
daer voer hebben. **D**oe streef die
keiser hier af ouer pelagiodē
pāus ende die pāus cōsentier-
de mitter cardinale wille des
keisers bede. **E**nde si brachtē
sūte steuens licham te romen.
Ende dre van constantinopo-
le quamen mede om sūte lau-
rens licham ontfaen. **D**us
wert sūte steuens lichaē ont-
faen te capuane gheueghene
myt groter bede sīnen rechterē
arm. **E**nde daer wert in sūte
stephens eere dre kerke vā cap-
uane ghemaket. **E**n doe si te ro-
men comē waren. en si den
lichaem draghen willen in sū-
te peters kerke ten banden. so
bleuen staende dre en dooghen.
ende sy en mochten niet vor-
gaen. **E**nde dre diuel in dre
ioncfrauwe. **G**hi pijn om niet
want hi en heeft hier gheen
stat vertoren. mer bi sūtelau-
rens syne broder wil hy sīnen
te hant drothmē den lichaem
der wert. **E**n doe en dre ionc-
frou taste. so wert si verloest.
Ende sūte laurens veelach in
sīnen graue. in dre ander side
om dat hi verblide in dre toe-
comst sūte stephens sīns broe-
ders. en **l**iet dre helft van
den graue ydel tot sūte stephens
behoef. **E**n doe dre grieken ha-
hānde an laurens deden. om hē
enwech te doen. so vielē sie ter

eeden. off sy doot gheueest had-
den. mer doe dre paecus en die
clergie. en tsole vor hem bat.
so quamē si tot hē seluē aume
te vespertide. nochtan storuen
sy bynen tren daghen. en dre
hē hadden gegeuen volboert
daer toe. die wordē wt haen
synen. en en mochten niet ge-
nesen. vor dat dese twee licha-
men te gader begrauē waren
Doe hoerde men een stemme
vande hemel. **O** salighe womē
dre in een graf beslutes sūte
laurens lichaem van hyspani-
en. en steuens van **israhel** iheru-
salem. die gloriōse pandē. De-
se geuoeghinghe geuel. **I**n
jaer ons heren ix^o xxv. **Sūte**
Augustijn beschryf dat vido-
de verresen. myt aenroepen
van sūte steuens naem. die
een lach so doot. dat men hem
verbant syne knyen. en doe
men bouen hem sūte stephen
an riep. so stont hi op. En noch
een kynt dat een waghen o-
uer varen had. en dre moder
drocht. tot sūte stephens. en
daer ontfinc sijt weder gesot
en leuede. En noch een nonne
dre men droch in sūte stephens
kerke. doe sy in haen eynde
lach. en daer na sterf sye. ende
daer na stont sy gesont op dat
sijt al saghen. En echter een
ioncfrauwe te yponen. doe ha
vader haen roch gedraghen
had tot sūte stephens kerke.
daer na so werp hi en op syre

doeder dochter lichaē. En sy stont
te hant op. **I**n noch een doot
kynt. **D**at doet gedraghen wert
in sūte steuens kerke. so ston-
tet op. als men sūte steuen op
hem anriep. **W**an desen mar-
telex seit Augustijn. **S**amaliē
openbaerde desen marteler.
en saulus steenden tomcleet.
xpus maecten rike. doe hy in
den doekelkijn was ghewōden.
en woenden mit sinen duertba-
ren bloede. **I**tem Augustijn.
In stephen soe blicte die scoonhē
syn lichaem. dre bloem syre olt-
heit. en schoen sprache vā redē
en wijsheit synre heiligher
herten. en twert der gotheit.
Van den naem dominicus
Dominicus is geseit alse
doel. als ons herē wachter
of ghewacht van onsen here.
Hy is ghesait ons herē wach-
ter in drie manieren. dats te
weten wachters vā des heren
ere te gode wert. en wachter
van des ons herē weghe. off
wachter van ons herē aude.
tot synē euenkersten wert. ende
wachter van ons herē wille. en
van synen geboden. en dat toe
syns selues behoef. **T**en andere
mael is dominicus ghesait van
den here gewacht. want onse
here behoeden. in drie staten.
want in den isten graet was
hyleet. in den anderen. canonic
regulier. en in den derden was
hy een man ghelut dē apostele.
om sine neernstige predicacie

Want in den yersten wachten onse here: om dat hy hē dede lof beglyfnen: en in den anderen gaf hy hem daer in vortgauc ende in den derden gaf hi hem volcomenheit. **T**en derden mach dominicus werden gheseyt: by dyc betekensse van dominus

Dominus dats here. en is gheseyt also voel: als die verlatende is. dreyghinghe. of geuende een gift. of myn gheuende. **A**ldus was sūte dominicus vergheuende dierghyge: want hi vergaf al dat men hem mysbede. Hy was gheuende een ghyft want hy gaf mydelic: want hi engaf syn guet niet alleen de armen: mer hy wolde dicwyl hē seluē vertopen: om dat gelt de armen te gheuen. Hy was oec myn gheuende in dien dat hy synen licham gaf vermaghet: want synen licham gaf hy altoes myn dat het erschede.

Van sūte dominicus leuē

Dominicus die leidsman en vader. van der prediaren oerde is: was gheboren na den vleische wt hyspaniē wt eenre stat dyc men heit talorogo wittē bysdom van ozomens en syn vader hiet felix en syne moeder Johāna. **E**nde eer hy geboren wert. so sach syn moeder in drome en haer dochte dat se droch een hundeken dat in synen mont droech een berneen de vlam die al dyc werlt ont-

stac. **D**oe hy geboren was. eenre vrouwen dochte oec dyc en wter vonte hief: dat kint dominicus had een alte daer sterre an syn voethoefte. die al dyc werlt verlicht. **D**oe hy noch een kynde kyn was: en onder syn voester moeder so vant mēne dicke dat hi vanden bedde was geguen liggghen op dyc bloete eerde. **E**n lesten sant mē hem te palenāe ter scolen. om dat hy so gheen wyfheit geleert had: so en dranc hy bynnen tien jaren ghenen wyn. **E**n doe daer sterche duertijt was: so vercofte hy al syn boeke myt syn iuwele en hy gyst tgeelt daer aff om gode den armē. **E**n doe dyc nremaer synre heilicheit wies: so maecte dyc bisscop van ozomens in syn kerke canonic regulier: en om dat hy wert hem allen een spiegel van heilicheiden: so wert hi vā den canoniken onder prior ghemact mer dages en nachtes: veronledichde hy em: in bedinghe en in sūdere: en bat eenpaerlic gode. dat hi hem dese gracie in storte wilde. dat hy seluen gheuē mocht enighe tijt: tot synre euen kersten salicheit. **E**n hy las neernstelic in der vader collacien: en beiaechde daer in volmacheit vā leuen. **E**n doe hy mitten bisscop eens toe tolofen voer: so wert hy gewaer dat syn weert ongeloeuich was. en dien bekeerde hy tot xpūs geloue: en hi presenturden onsen here: als de yste gaue.

van synen oefte den hy namaels
doen solde. **W**en leest in den gees-
ten des grauen van den hef-
ten berghe. dat doe domitus
op eynen dach gepredic had te-
ghen d're ongelouighe. dat hy
d're proeynghe vander scriftu-
ren die hy gepredic had streef
in enen brief. ende gaf den bie-
ef en ongelouighen. dat hy he
daer ieghen solde moghe voer-
sien. ende domitus antworden
daer op. **O**p dien nacht so verga-
derden die ongelouighen by
nen vuer. en d're ongelouighe
bracht den brief wort. **E**n syne
gesellen seiden hem. dat hy sie
worpe mit vuer. en weret dat
si branden so waer hor ongelou-
icheit gewaich. mer en moht-
ten sye niet verbranden. so sol-
den sie predicken dat gheuari-
ghe gheloue der kerken van
romen. **H**ier om werpt men
den brief mit vuer. en doe hy
wyle mit vuer had geweest so
spranc hy onverbrant wten
vuer. **D**oe sy alle verwonder-
den. so seide d're een. d're herder
was dan d're ander. me werpe
weder daer in. en also sden wyt
bet proeuen. **W**en werpen echter
daer yn. en hy spranc echter vte
onverbrant. **H**er seide echter men
werpe se derde werp daer in. en
dan sden wy weten sonder twi-
uel d're waerheit van der sake.
Wen werp se derde werp daer
in. en si spranc weder daer vte
onverbrant. **A**er dese ongelou-

uighe bleuen in hare hartheit.
ende zwoeren alte grotelic onder-
linge dat hyt niemē seggenen
solde. **N**othan was daer een
ridder die tot onsen gelouew-
nenghede. en hi brachte namaels
dese minnale wt. **D**yt gheuiel
in victoriaels berghe. **W**en seit
oec dat dusdaen d'inc gestude
in iupiter tempel. op een tijt
was daer gelecht een grote di-
dynghe ieghen d're ongelouighe
want doe mt lant van albiges
die ongelouich seer wies. ende
tot den voersiden tempel een
grote dedynghe. daer af gheleit
was ieghen d're ongelouighe.
so was daer ouer een gedraghe
dat men onder meesters leue-
ren solde. **E**lc in gestrifte syne
punten daer hy syne gheloue
mede holden wolde staende. **A**l-
dus wert daer ontsaen sūte
domitus boec. bouen al der
ander ghelouigher lude ghe-
strifte. en men brachtene wort
ayer om dat d're meesters d're
dese dedynghe onder saeden sol-
den onderlinghe in sceldyge
waren. so gaf men wt. dat me
d're boeke van beiden partijen
mit vuer werpen solde. ende
wies boec niet cruerbernde
des geloue waer best. **E**nde
maecte een grote vuer. ende
men werper d're boec in. **E**n
der ongelouigher boec wert
staphans verbrant. mer sūte
domitus boec en verbernde niet.

ken heb-
also min-
latten lig-
nen bloe-
dat ghy
uaten v-
oran ma-
d're ong-
dan am-
uaten te v-
den ghe-
wt der a-
oer van
d're soe-
god and-
een mt
iamelic
d're saer-
ende da-
hoe dat
so gaf sū-
dat men
dien ma-
d're vee-
sijn solde
ghefelic
en lichte
mit doe
mit kar-
uen huse
van ong-
belachte-
ten by en
vaster doe
de om da-
mitten an-
wildien
mer doe o-
laghede by

mer hy spranc wt oec onverbrant vreden vuet **W**en werpē anderweef en derde weef da m. en altoes spranc hy onuerbrant vte **W**er doe dye ander elc te synen wert voer. ende dye bisscop van exomens doot was. so bleef dai domitus. myt alluttel geselschapen. ende predite vromelic gods wort ieghe dye onghelouighe. **W**er dye wedersaken vander waerheit bespotten en worpen na hem modder en spekel. ende om spot so bonden si hem achter an dye cleyder stroe. **E**nde als mēnen dreighede te dode so antwerde hy onuerueert. **I**c en byn nyet weerdich der glori en van martelien. want noch enheb ic desen doot niet verdien. **E**nde hyc om ghinc hy vromelic en alsingende alda men hem seide dat na hē ghe laghet were. **E**n si verwonderden dyt. en seiden hem. **E**n ont siestu dy niet van den doot. wat solstu gedaen hebben. of wy dy begrepen hadden. **H**y seiden. **I**c soldu gebede hebben dat ghi my niet haestelic doot geslagen enhadt. mer dat ghi my allentken van lede te lede ontledet solt hebben. en dat ghi dan vor myn oghen gheleit solt hebben dye stuche van den leden. en dat ghi dan wort dye oghen solt wt gestec

ken hebben. ende dat ghy ten leste also myne lichaem solt hebben laten ligghen werntelen in synen bloede. ouer **h**o doot. ofte dat ghi en dan ghedoot hadt iuwen wil. **O**p ene tyt doe hy enen man vonden had die aen dye onghelouighe gheuallen was van armoede. so sat hy op hē seluen te vertopen. om dat hy mit den gelde. dien man helpen solde wt der armoede. ende verloesten oec van der onghelouicheit. en dyt solde hebben gedaen en had god anders niet voersien. **O**p een tyt doe een wyf claghede iamerlic dat haer broeder. onder dye sarvasenen gheuaen was. ende dat sy ghenen raet en had hoe dat sine verloesen mochte. so gaf sūte domitus hem seluen dat mēne vertopen solde. om dien man te verloesen. **M**er god dye versach dat hy oerberliker syn solde om te verloesen dye geestelic gheuanghe waie hi en liets nyet gestien. **O**p een tyt doe hy gheherberghet was mit lant van tolosen. in vrouwen huse. dye bedrogghen waie van onghelouighen. myt groter heilicheit dye sy vensden. so vasten hy en syn gesellen al dye vasten doer te water en te broede. om dat den enen naghel hy mitten anderen wt verdriuen wilde. en hy waecte des nachtes mer doe en dye noet diwant. so legghede hy syn moede lede op eē

blote tafel: ende aldus brachte hy
dye vrouwen weder ter kennissen vā
der waerheit. **H**yer na begonste hy
te pensen om een oerde te maken.
dye die werlt doer soldē gaen predi
ken: ende ieghen dye ongelouighe
xp̄us gheloue behoeden en besther
men. **E**nde doe hy x Jaer lanc had
gewaent te tolofen: nae den dat
dye bisscop van exomens. doot was.
tot dieer tijt: dat men den met vā
laccanue hielt: so voer hy totte ghe
menē met te romen myt fulcone
den bisscop van tolofen. **E**n hy ey
stheide ende bat van inocencio de
paeus: dat hy hem: ende sine na
volgers beuesten wilde: een oer
de dye herten ende wesen solde
dye prediker oerde. **E**nde does
dye paeus myt wael willich
en was: so sach dyese paeus op ee
nacht: in drome dat dye kerke
van laccanuen dreighede te valle.
Doe hy dyt myt anre sach: so
sach hy dat domicus daer ieghe
liep: en stonter onder en hielt se
mytten stolderen: dat si met en
viel. **D**oe dye paeus ontspranc:
ende hy dyt visloen verstant:
so dede hy domicus beden. **E**nde
bat hem dat hy tot sine broeds
gaen solde: en dat hy kuesen sol
de een geproefde regule: ende
dat hy dan: tot hem weder qua
me: en hy soldet dan beuestigen
alse hy begeerde. **D**oe keerde do
micus weder: en seide sine brode
ren: des paeus wort: hi had om

twent xvi broeders: en si aeriepe
den heiligen geest en horen sūte
Augustinus des heiligen leraus
regule. om dat si in naem ende
in werken predicare wilde wer
den: ende daer toe oec namen
nauwer saken dye si holden
wylden: mitter voer seider regu
len. **H**et hyr en bynen so sterf ino
cencus die paeus: en honorus
quā na he en beuestighe hem
haer regule. **I**nt Jaer ons here
Dusent. C. C. xvi. **D**oe domicus
toe romen quam: in sūte petrus
kerke: om dat: verlenghe van
sine oerden: onsen heer bat:
so sach hy dat totte quame: die
glorioso princen: van de apos
telen. sūte peter: en sūte pauwel.
En dye yerste van den tween.
dat was sūte peter: die gaf hem
enen stoc: en pauwels gaf he
een boec: ende si seiden he. **S**anc
prediken want: du biste hier toe
van gode vercoren. **E**n staphans
so dochte he: in dye selue vuer
dat hy syn broeders al dye werlt
doer sach ghespreit: en dat si twe
ende twe te gader ghynghen.
ende dat sy den volke gods wort
pouertē. **E**nde doe hy tot tolofe
weder quam: so deilde hy sine
broeders: en hy sant somighe
in hispanien: en ander te pa
rys: ende oec ander te benom
en: mer hy keerde weder te ro
mē. **H**et was ee monic die eer
die predicamen begonste haer

oerden: sach in enē visioen. dat on-
se lieue vrouwe **M**aria knyelde
wer haer lieue kynt: en leide haer
hande te gader: en bat hē voer
dat menschelike geslechte. **M**er
doe hy dicwile synre lieuer mo-
der dit ontfeyde: ende doe si hem
altoes an lach: so seide hi goed
myn wat mach ic mer doen
Ic sant hem myn p̄iarchen en
propheten: en si betterē hē luttel
ic quā seluē tothē: daer na san-
de ic myn apostelen: en si doede
my en drey: en ic sande drey mar-
telaren ende drey cofessoren en
sienhoerden drey oec nyet. **M**er
het en is nyet behoerlic: dat ic
dy iet ontfeygen solde. so sal ic
hem geuen myne predicatien.
En drey mede solden werden verlicht
ende ghesuuet: mer anders sal
ic ieghen hem comē. **O**p eē tijt
doe xy abden van der grauer
orden gesant warē tot tolose ie-
ghen drey ongelouighe: so sach eē
mome dyt visioen: want doe ons
heer geantwert had syre moed'
also voergeseyt is so antwoorde
si: Doen du en sulz hem niet doe
na hoerre quaetheit: mer na
dyne ontfermherticheit: doe wīt
drey soen verwōnē mitter mod'
bede: ende seide om dyne bede
sal ic noch dese ontfermicheit
doen myt hē: dat ic hē my predi-
cāen sendē sal: dreyse vmanen
ende leren sden. **E**n en beteren
sy hem nyet: so en sal ic sy nūmer

meer sparen. **E**n myre broeder
drey langhe tijt sūte franciscus ge-
selle geweest had: vertelden voel
broderen: van der predicatē oerde:
dat doe sūte: **D**onūcus te romen
lach: om drey vestinge: vā syre or-
den te crygen van den p̄acus: dar
hy des nachtes in bedynghē was:
so sach hi in den geest xpm in die
loecht drey speren holdede in drey
hant en dat hy sie op die weelt-
studdedē. **E**n syn moeder quā haf-
telic aeghen hē en vraghede hē:
wat hy doen wilde. **E**n hy seide
Siet al drey weelt is vol vā diuen
sonden: dats vā houerdie: onaus-
heiden: en van vracheidē. **E**nde
daer om wil ic se verderuē mit
desen drey speren. **D**oe viel onse
lieue vrouwe vor sinē voeten
en seide: **L**ieue kynt laet dy ontfer-
men: en vermīre myt ontferme-
nissen dyne gerechticheit. **C**ristus
seide haer: en seistū myt wat on-
recht men my doet. **S**i seide lieue
kint laet dyn gramscap: ende
ontbeide alluttel: want ic heb ey-
nen getruuwen knecht: en eyne
sterken kampioen: die alle syns
lopen sal: ende werlt verwynē:
ende sal si onder dy doen. **I**c sal hē
oec enē anderen te hulpe geue
drey oec myt hē striden sal. **C**ristus
seide haer: siet ic byn ghepaeyst:
en heb dyn aensicht ontfuen: mer
ic wil sien wie sy syn: drey dusen
den wils tot dus groten wercke.
Doe brachte onse lieue vrouwe

die. t

voer xpm sūte domūcū. en seide haer
waerlic dyt is een vrome sterc hy
pyone. ende hy sal neerstelic doe
dat ghi ghesat hebt. En si brach
te daer oec sūte franciscū. Ende
desen preech xpus oec alsoe hi de
yften dede. En sūte domūcus
merete neerstelic in desen visi
oen sūte gefelle. en dien hi daer
te voeten nye ghesien en had.
dien vant hi des anderē daghes
in die kerke en bekende sonder
yemans wysen. bl dien dat hi
en in dē visioen gesien had. en
hy helsen. en hy aysten en seide
Din byst myn gefelle. en du
sult myt my lopen. en wy solle
vromelic verchten. en gheen we
desake. en sal ons moghē dēre
en hy seide hē dat voerseide visi
oen. En van der tyt wert hē
een heet en een siel in onsen
here. En dit beual sy dat mē
ewellic halden solde in onsen hē
Doe sūte domūcus enē nouuays
ter oerden ontfaen had. somige
dye des nouuays gefelle hadde
geweest. verkeerde so seer. dat
hi ter werlt weder herē wilde.
en hy en schede syn werlike de
der al dat hi mochte. Doe dyt
sunte domūcus hoerde. so gaf hi
hem tot bedynge. en doe sy de
sen ionghelinc. dat abyt wt
gedaen hadden. en si hem syn
hemde aen gedaen hadden so
begonste hi seer te roepen ende

seide. Ay my ic verberne. Ay my
ic werde ontfedien. trect vte trat
vte dyt vermaledijt hende. dat
al myn licham verbrent. Dus
en mochte hy gheens syns rustē
voer dat men hem dat hempt
vte toedy. en men weder dede
myt religiosen habite. en voer
dat mēnē weder mit cloester leide
Doe sunte domūcus tot benom
en was. als dye broeders slapen
waren. doe wert eē leec cōuers
beseten mitten diuel. Doe zay
narius syn meyster dat ghehoerde
so seide hyt. sūte domūco. en sūte
domūcus deden in die kerke vor
den altaer draghen. Doe hi daer
myt pynē gedraghen wert. so
seide sūte domūcus. heytif ic be
sweer dyt. dattu my seges war
by dattu gods creatuer moyses
ende waer om. du hys in quemēs
Hy antwerde. Ic quellen om
dat hys verdient heeft. want
hy dranc ghistere in dye stat
sonder syns paoers oerlof. en
hi en seghende den dranc myt
En dar om ghync ic doe in hē
in dye ghelike eenre padden.
en daer dranc hy my mitten
wine. en men vant dat hy al
dus ghedroncken had. Inren
bōnen ludemen dat yeste top
ken te metten. Doe dat dye du
uel hoerde. so riep hi en seide
Ic en mach hier myt langher
bluuen. om dat dye toeueneren
opstaen. en dus wert hy gedwō

ghen wt te gaen. myt domiaus
 bedynghē. **D**oe domiaus mit lāt
 van tolofen. ouer een riuere
 voer. so vielen syne boeke daer
 in. sonder ouerdecksel. **E**n des
 denden dages. daer na so werp
 een visscher daer een angel. en
 doe hy waende ernē groten vis
 sche hebben. so toech hy dye boe
 ke wt. alsoe onbesmet alsoe ofte
 se in een librie gheleghe hadde
 neernstelic behoet. **D**oe sūte
 domiaus in een cloester quā. en
 dye broede te ruste waren. om
 dat hi se niet werken en wilde
 so bede hy. en hy ghinc myt sy
 nen gesellen beslotenre doeren
 in. **D**yt selue was oer ghepro
 uet. doe hy was op een tijt. mit
 enē cōueers vander grauwer
 orden. in stride ieghe dye onge
 loughe. **W**ant doe si des auēts
 comen waren. tot eenre kerke.
 ende si se besloten vonden. **D**oe
 sūte domiaus ghebedet had.
 so vonden si hē seluē in dye ker
 ke. en si leden al dye anacht o
 uer in bedynghē. **A**ls hy te wan
 deren plach. eer hy ter herberge
 quā. so plach hi aen een fontey
 ne sūne **d**ochst doerst te verflāe
 dat men in dye herberge myt
 merken en mocht dat hi te voel
 droncke. **E**en cleerke was. die
 voel leet van syns lichaē on
 tuisheide. en hy quā op een
 soeste ten predicarē vā bono
 nien om misse te hoere. **E**nde
 het gheuel. dat sūte domiaus

doe misse dede. en doe ter offerhā
 de comen was. so ghinc dye stoel
 re voert. en hy cuffedē myt gro
 ter yncheit syn hand. **E**n doe hy
 se geuyst had. so beuoelde hi dat
 dar wt quā. so grote suete roke
 dat hy nye des ghelycs gherokē
 en hadde. **E**n van der tijt so ver
 coelde wonderlic in hē. die hette
 van oncuysheiden alsoe seet. dat
 hy die te voere was ydel ende
 oncuysche. dat hy daer suuer en
 cuysch wert. **D**oe groet was dan
 dye suuerheit van domiaus
 vleysche. dye myt synē roke.
 so wonderlic suuerde. die smet
 ten vā der herten. **E**en pape
 was dye op sat hem aen sūte
 domiaus te doen. om dat hi sach
 dat hi myt sinē broderen. soe
 neernstelic pōchte. op dat hy dat
 nye testament ter noetdoerft
 synre predicatie had. **D**oe hy dit
 pensende. so quam daer eē ionc
 ghelinc en bracht onder syn cleet
 een testament te coep. dat myt
 groter blyscap die pape coste
Aer doe hi alluttel twiuelde. so
 dede hy een bedynghē. tot gode
 wert. en maecte een cruce opt
 boec. ende doe dede hi een op.
 ende hi werp sy ogen op dat w
 te capittel dat hi vant. en hem
 quam voer. dat sūte peter ghe
 seit had inder apostelē werck
Stant op ende gant neder. en
 gant myt hē. en en twiuel niet
 want ic heb gheseyndet. en te
 hant stont hi op. en hielt hem

an d're predicatē. **D**oe eē groet
vermeert meyster regierde d're
te tolosen. in theologien. op een
tijt. doe hi voer den dage. s'ne
lese ouersach. so wert hy verswa
ret mit vake. en liet s'yn hoeft
dalen. ouer een syde vāden setel
ende sliep. en hē dochte. dat seue
sterren vor hē quame. **E**n doe hi
hyr van grote wonder had. so
wiesse haestelic d're sterre in
groetheiden. en in lichte also ster
dat si al die werlt verlichte. **E**n
doe hi. ontspronghen was. so had
hi groet wonder. wat dyt bedu
den mochte. **E**n siet doe hi in
die scoel ghecome was. en hy
las. so quam tot hem s'ute do
cus en ses brode in s'yn habite
herde oetmoedehke. en si seide
hē haer menighe. en si seiden
dat si vor hē ter scole comen
En doe gedochte hy s'yns v'isi
oens. ende entwiuelde niet. si
en waren d're seue sterre die hē
openbaerden. **D**oe s'ute domi
tus te romē was. so quā daer
meyster reginaldus. die deken
van s'ute amaens. van orleins.
hi had oet vijf iaer gheregiert
in geestelic recht. dese quā mit
ten bisscop vā orleins. te romē
om ouer zee te varen. vā daer.
ende om dat hy in opsitte had.
dat hy al dynck laten solde. en
hem te predicatē geuen. mer
hoe hi dat doen mochte. en had
hi noch niet ghemerct. mer doe
hy gehoert had van enē audi

nael. die hy s'ne wil gheset
had. hoe der predicatē orde ghe
sticht was. en hi s'ute domito had
doen comē. en hi hē s'ne wil had
gheset. so opsat hy van dier tijt
in d're orde te gaen. **E**n nyet
langhe daer na. wert hy herde
siet. ende men had anxt dat
hy sterue solde. **E**nde doe domi
tus in bedynghē was. en onfer
lieuet vrouwen daer voer bat.
dat sien hem lude enē cortē tijt
wilde laten leue. **E**n siet d're
reginaldus sach daer hy lach
ende waecte. en hi der doot ont
beiden. so sach hi onse lieue vrou
we comē. voer hem. en twe scoen
ioncfrauwe quame myt haer
ende si seide hem. myt vriende
liken aensichte. **E**rsche vā my
dattu wils en ic salt dy doen.
Ende doe hy pensden. wat hy
ersche wilde of seeghe. so be
ual hyt te onfer vrouwe wil
le. **E**n doe hy dat ghedaē had
so stac si haer hant voert ende
saluede mitter saligher saluen
d're sy bracht had. s'ne oeren
ende s'ne nese. en s'ne mont.
en s'ne hande. en s'ne leden
en s'ne voete. en seide sonder
linghe woerde telliker saluy
ghe. **T**en lendenē seide sy. **D**e
se lenden werden ghedwōghe
mit den gordel der sinerheit.
Ten voeten seide si. **I**c besalue
dyne voete in bereidenisse der
der ewangeliē des vreden. en
si seider toe. **T**en derden daghe

woorden

sal ic dy seynden een amynulle vol
maecter ghesontheit. en sy toende
hem dat abyt vander oerden. sich
seide si. dyt ist habyt vā uwer or-
den. **S**ūte domūcus doe hy in be-
dynghe was. so sach hy oec dyt
visioen. ende des merghens
quā sūte domūcus tot hē. en hy
vantē al ghenesen. en hy hoerde
van hem al die manier vā de-
sen visioen. en hy ontfinc dat
habyt. dat onse lieue vrouwe
hē ghetoeent had. want daer te
woeren plaghen dye broeders
superpellae te draghē. dat wy
heuten rochelen. en op dē derde
dach. so quā onse lieue vrouwe
ende besaluede reginaldus licha-
so wael. dat sy so wt dede dye
hette van dē rede. en dye hette
van onaysheden. also hi daer
na seide dat nye in hem seder
gnighe becoringhe der onaysh-
heit rees. **W**eide dese visioen sach
oec een gheestelic man. vander
hospitalers oerden. daer sūte do-
minicus mede was. en hē vwon-
dede des. **D**yt visioen seide hy
wel broeders sonderlinghe na
synre doot. **D**us wiert reginal-
dus tot bonomen gheseyndet.
ende hy was neerstich in predi-
cane. en heet. **E**n der broeder ge-
tal meerde. **H**ye na wiert hi te
parijs gheseyndet. en cort daer
na stref hy. **E**en iongelinc die
hersteuens des cardinaels neue
was vā der myer gracht. viel mit
enē peerde in een graue en was
daer doot wt ghehaelt. **E**n doe

mēne voer sūte domūco bracht. so
bat hy daer voer. en stont weder
op. **I**n sūte sicutus kerke so viel
een boghe vander kerken. opten
grooten kot die ghehuert was. so
dat hy doot bleef. en vsmachte
onder dye stene. **M**er sūte domūcus
dede tot hē brenghē. vte hōle des
dodes lichaem. en mit synre bedy-
ghen. maecte hi en leuende en ghe-
sont weder. **I**n die selue kerke te w-
mē. doe daer woende vierhondert
en xl broeder. en si op een tijt een
luttel broets gheuonden hadde. so de
desunte domūcus dat broet deilen
in drie dele op dye tafel. **E**n doe elc
een broecke broets myt blistapen
nam. so quamen twee ionghelinge
van haren habite. en hē ghelyc.
in dē reuenter en brachtē hare cap-
pen al vol broedes. en doe si dat
ghelecht hadden opt hoest vā der
tafelen. dar sūte domūcus sat. so voe-
ren sie te hant van haren oghe.
dat nyemant gheweten en conste
waen si quame. of werwert si
woeren. **D**oe stac sunte dominicus
syn hant ten broedere wiert oide
seide. nu oet brodere. **O**p een tijt
doe sūte domūcus in enē weghe
was. ende het seer regende. so mac-
te hy een cruce. en hy verdreef vā
hem. en van sine ghesellen. so dat
den reghen op hondert cubitus
myt engenakede. al wast dattet
nochtan doe alte seer regghende.
Op een tijt doe hy mit lant vā
tolosen. mit stepe voer. so eschede
een sshipman eynen pennick
voer syn veer stat. en doe hē sūte
dominicus beloefde dat ewighe
leuen. vor den dienst dien hi hē

gedaen had. en hy seide. dat hi xps
Jongher was. ende dat hi golt
noch siluer en had. so toech hem
dreschapman by der cappen. ende
seide. du sals my dese cappe laten
of enē peninc gheuen. **D**oe hyf
sūte domicus syn oghen ten he
melwert. ende **d**e bede m hē sel
uen. ende tehant sach hy op dre
eerde. ende vant daer enē pen
inc dye daer van gods weghe
ghelecht was. en hy seide. broeder
sich daer. myn dat dyn is. en laet
my in vreedē gaen. **S**ūte do
minico gheueel somtijt als hy m
dē weghe was. dat hy hem ghesel
de myt enen religiosen. drem wan
deringhen van heilicheden was ta
melic mee m syne tonghe. en in
syn sprake en was hys myt. want
sy en verston den dye een den ande
ren myt. **E**nde om dat hem der
de. dat hy sonderlinge myt en
mochten spreke gotlike redē. so ver
reech hi aen gode. dat dre een
des anders tale vstont due dage
doer dat si te gader ghinghe. **O**p
een tyt. doe men hē brachte enē dre
beseten was myt voel diuelen.
so nam hy een stoel. en leechde sy
verst op synē hals. en doe bant hi
se om. des besetens mans hals. en
beual den diuelen. dat sy voert
meer. dien man myt scaden en sol
den. **E**nde si worden staphans m
des mans lichams ghequele. en
si riepen sterckelic. laet ons gaen
want doeste ons hier quellen. **E**n
hy seide. ic en sals myt doen. ten
si dat ghy w: gheset. dat ghy nū

mer meer weder comē oisult
Si seiden wat borghe moghen
wy dy gheuen. en hy seide. dre
heilighe martelars. welker lich
am rusten m dese kerke en si
seiden. wy en moghen niet doen
want onse werke en syns niet
wert. **G**hy moet sy gheue seide
hy. of anders en sal ic v van hys
myt laten gaen. sonder toornē
Doe antwerde si. dat si daer toe
eernticheit gheue solden ende
ouer een stuc tijts. so seiden sy
Diet wy hebben beiaeghet. al
syn wys onweerdich. dat dre
heilighe martelare ouer ons
borghe syn. **E**nde doe hy hys
af een teiken erschede. so seide
sy. **G**aet ter cassen daer der m
telaren licham ligghe. ende
ghy sult se vanden omghekeret
ayen besacht ende men vant
also sy ghesecht hadden. **O**p
een tyt doe sūte domicus p
dicte soe vielen hem te voete som
miche vrouwen dre vanden
onghelouighen waren besete
en si seiden. **G**ods knecht helpt
ons. ist waer dattu hude p
dicte. soe heuet langhe verblint
dre gheeste der dwalinghe.
Ende hy seide hem. weest vio
me. ende ontbeit allutel. dat
ghy sien moghet wat heere
ghy ghedient hebt. **E**n te hāt
saghen si van onder hon sprun
ghen een alte 3 weete beeste
ende dre beeste was een groet
hont. ende had grote oghen
ende bernende. ende een lange

de siben
gheuen po
scaden s
der adan
de hy d
wagade
wilde. so
moer m
dy thoch
ten volgh
en te bod
alle wode
Doe by r
myt sūte
haghe
en hi r
capitule
baer. da
broeder
lucham
lutel. n
te godd
ter oerde
te benom
groet m
wontae
begheer
de quere
mire p
me van
onfr he
uaten
men sūte
dre sūte
seide by v
pate. **D**
ic me m
en sals
lange al
erbat m

alse ic tet begheerde ten gheschiede
my also. **E**n dye puer seide hem
ic sal mach s'hen vor dy sterue
Ende s'ute domicus voer seide he
doe by p'phetien: dat hy lange na
hem leuen solde: ende het gheuel
alsoe. **E**nde doe seide dye puer
Vader bidde dan gode. dat hy dan
gheue ter ordmē meyster. **C**on
maet dye alle dye brodere soe seer
begheren. **E**nde s'ute domicus seide
hem. **G**uede broeder du heues een
zware dyn ghebeden. **E**nde doe
w'plete ghedaen waren: en dye
brode slaphē ghingē: so bleef hy
in dye kerke: en v'nachter mye al
so hy plach. **E**nde doe dye broders
te primen comē: waer: en dye can
tor dye ymne begonste. **J**an lu
as orto spdere: so quam een me
sterre van eyne nywen lichte dat
was meyster **C**onmaet: en hy viel
w' s'ute dominicus voete: en bat
en oetmoedelic omt abytt van
der oerden: en hi ontfint. **D**ese
Conmaet was herde geestelic: en
eenglonoes leesmeyster. **I**n synre
doot doe hy syn ogghen geslatten
had: en doe dye broederen waende
dat hy doot had geweest: so onte
de hi weder syn ogghen: endesach
alom ende seide. **D**ye here synyt
v. **E**nde doe si antverden: en soe
myt dynen geest. **O**er seide hi noch
Dier saligher sielen moetē by gods
onfermherticheit in vrede rusten
doe bleef hi te hant in vreden. **S**ū
te domicus was herde stadich vā
herten ten had geweest al hi be
voert wert tot medeliden ende

onfermherticheiden. **E**n want
een blide herte verblidet dat an
sicht van buten: alsoe s'heen hem
van buten: apenbaere goedertie
venheit: die hē quā van ghesta
dicheit van binnen. **N**iemant
en was vriendeliker dan hy
onder dye broeder syn gesellen.
in goeden dyngghen beholden
altoes eersamheden. **E**n me
mant en was eernstigher des
nachtes in bedryngghen en in
waken: den dach gaf hy sinen
euekersten: en den nacht ver
onledichde hy myt gode. **S**yn
ogghen had hy gemaect ee fon
terne van tranen. **D**icwile
als men in der missen gods
lichā hief: so wert hy so op ge
trect in den gheest: also of hy
xpm in den vleische had ghe
sien: en om dye sake so en ho
de hy gheen mussē mitte ande
ren broederen. **H**y had altoes in
ghewoontē te vernachtē in dye
kerke: en seldē s'heen of hy ey
nighe sonder linghe stad had
om te rusten: ende doe hē dye
noet van moetheiden dwant
dat hy slapen moest: soe leechde
hy syn hoeft neder op enē steen
ende also ruste hy alluttel. **A**
kes nachtes nam hy myt een
te ketten drie gheyselighen
mit synre hant die een wer
hem: die ander vor dye sunde
ren: die in dye werlt waren
ende dye derde vor dye sielen

Die antwoorde t

die in den vegheuer waren
Op een tyt was hy ghecore
 bisscop van tonserane. met hy
 enwoldes nyet ontsuen. en hy
 seide dathy lieuer vten lande gae
 solde. dan hy volboerde solde tot
 dier vercoermighe. die va hem
 ghedaen was. **O**p een tyt doe
 men hem vraghede waer hy.
 dat hy nyet lieuer enhad te wo
 nen tot tolosen. en in dat bisdom
 dan te cartassoen. en in dat bis
 dom. **D**oe antwerde hy. Te tolo
 sen en daer omtrent vinde ick
 voel lude. dye my oer doen met
 te cartassoen so syn my alle con
 tencie. **E**en man vraghede hem
 in wat boeke hy meest ghestu
 diert had. en in den boec der got
 liker mynen. **O**p een tyt doe
 sūte domicus in bonomie was
 ende hy in dye kerke vernach
 te. soe apenbaerde hem die du
 uel. in dye ghelike van eynen
 broeder. en om dat sūte domi
 cus waende dat hi een broeder
 had gheweest. so wiste hy hē dat
 hy slapen ghinghe. mytten ande
 ren broederen. **E**n dye duuel ant
 werde hem oer myt wencken
 als of hy en bespot had. **E**n doe
 wolde sūte domicus wete wie
 hi waer. die niet doen enwolve
 dat hy en beual en ontstac ee
 kerse aen die lampe. en doe hy
 en mit an sichte sach soe bekende
 hy dattet dyo duuel was. **E**nde
 doe hy en seer hadde versproke
 so berispen die duuel weder

dat hy syn silencie beac. **E**n sūte
 domicus antwerde weder hē. dat
 hi mochte den broeders toe spreke.
Ende hy dwant den duuel. dathy
 en segen moest. waer mede hy
 dye broeders in den choer meest
 becorde. **H**y seide ic doe sy laet te
 choer comen. en vroech wtgaen.
Daer so na leide hi en ten dormp
 ter. en vraghede hem waer me
 de dat hi die broedere becorde. **E**n
 hy antwerde ic doe si vol slapen
 ende laet op staen. ende aldus
 doe ic sye bliue van gods drens
 te. **E**nde doe hem oer somtijt on
 tursche ghepense hebben. **D**aer
 na so leide hy en ten refenter. en
 vraghede hem waer mede hi se
 daer becorde. **D**oe strant dyo du
 uel op dye tafelen en riep die
 wile myn ende meer. **E**nde doe
 hē sūte domicus vraghede. wat
 hy daer mede meende. so seide hi.
Ic becoer sulke broeders dat site
 voel eten. om dat si soe sūde doen
 sullen mit voel eten. **A**nder becor
 ic dat sie te luttel eten. om dat
 sie trant werde sollen in gods
 dienste. en in dye oerde te holde.
Daer na leide hi en totte same
 spreke huse. en vraghede waer me
 de hi se daer becorde. **E**n dye duuel
 roerde oepaerlic syn tonghe. en
 maecte alte leliken ghelunt. **D**oe
 hem sūte domicus vraghede. wat
 hy daer mede meende. so seide hy.
 dese stat is almyne. want als die
 broeders te same te spreke comen.
 so pryng ic se my te becore. dat si

confuselic spreken: ende dat sy
voel onnutter worde spreken
slden en dat dye een den ande
ren niet en verbeide. **T**en leste
se leide hi en ten capittel huse
mer doe si waren vor dye doer
van den capittel: so en volder
die duuel gheens sins ingaen.
mer hy seide hier en sal ic num
mer meer in comen: want dyt
is my dye stat der maledictien
ende dye helle: en hi verlese
ic al dat ic anders waer woude
want als ic eny ghe broders
heb doen sondighen in eny her
wekeloefheit: so komet hy inde
se vermaledyt stat: en gheuet
hem hier oetmoedelic schuldich
ende beroept hem selue vor he
allen want hier vermaent
men se: hier belien se: hier wroe
chet men se: hier slaet me se.
hier werden sie gheabsoluert
Ende ic heb wuwe: dat ic hier
aldus verliese: dat ic anders
waer gewonen had. Ende doe
hy dyt ghesat had: so voer hy
en wech. **T**en lesten doet sūte do
minicus doot naecte: en hy
te benomen was: so begonste
hy seer siet te werden. **E**n in
visioen was hem sijn doot ver
toont: want hy sach enē scho
nen iongelinc: dien riep myt
desen worden aldus en seide Co
met myn ghemynde: ter blyt
scap coemt. **E**n hy vraghede xij
van den broederen van benomi

en ende om dat hi se niet la
ten enfolde onghheest ende
wesen: so maecte hi sijn tes
tament ende seide **D**yt is dat
ic v laet te besitten als my
nē kynderen voer asfachtich
hebt caritate: holdet oetmo
dicheit: ende besitte willich a
moede. **E**n hy verboet al dat
hy mocht: dat nyemant in sy
oerde brenghen enfolde: nu
mermeer eny ghe besittinge
ende hi vermaledyt vā gods
weghen: en van sijnē wegē.
den ghenen dye dier predi
caer oerden vmermeer be
snetten slden myt eertshen
goeden of richeiden. **E**n om
dat dye broder alte seer be
doeft waren van sijnē doot
so vertroefte hy se vrendelic
en seide: kynder en laet v niet
verstoren: al ist dat ic sterue
sal: weet dat ic vorberliker
sijn sal doot dan leuende. **D**us
sterf hi int Jaer ons heren
duzent **C** cxxi. **E**n doe
sūte dominicus doot was
vertoendet broeder gualden
prior van predicacē vā byria
die daer na bisscop was van
der seluer stat: want doehy
sat ende leende aen dye muet
van der broeder toerne: ende
hi en luttel sliep: so sach hi den
hemel ontdaen: en hy sach

die rege
nis ghe
licham
gheloe
munt
moeder
belien
de dide
coere
verhef
op ghe
me rse
konde
was en
de qua
datter
was en
der sū
den: en
alle sū
mer gh
nauwel
roke en
nē lach
der m de
den: die
also dū
en m v
hale la
Ende de
bedden
hande d
hem an
sic se d
En doe
ghinc my

twe daer lederen: neder laten
 in d're eerde: en xps en sine
 moder hielden se bouen: ende
 d're enghele ghyngheue op.
 ende af Ende int mydden der
 ledere: so was beneden een setel
 gheset: ende op den setel sat ee
 broeder: die syn hoeft ouerdeckt
 was En ihesus en syn moder
 trecten d're leder op wert totter
 witen dat si den broeder in de
 hemel op ghetrect hadden: en
 doe wert hy weder ghesloten
 Ende doe ghynt te hants dese
 broeder te benonien wert: en
 hy beuant dat tot der seluer
 vren sūte domicus sterf **E**n
 broeder die aro heet die doe
 ter tyt te tybur was: en d're
 doe ter seluer vren: dat sūte
 domicus sterf was ghegauen
 ten altaer om misse te doen.
 doe hy hoerde dat domicus siec
 was: te benonien: en hi come
 was in syn stalle: daer mē ple
 ghet ouer d're leuende te bid
 den: so bat hy vor domico En
 hi wert te hant op ghenamē
 in den geest: en hy sach sūte do
 micus ghecroent: myt eenre
 guldenre tronē: en hy sach en
 altemale herde wonderlic blic
 ken: en hi sach dat hi was myt
 twee eersamen mānen ghe
 sele en dat hi myt wt benom
 enghint alden ghemeyne wech
 Dese man merite den dach en

d're vre: en hy vant: dat domini
 cus ghestoruen was **D**oe syn
 licham langhe onder die eerde
 ghelegghen had: ende d're groten
 miraculen: die hy dede: met en
 mochten verberghen: noch syn
 heilicheit: soe droghen d're goe
 de bide ouer een: dat sieen tot
 eenre werdigher stat wolden
 verheffen En doe men syn graf
 op gebroken had: dat mē came
 myt vseren instrumentē gedoen
 konde En doe d're steen aff gedaen
 was: en men sinen licham sach
 soe quā daer wt: soe soete roke
 dattet scheen: dattet niet en
 was een graf: mer ee camer
 daer speten in ghelegghē had
 den: en dese roke ghynghe bouē
 alle speaē: en het scheen dathi
 nyet ghelyc en was enighen
 natuerhken d'ynghen En dese
 roke en was nyet alleen in sy
 nē licham: en in synē benen: mer
 oec in den graue: en in der eer
 den: die al om hem was: ia
 also dat mē van der eerden dro
 ech in verren landen: en si be
 helt langhe den roke daer af
Ende desen roke bleef so den
 broderen aen die hande deime
 handelden: dat hy voel daghe
 hem an den handen bleef: wat
 sie se drooghen ofte veghede
En edel man van hongerien
 ghinc myt synen wue: en mit

synē clernē kynde tot sūte domi-
cus reliquien die men had te m-
sulen: om die te versueken. **E**n
syn kynt wert daer siet en sterf
En dre vader bracht syns kyns
licham. voer sūte domicus altaer
ende hy seide al wenede: sūte
domicus ic quā al blide tot dy.
mer ic ga droeue en wech: ic quā
myt emen kynde. nu ga ic en
wech bedroeft daer af: ic byde
dy ghyf my weder myn kynt.
ghyf my weder die blytscap my-
re herten. **S**ich omtrent mid-
der nacht soe wert dat kynt leue-
de weder: en wanderde in dre
kerke. **E**en ionghelinc eene
edelte vrouwen knappe op een
tijt doe hy in een riuiere vissche
de. so viel hy in water en ver-
dranch. **E**nde doe een langhe
wile gheleden was. so toech
men synen lichaem doot vter
diepheit vander vloet. **E**n sūte
vrouwe aenriep sūte domini-
cū. dat hi en verwecken wilde
ende beloefde dat si tot sinen
reliquien baeruoet gaen wilde
solde. **E**n te hant stont dre dode
op van dat midden der lude. diet
saghen: ende wert weder leuen-
de en dre vrouwe dat si beloest
hat. **I**n diese selue prouinae
van hongherien was een man
die syn dode kynt seer beweende
ende hy anriep sūte domini-
cū. dat hi en verwecken wilde. **E**n

omtrent dat dre hane derde
vander nacht so ontdeede dre do-
de syn oghe. ende seide synen
vader: vader wat bedudet. dat
ict aensicht so nat heb. **D**oen her
syn dyns vader tranen seide
hy. **W**ant om dat ic dy doot
sach ende ic alleen bleef: so had
ic alle blytscap verloren: va-
der du heefs vele gheueent.
meer sūte domicus hadde me
deliden op dyne droefheit: en
hi verreech dat ic dy solde we-
der werden leuende. **H**er was
een sieke dre xviii jaer blint
gheueest had. de begeerde sūte
dominus reliquien te versue-
ken: en hi stont op ende pinde
hem te gaen: en te hant so ghe-
uoelde hy soe grote macht. doe
in hem comende: dat hi vaste
begonste te gaen: en soe hi meer
des daghes ghinc. derwert so
hi sterker wert: en so syn ghe-
claerre worden: tot dat huten
lesten te sūte reliquien quā
ende hi daer van beiden vol-
comelic genesen wert. **I**n
dre selue prouinae van hong-
rien was een vrouwe die be-
gheerde een mussē doen te lese
in sūte domicus eer: mer sy
en van ghenē pape te tide
daer om want si in enē w-
delboet drie keersē: die si du-
toe ghereet had: en leechde sie
op: en si ghinc alluttel: daer si

de beual
sūte domi-
cū. dat hi
en verwe-
cken wilde
ende belo-
efde dat si
tot sinen
reliquien
baeruoet
gaen wilde
solde. **E**n
te hant
stont dre
dode op
van dat
midden
der lude.
diet sag-
hen: ende
wert we-
der leuen-
de. **E**n
dre vrou-
we dat si
beloest hat.
In diese
selue pro-
uinae van
hongherien
was een
man die
syn dode
kynt seer
beweende
ende hy
anriep sūte
dominus
cū. dat hi
en verwe-
cken wilde.
En omtrent
dat dre hane
derde van
der nacht
so ontdeede
dre dode
syn oghe.
ende seide
synen va-
der: vader
wat bedudet
dat ict aen-
sicht so nat
heb. **D**oen
her syn
dyns vader
tranen seide
hy. **W**ant
om dat ic
dy doot sach
ende ic al-
leen bleef:
so had ic
alle blytscap
verloren:
vader du
heefs vele
gheueent.
meer sūte
domicus
hadde meer
deliden op
dyne droef-
heit: en hi
verreech dat
ic dy solde
weder werden
leuende. **H**er
was een
sieke dre
xviii jaer
blint gheue-
est had. de
begeerde
sūte domi-
nus reliquien
te versueken:
en hi stont
op ende pinde
hem te gaen:
en te hant
so gheuoelde
hy soe grote
macht. doe
in hem
comende: dat
hi vaste
begonste te
gaen: en so
hi meer des
daghes
ghinc. der-
wert so hi
sterker wert:
en so syn
gheclaerre
worden: tot
dat huten
lesten te
sūte reliquien
quā ende
hi daer van
beiden vol-
comelic
genesen wert.
In dre
selue pro-
uinae van
hongrien
was een
vrouwe die
begheerde
een mussē
doen te lese
in sūte
dominus
cū. mer sy
en van
ghenē pape
te tide daer
om want
si in enē
widelboet
drie keersē:
die si du-
toe ghereet
had: en
leechde sie
op: en si
ghinc
alluttel:
daer si

te doen had: ende quā weder
ende si vant die keersfen berne
de. ende die lude liepen dit gro
te wonder te sien: en bleuen
dier staende bedende tot dat
dye keersfen verbiant ware son
der arghien van den doecke.
Le benomen was een man
dye daes hiet: die so seer ghe
toement was in sine lendenen
ende in sinen benen: dat hy vā
sine bedde nyet staen en moch
te: en syn lichter hant die ver
droghet so seer datter gheenge
nesen aen en was. Ende hi ver
ghichte: en hi bat gode en sūte
domitico: ende doe hi hem mat
mitten luwente hoe lanc men
dye keerse maken solde: en hy
langhes ghemeten was so be
gonste hi oec daer mede te gor
den sinen hals: en syn borste en
ten lesten. doe hy syn knyen om
wonden had mitten luwete: en
hy telker maten aentiep den
naem ihesus xpus: en sūte do
minicus. soe gheuoelde hy dat
hy verlicht was wert: en riep
ic byn verloest. En hi stont
op ende screide van blyfsta
pen: en sonder enynghe hulpe
quā hy ter kerken dier sūte
domitico licham was lach. In
der seluer stat: soe heeft god
ouertallich voel miraculen
ghedaen by sūte domitico sine
knecht. **I**n cealien te Au
gusta: was een maghet dye
van den steen seer fier was: en
doe men sie daer af smide solde

soe beual sy hoer moder gode en
sūte domitico: en op den nacht
daer na: so apenbaerde sūte do
minicus deser maghet: en hy
lechte haer die steen daer si af
ghepint was: in die hant ende he
ginc en wech. Ende doe dye doch
ter ontspronghen was: so vant
si haer verloest en genesen: ende
si gaf den steen haerte moder: en
seide haer: haer visioen. En die
moder droch den steen ten predi
caren: en si hmgghenen vor sūte
domitico beelde: in een ghehueth
nisse des grote miracule. **I**n ce
alien van palenciaen had ee wyf
een kynt: dat siev ghepint was
van chere: die die kynder in den
hals pleghen te hebben: en doe
sie daer toe genen niet en vant
soe beloefde sie gode en sūte do
mitico wert dat hi ghenese: si sol
den om nyet doen werken aen
der predicaren kerke die mede doe
macte. Ende op ene nacht wort
daer nae so apenbaerde haer een
in predicaren habijt en seide haer:
wyf kenstu dusdane dinc nyet
en hy noemde haer vier dyghen
dat was toper groen vā span
ghen. lapaten: en sap vā poreren.
En doe si seide ic kent: so seide
hy: ganc en nym dyt en tempe
ret mitten sape vā porende: en
legt op een blat: en legghet op
dys soens hals: en hi sal werde
ghenesen: En doe hi wakende
wert: so dede si dyt: en thint wt
wert ghenesen: en het dede dat

belouet had die moder. **E**nde die was van noetenberghe: en alte anxtelic gheswollen was: vergif te hem sūte domīus: ende sūte dominicus apenbaerde hem daer hi lach en sliep: en hi sneet hem sonder seer doe syn ongemac en dede alt quade wt: en hi dedet weder toe myt synre hant: ende ghenast al myt heiliger saluen daer hi mede saluede. **I**n die stat van augusta: doe op die feeste van sūte domīus ouer voere somighe vrouwen van den predicaren: van misse quamē so vonden sie een wiif voer haer doer sitten spinne. **E**nde si berispten se vā mynē en seiden waer om dat si myt en vierde so groten heiligen dach mer si had omweert: en antwerde. ghy die der broeder dochter syt: viert ghi uwes santes dach. **E**n te hant begonste haer dye oghen te swellen en daer wt begonsten worme te lopen: also dat een haer ghebuerinne haer vō worme vten oghen dede. **E**nde si hads te hants betrouwenisse: ende quam ter broeder kerke en bichten daer haer sūde: en si be loefde dat si nūmer meer sūte dominicus achter spreken en solde noch lasteren: mer dat si mīchlike syne feeste vieten solde ende doe wert si weder gesont. **T**etripole dat men heet mag dalene: daer was een edel nō-

ne: die maria heet: die in alte groten siecheit was: ende die vijf maende alte iamerlic ghepijnt was in haer: also dat men alle vze waende dat si steruen solde. **E**nde se bede aldus in haer seluē: lieue he ic byn niet werdich dy te aenbeden noch dattu my horen soldes mer ic bydde mynē here sūte domīus om dat hy mydde laer is tusschen dy en my: en dat hy my vertrygē moet vā dy gesontheit. **D**oe si dus onsen lieuen here aenbedē myt tranen: so wert si op ghenomen in dē gheeste: en sach sūte dominicus myt twee brodere comē tot haer: en hy hoef op dye cortme van hoere bedde: ende hi seide haer waer om begheerstu so seer te genesen. **E**n si seide: here om dat ic mynē god mīchlike dienē solde. **D**an ic ghedaen heb. **D**oe baath te hy van der onder syn cappe salue van wonderlike gueden roeke: en hy besaluede haere dye: ende te hant wert si ghesont. **E**n si seide: Die salue is herde costel suet en swaer. **E**n doe die nōnen dye reden vragede van den worden so seide hi. **D**ese saluūtge is een teike van mynen: want myne is herde costel: want men en mach se om gheen geelt copen ende

ende dese
gheghe
quaethe
van der
te dar
en dach
te seer
van der
hant
de dach
van der
dye
antwer
hebet
is my
ghe
my
se wo
de en
der h
de an
men d
dye
ic byn
wone
ic en
gast
verlo
en my
daer
ende
dat m
weder
was
de du
ghen
de is

in gods ghiften en is gheen be-
 ter salue. **S**i is zuete want my-
 et en is sueter dan myne. **S**i
 is zwaer want men verliest si
 lichte. te si dat men se nauwe
 hoede. **B**innen der seluer nacht
 soe apenbaerde sūte dominicus
 haere suster dye in den dormp
 ter sliep. **E**n hy seide ic heb dy
 suster genesen. ende si liep tot
 hoer en vant si ghenesen. ende
 si gheuolde oec dat sie bestreke
 was myt saluen. en se veghe-
 de se myt enen cleden myt gro-
 ter weerdicheit af. **E**n doe syt
 hazen confessor myt haere
 suster ende haer abdissen ver-
 telte had. **E**n si hē van der sal-
 uen voer ghelecht had. dye
 int cleet was gewore. so wor-
 den swā so groten nywen roe-
 ke en soeten weder slagen. dat
 men gheen speien ieghen
 dien weke prysen en mocht
 ende si hielden van die salue
 in groter weerdicheit. **H**oe lief
 dat ons here dye stat heeft.
 daer sūte dominicus licham rust.
 al is dat geopenbaert myt
 voel miraalen. nochtan wil-
 len wy daer een af struen
Mester alexander die bissop
 van nidouen seit in syn pos-
 tillen op dat woert. **O**ntfer-
 nicheit en waerheit quame
 hem onderlinghe te gemoete.
Dat was een arm scoelre te be-
 nomen dye dyt visioen sach

ende dese scoelre had hem selue
 ghegheuen en gheuoeghet ter
 quaetheit ende ter oncuysheit
 van der ~~der~~ werlt. **H**em doch-
 te dat hy in een groet velt was
 ende daer viel op hem eē gro-
 te storme. en doe hi vlien solde
 van den storme so quā hi tenē
 hius. **E**n doe hyt gesluten vant
 soe cloepte hy aen dye doer. ende
 bat dat men daer in liete. **M**er
 dye werdyne dye binnen was
 antwerde. **I**c byn dye gherech-
 ticheit die hier woent. en dyt
 is myn huys. en om dattu nyet
 gherecht en byst. so en machstu
 myt my nyet wonē. **E**n om de
 se woerde ghinc hy seer al stry-
 de en wech. **E**n hy vant een an-
 der huys. en hy ghinc en clope-
 de aen dye doer oec. ende bat dat
 men daer in liet. mer dye wer-
 dyne dye binnen was antwerde.
Ic byn die waerheit dye hyer
 wone. en dyt is myn huys. mer
 ic en ontfue dy nyet tot enen
 gast. want dye waerheit en
 verloest den nyet. dye se nyet
 en mynt. **E**n doe ghinc hy van
 daer. en vant dat derde huys.
 ende hy quam daer oec. en bat
 dat men in liet comē om onghe-
 weder te schuuen. **E**n drey bīnē
 was antwerde. **I**c byn dye vree-
 de. die hier woen. mer den nydy-
 ghen en is gheen vrede. mer vree-
 de is allene den luden dye van

goeden wille syn: mer om dat
ic pense: ghepernse vā vreden
ende myet van verdriete: so ghe
ue ic dy enen goeden raet:
bet voert so woent myn suster
dye altoes den onsalighe be
helpt. ganc tot haer: ende doe
dat sy dy raet. **E**nde doe hy tot
haer ghegaen was: ende hy
cloepte so antwerde dye daer
byne was. ende seide. **I**c byn
dye ontfermicheit dye hier woen
wiltu dan van desen groten stor
me werde beholden: so ganc
int huus daer dye brodere vā
benomien wone ten pdicaen
ende daer saltu vinden den stal
der ontfermicheit: dye cribbe
van suuerheiden: en tfoetsel
van leringhen: en du sals vin
den: in dye cribbe: van der strif
tuyen: den ezel van simpelhei
den: ende van goeder onder
steidicheide: marien dye vercla
ret: en iosep dye dient kynde
kyn ihesu dat dy verloest: en
doe dese stoelre wakende wert
so quam hy ter predicacie huys
en seide syn visioen: en bat dye
oerden: en dat habyt. ende men
gaft hem. **S**ute dominicus sach
in visione eer dye oerde ghe
maect was xpm gram: en hy
hadde drie ghestutte in dye hat
en dreighede dye werlt om
dat alle dye lude waren ioede
of heiden of onghelouich off
valsche kersten. **E**n onse lieue

vrouwe quam voer hem: ende
bat vor dye werlt en seide:
lieue kynt spaer dye werlt wat
ic enen knecht heb: dye dy ende
my seer mynt: ic sal dien sen
den prediken van der waech
ende daer toe sullen voel lude
werden bekeert: en solle ghe
teyghen den wech der waech
ende he dochte dat menē daer
brochte. **E**nde doe onse lieue he
haer weder seide: dat hys met
enfolde moghen doen: so brach
te hem onse lieue vrouwe sa
te francisau oer en seide: ende
dese sal syn gheselle syn. **E**n on
se lieue mo here liet syre mo
der bede gheschien. **E**n sute
dominicus merite wael sute
franciscus personen: en syn an
sichte ende syn maesel: daer
na doe hy te wonen qua: om
dye vestinghe van syre oerde
so vant hy sute francisau te w
men. **E**nde doe hy en vant
ende sach: soe bekende hy en:
ende nochtan en hadde hys
nre ghesven. **E**nde sute do
minicus seide hem. **S**ich du
salc myn gheselle syn: want
dyt sach ic: en hy vertelde hem
dyt visioen. **D**yt seide fran
ciscus tot enen van synē bro
dere: diet namaels preditte
in der predicaten huys te aso
lice. **V**an den naem **S**urtus
Surtus is gheset vā syon
dats god ende status dats

ons heren transfiguratie. gheopenbaert wert. mer drey triffigumae ghesaede. inden lenten in begheinsel. **A**er om ghebot dat xpus synen iongheren dede. soe hielden sijt so langhe. en op desen dach soe openbaerde si se. **D**yt is ghestreuen in den boec dat men heet micrael. **Wat donatus**

Donatus ys ghe **tus bedudet** seit van gode ghebooren ende dat byder verboermiffen en byder mistoringhen van gracen ende gloufiaeringhe. **W**ant drey geestelike verboermiffe is dueuoldich va gode. **W**ant als drey heilighen steruen. dat seit men dat si werden geboren. want een kynt beghert oec ghebooren te syn. om dattet een wydder stat ontfaen sal. om in te syn. ende vetter spise te hebbe te eten. en volcomenue lucht om te ademen. en om tlicht te sien. **S**iet die heilighen als si vten buke der moeder der heiligher kecken comen by der doot. soe ontfaen si dese vier dynghe nae hoerre manieren. **O**f donatus is soe voel ghesait. als van gode gegheuen. **Van sunte donat**

Donatus was gheloert ende gheuoet myt Juliaen den keiser. Ende drey voerseide Juliaen wert gheordmiert in een subdya ken. **A**er doe Juliaen keiser was worden was so dode hy donatus vader ende moder. **E**n donatus vloet in drey stat aatemam en hy woende myt hillanū den mo nit ende daer dede hy voel mi

maulen. **W**ant drey proest van der stat had enen besetenē soen ende hy brachten tot sūte donate ende drey diuel begonste te ropen ende seide. **I**n den naem ihesu xpi. ende doe myt myet quaets. ende endoet myt myet wt mynen huys gaen. **O** donate waer om dwynghestu myt wt te gaen myt toimeten. **E**nde doe donatus bede so wt tkynt verloest te hant. **E**n man drey eustacius hiet een proest in tustien liet dat gemeyn gelt onder eustrosien syns wijs hoede. **A**er doe drey vranden. die puinre woeste so bracht sy t gelt. en si sterf onuer sienlic. **A**er doe hoer man weder comē was. ende hy t gelt myt **komen en** vanden enkonste. ende men daer om myt synē kynderen ter pynen leueren solde. so gaf hy hem alte mael tot sūte donate. **E**n donatus ghinc myt desen man tot syns wijs graue. **E**nde doe hy een bedyn ghe had ghedaen soe hy **E**ustrosia ic bezweer dy by den heilighen geest. dattu onbsegghes waer dattu dyt gelt gheleit hebs. **E**nde si antwerde hem witten graue en seide. **D**aer men mit huis gaet daer heb ict gegrauen. en si ghinghen en vonden daer. **D**a een luttel tyts. so sterf satirus drey bisscop. alt volc hoer donate

te tot enē bīstop **A**lſoe gregorius ſeit in dyalogo Op enē dach doe muſſe gedaen was. en̄ tſolt onſen here ontfaen had ende d̄re dyaken umtten kelt den ghenen d̄re ghemonicht waren gods bloet droech. ſoe maecten d̄re heiden. ſoe grote gheruchte. dat d̄re dyake viel ende d̄re kelcke mytten bloede ſtorte ende brack. Ende doe hy ende alle dat volc daerherde droeuch waren. ſoe vergaderde ſūte donaet die ſtucke ende dede ſyn bedynghe en̄ te hant wert die kelt weder gheheel. **M**er d̄re dyake had een ſtuckekyn gheborghen. ende dat gebiat in den kelt. ende d̄re ſtat is ydel om d̄re d̄etronde van deſen miraculen. **E**n̄ doe d̄re heiden deſe miracule ſaghen. ſo worden ſy bekert en̄ **lxxx.** weter ghedoept. **E**en fonteyne was ſoe gheuenint. dat ſoe wre datter aff dranc dat hi te hant ſterf. **E**n̄ doe ſūte donaet derwert voet op ſynen ezel. om dat hy myt ſynre bedynghe twater gansen ſolde. ſoe quam daer een vreſelic diat wt ende hy want ſynen ſteet om des ezels voete. en̄ rechte hem op ieghen donate. **M**er donatus floech een myt eenre gheifel. of als anders wa gheſtreuen is. ſo ſpeech hy op hem en̄ doeden daer mede. Ende hy dede ſyn bedynghe

tot gode wert. ende veriaghede alt venim vter fonteyne. **O**p een tyt doe hy ende ſyn geſellen dorſt hadden. ſo bat hy gode om een fonteyne. d̄re hi dede riſen of ſpringen. **D**oe theodoſijs des keijfers dochter beſeten was. mitten diuel ende men ſe tot ſūte donaet brachte. ſoe ſeide ſūte donaet ganc wt onſauer gheest. en̄ en woen myt langher in gods creatuer. **E**nde d̄re diuel antwerde hem. gif my ſtede daer ic vt mach gaen of al daer ic liden mach. **D**onaet ſeide hem waen quamenſtu hier in die diuel ſeide. wter woefſinen. **E**n̄ donaet ſeide ganc daer weder. **D**re diuel ſeide ic ſie in dy dat terken des crutes. ende daer verberne ic af. ende daer om en weet ic van anxe nyet werwert dat ic varen ſal. **M**er ghif my ſtat al daer ic gaen mach. ende ic ſal vte gaen. **D**onaet ſeide hem. ſich du moghes liden. ganc weder tot d̄re ſtat wert. en̄ hy dede thups waghen ende ghinc vte. **D**oe men enē dode te graue wert droech. ſoe quam een myt een hantueſte ende ſeide. dat hy twe hondert ſallinghe ſuldich was. en̄ daer om en liet mens gheens ſyns grauen. **E**nde doe dyt des dodes wedue ſūte donaet gheſeit had ende ſi ſeide dat hi al ſyn ſtolt betaelt had. ſo ſtont ſūte donaet op en̄ ginc tot daer. Ende hy nam den doden mitterhant

ende seide hoer na my **H**rant
werde ic hoer **E**nde sunte donact
seide hem **S**tant op en besichunt
du doen sulc. myt desen man
dye dy nyet enlaet grane **E**nde
dye doede sat op. ende verwan
nen voer hem allen. dat hyt
hem betaelt had. en hy nam dye
hantueste in dye hant en scoer
den. ende seide tot sunte donate
vader beude my weder dat ic sla
pe **E**nde seide hem soen ganc en
wech te rusten **O**p dien tijt
doet in daen jaeren nyet en had
ghereghent. so quame dye on
ghelouighen totten keyser theo
dosiu. ende escheden dat hy hem
donate geuen solde. die dat we
der myt syner touerien gedaen
had **O**m dye bede van den key
ser. so ghinc donact wt. en bat
onsen lieuen here. ende hi gaf
hem eynen groten reghen **E**nde
doe dye ander bereghenden. soe
quae donact droeghe te huyb
Te dien tyde dat dye gotē ytal
en verderfden. ende voel mensche
xp̄us geloue lieten. en **h**ylarius
soe begrepen donact en hyla
rius den proest of rechter euodia
ciane dat hy hem ghewelt gedaen
had ende doe vmt hy se beide en
dwant see te offeren. ende doe
sye nyet doen en wilden. so de
de hy hylariū naect slaen tot
dat hy sinen geest gaf. mer hy
leechde donact in ene kerker
En daer nae dede hy en onthoef
den **I**nt Jaer ons here. cc. lxx.
Sunte cyriacus passie **xiii**

CYRIACUS was gheordineert
dyake van marcello den
paeus. daer nae wert
hy gheuaen en ghelidet tot
marimaaen. ende daer nae
sant men myt sine gesellen
dat hi grauen solde eerderende
dat hy se op syn stolderen dra
ghen solde tot eenre stat dye
men daer maect **E**nde daer
was sūte saturnus een olt
man. ende hy halp sunte cyria
cum draghen **T**en lesten dede
dye proest in den kerker leg
ghen. ende daer na voer hem
brenghen **E**nde doen appro
pianus leide so quam een
licht ende een stemme vande
hemel ende seide **C**oemt ghi
ghebendide myns vaders be
sit dat rike **E**nde appropia
nus ghelofde doe. en dede he
doepen. en hy quam voer den
richter. xpm alnoemende.
Dye richter seide hem bistu
kersten worden **E**nde hi ant
werde hem. we my dat ic my
ne daghe verloren heb. **E**nde
hy deden onthoesden **D**oe sa
turnijn en suffijn. nyet offerē
wilden. so dede hy see seer tor
menten. en ten lesten ont
hoefden **C**ythemia des key
sers dochter was van den du
uel beseten. en dye diuel riep
in haer en seide. **I**c en sal niet
wt gaen vor dye cyriacus die
dyake coemt **E**nde doe dye cy
riacus bracht was. en hy den

diuuel gheboet. soe seide hy. wil
 tu. dat ic wt gae. soe ghif
 my een ander vat. daer ic in
 mach gaen. **C**yracus antwerde
 sich hyr is myn lichaem of du
 moeghes. ganc daer in. **D**re
 diuuel seide. ic en mach in dyn
 vat niet gaen want het is
 alle syns besloten. ende ghetekent.
 mer driffstu my wt. soe
 sal ic dy te babilonien. doen
 comen. **E**n doe hy den diuuel
 dwanc wt te gaen. soe riep
 achemia ende seide. dat si dien
 god sach. dien cyracus predicte.
 Ende doe se cyracus gedoept
 had. en si sekerlic leefde. by dyo
 dletiane en seraiie syns wifse
 graec in een huys. dat si he
 gegeuen hadden. soe quamen
 tot dyodletiane luttere. vanden
 comt van persen. en bat hem
 dat hy hem cyracus seende
 want syn dochter was mitte
 diuuel beseten. **E**n om des ker
 sers berghe so ghinc cyracus
 myt laigo. ende mit sinarag
 de te babilonien. ende voere
 in een scap. dat gheladen was
 myt al dien dat hem noetdoof
 tich was. ende doe cyracus ter
 ioncfrauwen comen was. soe
 riep dre diuuel wt haer. ende
 seide. **C**yrake du byst gemoet.
Cyracus antwerde hem. ic
 byn alsyns van gode gehol
 pen. en ic en byn nye ghemoet.
Dre diuuel seide ic heb dy bracht
 daer ic dy hebben wil. **D**oe sei
 de cyracus tot den diuuel. **J**hs

xpus moet dy gebieden dattu
 wt moets gaen. **E**n dre diuuel
 voer te hant wt en seide. **C**anc
 telike naem. die my dwyges
 wt te vaen. Ende doe cyracus
 dre dochter ghenesen had. soe
 doekte hi se. en haren vader. en
 moeder. mit voel andere luden.
En doe me he voel ghifte bracht
 so en wolde hy se niet ontfaen
 mer hy vaste daer na te water
 ende te broede xlv. daghe. en
 voer weder te comen. **E**n nae
 twe maende. so streef dyodletiane
 ende nae hem volghede maxi
 maen. **E**n van gramscap om
 achemien synre suster wil soede
 de hy cyraque vaen. en hy dede
 naect mit ketten ghebonden
 slegen voer enen wagh. **D**e
 se maximyn heet galerys. hiet
 om hiet men dyodletiaens soen
 om dat hy na hem kerster was.
 ende hy had. milenē syn docht
 te wue. **D**ese beual carpasie
 sinen vitruys dat hy cyraque
 dede offeren myt synē gesellen
 off dat hy se. myt groten toerne
 ten dode. **E**n hy hynck cyrace
 aen enē stake. ende dede hem
 gesoden wallende per. op thoest
 ghieten al heet. en daer nae de
 de hy en onthoesden. **I**nt Jaer
 ons heren. cc. over doe carpa
 sius had vercreghen cyracus
 huys op een tyt doe hy had ghe
 gheten in dre stat. daer cyracus
 dre kersten plach te doepen. en
 hy daer werstap hielt. myt xix

gesellen: soe storuen sie al haeste
lic: ende van dier tyt: so sloet
men tbat. en dyc heyden begof
ten: dyc keesten tont sien. ende
eer te doen. **Van den naem**

Laurencius .laurencius
is gheseyt: als die lauwer
holdende is: dat is een holt vā
lauwerboeme ghemaect. **Wat**
dyc den stryt verwōne: plach
men wilneer daer mede te
cronen. want dese boem is een
teken van segghen: of van vic
torien: om dat hi altoes groen
is en wit ende goet van roeke
en mechtich in werck. **Dus** is
sunte laurens gheseyt van den
lauwer boem: want hi hat se
ghe in syn passie: waer om dat
decus van standen seide **Ich**
wag dat wy nu verwōnen
syn. **Hy** had oec waerheit in su
uerheit van herten: daer om
seide hy: myn nacht en heeft
gheen donckerheit. **Hi** had oec
roke omt tvoerdencken van
ewicheiden. **Ende** daer om soe
screide hi: ende gaf den arme
ende daer by soe gheduert syn
gherechtigheit ewelike. **Sūte**
maximus scriuet: hoe niet en
sal laurens gherechtigheit ewe
lic diuen: die hy in heilighen
werken voldede: en in syn
glorioso martelic cōfessieerde.
Hy was mechtich in werke om
syn doethdelike predikē daer
hy mede bekeerde lucille: ende

ypolite: en romane. **Dyc** crucht
van desen boem breet den tau
welsteen: hi help die doef syn
ende hi en ontsiet die bluxene
met. **Also** brac sūte laurens die
herde strenghe herte: hy weder
gaf een geestelic hoeren: ende
bestermt vander quader blux
men. **Sunte laurencius pas**

Sunte laurens **Sie**
die martelaer was dya
ke. ende gheboeren van hispa
nien. **Ende** sūte sirtus dyc
paeus brachten te romē: alse
Jo. Johes beleth seit. **Doe**
sūte sirtus in hispanien qua
de vant hy daer twe ionghe
linghe: laurens en vincte
sine neue: die seer tamelic
waren in zeden: en in al dat
sye deden vrome: en hy bracht
sye myt hē te romē wert. **En**
sūte laurens bleef myt hem te
romen. mer vincte syn neue
keerde weder: tot hispanien
wert: ende daer wert hy glo
rioselic ghemartelyt. **Aer** dien
dat hier **Johes** beleth scrijft
schijnt contrarie dyc tyt haet
te martelen. **Want** lauren
aus was ghepassyt: onder de
ao ende vincte in syn iont
heit onder daciane: en dyode
tiane. ende tusschē derū ende
dyodeciane waren wael ro:
Jaer. en daer waren seue ker
fers tusschen: ende doe en mocht
vincte met iont hebben ghe
weest. **Sūte** sirtus ordinerde

Sinte laurens synē archydrakē
En dien tyden worden kerste
 philips drey keyser. en philips
 syn soen. ende si verhieue seer
 drey heilighe kerke. Also men seit
 soe bekeerde desen keyser orige-
 nes. also leest men ander waer.
 datte poncius bekeerde. Dese
 keyser regneerde in dusenste jaer
 na dien dat romē geslacht
 was. om dat dusenste iaer
 xpm solde werden gegeuen
 ende nyet den afgoden. Ende
 dat dusenste vierden die vā
 romen myt groten spil ende
 grote voerburchheit. Dese phi-
 lippus die keyser had enē rid-
 der die decius hiet. die seer
 vrome en vermeert was vā
 m wapenē. en om dat tot de-
 sen tiden gallien ieghent wem-
 sche ryk stat. so sant drey keyser
 doe decius mit een groet heer.
 om dat hy drey van gallien
 weder brenghen solde onder
 dat wemische rike. Decius voer
 een wech. ende dede synē orban
 wael. Ende doe hy verwonen
 had. also hy wolde. so keerde
 hy weder tot romen wert. Doe
 drey keyser hoerde dat hi qua.
 soe wolde hy en noch meer
 eere doen. en voer ieghen hē
 tot verona. Mer als drey qua-
 den sien so mē hē meer eeren
 doet. so werden sie te houet
 digher. Daer om wert de-
 cius soe houerdich. dat hi naet
 keyserrike stont. en stont na

syns heven doot. Ende doe drey
 keyser op syn bedde lach in syn
 teynde. ende sliep. so ghinc de
 cius al hermelic in drey tente
 ende hy verworghede synē hier
 daer hy sliep. Ende hy toethaen
 hem dat heer dat mitten keyser
 ghetomen was. mit bede ende
 myt gelde en mit ghifte. ende
 myt geloefsten. en hi voer also
 te romen wert. Doe drey philips
 hoerde des keyser soen. so ont-
 sach hem heerde seer. En also
 sicardus seit. soe beual hy sūte
 sūte ende sūte laurens al syns
 vaders goet en syn stat in ma-
 niere. weert dat hy gedoet wor-
 de van decius. dat si den stat de
 kerken en den armen gheuen
 solden. Nyemant en sal verwon-
 deren. dat drey stat. dien laurens
 deilde mit gheheiten en syn des
 keyser stat. mer der kerken stat
 dien laurens deilde syn ghehei-
 ten. want het wael mochte we-
 sen. dat hy myt des keyser stat
 oec wt gaf enige stat die der
 kerken toe behoerde. of want
 philips hadden gelaten. dat mē
 der kerken ende den armē lude
 deilen solde. Hier na so vloech
 philips en bracht hem vā decius
Drey senatoers voeren decius te
 gemoete. ende maectē hē vast
 mit keyser rike. om dat men
 wanen solde. dat decius sinen
 here niet ghedoot en had. myt
 valscheiden. mer om der afgode
 toern te wreken. so begonste hi

alte fellic die kersten te tormen-
ten: ende hy beual dat men sie
sonder einighe ontfermicheit
doden solde. In deser veruolginge
waren menich dusent martela-
ren ghepassyt: onder die so was
oec philips ghedoot. Hier na
soe onder sochte decius: waer sijn
heren statte was: ende men brach-
te sūte sūte voer hem ouer
eynen die xpm oesende: ende
die wiste waer dese statte wa-
ren. **D**oe dede decius in enen
kerker legghen: tot dat hi mit
tormente xpm solde doen loech-
nen: ende den stat wisen. **E**nde
sūte laurens: volghede hem na
ende riep. **V**ader waer gaestu
sonder soen dinen: werwert
pape so gaestu sonder dynen
dyne. **D**u en plages nūmer
offerhande te offeren sonder
dient: wat my shaget dy in
my: hebstu my ongetrouwe ge-
proeft: proeue doch oft u enen
goeden dienre vertoren heefs
wien du hebste beuolen gods
lichaem te consecreren. **S**ūte
sūte seide hem: soen ic en laet
dy nyet: noch en verstote: mer
ic en si du fals meerre stry-
liden om xpus wille: want wy
ontfaen als olde lude: die my
ste pynen: mer dy ontbeidet
een gloriose zeghe van den
tyran om dattu ionc ende stert
sijn: na den derden dach: so fals-
tu my den pape volghen du

dyake. **E**nde sūte sūte gaf
hem alden stat: en beual hem
dat hi en der kerken enden
armen gaue. **D**us ghinc sūte
laurens dach ende nacht: die
armen soeken: ende gaf elken
als hijs te doen had. **E**nde hy
quam tot eenre wedue huus die
voel kersten in haer huys ghe-
borghen had: ende si had langhe
we mit hoeft gehad. **E**nde sū-
te laurens leghede haer die hat
opt hoeft: en haet sieheit ver-
ghinc haer: ende sūte laurens
dwoch den armen haer voeten
ende gaf hē allen aelmoesen.
Hymnen der seluer nacht: soe
quam hi in eens kerstens huys
ende vant daer eynen blinden:
ende hi maecte hem op die oghe
een cruce en hi wert siende.
mer doe sūte decius wil niet
doen en wolde: noch den afgo-
den offeren: soe dede hi en ont-
hoefden. **E**n sūte laurens liep
hem nae: en riep. **H**elge vader
enlaet my nyet: want dien
stat den du my gaues: heb ic
al wt gegeuen. **D**oe die rid-
ders hoerden van den statte: so
hielden si laurens: en leuerden
patemio den prince: en die
man leiden vor decius: en de-
cius seide hem: waer syn der
kerken statte: die du geborge
hadste: als wy wael weten.
En doe hē laurens niet en ant-
werde: so leuerde hi en valeri-
ane den richter: om dat hi en
solde doen den stat wisen: en

den afgoden aenbeden. of dat hi en dede mit voel tormētē doden. en valeriaen leuerden enen richter enē richter drey ypolitus hiet. dat hi en wath ten soldē. En hy sloet laurens mit voel anderen in enē kerker. ende in den kerker. lach een heiden man. die luallus hiet. die sijn oghen verlorghē had myt steyen. Ende doe hē sūte laurens beloefde. dat hi en soldē maechen siende. wolde hi in xpo ghelouen. ende gedoyt werden. doe bat hy seer. dat men hem doepen soldē.

Doe nam laurens water ende seide. alle dynck weert in der bichten ghedwoghe. En doe hē laurens neerstelic gheuraght had. drey punten van den ghe loue. ende hi seide dat hiet al gheloefde. so goet hi water op dat hoeft. en doeytē in xps gheloue. ende hy weert staphanst siende. Ende om dese sake quame voel blinde. tothē ende si wordē vā hē verlicht.

Doe dyt ypolitus sach. so seide hi hem. wise my den stat. En laurens seide hem. **W**il tu ghelouen in onsen hē ihesu hore ihesu xpm. so sal ic dy den stat wisen. en dat ewige leuen beloue ic dy. **Y**politus seide hem. Doetstu dattu seghes so sal ic doen. dattu my vades. **D**oe der seluer vrenge loefde ypolitus. en wert ghe doeyt myt sinē gesynde. **D**oe

hy gedoept was. so seide hi. **J**ese der martelaren sielen verbliden seer. **H**ier na soe ontboet valeriaen. ypolitē. dat hi laurens brēgen soldē. **E**nde laurens seide tot ypolitū. **G**ae wy te gader. want men bereit ons beiden glorie. **D**us quamen si beide ten dyngestoel. Ende men wāgedē hem echter van den statte. En laurens bat drey dage verste. en valeriaen gaf hem om ypolitus wille. **H**innen desen drien dagen vergaderde laurens arme crope len. en blinden. en hy bracht se in den palaze vor decius en seide. **S**ich dyt sijn drey ewige statte drey nūmer maer gemynnet en werden. mer se wassen in hem elken. ende men vintse in hem allen. die statte is in den hemel geuoert. mit al desen hande. **V**aleriaen seide vor den keyser decio. wat bedoelstu dus. al om. doe nu offerhande. en laet staen dyn touerie. **L**aurens seide hem. wien sal men anbeden. of den genen drey gemaect is. of den ghenen drey gemaect heeft. **D**oe wert decius gram en deden myt scorpionē slaen. Ende die geifelen waren myt loden knopen. en hi dede voer hē brēgen alle manier van tormētē. Ende doe hi en hiet offeren. dat hi dese tormenten ontgaen mocht. soe antworde hem laurens. **W**onsalige dusdanige sijnse heb ic altoes ghegheert. **D**ecius seide hem. of dy dyt sijnse dunct. soe bringhe voert die vermesaemde die dyns gelyc sijn. dat sie

ghe laurens ruste. **D**oe ont-
deden die knechte: en si treete
nen op ernen yseren roester:
ende si leyden daer bernende
colen onder en si voerden se en
kardenen om myt yseren crau
wels ende laurens seide tot
decau. **W**eer onsalich dat my
dyn tolen solaes gheue. mer
si gheuen dy den ewighen tor-
ment. **W**ant die he weet dat
ics nyet en lochende. als ic ge-
wrocht was. ende als men
my om xpus vraghede. so be-
lide ic hem. en dat men my
bradet des dinc ic hem. ende
myt bliden ansicht soe seide
hi tot decau. **S**ich onsalich du
heefs een side gebraden. kuer
om die ander ende et. **E**n hy
dante gode en seide. **H**e ic dat
ke v. dat ic verdient heb. dus
te come byne uwē rike. en
aldus gaf hi sinen gheest. **D**oe
wert decaus bestaemt ende wa-
derde mit valeriaen in den
palase. dat tyberius. en liet den
lichaem opt vuer liggen. **E**n
ypolitus nam des morgghens
den lichaem. en hi en iustijn
die pape grouē ghebalsent
in den acker van vetraue. en
die kersten vasten drie dage
en waecte ende streiden seer.
Weder dat laurens onder de-
sen decau gemartelijt was des
twyuel men. om dat men
leest in cronike. dat hi lange
na hem was. **M**er eutropius sic
dit. **D**ecaus die die kersten ver-
uolghede onder den andere

soe dede hi den heiligen laurens
den draken. **M**er men vmt oer
in een cronike. die waer genoch
is. dat laurens onder desen decau
die na philipū quam niet ge-
passyt en was. mer onder cyne
ander dre oer decaus hiet. prince
ende nyet keiser. **W**ant eutropius
seit dat tusschen decau den keiser
ende decau den prince. die myte
was. ende daer laurens onder
gepassyt was. datter voel kei-
ser tusschen waen. ende voel
paeuse. **W**ant also daer nae ge-
streuen is. dat na decau de kei-
ser mit rike volghede gallus
ende volusiaen syn soen. en daer
na quam valeriaen. en galie-
nus. syn soen. en dese twe maer-
ten den mynsten decau prince
ende met keiser. **W**ant in olde
tiden so plagen dye keisers. tot
wonen wael te make enē prin-
ce. mer nochtan en hiet men
sie nyet keiser. noch auguste
als men leeste in cronike dat
diodetiaen. maximiaen prin-
te maecte. en daer na wert hy
keiser. **F**oe deser keisers tyden
dats valeriaens en galienus
so was sirtus pauwes te romē.
Dese decaus die prince van w-
men ende nyet keiser passide
sute laurens. en hier om so.
en is dese decaus. nyetwer ghe-
heiten in sute laurens legen-
de keiser mer alleen prince
want decaus dye keiser en
regnierde mer twe iaer. en
hi martelide sute fabyaen
den paeus. na fabyaen qua
cornelijf. die gemartelijt was

onder valeriane ende galiene
die xv Jaer regnierden: na cor
nelise quam lucius: na ~~rome~~ lu
tū quam steuen: na steuē dyo
mys: ende na dyonys sirtus. Dit
leest mē in croniken: En waer
dyt waer: so mochte oec wael
syn waer: dat iohes beleth seit
Nochtan leest men in enen an
deren cronike dat voerseide gal
lienus twe naem had: want
men lietten galienus en derius
ender hem waren gepassyt sirt
tus ende laurens. Int Jaer ons
heren: cc: en lxxij. **G**otoffridus
seit in sine boec: dat mē heet pā
theon: dat gallienus oec hiet
decius: ende dat sirtus en laurens
onder hem gepassyt ware. En
waer dyt aldus: soe waert waer
dat iohan beleth seit. **G**regorius
seit in dyalogo dat een nonne
was in sabma: die suuer was
van lichaem: mer nochtan was
sie ongeestelic van in haer ton
ghe. **D**oe dese begrauen was in
sunte laurens kerke: voer den al
taer: soe wert dat een deel vande
grauē verbrant bi nacht vanden
diuelen: ende dat ander deel
bleef onuerbrant: also dat men
des morghens wael gewaer
wert. **G**regorius van toers seit
Doe een pape: een sūte laurens
kerke vermaken solde: en hi en
nen balke had: die alte wort was
soe bat hy sūte laurens die die
arme geuoedet had: dat hi hem
voersien wilde: en tehant leghe
dye balke: soe ser dat hi voel te
lant was: en datter ouer liep

dat sloech dye pape aen stucken
af: ende genas daer mede voel
sietheiden. En dye den tansweert
had: men tasten mit dien hol
te: ende hy wert te mael ghe
nesen. **A**lso Gregorius seit in
dyalogo: soe was een pape die
fantulus hiet: en hi vermaet
ten een kerke: die in sūte lau
rens eer ghesticht was: ende
die: die lombarden verbrant
hadden: en hy huerde daer toe
voel werclude. **O**p een tijt doe
hy nyet enhad: dat hi hem te
ten geuen mochte: soe dede hy
syn bedynghe: en sach in den
auen: en hi vant daer alte
witen broet: en al stheent dats
nyet genoeg enhad geweest
die personen tot ernē mael
teten: om dat sūte laurens wil
de: dat hem sine werclude ble
uen: so dede hi dat broet: soe
waessen: datter syn werclude
tien daghe ghenoech aen had
den. **T**e melane in sūte laurens
kerke: so had mē alte stonen
crystallen kelic: en doe en dye
dyaken op een feeste droech
so viel hy hē vter hant opt
eerde: ende brac ontive. **E**nde
dye dyakē screyde en raeyte
dye stucken op: en hi leechde
se optē altaer: ende bat sūte
laurens: dat hi maken wilde:
den kelic dye te broken was:
ende dye kelic wert weder al
gheheel. **C**hen leest oec in dē
boecke van onser lieuer vrou
wen miraculen: dat te romē
een richter was: die steuē hiet

die gheen ghiften ontfinc. en daer mede verkeerde hi voel gherechtigher vonnisse. **D**ese man nam by crachte drie huse die sūte laurens waren en en nen acker dye sūte Agneten was. ende hi hieltet mit onrechte. **H**et gesaede dat dese man haestelic sterf. en doe en sūte laurens sach. soe quam hi myt groter onverdicheit tot hē wert. ende hi duden drie werue alte seer mitte arme. en quets ten alte seer. en sūte Agnete en wolde nyet ophē sien. mitten anderen meechden. mer si keer de **sūn** haer aensichte van hē. **D**oe gaf die richter op hē syne sentencie. en seide. om dat hy ongherechtich guet nam. ende dye waerheit vercofte hi om ghiften die hi nam. soe leuer men in iudas stat die gode vercofte. **W**er sūte proiectus. dien dese steuen in sinen leue soe seer ghemint had. viel voer sūte laurens. ende voer sūte agneten. ende bat vergiffnisse van steuens weghen. en doe dese en onse lieue vrou voer hem baden. so was hē gheozloft. dat hi weder tot sinen lichaem keeren solde. en xxx. dage penitencie doen. en onse lieue vrouwe beual hem. dat hy alle dage. lesen solde den salm **Beati immaculati.** En doe hi weder ten licham comē was. soe was syn arm also stijf ende also swert. als of hyst inden lichaem gheleden had. en dyt

teken had hi also langhe als hi leefde. **H**ier om hoerde hi syn onrecht goet weder ende dede xxx. daghe penitencie. ende doe voer hi tot gode wert. **E**n leeft in henrics des keisers leuen. doe hi ende ianegondus syn wijf te gader in suerheiden leefde. also het die duuel dede. so had hi quaet vermoet. dat ee van sine riddersen by haer lach. en om te proeuen hier af dye waerheit. soe dede hi se albaruoet gaen. op gloynde yser x. v. voete verte. **E**nde doe si daer op gaen solden. soe seide si. here ihesus xps. alsoe du wetes. dat ic van henrics en van allen manen suer byn. soe moetstu my helpen. **D**oe staende hem henric. ende sloech se aen dye wanghe. en een steme seide tot haer. die maghet maria heeft dy vloest en si ghinc ouer al den hoep yfers. ongequetst. **E**n doe die keiser henric doot was. soe ghinc voer des henrics huus een grote menichte van duuelen. **E**nde hi dede syn vruster op. en vraghede ten lesten wie se waren. en si seiden. wy syn een smer vā duuelen. ende wy gaen tot des keisers doot wert. of wy vets wat yn hem vnden moghe dat onse is. **E**n die hē bevroere dat si al daer weder kere solde. **E**n doe hi weder quam soe seide hi wi en hebben gheen orberge daer. **w**ant inēne in dye maghe leechde. die wantruwelheit die

hy op syn wyf had: en voel anders
goet dat hy gedaen had: soe werp
tot sinen doechden: die gebraden
laurens enen gulden pot die alte
zwaer was. En doe hy waende
bouen syn ghebleuen: doe hi dat
daer tot geworpen had: soe ver
woch dyc side vander waghcn.
ende doe so wert ic gram: en toch
een oer van de pot: hi liet een
kele enen pot: dien die keiser hat
doen maken in sūte laurens ker
ke: en dyc kelic had twe oeren
om dat hy so groet was. En men
vant dat dyc keiser doe gestorue
was: ende dat een oer van den
kelic gebroken was. **Gregorius**
seit in den register doe die paues
die voer hem was begheerde
emich dynck te beteren aen sun
te laurens lichaem: en hi nyeten
wiste waer dyc licham was: soe
wert syn lichaem onuersienlich
ghetonet: en alle dyc gheen dyc
daer warē beide monike en an
derlude storuen bynen tron da
ghen. Men sal weten dat sūte
laurens passie van der hecken
bouen allen martelaers passie
hoechlicste gheueert wort: ende
dat in vier pūten: also maximus
en augustijn seaghen. **Eerst** om
dyc bytterheit synre passie. **Te**
anderen om syn cracht of orber
licheit. **Ten** derden om syn vol
staen: of om syn crachte. **Ten** vier
den om syne wonderliken stryct
en om dyc manier syns verwy
nens. **Ten** vyften was syne
passie alte voerbarch: om dyc
bitterheit van der pyne. **Ende**

van deser bitterheit seit maximus
dyc bisscop aldus: of ambrosius
als men seit. **Broeder** sūte laurens
en wert nyet gepassyt mit cor
ter en simpelre passie: want die
men mytte zweerde slaet hy
sterfe eens: en dien men mit vuer
wert: hy wert verlost mit ey
ne aenloepē: mer dese wert ge
torment: mit langher en myt
menigher pynen: om dat hem
dyc doot nyet ghebreken en sol
de intormēte: mer si ghebrachē
ten eynde: wy lesen dat dyc drie
kynder wanderden mit vuer
daer si in geworpen waren: en
dat si dyc colen mytten voeten
vertraden: waer by dat mensū
te laurens nyet nyre merken
ensal: want die wanderden in
der vlamen van hazen pynen
mer dese lach in syn torment:
die vertraden tuer myt hazen
voeten: en dese blusschet mit sy
nensiden: die stonden in hare
pynen: ende hieuen haer hande
op ende loefden gode: en dese
lach ghestreckt myt al sinen
lichaem: en bat onsen here.
Men sal oec merken dat sūte
laurens onder dyc ander mar
telaren: na sūte steuen tfordel
heeft: nyet om dat hy meerte
pyne gheleden heuet: dan dyc
ander: om dat men leest dat
voel martelaren: so grote pyne
geleden hebben of merre: mer
dyc is om ses dynghen: dyc in sy
ne passie te gader waren. **Dyc**
yfte is om dyc stat: daer hi ge
passyt was: want hi was te w
men gepassyt: die thoeft van

der werlt is: en daer is des pau
 ntes stat. **E**n anderen om die
 ambochte der predicaen. wāt
 dat ambocht dede hi neernstelic
En derde om die prifeliche
 deel vande sancte die hi al neerns
 telic den armen gaf. **D**ese drie
 reden seit meester willam vā
 antiodore. **E**n vierden. om
 syne gewarighe en ontwifelike
 martelie. want al leest men
 van enighe martelaers meerre
 martelie. Nochtan en syn sy niet
 soe seker. mer men twiuelter
 aen. mer laurens martelie is in
 der kercken heerde feestelic ende
 openbaer. en daer by prisen voel
 sancten syn passie in haeren sermo
 nen. **E**n visten om werducheit
 syne grades want hi was des
 paecus archidraeken. en na hem
 en had en geen paecus archidra
 ken. **E**n seesten om dye wreet
 heit van synen tormentē. wāt
 hi leet alte fellen tormentē. wāt
 hi was ghebraden op enē yse
 ren wester. **E**n daer om seit au
 gustijn van hem. **D**re kerster
 geboet syne ghewonde lede. en
 dye myt voel slagghen ontwe
 waren geslagghen. dye dede hy
 opt vuer braden. om dat by
 den roester die macht had te ver
 bernen. ende dye tormentē mer
 te werden solde. als men die
 een side na dye ander om keet
 de. ende dat soe dye pynne lan
 gher werden solde. **E**n ande
 ren was syne passie alte voer
 bauch in haer werc. of in haer
 oibaerlicheit. want also mari
 mus en augustijn segen. soe
 maecte sūte laurens vermeert

ende feestelic die wreetheit van si
 nen torment. en maecten prife
 lic in incheiden. en der menighe
 voerbauch. **E**erst was hi in dat
 kelicheiden hoghe. **D**aer om seit
 Augustijn. **D**u d'iran du ver
 woedes ieghen den martelaer.
 mer du dedes wassen syne pyns
 doe du dedes merre syne tormēt
 en vant dyn gepeyns niet syne
 hulpers glorie. als dat ghetou
 we der eren van pime. soe wort
 die eer van syne seghe. **E**chter
 seit maximus. of als somighe
 segghen ambrosius. **A**l worden
 dye lede tot assthen verbrant
 nochtan en wert die stercheit
 des geloefs niet verbrent. wāt
 doe dat lichaem verlies leet. soe
 wan hi ghewym der salicheit.
Item Augustijn. waerlic was
 dat een salich lichaem. dien dat
 torment van xpus gheloue niet
 enverwandelde van. mer syn
 behoetheit croenden ter heiligher
 rusten. **E**n anderen maecte
 sūte laurens voerbauch dat waen
 ende die meerre syne passien
 maximus en ambrosius. **W**y
 mogen desen heiligen martelaer
 rekenen. iegghen dat mostert
 saet. om dat hi myt menigher
 hande tormentē gepassyt was
 soe verdiende hi ouer al dye
 werlt te werden verheue. mit
 groten gotliken dienst. die te
 voeten in syne lichaem was
 oetmoedich. ende onbekent
 en luttel geacht. daer na doe.
 doe hy gepassyt. en ghewondet
 ende gebraden was. so storte hi

van d'elke
 d'ye b'f'f'f'
 als men
 en wort
 ter en
 men myn
 faet. en
 roept. by
 die se
 tam. mer
 men. ghe
 d'ye dat
 de m'it
 ten er
 kynder
 daer si
 doe si
 p'et'et'
 te laur
 ofsal. w
 den r'ā
 mer d'el
 die ver
 w'ān. en
 nen. s'it
 p'et'et'
 op en
 lach g
 l'ur'at
 den sal
 laurens
 z'ā. en
 boef. mer
 p'et'et'
 ander. om
 d'el'et'
 d'ye is
 ne. pass
 p'et'et'
 p'et'et'
 men g

in allen kerken: al d're werlt
doer: den roeke synre edelheit
Echter een ander is en gode be
hachlic dat wy even solen mit
groter weerdicheit sūte laurens
gheboorte **W**ant hi heuet in de
sen daghe mitten bernenden
flammen synre martelien al
d're werlt doer: xpus kerke ver
licht. want syn martelic was
soe groet: dat hi al d're werlt
verlicht heeft: myt synre mar
telien **T**en derden wert hy
myt syre passie in ymicheiden
pafelic Augustyn seit hoe mēne
prisen ende louen sal myt yn
nicheiden: in duen manieren
ende seit aldus: wy sullen
myt alre ymicheiden ontsaen
sūte laurens **T**en versten om
dat hy syn duerbaer bloet stor
te om onsen here **D**aerna
want sine martelic gaf hem
grote voerbauchte voer onsen
here en myt cleyne dyngē:
want hi toende hoedaen eens
keerstens geloue is sculdichte
syn: van wes geselschap d're
martelaren vordiente te wesen
Ten derden dat hi so heilich
van wanderinge was: dat hy
in den tyden des vrede mar
telaet wert **T**en vierde soe
maecten syn martelic voer
bauch in na te volghen Au
gustyn al die sake daer d're
maertelaet om gepassyt is:
was dat hi die ander inden
solde: hem gelijc te werden. so

gaf hi ons exempel: na te vol
ghen in duen dyngen **T**en ist
ten in dat hy sterckelic leet:
dat hem ieghen was August
tijn: om gods volc te leren. so
en is myt oerbaterliker dan die
wael sprekende tael van den
martelaren: si is licht te gem
den. ende seet werkende te ver
maninghe **M**er nachtan syn
meerre d're exempele dan wor
de: ende meerre ist leuen mit
ten werken: dan mitten mon
de **E**nde in deser groter lern
ge: hoe voerbauch dat sūte lau
rens was die martelaet: en
is in weerdicheit: dat mochte
wael gheuoelen syns pynnes
Want dat is wonderlike
stercheit: met alleen myt te
vlien: mer oer ouer mit ex
empel synre lijdzaamheit te
stercker ander lude teliden:
Ten andere in die groetheit
ende in d're hette syns gheloe
ues **M**aximus of ambrosius
Doe hy myt synen geloue
des tyrans vlamen verwan
de toende hy ons: hoe wy mit
ter hitten van gheloue solde
verwinnen dat ewelike vuer
ende hoe wy den doemsdach
daer mede niet ontsien en
souden **T**en derden in bernē
der myne: **A**mbrosius: laurens
verlichte daerlic al d're werlt
myt dien lichte: daer hy me
de ontstecken was: ende myt
ter vlamen die hi ghedoect
de: so verwernde hi alle keef

ten heeten. **V**an diesen driuen
seit maximus of ambrosius
aldus myt sunte laurens exe
pel so werden wy verweert tot
martelien: ende verwermt te
gheloue: ende verhet tot smich
eit. **E**en deiden was sine pas
sie alte groet in voelstaen en
in traichte. **E**n hier af seit.
Augustin. **S**unte laurens bleef
in xpo tot dye betoringe ende
totten vrighen van den tyran
ende totter wrededer dreighin
ghe. ende tottet doot: in wel
ken langhen doot: want hy
wael had ghegheten: en wael
gedroncken. so enghenouelde
hy dye tormeten nyet. **N**iet
noch een weet hem niet als
een dye vet was van dier
spisen: ende droncken was
van dien kelic: mer hy ghinc
vort int rike. **H**y was oet so
sterc. en so vast dat hi inden
tormenten nyet onder en en
bleef. **M**er also maximus seit
so wert hy vaster in den an
te gods mitten tormente: ende
heiter in der mynen: en blider
in der herten ende in der hitten.
Van dien versten seit hy aldus
hi wert gestrect op bernende
colen: ende men keerden die
wyle om: mer also hy meer
pynen leet: so voel meer ont
sach hi xpm onsen he. **O**pan
der seit maximus of ambro
sius aldus: als men: een mos
terfaet te wruet: so wortet

ontstecken: en doe me laurens
tormete: so wert hi te meer ont
steken. myt nywen wonder. **W**at
die somighe pynden: en dye ande
re deden hem die tormente. mer
so die tormente wrededer waren
so laurens te vringher wert tot
gode wert. **O**pt derde seit hi al
dus. **S**yn herte was so ontstec
ken mit xpus gheloue: dat hi
veronwreede die tormente van
sine lichaem: dat hy blidehke
bespote den sotten tyran. myt
synen tormente. **E**en vierden
was syn passie alte groet om
synen wonderliken stryt: en
om dye maniere synre seghen.
Want also maximus en Augus
tin seggen so hadde sunte lau
rens vijf vuer van buten die
hy alsterckelic verwan. en bluf
sichede. **D**at yste was dat e
welike vuer: dat ander was
dat eertsche vuer: dat derde
was van begheerten des vley
sches: dat vierde was van ber
nenden waerheit: dat vyfte
was van der grammer onvroet
heit. **M**aximus seit: hoe hi dat
yfte vuer blusschede dat was
dat ewighe vuer. **E**n mocht hy
niet lyden alluttel brants aen
lichaem: wees gheloue blussche
de den ewighen brant der hel
len: hy leet ouer een vuer al
luttel tijts: mer daer mede ont
ginc hy dy vlame van den ewe
liken vuer. **H**oe hy dat ander
vuer lesschede: dat is dat eert-

sche vuer daer van seit maximus
of ambrosius aldus hy had pi
ne int vuer verbernen vanden
lichaem: mer gods vuer verles
sijde myne. Dyt tytlike vuer
al leechde dye quade coninc
holt onder hem: en meere vuer
ontstac: nochtan soe engeuoel
de dyt sūte laurens nyet om
dye hette van geloue Augustijn
Dye vlāme en mochte xps
myne nyet verwynē ende dat
vuer dat buten bernede was
sachter dan dat bynen berne
de Hoe hy dat derde vuer les
sijde: dat was vā vleislīker
begerten: so seit maximus al
dus Siet sūte laurens lydt
ouer dat vuer: ende als men
dat mede bernede: so en ot
sach hīt nyet: meere hy blēc
kede te daer: en hy bernede
om dat hy nyet berne en sol
de Hoe hi dat vierde vuer les
sijde dat is van vracheide:
ende hoe haer vracheit te niet
ghinc die die stratte begheer
den soe seit Augustijn aldus
myt twee branden wert ont
stecken die man die tgelt be
gheerde: ende dye viant dat
was mit vracheiden wert hi
onderstecken: om tgelt te ne
men ende myt ongenadichei
den: om dat hi xpm wolt doe
lochenen Dye menschelike
wreetheit en wint niet noch
profijt: ende sterflike doet wert
dy te nyet: en daer laurens in

den hemel vaett: daer blyfftu
te nyet: myt dynen vlāmen
Hoe hy dat vyfte vuer les
sijde: ende te nyet dede: dat was
van der grāmer onvroetheit
der ghenue dye een tormēten
soe seit maximus aldus: hy
verwan dye knechten die en
bueden: en daer mede soe les
sijde hy alle hetten van den men
schen verwoetheit: en hier so
pūnden haer dye meymighe
van den diuuelen tot dat dese
ghetrouwe man gloues ghe
uaren is tot sinen god: dat
dye wretheit van sinen pijn
res mit haer vuer vanstanden
moede wert: want hoe dye
verwoetheit der gheente dye
pijnden vuer was: dat toent
hy in den dat hy seit: der hei
den granschap wert onstecke:
ende dede bereiden enē glori
den roester: om dat hy myt
vuer wrechen solde die vlāme
synre onwerdicheit En ten is
gheen wonder: al verwan hy
dese vijf vuer van buten: wat
als maximus seit soe had hy
bynnen drie solase: en hy droech
drie vuerre in synre herte:
daer hy alle dye vuer van bu
ten mede verlichte ende ver
wan: myt deser meester het
ten van bynen: want dat is
te solaes was dye begheerte
van hemelrike: dat ander uns
tghepense van der gothiker
wit dat derde was die su
uerheit van consaencie: mit

desen duen solafen: so lesschede
hy alle dye vuere: van butē
ende maectse colt. **V**an den iſ-
ten solase dat is dye begheerte
van hemelscher glorie: so seyt
marinus of ambrosius **S**ūte
laurens en mochte niet liden
dye torment van den vuere vā
hynen: dye in synre herte had
solases van den paradise. lau-
rens lecht voer des tyrans wo-
te: verbrent in den vleische
ende syn lichaē lecht doot: no-
chtan en leet dat lichaē gheen
verlyes: om dat hy van hynē
inden hemel was. **V**an den
anderen solases: dats dat ghe-
pense van gods wyt: seyt mar-
inus of ambrosius: doe hy
ghedacht gods ghebode: soe
werthem al colt dat hy leet.
Van den derden solase dat
suuerheit van costēen seyt
hy aldus. **D**ese stercke maete
laet laurens bernede in alsi-
nen laden: mer die hy omt ri-
ke gods pensede: so verwan hyt
al mitten solasse synre costē-
nen in blustapen. **A**lso maxi-
mus seyt: soe had hy oec dye
vuere van hynen: daer hi dye
dye vuere van buten mede
verwan: in merre hetten. **D**at
yeste was dye groetheit des
gheloues. **D**at ander was die
bernede myne: en dat derde
dye d'wazighe bekēnen van
gode dien verclaerde als. **V**uer
Van den ysten vuere seyt mari-
nus of ambrosius. **A**lso seer als
in hem ontfrecken was die

hette van gheloue: alsoe voel wt
te colder die vlāme vā dē tor-
mentē. **W**y lesen in dat ewāge-
lio: dat ons vuere is dye hette
van gheloue. **I**c by gecome vuer-
te werpen in dye eerde. **L**aurens
dye myt desen vuere ontfreckē
was hy en gheuoelden niet dat
verbernen van dē lichaē: der
vlāme vanden anderē vuere
seyt hy aldus. **D**ye martelari-
sūte laurens: bernede vā butē
myt des tyrans vuere: mer xpus
vlāme van synre mynen ver-
beruede meer vā hynē. **V**ā den
derden vuere seyt hy aldus. **D**ye
wrede vlāme vanden tyrān:
en mocht desen stercken mar-
telariet laurens niet verwynē: wāt
syn hert was voel meer ontfre-
cken mitter rypen der waerheit.
Item om dier ongelouighe hate
en om dye myne der waerheit
so engheuoelde laurens niet die
hette van der vlāmen die hi leet:
mer hy verwan se. **S**ūte lau-
rens heuet drie sonderlinghe
vordel in dem ambt bouen die
ander martelaers. **D**ye yeste
is in der wakinge: want hy
heeft alleen onder dye mar-
telaren wakinge: mer die wa-
kinghe van den sanctē syn ver-
wandelt in vastelaghen: om
wel ontamelicheiden. **W**ant
als **J**ohānes beleth seyt: soe was
wilneer gewoente: dat die lu-
de in der heilighen kerken: en
in der feesten der heilighē qua-
mē myt hare kynderē ter ker-

ken ende daer plaghen sie alden
nach myt kerfen te waken.
Mer om datmen in desen wakyn-
ghen voel oncrustheiden bedreef
so wast geordniert dat men
die wakynghen in vasteldaghe
solde verwandelen: nochtan be-
holden sie haren oldē naem.
Want mē liet se noch vigiliē
en myt vasteldaghe. Dat an-
der vordel is in synre octaue
want hi en sūte steuen hebbe
alleen octaue. onder dre ander
martelaren. alse sūte martijn
doet onder dre cōfessoren. Dat
derde vordel is mit weder ke-
ren van den antiphonen. Wāt
hy en pauwels hebben dat al-
leen: mer pauwels heeft om
die voerbauchheit syre predica-
aen: en dese om dre vorbauch-
syre passien. **Vā den naeme**

Politus is ge-
seit van yper: dats bo-
uen: ende lites is een steen
als of mē seide: op enē steen
Of van et: en polim dats een
stat. Of ypolitus is geseit als
voel als wal effene: wāt hy
wael ghesūndert was opten
steen xpm by gestadicheiden
hi was in dre bouenste stede
by begheertē. en by sterke be-
gherten. by vasticheiden. Hy
was wael gheoeffent by der
bitterheit van den tormentē

Dunte ypolitus passie myt sine
sūte laurēs begrauē had:
soe quā hi in syn huys: en hy

gaf hem allen vrede: sine kna-
pen ende sine ioncwiue en
dede se al gods lichaem ont-
faen van iustine den pape.
En doe dre tafel ghelecht was
eer hy at: soe quame ridders
ende vinghenē. En doe ende
rius dre prince sach: al bespot-
tende seide hi hem. En bistuoet
myt een touenaer wordē die
laurens licham hebs ghenom-
men. Ipolitus seide hē. Ic en
heb dy niet gedaen als een toe-
uenar: mer als een kersten.
Doe wert deaus al verwoet
ende dede hem syn kerstelic
habite wt doen: en hy dede
hē sine mont myt stene slaen.
Ipolitus seide hem. Du en
hebs my myt ontledet. De-
aus seite hem: du bist sot ghe-
worden: want du en staems
dy myt: dat du naect syt. du
om offer nu: so saltu leuē. dat
tu niet verderft enwerdes
myt laurensē. Ipolitus antwo-
de. Ic moet laurens exēpel na-
volghen: dien dū myt dynē
vulen monde dorste noemē.
Doe deden deaus myt cluy-
pelen en mit yserē crauwels
storen. mer ypolitus riep vast
dat hy kersten waer. En doe
hy dese torment bespote: soe
deden deaus weder deden mit
sine ridders cleder: daer hy me-
de plach ghecleet te syn: en
hy riep hē dat hy lyde sine
vorste vrientfchap: en sy ghe-
rechticheit. Ende doe hem

ypolitus seide: dat hy xpus rid
 der waet: soe wert deus ver
 uult mit toernicheiden: ende
 hy leuerde valeriaen den rich
 ter: dat hy en al syn goet ne
 men solde en hem iamerlic
 tormenten ende doede. **E**n doe
 men vant dat syn ghesynde
 kersten waeren: soe bracht me
 se al voer he: en doe me se dwat
 te offeren: soe antwerde ypoli
 tus voerster voer he alle. **W**y
 hebben lieuer te steruen zuuer
 mit onsen he: dan onsuuerlic
 te leuen. valeriaen seide haer
 Dienst knechte geslaechte: en
 wert nyet ghebetert: dan by
 tormenten: doe dede hy se voer
 ypolitus soe lange mit wap
 pers slaen tot dat si haren
 geest gaf: **E**n ypolitus seide
Je danc v here xpus ihesus
 want du heefs my voerster
 gheseynt: vor dyre heiligen
 aensicht. Daer na dede vale
 riaen ypolite myt synen ghe
 synde leiden buten der por
 ten ypolitine: en ypolitus vor
 stolte se alle en seide Brode
 en ontsiet v met: want ghi
 ende ic wy hebben ene here.
En valeriaen dede se al ont
 hoefden voer ypolite. **E**n hy
 dede ypolite bynden an wil
 de perde mitten voeten: ende
 deden slepen ouer hage en
 ouer bosch: tot dat hi sinen
 geest gaf. **I**nt Jaer ons here
 C.C. lvi. ende iustijn die pa
 pe nam haren lichamen en

groef se neuen sūte laurens: mer
 hy en mocht nyet vinden sūte
 Concordien lichaem: want se
 was in een heymelike gewor
 pen: want het was een ridder
 dye porphirius hiet: die waen
 de dat sū Concordia had golt en
 siluer: en costel ghesteynte aen
 haer dedere: en hy werp se in een
 heymelike. **M**er hi seide enen
 man die heymelike kerste was
 en huenus hiet: holde dit hey
 melic en trecke sūte concordien
 lichaem vter heymelike: wat
 ic waen dat si golt en siluer
 ende dierbaerstone an haer
 dede heeft. **E**n hy seide hem
 toen my die stat: en ic salt hei
 melic holden: en ic sal dy ser
 ghen wat ic vinde. **E**n doe
 dye licham wt ghetoghe was
 en hy nyet en vant: so vloeth
 porphirius dye ridder: Ende
 huenus riep te hant ene kerf
 tenen die habundus hiet: en
 hi droech den lichaem toe sūte
 Justine. **E**nde hi ontsinc her
 de heymelic den lichaem: ende
 groeffen neuen sūte ypolitus
 en neuen syn gesellen. **D**oe
 dat valeriaen hoerde soe hielt
 hi hienū en habūdū: en hi
 dede se beide in een heymelic
 leuende: en iustijn nam haer
 lichame: en groeffe by den an
 deren. **H**ier na soe ghinc de
 rius myt valeriaen op enen
 wagh en voeren ter speel
 merct wert: om dat sie dye
 kersten deden solden. **D**oe

wert decaus van den diuuel be
seten. en riep **S**ppolite du lei
des my ghebonden mit sellen
banden. En valeriaen riepoet
Claurens du treckes my ghe
bonden. mit vurighe banden
ende toe der seluer vren gaf va
leriaen sinen gheest. En deca
keerde weder te hys wert. en
wert due daghe ghetorment
van den diuuel en riep **C**laurens
ic bestweet dy. beide alluttel va
myne tormeten en aldus sterff
hy. **D**oe dat triphomia syn.
wrede wyf sach. so liet sijt al
ende ghinc myt haer dochter
tirilla tot sūte iustine. en sie
dede haer myt voel anderen
luden doepen van hem. Ende
des anderen daghes doe tripho
mia in bedrynghe was soe gaf
si haeren gheest. En iustinus
groef haeren licham neue ypo
litus licham. **D**oe ghehoorde
xlvij. ridders dat dye conghē
ne mit haere dochtere was keif
ten gheworden. soe quame sy
tot iustine den pape. om dat
si wolden werden gedoept en
sūte dionys. die nae sūte sixt
paeus was. hy doepse alle
Claudius dye keiser dede ty
rillam dode om dat si myt
en wolden den afgoden offerē
ende hy dede dye ander rid
ders onthoesden. en me groef
se mitten andere inden achter
van vetranen. **M**en sal hier

merken. dat na decau. die lau
rens en ypolitū doede qua clau
dius int rike. mer claudius
en volghede niet na decaum
den keiser. mer na decau de
keiser soe volghede volucien
also dye conghē seeghen. ende
na volucien. qua galienus
en na galienne claudius. **H**y
hy moet me segen. dat galie
nus twe namen had. en dat
menē hiet galienus en deca
also vincencius in synre tro
mken seit. of dat galienus
in synre hulpe maecte enen
prince die decaus heet. mer
hy en makeden myt keiser
Also seit siardus in syre co
mike. **H**et was een dorpman
dye peter hiet die op ene sūte
marien magdalenē dach ene
waghe mende. en hi iaghede
die offen al vlokhende. en sta
phans worde dye offen en dye
waghen verbrent van der blie
erne. En dese peter dye desen
vloer ghegheue had hy wert
mit anreliken tormete ghe
pint. want hi wert so seer ont
stecken mitten vuer. dat dat al
vleisch van sine knien. ende
van synen dieen so verbren
de dat men dye bloete beente
sach en dat been al wit dat
een van den andere staen en
stiet inrlit. **D**oe dede hem de
se man draghen tot eenre on
ser lieuer vrouwen kerke.

ro.

sūte ypoli
de daer te
by ontwa
gonges
m een d
hem een
m dye g
trua en
de se h
sant so
ghinc en
her med
so nam
banc se
te hant
tot my
sūte ypoli
wue. d
de dat
dat een
dien die
mer. on
vulle te
licite
H
sūte ypoli
set dat
maecte
toete do
om te
lieue
neuen
also lang
tiede si
seden doe

en hy bracht syn been int gat
 van der kerken en hy bat on-
 ser lieue vrouwen al wene
 dat sien verloesen wilde
Op een nacht so openbar-
 de hem onse lieue vrouwe
 en sūte ypolitus in visione.
 ende si hiet ypolite dat hi de-
 sen peter ghenesen solde. En
 staphants nam sūte ypolitus
 dat been wten gate. en be-
 saldet te synre stede myt een-
 re hande sape van enē boem
 ende in deser salunge had pe-
 ter so grote pine. en anet dat
 hi myt sinē roepen al dat dat
 ghesinde mede ontwecte. En
 si stonden op en ontstaken
 licht. en vonden dat peter had
 syn twee been weder ghesont
Mer om dat hi waende dat
 tet bedriechnisse had ghestest
 so tasten sine bene en worde
 ghevaer. dat hi waerlic ghe-
 nesen was. En came konste
 si en gewecken. en si vraghe-
 den em. hoe hem dyt ghesch-
 iet was. mer hy waende dat
 si ghespot hadden. mer doe hiet
 selue sacht. so had hys wonder
Mer om dat nye been myt
 en vermocht te draghe. den
 last van den lichaem. alsoe wal
 als dat ander. dar om soe
 hante hi een jaer om dat de-
 se miracule. daer mede solde
 werden geopenbaert. En doe
 openbaerde hē weder onse lie-
 ue vrouwe. en seide tot ypo-

sūte ypolite dat hy voel doen sol-
 de datter te genesen waer. Doe
 hy ontwacte en vant. dat hi al
 genesen was. soe ghinc hy wonē
 in een cluse. En dye duuel plach
 hem eenpaerlic te openbaren
 in dye ghelike van enē naecte
 wiue en hi viel naect op hem
 ende soe hi sterkerliker weder
 stont. so hi hem lodderliker aen-
 ghinc en op hē viel. En doe hi
 heer mede seer ghequelt wert
 so nam dese man enē stoel. en
 bant se haer om den hals en
 te hant voer dye duuel. dar
 wt. mer daer bleef een doot
 stynckende lichaem van den
 wiue. die seer stanc. dat nymāt
 die dat sacht twiuelen en mocht
 dat een dodes wiues lichaem
 dien die duuel had angeno-
 men. om desen man mede te
 valle te brenghen. **Van onser
 lieue vrouwen hemeluaert**
Hoe dat dye maghet
 maria gheuoert
 was op ten hemel-
 rike wert dat is be-
 screue i een boeckelkyn. dat mē
 seit dat sūte Johan ewangelist
 maecte doe dye apostele al die
 werlt doer hē ghedeilt hadden
 om te prediken. soe bleef onse
 lieue vrouwe. wonēde in eē huys
 neuen den berch van sion. ende
 alsoe langhe als si leefde. so visen-
 tierde si eenpaerlic haers soens
 steden daer hy ghedoept wert

ende daer hy vastede. en daer hy
ghepassyt wert en daer hy begri
uen was. en van daer hy verrees
en van daer hy te hemel voer. En
also ephiphanius seit. so leefde si
xxij. Jaer na dat hoer soen te he
mel gheuarē was. Want hi seit
dat ons lief vrouwe xij. Jaer
olt was. doe sie den soen gods
ontfinc. en doe si en ghebaerde
was si xv. Jaer olt ende na xps
doede leefde se xxij. iaer. En al
dus was si doe si sterf lxxij. iaer
olt. Mer men leeft anders waer
dat bet waer schijnt dat si xij
iaer leefde. na hoer soens doot.
En aldus was si lx. Jaer olt doe
si op gheuoert was. Want also
ecclesiastica hystoria seit. so p̄dic
ten dye apostelen in iudea en
daer omtrent also langhe tijts
Op enē dach soe wert onser
lieuer vrouwen hert so ontster
ken inbegherten tot hare soene
wert. dat si al beroert wert vā
hetten. so dat si wonderlic seer
wert sterrende. En doe si myt
vreden met en mocht verdra
ghen dat haer. haer soen ontua
wen was. en dye solaes van hem
so quam een eengel tot haer
mit groten licht. en hy grote sye
werdelicke als dye moder ons
heren en seide. God groete dy
maria ghebenedyt. ontfaende
des gheens benedirie die iacob
heil ontboet. siet vrouwe ic heb
tot dy bracht een palme van
den paradise. ende die saltu
doen deaghen voer dyne baer

Want bynen drien daghen sal
tu sterue. want dine soen ont
beidet dy sūre werder moeder.
Maria antwerde hē. Of ic gra
ae vor dine ogghen vōdē heb
so bid ic dattu my. dyne naem
segghen wils. mer dat bid ic dy
neersteliker. dat tot my moe
ten werden vergadert. te gader
myn kynde dat myn broedere
dye apostelen dat ic sie sien mach
eer ic sterue. En dat si my moe
ghen begrauen. en dat ic voer
hem luden. mynen gheest ghe
uen mach. en dyt soe byd ich
oec. dat myn seel als se vten lich
am vaten sal. en ghenē duuel
sien en moet. en dat my ghe
ens viants macht ieghen co
mē en moet. Dye engel seide
haer. vrouwe waer om wiltu
mynen naem weten die won
derlic is en groet. want sich
huden solen al dy apostelen so
tot dy werden gebracht. en sy
solen dy eerlic wtuaert doen
van dyne lichaem. en voer hē
saltu dyne gheest gheue. Wat
dye ghene dye wilneer den p̄
phete van iudea in babiloniē
voerde mitten haer. hy sal haer
telic op een wile alle dye a
postelen tot dy brenghen mo
ghen. En waer om ontfiestu
dy te sien den quaden gheest.
alstu syn hoeft vertredē heuet.
en hem syn macht berouet.
mer nochtan so sal dyn wil
gheshien. en du en saltē niet
sien. Doe dyt gheset was. so
voer die engel te hemel mit

groten licht: mer die palmedie
hy brachre was van alte groter
claetheit: en si was groen in
der roeden: mer haer blader
bieten als die dach sterre. Het
ghesaeede doe sūte Johan in e-
phesien predite: soe gaf die he-
mel een geluut en een daer
wolke voerde sūte Johan en
wech: en setten vor marien doer
ende ghinc in: en dyc een ma-
ghet groete dyc ander weerde
lic. Ende doe en onse vrouwe
sach soe had sijn groet wonder:
ende van blistapen en conste
si haer nyet onthouden streyens
ende sy seide: Johan soen ghe-
denck dync meisters woerde:
daer hy my dy beual tot eenre
moeder en dy my tot enre soen
sich ic byn vanden here ghero-
pen om te gelden dyc mesche-
like stoelt. En ic beueel dync
nsetelc mynē lichaem. **Wāt**
ic heb gehoert dat dyc ioden
ouer een ghedraghen hebbe
ende si segghen: māne broeder
laet ons beiden hent dat: dat
wyf die ihesu droech sterue:
en wy solen haer lichaem ne-
men en werpent int vuet
en verbernenen daer om sal
tu dese palme doen draghen
voer myn baer: als ghi mynē
lichaem ten graue wert draghet
En Johan seide. Of hier wa-
ren alle dyc apostelen myn
broeders: dat wy dy een eerlic
wtuaert mochten ghereiden:
ende voldoen oerlic dync lof

Doe hy dyt seide: soe worden alle
dyc apostelen begrepen vande
wolken: daer si predite: en si
worden gebrach voer Marien
doer. Ende doe si saghen: dat si
daer te gader vergadert waren
so verwonderden si hē en seiden:
om wat saken heeft ons hier on-
se here te gader vergadert. Ende
sūte Johan ghinc tot hem vte:
en seide hem: dat onse lieue vrou-
we steruen solde: en oec seide hy:
brode wacht v: als sy doot ys: dat
se nymant van v luden en beue-
ne: datt volc dyc dyt saghe nyet
bedroeft en werde en seggen. **Siet**
hoe dese den doot ont sien: die
den anderen opuerstandemisse
prediken. **Pronsius** dyc pau-
wels iongher was hy seit aldus
Dat dyc apostelen vergadert
waren tot onser lieuer vrouwe
doot: en dat hy daer oec was: en
dat elc een sermoen dede te xps
loue: en tot onser vrouwe loue
Want hy seit aldus tot thymotheu
Also du wetes: so waren wy ver-
gadert: en voel heilighen: daer
Maria sterf: die gode ontfinc
Daer was oec ons heren broe-
der iacob: en peter opperste die
hoetheit ende die meeste vander
gotliker const. Daer na so hoer-
de men den lof daer en den sanc
van alder hemelscher reiarchie:
also een yeghelic na sine ghe-
daente gheordmeert was ten
loue. Doe onse lieue vrouwe
sach: dat alle dyc apostelen ver-
gadert waren so dancē sic onsen

lieue here. ende si stat midden
hē luden daer keersen en lampe
bernde. En omtrent der derde
vren van der nacht. so qua ihe
sus mitten ordmē der engelen
en mitten patriarchen. en mit
te martelaren en mitte cōfesso
ren. en sy stonden voer onser lie
uer vrouwen bedde. en daer so
songhen sy soeten sanc. **Hoe**
daen weet van der hemelscher
geselschap vrouwen gedaen inder
wtuaert onser lieuer vrouwe
dat vintme inden voerseiden
boec. dat sūte Johan maecte
Want ihesus begonste 1ste en
seide **Coem** myn wtuertaren
en ic sal in dy setten mynen
troen. **Want** ic heb dyne ghe
daente begeert. **Onse** vrouwe
antwerde. **Bereit** is my herte.
hē myn herte is bereit. **Doe**
songhē sy also soetelic. alle dye
myt ihesu getomē warē ende
seiden. dit is si die nyet en wist
te dat bedde in myns dade. si sal
hebben vrucht in weder aen
schouwen der heiliger siele. En
onse lieue vrouwe sanc vā haer
seluē. **Salich** solen my segghen
alle gheslechten. want dye mach
tich is heuet my groet dynch
ghedaen. en heilich is syn naem.
Doe begonste dye sangher vā
den sanghers hoedliker voer
hem allen. **Coem** van den libaen
myn bruyt. **Coem** du fals wer
den ghetwoent. En si seide. **Siet**
ic coem. mit hoeft van den boe

he is van my geset en ghe
streuen. dat ic god dine wil
le doen solde. **Want** my gheest
is bereit. en verblyt in myne
salighen gode. En aldus wer
dye siele wten lichaem. en
voer in haers soens aern. en
nyet meer en had sie pīem
den doot. dan si besmeet was
in den vleische. **Ende** onse lie
ue here seide sine apostelen
Draghet myre moeder lichaem
in dat dal van Josaphat. en
legghet se in een myne graf
dat ghi daer vmdē sult. ende
ontbeidet myns drie daghe
daer toe dat ic tot v comē wōd
sal. En te hant so stonde om
trent onser lieuer vrouwe blo
men van rosen dat warē die
martelaers. en lelien vā den
dalen. dat warē dye starē der
engelen. en vā de cōfessoren
en vā de magheden. daer
na riepen dye apostelen en
seiden wise maghet der weet
dattu tijts ghedencke ons. **O**
lieue vrouwe. **Dye** starē dye
in den hemel waren. worden
verwondert mytte sanghe
der ghente. dye mit onser lie
uer vrouwen quame. En wo
ren hem te gemoete. En de
sy sagghen dat een vrouwe in
haers romms arm lach ghe
neighet op hē. soe seide si vā
wonder. **wie** is dese die cō
coemt vter woestine. en ouer
vloyet van weelderheidē en

dye gheneycht lecht op haren
vrient. **E**n dye myt haer qua-
men seiden hem. **D**ese is sitho-
en onder dye dochtere vā ihe-
rusalem also ghi se ghesien
hebt vol godliker mynē ende
lieften. en aldus ontfinc men
onse vrou myt bistapen inde
hemel. en mē sette se ter recht
hant in den troen neuē hare
lieuē soen. **D**ie apostelē saghe
dit haer siel soe claer was.
datter een gheen sterflike ton-
ghe en mochte wt spreken.
Doe drie maechde die daer
waren. onser vrouwē lichaē
hadden ontcleet om te dwaen
so wert haer licham so claer
dat mē mocht tasten doemē
nē dwoec. mer mēnē moch-
tes nyet sien. en dat licht was
daer soe langhe. tot dat haer
licham ghedwoghen was vā
den meechden. **E**n dye apos-
telen namen weerdelic hare
lichaē. en leechden op een bae-
re. **E**n sūte Johan seide tot sū-
te peter. **P**eter du sals dese
palme draghen voer dye ba-
re. **W**ant dye here heeft dy
bouē ons allē ghesetter. ende
heeft dy gheordmeert Prince
ende hierde van synē stapen.
Peter seide hem. **D**y betemt
bet. dat du dese palme draghe
sulste. **W**ant du bist maghet
van onsen here vercoren. ende
het is wael recht. dat eē ma-

ghet der maghet palme draghe.
Du ruste oec op dy borst. ons he-
ren. en daer wt dronstu wijs-
heit. en mer gracie dan die an-
der. **E**n het schynt wael recht
dattu dye meest ghyften heefs
ontfaen van haren soen dattu
deser maghet meer ere doen
moets. hier om saltu dese palme
draghen. voer dye wtuaert der
heilicheit die ghedrencket bist
mitten dranche des lichtetes vter
fonteynē der eweliker claerheit.
Mer ic sal den heilighen licham
draghen mitter bare. mer dye
ander apostelen myn broeders
solen omtrent dye baer gode
louen. **E**n sūte pauwels seide.
En ic die mynste vanden apos-
telen byn sal dye baer myt dy
draghen. **D**us hief peter ende
pauwels dye baer op. **E**n sūte
peter begonste te singhen en sei-
de. **I**n exitu israhel de egipto
alleluia. en dye ander apostelē
songhent voort. **E**n onse here
bedecte die baer. en die aposte-
len myt eenre wolke also dat
mē se nyet ensach. mer mē hor-
de haer stemme. **D**aer quamē
oec dye enghelen. en songhen
mitten apostelen. en si veruul-
den al dat lant mit alte suete
ghelude. myt deser sueter melo-
dren so worden al dye lude vā
der stat ontweert en si liepen
haestelic wt en vrageden wat
dyt waer. **D**oe seide daer een

Ihesus discipulen draghen ma-
rien wt. Dye nu doot is. ende
omtrent haer so singhen sy die
melodye die ghy hoert. **D**oe
liepen si alle te wapen. en si
verstolten die een den andere
en seiden. **C**oemt laet ons al die
discipulen doot slaen. en laet
ons dien lichaem die dien ver-
rader droech verberne. **D**oe die
prince van den papen dyt sach.
so verwonderde he he. en hy
wert gram en seide. **Z**iet hoe
grote glorie nu ontfaet des
mans tabernaule. die ons en
onse gheslechte so seer verstoet
heeft. **E**n dyt seghende. so stac
hy sine hande ten bedde wert.
en woldet om werpen. op die
eerde. en te hant worden bei-
de sine hande stijf en bleuen
aent bedde hanghende. en hy
wert alte seer ghepint. en riep
alte iamerlic. **M**er dat ander
volt wert al myt blytheiden
gheslaghen van den enghelen
die in dye lucht waren. **E**nde
die prince van den papen riep
en seide. **Z**ute peter veronwer-
de my niet. in desen quellunghe.
mer ic bydde dy dattu gode vor
my bids. want du byst sculdich
te ghedencken. hoe ic een werf
by dy stont en hoe ic dy ontsul-
dichde. doe dyt dat ioncwyf die
doer wachterstij wroeghede. **P**e-
ter seide hem. **W**y syn onledich
in wtuaert onser lieuer vrou-

wen. en wy en moghen niet
verstaen dy te ghenesen. mer
nochtan wiltu gheloue in onse
here ihesus xpus. en in dese vrou-
we. dien droech. soe waen ic en
geloue. dattu te hant sals werde
ghesen. **H**y antwerde. **I**c ghelo-
ue dat dye here ihesus is dye
ghewaughe gods soen. en dat
dyt syn heilighe moeder is. **E**n
te hant ghynghen syn hande wa-
der baer. **M**er om dat he noch
in den arme bleef eenre hande
stijfheit. en dye grote prince noch
niet en wech en was. so seide he
peter. cusse dye baer ende seg
Ic gheloue in gode ihu xpm
dien dese vrouwe droech. ende
dat sy na dye dracht maghet
beef. **E**n doe hy dat ghedaen
had so wert hy voelmaectelic
al ghenesen. **E**n sute peter seide
hem. neem dese palme van so
hannes ons broeders hant. en
legse opt blinde volc. en soe wy
dat gheloue wil. hi sal werde
siende. mer dye nyt en wil ghe-
louen hy en sal niet meer
moghen sien. **D**us droeghen
dye apostelen onse lief vrouwe
ende leechden se in den nywen
grane. en sy bleue daer neue
sittende also he onse lieue here
beuolen had. **E**n ten derden da-
ghe. so quam daer ihesus myt
eenre menichten van enghelen
en hy grote fre en seide. **V**rede
si myt v. **S**i antwerde. **G**loue
sy dy he. die alleen groet won-

der doer. Ende onse here seide totten apostelen. wat duint v wat euen en gracen sal ic nu myre moder moeghen doen. en sy seiden. Here dynē knechten duint recht wesen ghelyc dat tu die doot verwoñē hebs en regniers ewelic. dat tu oec al soe sals verwecken dyre moed lichaem. en dattu dien tot dyn re rechter hant fettes. Doe dat onsen here goit docht. so quam daer michael dyre grote engel en bracht marien siele vuer onsen lieuen here. doe sprack onse here en seide. Stant op en kompt my vrendyne. my diuine tabernakel der glorien. vat des leuens. hemels tēpel. Ende so diu by gheuoychte des vleisches. nyet enhattes smette van sunden. also en sal dyn lichaem in der eerden nyet totten. En te hant voer dyre siele in marien lichaem. en sy qua vol glorien witten graue. ende aldus voerde men sye op totten hemelschen sael. myt ernre groter niemichten vā enge len. Men sal merken dat dyre maghet maaua op gheuoert en verheuen wert. ghehelic. blidelic. eerlic. en hoehlic. wāt sy was ghehelic op gheuoert in der sielen. en in den lichaem. al so dyre heilighe kerke goederticlic ghelouet. En dyt en segghe niet alleen voel heilighe. mer sy willent oec procuen myt sco nen redenen. Want sūte ber

naerts reden. of onse lieue heer synre heilighe licham soe hoehlic vertiert alse sūte peter en sūte iacob die hy soe gloriouelic doet euen. en dyre hy soe grotelic heeft verheuen dat hy hem luden heuet ghegheuen een stat. die tamelic is. ende hem eer daer te doen. so dat alle dyre werlt der wert loept of men dan seit dat marien lichaem bouen der eerden is. als si niet enheuet enighe stat daer mē se tamelic in eert. of daer die goede lude ynichlic toegaen moghe soe solde sūme dat xpus veronwerde die eer van syre moeder lichaem. als hy nochtan bouen der oerden sy synre ander heilighe lichaem alsodaen eer doet. Hierwinus seit oec. dat maria tehemel voer op dyre xviii kalende voer september mer dat en seit hy nyet van der opuaert haers lichaems. want die kerke heeft lieuer goederlike te ghelouen. dan daer af yet onwyslike te ontbinden. Mer hy proeft dat dyt is te ghelouen myt dese nauolgende worde. en seit aldus. Ist dat somighe sijn die segghen dat dyre ewighe ewelike opuerstentnisse voel daen wert. in die gheen dyre myt xpm opuerstonden. en oec ghelouē somighe. dat sūte. Johan onser lieuet vrouwen behoeder. oec nu is myt siele ende myt lichaem in hemelrike mit. Waer om en solde men dit niet ghelouen vā der moder gods. Want die gheset

heeft. eer dy vader en dy mod.
ende ic en bin nyet gheromen
die wit te breken mer te vuul
len. voer waer sijn moeder heft
hy boue al gheert **Augustijn**
proeft dyt en seit voer waer dit
aldus te wesen mit diuen rede
nen **Dre** yste reden is om dat
xpus en maria waren va ene
vleische. want sy seit aldus. vul
heit en dre worme sijn dre las
ter van des menschen ghebur
te. en om dat ihesus nyet van
den laster en had. dats va der
yster sonden. daer om wert va
deser saken marien natuer wt
ghenomen. om dat ihesus me
schelike natuer aen haer ont
finc **Dre** ander is om dre
werdicheit haers lichaems. da
by seit hy. het is wael recht dat
gods troen. en ons here zale
en xpus tabernacule si mit
xpo daer hy is. want meer
ist recht. dat dre hemel dese duer
baren stat holde dan die eer
de **Dre** derde is volmaecte
suuerheit van haren suueren
lichaem. want hy seit aldus
Maria verblide in blyscapē
myt dyne werdighen lichaē
en myt dyre sielen in xpo dy
nen eyghen soen. want sy en
was nyet stuldich te rotten
dre gheen sonde en had ghe
daen noch smette beuaen. doe
sy desen groten soen ghebaerde
sy moet ewelic bliuen onbe
smet die soe vol gracie ghe

gotten was. si moet sy gheheel
leuende diet gheheeste ende
tfolmaectste leuen van allen
creaturen ghebeerde **sy** moet
~~syn mitten ghenen dien sijn~~
~~haer lichaē droech. en sy moet~~
~~syn by hem dien si ghebaerde~~
sy moet syn mitten ghenen
dien sy in haer licham droech
ende si moet syn by hē dien si
ghebaerde. voede en voesterde
dyt is maria gods moder. ende
sijn drentmaghet. en sy behoe
derse **En** om dat ic van haer
anders nyet en daer gheloue
so en dar ic oet anders niet
serghen **En** ander werts
op gheuoert blidelic hier af
seit gherardus dre bisscop aldus
Dre hemel hebben huden onse
lieue vrouwe ontsaen myt blut
stapen. en dre enghelen ver
blidende. en dre grote engelē
ubilierende. die troen verbrou
wende. die dominate alsinghe
de. die principate al myt sue
ten gelude spelende. die pots
tate op sanctonen spelende. che
rubin ende seraphim. al louede
Ende si voerden sie ten hoefst
ten troene van der gotliker
moghentheit **En** denden
wart si op gheuoert eerlic.
want ihesus selue en alt ghe
selstap van den hemel quam
haer te gemoete **Gheronim**
seit wie sal moghen ghepen
sen werwert huden onse lieue
vrouwe gheuaen is. en mit
hoe groter begheerten va yndy

hy mit water en verdranc. En doe dye duuel syn siel genome had. soe quamē dye engelen tot hem. dat si se verlossen solde. **D**ye duuelen seiden hem. waer om sy du huer come. want in dese siele en heb dy nyet. En te hant qua daer onse lieue^{v. 201} ende berispete die duuelē. waer om sy so koen waren dat si haer siele begrepen hadden. En si seiden dat si vonden hadden. dat hy syn leuen in quaden werke gheendet had. En si seiden. het is valsch dat ghy segt. want ic wael weet doe hy gien solde dat hy mit te voeren graeten en als hy weder plach te come. soe dede hnt oec. **M**er segt dy dat ic v onrecht doe soe latet ons setten in gods vonnisse. ende doe si hyn om streden vor onsen lieuen here. so was hem lief dat dye siele ten lichaem keren solde. en dat hy van synen sonden penitēcie solde doen. **H**ier en brynen doe dye ander monike saghen datt ouer dye mette tyt was. so forchten sy den coster. en si ghynghen totter riuieren. en vondenē daer in verdroncken. **E**nde doe sy synen lichaem wt ghehoghe hadde ende si wonder hadde. wat hē gheschiet was. en so wert hy weder leuende. en hy seide. wat hem ghesaet was. en hy bleef wort in heilighē leue. **H**et was een ridder die seer mechtich en

ryc was. en doe hy al syn goet ouer ghedaen had. mit onbehoeder sotheit. so qua hy tot so groter armoede. dat hē cleyne dringhen ghebrake. die grote ghyfte plach te gene. **D**ese ridder had een wyf. die herde oetsam was. en onser lieuet vrouwen herde. **D**aer nae so nakede een grote feestē dat dese ridder plach grote ghyfte te gheuen. en om dat hy nyet en had do dat hy gheuen mocht. so wert hy al te seer bescheemt. En hy ghinc in een wildenisse tot dat die feste gheleden was. dat hi daer solde moghen beuenē syne quade auentuer. en dat hy daer synre staemenisse ontuyken solde. En siet daer quam tot hem een erfelyc ghereden man. also hē dochte. en hy vra gheue hem. waer om dat hy droeue was. En doe hē dese ridder al ghesait had wat hē ghesaet was. so seide hy wil tu alluttel myne wyl doen. ic sal dy meer goets en glorie doen hebben. dan du te voere hadde. **D**ese ridder belouet den duuel dat hnt doen solde wat hy wilde. op dat hy hem dede dat hy belouede. En dye duuel seide hem. sich du salste te hurs varen en tot deser stede salstu soke. en du sal daer vnden grote ghewerhte van golde ende van siluer. en

I.

voel duerbaer stene: mer du
 salste my dyt doen: dattu my
 hier te desen daghe salste bren
 ghen dyn wyf: myt deser be
 loesten: so keerde die ridder
 weder te huys wert: en hy
 vant in dre stede die hē die
 duuel gheset had: al dat goet
 dat hem dre duuel gheset
 had beloest. **D**oe hijt vonden
 had so toste hy staphans syn
 palast weder en quite syn lat
 ende huerde sy knapē. **D**oe
 dre dach naecte: die hem ghe
 set was soe riep hy syn wyf
 en seide vrouwe gaet sitten
 op een peert: want ghy moet
 myt my varen. **E**n dre vrouwe
 wert seer in anete: en verueert:
 mer sy en dorste haren man met
 weder seeghen: en si gaf haer
 myt ymicheide: aen onser lie
 uer vrouwen: ende si volghe
 de haren man. **E**n si verre
 ghereden waren: so vonden sy
 in haren weghe een kerke:
 ende die vrouwe ghinc af vā
 den perde: en ghinc in dre ker
 ke: en haer man beide haer
 daer buten. **E**n doe dese vrou
 we haer mit ymicheiden on
 ser lieuer vrouwen beual: so
 wert si slapende: en onselie
 ue vrouwe quam van den
 altaer in die ghelike vā lich
 aem van clederen: en van ghe
 wade na dese vrouwe: ende
 sy ghinc vte en sat opt peert

mer dre vrouwe bleef slapen
 de: in dre kerke: ende dre rid
 der waende: dat dyt syn wyf
 gheweest had. **H**y voer en wech
 en doehy comen was ter stat
 dre hē gheset was: soe qua dre
 duuel mit alte grote gheruchte
 ende haest hē tot haer wert: en
 doe hy haer nae comē was:
 so begonste hy te beuen: en van
 aneste en dorste hy myt naer
 comen: ende hy seide totten rid
 der: **V**alsche man waer om heff
 tu my dus groet quaet ghe
 daen: voer soe voel guets: wāt
 ic had dy gheset dattu my dy
 wyf solste brenghen: en du he
 efs my ghebracht dre modee
 gods. **I**c wolde hebben dy wyf
 ende du breghes my matien:
 want om dat dyn wyf: my voel
 onrechts doet: so had ic my ghe
 ne ouer haer ghevroken: en
 du heues dese tot my bracht:
 dat sy my tormentē sal: ende
 te hant in dre helle werpen.
Doe dyt dre ridder hoerde: so
 had hys gwet wonder: en hi
 en conste myt spiekē van ane
 te: en van vresen. **E**n onselie
 ue vrouwe seide hem: vuele
 gheest: waer om woldestu sta
 den myn ymighe deen: dyt
 en sal dy myt bliuen onuer
 golden: en daer om soe ver
 doem ic dy myt deser sentēae
 dattu valste in die helle: ende
 dattu nūmeer meer staden

en moghes myement d're in
my nuchheit heeft. **D**us wer
d're duuel van daer: myt
grotten gheruchte en die ridder
viel van den perde: en viel on
ser lieuet vrouwen te voeten
ende onse lieue vrouwe berisp
ten: en hieten varen tot synre
vrouwen: die noch in die kerke
lach en sliep: en dat hy al des
duuels goet en wech worpe.
Doe die ridder weder ter ker
ken comē was: en hy sy wijf
daer noch vant slapende: soe
wette hy se en seide haer dat
hē gheuallen was. **D**oe si te
huys comen waren: en si alle
des duuels goet en wech ge
worpen hadden: so bleue sie
leuēde in onser vrouwe d'renst
ynichlic ende myt onser lie
uet vrouwen hulpe: worden
se daer na herde rike. **E**en
mensthe wert gheuoert ten
ordel die herde voel sunden
ghedaen had en d're duuel was
daer en seide: **G**hi en hebt niet
in des menschen siel: mer si
is bet myn: want ic hebber
een instrument af. **O**nse lie
ue here seide hē waer is dyn
instrument. **E**n die duuel sei
de: **D**attu selue dichteste mit
dynē monde: en hebste dat
vast gemaect: want du heues
ghesait: in so wat vre dat ghi
daer af etet soe soldt steruen: en
om dat dese is om der lude ghe

slachte: die die verbode spise aten
soe moet hy myt my steruen na
rechte van desen instrumente.
Onse lieue here seide: **m**esthemē
gheuet dy olof vor dy selue te
spreken: mer hy swech. **D**re du
uel seide echter: dese siele is echter
myn: ouermits prescipiē: wat
ic heb se nu xxx iaer besten: en
hy heuet my onder daen geweest
als my erghen knecht: en ech
ter seide die duuel. **S**i is myn
oet: want al dede si enich goet
nochtan verwinē ouertallic
haer sonden: haer doechden:
Mer om dat onse lieue here
ieghen dese d' siel myt gheuen
en wilde haestelic d're sentēcie:
so gaf haer termyn: vā achte
daghen: dat si weder comen
solde vor hem opten adhtenste
dach: ende dat si dan vā allen
reden solde gheuen. **E**n doede
se siel van onsen lieue here
ghinc droue en verueert: soe
quā haer een te gemoete: en
vraghede haer: waer om si so
droue was. **E**nde doe syt hem
al ghesait had: soe seide hi en
ontsich noch enuerueer dy
myt: want men sal dy man
lic helpen van den versten:
Ende doe hē d're siele vragede
hoe hi liete: so seide hy: ach
te d're waerheit. **E**n hy vāt
enen anderen die haer beloef
de wael te helpen vanden
anderen: **E**n doe si hē vraghe
de hoe hy liet: so antwoerde

hy: ic heit dre gherechticheit
Doe dre achtenste dach geto
 men was so quam dese siel vor
 den richter. ende dre diuuel
 leechde verst aen: en die waer
 heit antwerde hem. ende seide
 Wy weten dat twe dode syn
 van de lichaem en van der se
 len. mer diuuel dat instrumēt
 dattu voertbienghes: dat en
 spret nyet van der ewigher
 doot. mer van der doot des lich.
 ende dat is hyt by apenbaer.^{amis}
 om dat alle mēschen daer in
 besloten syn: om dat si steruē
 moeten: nochtan en steruen
 sy nyet alle den ewighen doot
 van der sielen: want des lich
 aems doot duert altoes: mer
 der sielen doot is verlost myt
 xpus bloede. **D**oe die diuuel
 sach dat hy van den versten
 onder ghinc: so begonste hy
 der sielen dat ander op te let
 ghen: mer dre gherechticheit
 antwoorde aldus voer haer.
 Alhebtu dese siel memich iaer
 beseten als een knecht: noch
 tan so wader seghede dy al
 toes sine onderscheidighe reden
 Want die reden. mirmureer
 de altoes: dat si so wreden
 here diende. **E**n derden dat
 haer dre diuuel op leechde. soe
 en had sy gheen hulpe. **D**oe
 side onse lieue here. men bren
 ge die waghe: en men we
 ghe guet ende quaet. **E**nde

die waerheit ende dre gherech
 ticheit seiden totten sondaer. val
 an ons heren sus moeder: dre
 neuē hem sittet. myt al dynre
 herten: en aen roep sie in dyn
 re hulpen. **E**nde doe hy dyt ghe
 daen had: so quam onse lieue
 vrouwe in syn hulpe: en sy le
 echde haer hant tot dier syden
 vander waghen: daer luttel
 goets was. **E**nde die diuuel pijn
 den hē ouer dre ander syde ne
 der te trecken: mer dre moed
 der ontfermheit bleef te bouen
 ende verlostte den sondaer. en
 dese mēsche quam weder tothe
 seluen: ende verbeterde syn le
 uen totter doot toe. **I**n dyes stat
 bytuers op den praesth dach.
 doe dre kersten onsen lieuen
 here ontfinghen: so ghinc mit
 ten kerstenē kynderen eens io
 den kynt ten altaer. en ontfinc
 gods lichaem mit hē. **D**oe dyt
 kynt te huys comē was: en hē
 sijn vraghede waen dattet qua
 so antwoorde: dattet mitten kerf
 tenē kynderen daert ter stole
 mede ghinc ter kerken was
 gegaen: dat hy myt hem gods
 lichaem had ontsaen. **D**oe
 wt die vader al verwoet. en
 begreep thynt: en werpet in
 enen berneden ouen die daer
 was. **E**n te hant quam totten
 kynde onse lieue vrouwe in
 die ghelike der beelden die
 thynt optē altaer sach: en hiel
 tet thynt sonder quetsuer van

den viere Ende die moeder
van den kynde had mit haren
gheroepe vergadert voel ioden
ende kersten: en doe si saghe
dat thint nyet ghequetst en
was in den ouen so toghent
sijt daer wt: ende vragheden
hem hoet verloest wert van
den brande. En thint antwor
de dat dye weerdighe vrouwe
die opten altaer stont: he ghe
holpen had: en dat si alt vuer
van hem verdreue had. Doe
verstonden dye kersten: dat
onser lieuen vrouwen beelde
was en si namen: des kyndes
vader: en worpen in den oue
ende hy wert te hant al ver
brant. **E**ne hande monike
stonden voer den daghe: op
een riuere: en si sprake sette
ydel reden: en si hoerden wrets
amtelike ropende doer dye ri
uiere: ende die monike seiden
hem: wy sidy: en sy seide wy
syn diuelen die ebronys siel
voeren den proest va des co
mines huys van vrancrike in
die helle: die vitten cloester va
gallus apostoet was. Doe
dyt die moniken hoerden: so
ontsaghen sy hem alteset: en
riepen alte sterhelic. **S**ute ma
ria byd vor ons. Dye diuel
seiden hem. **E**hi hebt voel ma
rien aenghetoeppen: want wy
willen v scoze en verdrenken
om dat wy v vinden biten ty

den myt sotter ydelre spieke
onledich: doe keerden dye mo
nken weder ten cloester wert
en dye diuelē voeren ter hel
lenwert. **E**en wyf was die
seet ghepint was wert mit
ene diuel die haer eenpaerlic
openbaerde. Ende si hadder voel
af die ieghens ghedaen: nu
myt wijwater: nu myt desen
nu mitte ghenē: want si daer
toe dede si en mochter niet af
verledich werden. En een hei
lich man riet haer: dat si als
dye diuel tot haer quaeme
haer hande op heffen en seghē
Sute maria helpt my. Doe
si dyt dede: so bleef dye diuel
staende: als of hy gheslaghen
had geweest myt ene steen
ende daer na seide hy. **E**en
quaet diuel moet in synen
biuc gaen die dy dit leerde
ende te hant voer hy een wech
en hy en quam daer nyet meer
tot haer. **Wat bernardus**

Bernart **bedudet**
is gheset van ber
dats een pütte off een
fonteyne: en nardus dats ee
ceuyt van goeden roke ende
heet: Want sute bernaert was
heet in mynen: oetmoedich
in wandringhen: en fontey
ne: om dye wt vloernighe der
leringhe: en een pütte om
dye diepheit synre const: en
waelrukende in syne suete
nyemaer. **S**ute bernarts leue

bescreef wilhelmus die abt vā
 sūte diderics die sūte bernarts
 gheselle was: en hernaldus die
 abt van bonal bonelle **Sūte**

Ber **bernards leuen**
 naert was ghebooren
 in een borgh in boegon
 dien die fontanus hiet: vā her
 de edelen gheesteliken luden sū
 vader hiet teclmus: en hi was
 een voerbarich ridder ter wlt.
 ende gode seer gheestelic ende
 vrouwe Ende syn moder hiet
 malet. Dese vrouwe ghebar
 de viij. kynder: vi. soen: en een
 dochter: en dye stes soen wor
 den al monke: en dye docht
 wert nomme **T**e hant als de
 se vrouwe een kynt ghebaert
 had: so offerde sijt gode: mit
 haer handen: en si en liet se
 nyemant seken: dan haer sel
 uen: als of sy myt haer melke
 begheerde: den kinderen haer
 doghet in te storten En doe
 haer kyndere ghewassen wa
 ren: also langhe als si onder
 haer waren: soe sant si se bet
 ter woestme wert dan ten
 houe. Want sie voede sie myt
 groue ghemeyne spise: als of
 si sie staphants ter woestme
 seynden solde En doe si haer
 derde soen dat was bernarde
 begort had in den licham: so
 sach sy in drome: dat voer tei
 ken van dien dat toe te comē
 was En haer dochte dat sy

droch enen witten hont: opten
 rugghe altoet was: en dat hy
 basten in haer licham En doe
 sy dyt enē goeden man seide: so
 antwoerde hy myt eens prophe
 ten monde **D**us salstu moeder
 wesen van alte goeden honde
 die wachter wesen sal vā gods
 huse: en hy sal seer bassen veghe
 dye vryande des ghelouēs: wāt
 hy sal wesen een voerbarich pre
 dicaer: en hy sal voel lude gene
 sen myt synre medicijne edel
 re tonghe ghenade **D**oe sūte
 bernaert noch een kyndekyn
 was: en hy siet sieck was mit
 hoeft: so quam een wyf tot hem
 om dat se mit haer sanghe: die
 siecheit solde verlichten **M**er hy
 riep myt groter onwedetheit:
 ende stiet se van hem: mer desen
 goeden kinde: en ghebrach die
 gods ontfermicheit niet mer
 hy stont te hant op en wert ge
 waer dat hi ghenesen was
In kerst nacht: doe sūte bernaert
 dit kynt des nachtes ontbeide
 in die kerke: dat men metten
 doen solde: en hy begeerde te
 weten: op wat vren vā der
 nacht: xps ghebooren was: so ope
 baerde hem ihesus als een kin
 dek in als of hy echter vor syn
 ogghen had worden ghebooren
 wt synre moeder lichaem: en
 daet by so heilt hnt vor waer
 also langhe als hy leefde: dat
 doe was dye vre van ons herē

ghebuerte Ende van der vrien
so wart hem gegheuen dieper
syn: en hogher verstaen: tot
dien dat behoert ten sacramēte
van deser ghebuerte. En om
desse sake soe maecte hy namaels
in die eer onser lieuer vrouwe
ende haers kynts mit beghynsel
van sinen boecken: een sonderlin
ghe stoen wert: dat hy dat ewan
ghelic in bedude. Dye engel
gabriel wert gesant van gode
zē. Doe dye duuel vernam dit
opfat van der suuerheit des
kyndes: so had hijs nyt en bra
cht hem vor: voel stricke van
becoringhe. Doe sūte bernaert
op een tyt syn oghe allut
tel tyts hielt op eē wyf: so
staemde hijs hem staphants
en wracte dat wredelike ouer
hem selue: en hy spranc in eē
staende water verwozē mit
yse: en durde daer in so lange
tot dat hy by na verstyft was
ende dat hy also byder graaen
gods syn becoringhe quite wt.
Omtrent die selue tyt so quā
een derne by den rade vā den
duuel: en viel al naecte in sū
te bernaerts bedde. En doe hyt
gheuoelde so runde hy haer dat
deel van dē bedde daer si lach hi
lach: en hi keerde hem ouer die
ander syde en sliep. En dat on
salighe wyf ontbeide een tyt
Ende ten lesten begonste si en
te tasten en te bezoren: mer doe

si sach dat hi hem niet en toede
al was si alte onscamel: noch
tan staemde se haer en stontop
en vloech en wech: van groten
wonder ende van groten an
te. Op een tyt doe sūte ber
naert gheherberghet was: in
eenre vrouwen huys: so mercte
dye vrouwe dat dye ionghe
linc stoen was: van aensichte
ende si wert seer ontstehen
in synre mynen: en si dede hē
een bedde besiden legghen: en
des nachtes quam si al heime
like tot hem onscamel. En
se sūte bernaert gheuoelde:
so riep hi mordenaers: morde
naers. En doe hy dyt riep so
vloech dyt wyf: en tghesinde
stont op en ontstaken licht:
ende si sochten den mordenaer
mer si en vondens nyet. Elc
ghinc te bedde wert: en si ruf
ten alle: mer dat onsalighe
wyf: en rusten nyet: want sy
stont echter op en ghinc tot
sūte bernaerts bedde: mer hi
riep echter mordenaers: mor
denaers. Men sochte echter dē
mordenaer: mer sūte bernaert
dien allene kende en apenba
den nyet. Aldus ver saghede
hy derde werf dat wyf: noch
tan conste si runde haer ont
houden. En des andere dages
doe sūte bernaert voer opten
wech soe begonsten syn ghesel
len te bespotten: en vraghede
hem: hoe hy so manchwerue
moerdenaers gheropen had

Hy antworde hem **W**aerlic
 se wolde my te nacht een moer
 denaer berouwe. **W**ant onse woer
 dyne pynde haer my te stelen.
 den stat. den ionfroustap dien
 ic nuumermer en had moghen
 weder crighen. **D**oe sūte ber
 naert mercte dattet myt se
 ker en waer te wonē mitten
 serpenti. so begonste hy te pen
 sen om te vlien. en hy dachte
 doe in dre grauwe oerde te gāē
Doe dyt syn broeders verna
 men. en syt hem pynden te
 ontraden. al dat si mochten
 so gaf hem god so grote graue
 dat men hem dat niet en moch
 te ontraden. mer by synre be
 dinghe. soe wan god syn broe
 ders. en voel anderen totter
 oerden. **H**er geraudus syn bro
 der die een vroem ridder was
 hy hielt syns broeders woerde
 al vor sotheit. en hy veronwer
 de al dat hy hem seide. **D**oe
 wert sūte bernaert. die bernē
 de was in gheloue. wonder
 lic vergramt mitten toern
 van gotliker mynen en hy
 seide **B**roeder myn ic weet
 twael. dat dye monnisse alleē
 verstandnisse gheuen sal dy
 nen hoernen. **E**n hy leechde
 synen vingher aen syn syde.
 ende seide. **D**ye dach sal comē
 ende hi sal haestelic comē dat
 een spier sal dese side doersteke
 ende den raet dien du nu ver
 seets. die sal dan d tot dynre
 herten gaen. **N**a alluttel dage

so wert gheraudus van sine vi
 ande gheuaen. **E**n in dye stat die
 hem syn broeder gheuyt had
 aen die side mitte vingher so dro
 ech hy een spier ghestecken. en
 also toech menē. en leiden in van
 ghenisse. **E**nde sūte bernaert qua
 tot hem. men doe men hē nre
 ment en liet spreke soe riep hi
 tot hem. **G**herat broeder weet
 dat wy tortelic gaen solen in de
 cloester. **O**pte seluen nacht. soe
 vielen die yseren van sine be
 nen. ende dye doer ghinc by haz
 seluen op. ende hy vloech blyde
 lic enwech en hy seide sine broe
 der dat syn opsat verwandelt
 was. ende dat hy momie werde
 wolde. **I**nt Jaer ons herē m.c.
 xij mit vijftiende iaer na dat
 dye grauwe oerde begonste so
 ghinc sūte bernaert die xxij
 iaer alt was mit xxx synrege
 sellen in dye grauwe oerde. **E**n
 doe hi myt sine broeders vte
 synes vaders huys ghinc gū
 do dye de altste was doch hi ni
 uardu sine mynsten broeder
 die noch een kynt was sach spe
 len op die strate mitten ande
 ren kynderen soe seide hy. **H**y
 uacert broeder sich dy blyft alleen
 al onse goet. **A**er dyt kynt en
 antwerde hem nret kintsche
 lic. mer hy seide. **G**hi sult dus
 den hemel hebben. en ghy hebt
 my alleen die eerde ghelaten
 dyt en is myt effen ghedelt.
Daer na bleef hy alluttel tyts
 by den vader mitten. mer hy

volghede daer na syne broeders
Doe siunte bernart in die oerde
gheghaen was: so wert hy so ver-
swolghen in den gheest: en so ver-
onledicht mit gode: dat hy ghe-
lyhamlike sinne en besichde. ¶
Want doe hy een iaer gheuest
had inder noucien telle: so en
wist hy nyet of dat dat huise
wolffel had. Doe hy langhe wt
ende in dyc kerke ghegaen had
so waende hy dat mer een vinf-
ter en had gheuest mit hoeft va-
der kerken: daerre drie was. ¶
Dyc abt van cysteraien sernde
broederen om te sunderen thurs
van clarendael: en hy sette hem
sute bernart tot enen abt. En
hy was daer langhe tijt in gro-
ter armoede: ende hi maecte die
wile syn waermoes van wilde
loueren. Ende sute bernart wat-
te bouen dyc macht der mesche-
liker natueren. Want hy plach
hem te bedaghen: dat hy gheen
tijt so seer en verloes dan als
hy sliep: en hy achtede by na eens
den slaep den doot. Want dyc
slapen schinen doot: mitten me-
schen: alsoe die doeden schinen
slapende vor gode. En daer om
als hy yemant hoerde ronken
of als hy yemant sach onma-
merlike slapende ligghen: so
mocht hyt aume lidsamlic ver-
draghen: want hy waende dat
hy vleyschelic of weerlic sliepe.
Sute bernaerts begheerlicheit
wert aume myt ermyghet be-
gheerten ghetoghen op eten:
mer om die anxtē vā misdoen

so ghinc hy ten eten wert: als
tot enen torment: als hy ghe-
ten had: so plach hy altoes te
ouerpensē: hoe voel hy ghe-
ten had: en mer als hy ghe-
ten had ende gheuaer wert
dat sine begheerte ouer sine
mate ghegaen was: so en
liet hy nyet dat onghemst
et liden. Hy had synre kelen
begheerte so ghetemt: dat hy
in voel manieren sine smaer ver-
loren had. Want by wkehoeshe-
den was een werue oler voer
gheschenet: en hy dranc se alte-
mael en enwistes nyet. Men
brachte hem oec eens by roeke
loesheit verhaert bloet: en dat
at hy langhe tijt vor botter en
enwistes nyet: want hy seide dat
alleen water ghesmaecte: om
dat hem syn kynebanke en syn
keel colt wert als hyt dranc.
Want hy in dyc heilighe scrifture
gheleert had sonderlinghe dat
hy dyc in bosschen: ende in vel-
den ontsaen had myt ghedenc-
ken en myt bedynghen seide
hy. Ende hy seide tot sine vrien-
den: dat hy gheen meester ghe-
hat en had sonder dyc eyke boom
en dyc boekenboom. Sulken tyt
seide hy oec dat hem daer hy ghe-
denckende was: of in bedynghen
was. apenbaerde dyc heilighe
scrifture altemael als ontbon-
den of bedudet. Also sute bernart
seit in cantiken: doe hy een we-
ue sprac van dien dat he die gest

ingaf ende hy daer van een
 deel bynnen behielt. op dat hy
 op een ander tyt. wat had. vā
 te spreken. so quā tot hem een
 sēme en seide Also langhe als
 du dyt beholdes. soe en salstu
 niet anders ontfaen. In elcderē
 ghenoechde hem altoes armoede
 mer onreynicheit hate hy En
 dat was. om dat van buten
 niet schinen en solde roekeloef
 hat. of begheerte van ydelre
 glorie En daer om dat hy dyt
 besproke. altoes in synē mont
 en in syn herte. Wye doet dat
 niemant endoet des verwon
 det allen luden. En hier om so
 droech hy menich Jaer een hare
 rleet also langhe als hnt verber
 ghen mocht. mer doe hnt wiste
 dat mē wist. soe leide hnt af.
 en hielt dye ghemeyne costu
 me. Dye en lachte hi so hi en
 dede hem meerre cracht. om
 dat hi solde moghen lachē. dā
 omt lachen weder te staen. en
 pijnliker was hem te lachen.
 dan des hem tonthoeden. Hy plach
 te seghen dat dye ghedoechsam
 heit in drien ghedeilt waer.
 dats te weten in quaden woer
 den totten verhef van gode.
 ende totten verhef van gode
 slagen van den lichaem En
 in exempel soe heeft hnt ghe
 proeft dat dese ghedoechsam
 heit in hem was. Doe sūte
 bernart sūte enē bisscope enē
 bues had ghestreuen. daer hy
 en vriendelike in vermaende

tot dochden soe hads dye bisscop
 alte groet onwerde. ende screef
 hem weder alte felle epistele en
 seide in den beghine aldus. Saluit
 en nyet den gheest vā blaffemie
 als of hem sunte bernart ghe
 streuen had vten gheest vā blas
 femien. Daer op antwerde sūte
 bernart. Ic engheloue niet dat
 ic den gheest van blaffemien heb
 ende ic enheb nyemant ghe
 uloet. noch vol vloekē en wil
 sonderlinghe den prince van
 mynen volcke. En canonic te
 gulier quā tot sūte bernart. en
 hy bat neernstelic dat mēnē ont
 faen wolde in een momē. ende
 doet sūte bernart nyet doen en
 wilde. mer doe hy hē riet. dat
 hy weder tot synre kecken ghin
 ghe. soe seide dye canonic. waer
 om dan so hebstu in dyne boeke
 so grotelic ghepresen. die volmaet.
 heit. ofstu den ghenē. daer toe
 niet en helpste die se begheert
 te vercreghen. Ach of ic dyne
 boeke hadde dat ic se alle te
 storen mochte. **Sūte bernart**
 seide laestu ye in ernigghen vā
 mynē boeken. dattu niet vol
 maect en moghes wesen in dy
 nen cloester. Ic heb in al mynē
 boeken gheseyt ende gheraden.
 dat mē dye zeden betere solde
 ende niet dye staet te verwan
 delen. En dese sette canonic staet
 op sūte bernart. en sloech en seer
 an syn wanghe. so dat hy wet
 wt van den slaghe. en sival
 ende dye gheen die daer by ston
 den. stoten op desen sacrilegū

mer sūte bernart verboet hē al
topende. ende hy beswoer se dat
si hē myt endeden. **H**y plach
oec den nouuaen te seghendie
in der oerden quame. **O**f ghi
comē wilt toe dien dat bynē
is. soe laet buten die lichaem.
dye ghi vter werlt bracht heft
ende die gheest. come allene
hyt bynen. wāt dat vleischen
batet myt. **S**ūte bernarts va
der die te huys bleuen was
alleen. hy ghinc ten cloester wt
ende na alluttel tijts. so sterf
hy daer in **g**roter goeder oltheit
Syn suster die in echtscap was
in die werlt. om dat si in anct
in der werlt was. om haer rich
eit. ende haer weeldicheit. soe
voet si ten cloester wert. om
haer broeders te versuekē. **E**n
doe se daer comē was. myt ho
uerdyghē gheselschape. en myt
groter behaelheit. soe veronwer
de se sūte bernart als des duuels
nette. dat ghespreit was om die
sielen te vaen en hy en liet me
ment tot haer gaen. ende doe
sy sach dat en gheen van hānē
broedere tot haer en quā. son
der dat die een die poertier
was seide tot haer. dat si een
bewonden dier was. soe wert
si seer stryende en seide. **A**l byn
ic een sonderliche. om dusdaen
mēschen sterf xpus. en om dat
ic weet dat ic een sonderliche
byn. daer om versuet ic raet. en
sprac aen goedē luden. en al ver

onweerdeit myn broeder myn
vleisch. doch soe doet godes kne
echt comē tot myre sielen. ende
hy ghebiede. my. en wat hy my
ghebiedet. dat sal ic doen. **D**oe
sūte bernart sach. dat si dyt be
loefde. soe ghinc hy myt synen
broeders tot haer. en om dat
hy se myt en mochte sieden
van haren man. so verboet hy
haer ten versten al dye houē
dye. deser werlt. en hi beual
haer te leuen also haer moed
had ghedaen. en also liet hy se
vaen. **E**n doe si weder keerde
so wert si so verwandelt. dat
si in die werlt loefde. als off
si in een woestine had gheuo
net. en si seide haer van alder
werlt. **T**en leesten gheuech
si myt groter bedynghen vā
haren man. dat hy haer onlof
gaf. ende si ghinc in een clost
Op een tijt doe sūte bernart
soe siet was. dattet schein dat
hy synen gheest. gheue solde.
so wert hy op ghenome in dē
gheest. **E**nde men beual dat
men bronghen solde voer gods
ordel. ende daer was oec dye
duuel ieghen hem. en wioethe
myt valschen claghe. en hy
seide daer al dat hy ghedaen
had. ende pynde hem daer sū
te bernart seer te letten. **M**er
sūte bernart die noch verstor
noch verueert. was hy seide
Ic weet wael dat ic myt my
nē verdiente. niet weerdich
en byn. dat hemelrike te verri

ghen: mer myn here **Ihesus**
 xpus: beholtet myt dubbelen
 rechte. dat is van der erfach
 ticheit syns vaders: en om die
 verdiente synre passien inde
 versten laet hy hem ghenoe
 ghen en inden andere soe ghi
 ist hnt my: en ouermits die
 ghyfte van desen rechte soe
 en stame ic my nyet ic en salt
 gherighen. **E**nde myt desen
 worden wert dye diuuel **cosius**
 ende al dye vergaderinghe
 seide: en sūte bernart quam
 weder tot hem seluē. **H**y
 dede syn licham soe onder
 myt vasten: en myt wakē
 dat hy altoes soe sonderlinge
 siet was. dat hi dat cōuent
 niet volghen en mochte. **O**p
 een tyt doe dye broedere voer
 hem baden: so wert hi ghe
 waer dat hy verlicht wert
 ende hy vergaderde die broe
 deren: en seide wat beholdy
 enen onsalighen mēsche
 ghy syt stercker en hebt ver
 wōnen: spaert des byd ic v.
 spaert ende laet my steruen
Sūte bernart was vā voel
 seden ghecoren in ernē bys
 srop: ende sonderlinghe te ia
 nuen ende te melane dy en
 ser erscheden: mer hy en ont
 seides nyet: noch hy en ont
 finckes nyet: mer hy seide.
 dat hy syns selues nyet en
 waer: mer dat hy gheset
 was tot ander lude dyenste

want dye broeders ware op hāz
 hoede ende hadden by synē rade
 ghecreghen van den pācus: dat
 ten hem nyement: en solde mogē
 ontnemen. **O**p een tyt doe hy
 dye broederen tsaetropsen had
 verdocht: en sy van hē m voel
 saken wael ghesticht waren: so
 was een dync daer dye priet
 van dier stede seet in verwōder
 de: dat was sūte bernaert sadel
 waer om dat hy soe behaghel
 was. **D**oe dyt dye priet een
 vā sūte bernarts monikē vra
 ghede: en dyt dye monic vort
 seide: soe had hys oet seluē: soe
 groet wonder: en vraghede doe
 hoe daen dye sadel was: want
 hy wasser op ghecomē vā cla
 ren dael totten cartusen: mer hi
 en wist nyet hoedaen syn sadel
 was. **H**y voer oet al enē dach
 neuen dat water: vā solanen
 en hi en sach nyet of hi en ghe
 dachte nyet: dat hy en ghesien
 had. **W**ant des auents doe syn
 ghesellen van den water spra
 ken soe vraghede hy hem war
 dat water was. **D**oe sy dyt
 hoerden: so hadden syn groet
 wonder. **D**ye oetmoedicheit
 synre herten verwan in hem
 die hoecheit syns namē: ende
 al dye wedt en mochten nyet
 soe hoge verheffen: hy en werp
 hē seluē meer tonder. **A**lle mē
 siche hieldenē vor heilich: mer
 hy achte hem seluen alte cleyne

ende al verhieue alle mesche
nochtan enuerhief hi hem selue
bouen nyemant. **W**ant alsoe hi
ditwile seide als hy erghent was
ouder grote oerlicheit. ende onder
grote gonst van volke. soe docht
te hem dat een ander ouer hē
selue daer stont. dien hy dre eer
liet. en hy hielt in hē selue dat
hy daer nyet en was. ende hy
hielt dyt als voer eyne droen.
Mer daer hy onder simpel bro
ders was. daer dre oetmoedich
eit onder ghemint was dat hy
hē daer vant des was hy blide
ende dat hy weder in hē selue
come was. **A**ltoes vant men
voer ghetende lesende. of scriuen
de. of denckende. of den broeders
predikende. **O**p een tijt doe hy
den volke predichte. ende sy alle
syn woerde neerstelic en ynich
lic ontfinghen. so qua in synē
ghepense dusdanghe becoem
ghe. waerlic nu predicstu al
te wael. ende sy hoere dy alle
ghern. ende sy holden dy alle
voer wys. **D**oe sūte bernart ge
waer weet van deser becom
ghen soe siveech hy alluttel. en
ghepensede weder hy voert wol
de gaen of laten staen. ende te
hant weet hy verstolt mit gods
rade. ende antwoerde sine be
toerre. **I**t begans om dy nyet
en ic en salt om dy nyet laten
noth eynden. en aldus predic
te hy sekerlic tot dē eynde. **E**n
monit was dre een rabalt was
ter werlt. en een speelde. hy

wolde weder ter werlt keren.
om dien duuel diet hē riet
ende doen sūte bernart meten
mochte ghehouden. soe vraghe
de hy hem waer hy dat hy le
uen solde. hy antwerde. ic kan
dobbelen. ende daer mede sal ic
leuen. **S**ūte bernart seide off
ic dy gaue een deel geeldes ter
heeff te wasdome. wiltu elcs
jaers tot my comen. en den
wasdome myt my deilen. **D**oe
hy dyt hoerde. soe weet hy seer
blyde. ende seide dat hy dyt
gheerne doen solde. **E**n sūte ber
nart dede hē xx sallinghe ghe
uen. ende ghinc daer mede en
wech. **D**yt dede sūte bernart
dat hy en dus weder soldeten
cloester brenghen. ende het ghe
saede alsoe. **D**oe dese en wech
gegaen was. soe verloes hyt
alle ende quam van standen
vor dre poert. **D**oe dyt sūte
bernaert hoerde. so ghinc hy
blydelic daer buten. en hy ont
dede synen scoet. dat si den was
dom te gader derlen solde. **D**re
rabalt seide hē vader. ic en heb
nyet ghewonen. mer of ghy
wilt soe neemt my vor v hoeft
gelt. **E**nde sūte bernart ant
woerde hem vriendelic. **I**t alsoe
soe ist beter dat ic v neme. dan
dat ic beide verloet. **O**p een
tijt doe sūte bernart veet soe
claghede hy enē lantman die
myt hē op ten wech ghinc. dat
syn hert soe onghestadich in
bedynghen was. **D**oe dat dre
lantman hoerde soe vonweert

de hy sūte bernaet en seide dat
hy een vast gheschiedich herte in
bedynghen had. Ende om dat
ten sūte bernaet wolde bekere
ende van synre onwetenheit
bedynghen: so seide hy. Seide
dy van my alluttel. en ganc en
seg een pater noster myt alre
ynicheit dattu moghes. ende
moghestu dat **p̄z n̄r** seghen
sonder ander gheperns. dyns
heerten: so sal ic dy sonder twi
ud gheuen tpeert. daer ic op
sūte. mer beloue my du by dy
re twouwen. dattu my segghe
sulle of du daer en tussche yet
anders penseste. Dese lantmā
wert blide. en hielt staphanus
tpeert. gheuonen. en ghinc
vromelic in eenre sude. en hy
vergaderde hem selue. mit hert
ende begonste pater noster mer
eer hy te middewert quā. soe
quā hem mit herte een grote
ghepense. of hy den sadel mitte
peerde hebben solde. Doe dese
lantman dyt merde so ghinc
hy haestelic tot sūte bernaet
ende seide hem. wat hy ghepe
ynst had. in synre bedynghen
ende hy en vermat hē seluen
soe onwyslic myt meer. alsde
hy te voere dede. **Broder tob**
bertus sūte bernaets monic
ende syn neue na der werlt
mit somigher lude raede. soe
ghinc hy in syn ioncheit in
dre oerde van ching. Ende
als sūte bernaet dyt alluttel
langhe had laten liden. so op

fat hy en weder te wepen mit
eenre luttere. Doe sūte bernaet
dese luttere dichte daer butē. en
dye luttere een ander monic wt
synē monde streef. so viel een
haestelic reghen. en doe dyeghe
en dye die luttere streef. dye lut
ter volden wolde. so seide sūte
bernaet het is gods werck en
ontsich dy myt te struē. Dus
streef hy dye luttere. En al wust
dattet al om regende nochtan
verdreef dye crachte van der got
liker mynen. daer van den re
ghen. Doe in een cloester dat
sūte bernaet ghemaket had co
men was een grote menichte
van vliegghen. ia soe grote dat
shal den monken alte grote
pyne deden. soe seide hy. Ic ver
bāne se. ende des morgghens won
den si se alle doet. Doe sūte ber
naet ghesynst was vande paes
tot melanen dat hy se mitter
kerkey versoenen solde en hy
tot papien weder ghekeert was
so brachte een man syn wyf tot
hē die besten was. Ende dye
duuel begonste wt des wyfs
monde sūte bernaet laster ende
stande te seggen. Doe dye predi
ken eynde. doe serde dye duuel
bernaet en sal my nyet hier
wt verdriuen. wt myre wom
ghe. En sūte bernaet sante sie
tot sūte tyrus kerke. mer sūte
tyrus wilde syn gast dat voer
deil gheuen. En enwolde dyt
wyf nyet ghenesen. en aldus
brachtmesē weder tot sūte ber

naert **D**oe begonste dye duuel wt haren monde te segghen. cyrus en sal my nyet verdruen noch bernart du en sals my niet wt iaghen **H**yr op antworde sūte bernart **C**yrus noch bernart en sal dy nyet verdruen mer ons lieue here ihesus xpus **E**n hy dede een bedynghen: en dye duuel seide: hoe gherne solde ic wt deser quenen gaen. om dat ic so zwaerlic in haer ghepynt byn **I**c solde gheern wt gaen. mer ic en mach. want dye grote here enwils niet **S**ūte bernart seide: hē. wy is die grote here **D**ye duuel seide: **I**hesus van nazarene **S**ūte bernart seide: saechstu en ye **D**oe antworde hy **J**a ic. so seide bernart. waer saechstu en. hi seide in der glorien **S**ūte bernart seide. waerstu in der glorien **D**oe antworde hy **J**a ic **D**oe seide sūte bernart: ende hoe quaemstu daer wt. hy seide: my lucifer vielen wy: een grote menichte **D**yt sprac al dye duuel droeffelic daer sijn al hoerden wt der quenen mont **S**ūte bernart seide hē soldestu willen weder keere in dye glorie **E**n dye duuel lachte al staterende in wonderliker manieren en seide: het is te spade **D**oe bede sūte bernart: en dye duuel voer vten wue **M**er doe sūte bernart vā daer gheuaren was. so ghinc ker die duuel weder in. en hā man liep. na sūte bernart en

seide hem hoet gheuare was **E**nde sūte bernart dede haer aen den hals hanghen eē bāf kyn. daer in ghescreuē was **D**iuuel ic beuel dy in den name ons lieue here **I**hesus xpus **D**attu nūmer desen wue en ghenakes **D**oe dyt ghedaen was. so endorste hy haer niet meer ghenaken **T**e aquita men was een wyf die alte onsalichlic wert ontsuuert van enē alf den duuel. dye alf roet se vi jaer en besmette se myt onghelouigher oncuysheit **D**oe daer sūte bernart quā. so dierghe dreyduel dyt wyf dat si tot hem nyet enghtinghe. want hy seide haer: dat sūte bernart haer nyet en solde moghen helpen. en oec waert dat sy tot hem ghinge hi solde se als sūte bernart en wechwaer alte seer quellen. dye hy te voere seer hadde ghemint. mer dat wyf ghinc myt groten betrouwen tot sūte bernart ende sy seide hē seer alsterven de hare noet **E**n hy seide hā neem mynē stor. ende legghē in dyn bedde. en of hy dan yet doen mach hy doet **D**oe si dyt gedaen had. en si op haren bedde lach. so quā dye alf te hant. mer hi en mocht nyet doen des hy plach. noch en mochte oec den bedde ghenaken. mer hy dierghede dat wyf anxtelic. dat hi dit ouer

haer wreken solde alse sūte bernart en weth wēre. **D**oesi dit sūte bernart ghesait had. so vergadende hiet ifolc en dede elke een keerse al bernede dia ghen. en vor al dyc vergadeti ghe verbrende hy den alf. en verhoet hē. dat hi tot dese wiue mit sulker onausheit ghenaken en solde noch tot ghenen anderen wiue. **E**n aldus wt si verloest van des onausheit. **D**oe sūte bernart ghesermt was in dyc selue puinae. om dat hy den hertoghe vā aquitane tēme weder soenē solde mitter kerke. en dyc hertoghe gheens syns. en wolde wedde ghesoent. soe ghinc sūte bernart mysse doen. en dyc hertoghe bleef buten vor dyc doer staende als een verbānet man. **E**nde doe sūte bernart Par dñi sit semp vobiscum had ghesait. soe legghede hy gods luham op dyc patene ende droecht myt hē. **E**n hy ghinc myt eynē ontstecken anghefichte. en myt bernenden oghen. en hy aenghinc den greue mit antteliken worden. en seide wy hebben dy ghebeden. en du hebste v onweert. mer sich marien soen diedic here van der kerken is. den du veruolgheste hy is tot dy comē. **D**ich hyr is dyn doemer in wees naem alle kinne ghebughet wert

hyr is dyn doemer. daer dyn siele voer sal moeten comē salst en oec veronweerde also du sine knechte versmades weder stante of du moghes. en te hūt wert dyc greue verstyft. en beuende myt alle synē leden. en so viel hy vor sūte bernarts voete. **D**oe stete sūte bernart mitte voete. en hietē op staen. om gods sentēae te hoere. en hy stont op al beuende. en hi volbracht al dat hē sūte bernart beual. **D**ese greue was sūte willem. also mē in synē leuē leest. **D**oe sūte bernart in almanien comē was. om een grote veede te mede. soe sant hem een eertschebiscop enē eersamē dert te ghemoete. **E**n als dese dert seide tot sūte bernart. datten syn hē hem te ghemoete ghesant had soe antwoerde hy. **E**n ander here heuet dy ghesant. **D**es hadde den dert wonder ende seide. datten nyemant ghesant en had. sonder syn here die eertschebiscop. **S**ūte bernart seide weder. du dwaelste son. du dwaelste. want dyc here ihesus xpus heeft dy ghesant die merre is. **D**oe dyt dyc dert verstont. so seide hy. waen di dat ic momē werde wille dat en moet my nyet ghesaen. want dat en pensede ic nyet. noch en quam op myn

herte. **M**er binnen dien selue we
ghe soe liet dese dert die werlt
ende wert momt van sūteber
nauts hant gherleet. **D**oe hy
enē heerden edelen ridder in die
oerde ontfaen had. en dese ridder
sūte bernart op een tijt volghe
de. soe wert hy alte seer becoert
mer doe en oen vanden broedere
so droouich sach. soe vraghede hy
hem dye sake daer af. en hy ant
werde hem. **I**c weet wael dat
ic nūmer meer blide syn en sal.
Doe dese broeder dyt woert sūte
bernart gheseyt had. so bat hy
neerstelic voer hē. en die broe
der dye te voeren droouich en
serigher scheen. hy wert van
der tijt blider. ende vroliker dan
al dye ander. **E**n doe dye voer
seyde broeder den ridder ver
weet dye droefheit dye hy hem
gheseyt had. so antworde hi se
ghede ic dat ic nūmer meer
blide syn en solde. so seg ic nu
dat ic nūmer meer droeue syn
en sal. **D**oe sūte malachias
dye bisscop van hierlant in sū
te bernarts cloester ghestouē
was. en sūte bernart ouer hē
misse dede. so apenbaerde hē
god malachias glorie. **E**n mit
ons heren insprekenghe so ver
wandelde hy dye soume van
der collecte. na dien dat hi tsa
crament ghenomē had. en sanc
blidelic aldus en seide. **G**oddie
den heilighen malachia dymre
heilighē verdiente hebste ghe

liket. ghyf dat bid wy. dat wy
dye synre duerbaerre duerba
re doot seeste begaen. na volge
moete dye exempelē syns le
uens oumits onsen lieue here.
En doe hē dye cāntor seide dat
hi dwaelde. so seide hi ic endwa
le niet mer ic weet wael wat
ic seghe. **D**aer na ghinc hy
tot malachias licham en auste
synē heilighe voete. **D**oe sū
te bernart mit beghynsel van
der vasten. was versocht van
voel mēve ridders. so bat hi
hē dat si doch in den heiligen
tijde wolden op holden van
haren ydelheiden. en vā lo
dermen hem wachten. **E**ndoe
sijns hem gheens syns gheloue
en wolden. soe liet hy dat mē
hem wijn voerschen hē solde.
ende seide. **D**rimcket der siele
dranck. **E**n doe sijns ghedron
ken hadden. soe voere si te hāt
ter stat wert. **E**n si dye nyet
ghelouen en wilden alte lut
tel tijts hem te wachte. si ga
uen doe al haer leuen gode.
Ten lesten doe sūte bernart
syn doot nakende soe seide hy
synē broederen ic laet v we
de. en drie dynghe die ghy
halde sult. die ic in mynen
leuen ghehouden heb. soe ic
naest mochte. **N**iemant en
wolde ic verbelghen noch
stande doen. en vielre sulke
tijt yemant in dat heilde ic
so ic best mochte. **A**ltoes ghe

loefde ic my seluē myn. dan
 enen anderen Als mē my
 misdaen had. soe en begheerde
 ic nye wreake. ouer den ghe
 nen dyc my misdēde. **D**iet dit
 laet ic v godlike myne ghe
 doetsamheit. en oetmoedich
Nae den dat hy voel miracu
 len ghedaen had. en hy hon
 dert en lx. doester ghesticht
 had. ende hy voel boecke ghe
 maect had. **D**oe hi lxij. Jaer
 olt was. **I**nt Jaer ons heren
 m. c. liij. soe sterf hy onder sy
 re kyndere hande. **N**ae syn
 re doot. v. vertoende hy menich
 werue sine glorie. want hy
 openbaerde enē abt in synē
 doester en hy hiet hē. dat hy
 hem volghen solde. **E**n doe hi
 hem volghede soe seide hē sū
 te bernaat. siet wy comē ten
 berghe libanus. du salste hier
 bliuē. mer ic sal daer op gaē
Doe hem dyc abt vraghede
 waer om dat hy daer op gaē
 wolde. so seide hy. **I**c wille
 ren. **D**ese abt hads wonder
 ende seide. **V**ader wat wiltu
 leuen. want wy en weten
 nu mynent die dyns ghe
 lye is in consten. **E**n sūte ber
 naat seide. **G**heen const en is
 hys. noch hys en is gheen be
 ken der waerheit. **E**n myt
 desen worden ontvoet hy hē
En dese abt merete desen
 dach. en vant. dat doe sūte

bernaat ghestorue was. **O**nse
 lieue here dede byna ouertal
 lic meer miraculen. by sūte b
 naert synē knecht. **V**an den
 name **thymotheus. u. u.**

Thymotheus bedudet
 vrese holdende. of anxe
 ende van theos dat is god. wāt
 hy bedudet gods anxe. **A**lse sū
 te gregorius seide. so vint elc
 heilich mēsche dese anxe an
 m hem. als hi merket waer
 hi was. ende waer hy is. ende
 waer hy syn sal. en waer hie
 nyet en is. **H**y vindet dat hi in
 sūden was. en dat hy in ordel
 sal syn. en dat hy in onsalich
 eiden is. en dat hy in glorien
 nyet en is. **V**an sūte **thymotheus.**

Thymotheus wert onder
 nerone vanden rechter
 der stat van romē ghepassyt.
 ende doe mēne pynde. en hem
 sine wonden bestrode myt le
 uende talke. en hy hier in gode
 danctē. soe stonden twe enghe
 len neuen hem en seide. **H**if op
 dyn hoeft te hemel en sūch. en
 hi sach opwert. en sach den he
 mel open. en ihesu holdende
 een croen van duerbare stene
 en hy seide. **D**ese croen salstu
 ontfaen van mynre hant.
Doe dyt sach een man die ap
 pollinaris hiet soe dede hi hē
 doepen. en om dat si beide ble
 uen in ons heren gheloue. so
 dede hy se beide onthoefden. **I**nt
 Jaer ons heren. l. vij. **V**an den

ten die heiden hadde oec in
groter eeren. **Gregorius van**
toers seit dat een kersten man:
daer hi onthoeft was due **ste-**
ken steenkijn die mit sinen
bloede bespronghen ware. in
een silueren vat leechde hese
dat omledet was mit holten
biederren. en doe hi dyt in een
boech gheset had. en als dye
boech verbrant was. so hael
de men. dat vat gheheel en
ghesont vten vuere. **Hy** was
ghepassyt. **In** iaer ons here
CC. lxx. Wat bartholomeus?

Bartholo. **bedudet**
meus bedudet een soen
die water hanghet. of
soen dye my hanghet. **Want**
hy is gheset van baer dats
soen en tholos dats hoeheit
endes mens dat water. **Daer**
af is bartholomeus gheset
als soen des water hanghers
dats godes. die opwert verheft
der lernue herte. om dat sy
neder wert storte. solen die
wateren va lernighe. **Bartho-**
lomeus is een wort van sy
riens sprake en mit hebreu
sche. **In** dien yesten soe ver
staet drierhande verhangen
dat hy in hem hadde. want
hy was verhanghen. dat was
op gheheuen vander mynen
der werlt. **Of** verhanghen dat
was verstandel inder hemel
scher mynen. **Of** hy was ver

hanghen. dat was neghende
alte mael op gods gfrace en
syn hulpe. om dat al syn leue
ghinc alte mael aen gods hul
pe. en nyet by synre verdien
ten. **By** den anderen verstaet
men dye diepheit synre wys
heit. **En** dyromsius seit va deser
wysheiden diepheit. in synre
gheesteliker theologhen. **Dre**
heilighe bartholomeus seit.
dat voel gothiker lere syn en
luttel. en dattet ewangelie be
reet is ende groot. en oec ghe
steiden. **En** bartholomeus wil
tonen na dyromsius menige
dat me al dyne proeue mach
van gode. mit ene merken so
machment properlic weder
serghen. **Van sunte bartholo**
meus
Bartholomeus **meus**
dye apostel doe hy tot
yndien qua dat int eyn
de van der werlt is. so ghinc
hy in een tempel. daer of af
god in was. die astaroth hiet
ende hy bleef daer wonede als
een pelgrim. **In** desen afgod
was een diuel. die seide dat
hy die sicken ghenas. mer hy
enghenas sy nyet. mer hy dede
dat he haer sietheit. niet so seer
een queelde. **En** die tempel
was al vol sieker lude. mer si
en mochten gheen antworde.
ontfaen van den den diuel.
En si ghinghen tot eenre ander
stat. daer een ander afgod was
die men berpeth heet. **En** doe si

vragheden: waer om dat hem
astaroth nyet en antworde so
seide hy. v. god is myt gloyen
den kettenen ghebonden en
hy en mach nyet spreke: noch
verndemen: van dier tijt dat
gods apostel bartholomeus in
den tempel ghetome is. Hy
seiden hem. Wre is dye bartho
lomeus. Dye duuel seide. hy is
des almeychtichs gods vrient
ende hy is comen in dese pro
uincie: om dat hi alle dye gode
van indien te nyet doen sal
Hy seiden. sech ons die teiken
van hem: dat wy en moghe
vinden. Dye duuel seide hem
Syn haere is swert: en keef
pende: ende syn vleisch wyt sy
oghen syn groet: en syn nase
hollen syn effen ende recht: en
syn baert is lanc: en heeft al
luttel graeus: en hi is mid
delbaert van lenghende. sine
steem ludet als een basune
En hy heeft een witte horke
an die gheployt is mit pur
pure: hi heeft oec om enen
witten mantel: en dye heeft
in eelken hoeke rode stene by
ne xxvi. iacren soe en syn
sine cledere en scoen nyet ver
sleten: noch vuile worden
Hondertwerue des g. dages
bedet hy al knielende: ende
hondert werue des nachtes
die engelen wandere mit he
en si enlatene nimmer meet
moede werden: noch he hon

gheren altoes alleens va aen
sichte gheduert hy myt blide
ende vroeliken ghemoeude. hi
voersiet alle dinc: en hy tan
alle tonghen van allen lude
Ende als ghy hem soeke sult:
wil hy. so sal hi v he vertoe
ne: mer en wil hy nyet. so
ensult ghy hem nyet moghe
vinden: en ic byd als ghy en
vinden sult: dat ghy he bidt.
dat hy hix nyet en come. dat
my syn engelen: mit en als
doen: dat sy mynen geselle
gedaen hebben. En doe syen
twe daghe doer ghesocht had
den. ende sy nyet en vonden
soe riep een dye besetten was
op enen dach. ende seide Bar
tholomeus gods apostel dyn
bedynghen ontstrecken my. En
bartholomeus seide he: swich
ende ganc wt hem. ende tehat
wert hy verloest. Doe dyt poli
nius dye coninc van de lande
hoerde: die een beseten dochter
had: so sante hy tot die apostel
en bat hem dat hy tot he quom
en syn dochter ghenese. En doe
dye apostel tot he come was
ende hy syn dochter myt ket
tenen ghebonden sach: want
si plach te store die ghene die
tot haer quamen: so dede hy
se ontbrinden. En om dat die
knechten tot haer nyet endof
ten gaen: so seide hy: Ic holde
den duuel dye in haer was

nu ghebonden. en hy ontfiet
 v. ende te hant wert si ontbon
 den en verloest. **D**oe dede dye
 coninc laden camels. myt sil
 uer ende myt golde. ende myt
 duerbareen ghesteente. ende hi
 dede den apostel soeken. mer
 men en condes nyet vinden.
Mer des anderen daghes vroe
 so openbaerde hem dye apostel
 den coninc alleen in syn camet
 ende seide hem. wat heuestu my
 al den dach ghesocht. mit golde
 myt seluer. en myt costelē stene.
 dese ghyften syn noetdoerfte
 lic. den ghenen dye eertste
 dinghe zoeken. mer ic en be
 gheer gheen eertste. noch vlei
 schelike goet. **D**oe begonste hē
 baatholomeus voel te lere. hoe
 wy verloest waren. en hy toen
 de hem. onder die andere hoe
 xpus den duuel verwan by woon
 derliker betamelicheit by crac
 che. by gherechticheide ende
 by wysheiden. wāt het was
 wael tamelic dat hy dye der
 maghet soen verwaen dat
 was adam. die gemaket was
 van der eerden. die noch ma
 ghet was. hadde verwōnen.
 dat hy woerde verwōnen vā
 der maghet soen. **H**y verwan
 nen oeck mechtelic. als hy en
 mēschelike verdreef. vā synē
 herstape. welc herstape. dye
 duuel aen hē toech. om dat hy
 daer adam daer wt versteke
 had. **E**nde alsoe een dye ernē

tyran verwōnē heeft syn ghe
 sellen serndet. dat si allesms sy
 nen tytel verheffen solen. ende
 den d tyran verdriuen. alsde sern
 det xpus. dye verwōner is alle
 sms sine boden om dat sy des
 duuels oefenige te nyet make
 solen. en xpus oefenighe sette.
Hy verwānen oec gherechtelic
 wāt dat was rechte dat hy die
 den mēsche gheuanghe hielt.
 om dat hien mit eten vīwan
 dat hy solde werden verwōnen
 van ernē mensche die vastede
 soe dat hy en nyet langhet ghe
 uaen holden en solde. **D**es duuels
 const wert oec wislic bespot r
 myt xpus const. **W**ant des du
 uels const. was alsoe een valke
 enē vogel vaet. dat hy in der
 wildernisse. alsde xpm vaen
 solde. of waert dat hy daer vas
 tende gheen hongher en had.
 ende hy sonder twiuel god we
 sen solde. **M**er waert dat hē
 hongherde. dat hy en betoren
 solde. also hy adam dede. ende
 mitter spisen verwōnen. **W**er
 om dat hem hongherde. so en
 mochte men nyet wete. dat hy
 god was. noch hy en mochten
 nyet verwōnē. want hy en cō
 sentierde synē betoringhe nyet.
En doe hy den coninc die sacra
 ment van den geloue geprediat
 had. so seide hy den coninc. **D**ye
 sacramente wolde hy ghedoept
 werden. soe solde hy hē synen
 god toenen ghebonden myt

kettene. **D**es andere daghes
doe die bisscopen van den afgode
neuē des romins palaes: den
afgoden offerden: so begonste
dye af god te roepen. en seide
Ghi onsalighe halt op ons te
offeren: dat v niet quelliker en
werde dan my dye ghebonde
byn van ihesus xpūs enghien
den dye ioden truuften mit glo
rende kettene: **W**ant si waen
den dat hy vander doot: solde
moghe werden gehouden: mer
hy vme dye doot: dye ons com
ghinne is: en hy heeft onsgro
ten prince ghebonden mit ber
nenden ketenen. **E**n te hant na
men si zele ende bonden se den
afgod om den hals: om dat si
en nederwert. om trecken sol
den mer si en mochten. **M**er
dye apostel beual den diuel
dat hy vten afgode voer. ende
dat hy en brake. **E**n te hant
voer hy wt ende brac alle die
afgode van den tempel. ende
daer na so dede dye apos
tel syn bedrughe: en ghenas
alle dye sieken van den tem
pel. **E**n dye apostel wredede
tempel gode: ende beual den
diuel dat hy voer in der wil
dernissen. **D**oe apenbaerde dar
die engel gods: ende vloethal
den tempel doer: en hy makede
myt synen vingher in elc vā
den vier hoernen een cruce en
seide. **D**yt seit dye here. **G**he
lyc dat ic v allen ghesuiert

heb: van uwen siecheide. alsoe
sal dese tempel ghesuiert wer
den van allen smetten. **E**n dye
gheen dier in plach te wonen.
dien dye apostel heeft versen
det in der wildernisse dien
sal ic v toene: en als ghy en
ghesien hebt: dat si: ghi en
niet ontsien ensult: mer dus
daene terken als ic in desen
steen ghemaect heb: alsoe daen
soe maect voer ure voethoest
Doe toende hy hem eyne moer
dye zwaeter was dan een
tole: die een starp ansicht had
ende eyne langhen bart totte
en haer totten voeten lanc.
dye vuerighe oghen had. die
voncken gauen: als gloyen
de yser: en hem stoten wten
monde: ende vten noese vla
men van sulfur: en hy had
achter syne hande ghebonde
myt gloyende kettene. **E**nde
dye engel seide hem: om dattu
ghehoert hebste: dat dy die a
postel gheboden heeft: en ojn
dattu alle dye afgode van
den tempel gebroken hebste
so sal ic dy ontbynden. dattu
gnest in een stat: daer gheen
mensche in woent: ende daer
salstu wesen totten doensdage
Ende doe dye diuel ontbon
den was: soe voer hy en wech
myt groten ghestalle. en myt
groten gheruchte: en dye en
gel gods voer te hemel daer

C

111.
apostel sal
boefins de
gheuallen
Doe dan
soe staer
by den ho
tel mit d
by ghesag
by een lau
lechten nu
en groeue
mit afst
bissopen
beter en
romer pol
naet in d
jaer se de
bistaps d
by ynter
hoethal
doer sijn
moeden vo
is set dat
uwe by s
is predat
ende by m
cuanghe
tonghen h
ban gher
ten hoede
dat hy g
leef in voe
boef was
mach men
ende mach
ghetruuf
cruc seef
ende dden
re yme en s

sijt al saghen. **D**oe wert d're
 cominc. ende syn wyf en syn
 kyndere mit voel volcs ghe
 doept. en hy liet syn rike. en
 wert des apostels discipel. **D**oe
 vergaderden alle der afgode
 bisscopē tot astragem den co
 minc synē broeder en si beclaeht
 den hem ieghen den apostel.
 dat hy hem haer afgode ver
 dieuen had. en den tempel te
 broken. en dat hy den cominc
 by touerien bedrogghen had. doe
 wert astrages d're cominc vgrā
 met. ende seynde. **M**. gherwape
 de māne om den apostel te
 vaen. ende doo hy voer dē co
 minc gebracht was. soe seide
 hem die cominc. **V**istu d're ghe
 en d're mynē broeder verkeert
 hebste. **D**re apostel seide hem
 Ic en hebben nyet verkeert
 mer ic hebben bekeert. **D**re
 cominc seide hē. **A**lsoe du my
 nen broeder. hebste doen laten
 synē god. en in den dynē ghe
 louen. also sal ic. dy dynē god
 doen laten. en den mynē doen
 offeren. **D**re apostel seide ic
 bant den god. dien dyn broe
 der oeffende. ende ic toenden
 hem ghebonden. ende ic dwāc
 ken. dat hy den afgod brach
 mogestu dyt mynē god doen
 so saltu my moghen doen dy
 afgode aenbeden. **M**er doe ic
 dynē afgod breken soe geloue
 in mynen god. **D**oe dit die

apostel seide. soe quam den cominc
 boetschap dat baldach syn god
 gheuallen was. ende te broken.
Doe dat d're cominc hoerde
 soe scoerde hy d're purpure. die
 hy aen had. ende dede den apos
 tel myt cluppels slaen. en als
 hy gheslaghen was. soe dede
 hy een leuende villen. **E**n die
 kersten namen synē lichaem
 en groeuen eerlic. **M**er d're co
 minc astraghes. en der afgode
 bisscopen worden mitte duuel
 beseten en storuē alle. **M**er die
 cominc polimius wert gheordi
 niert in ernē bisscop. en xx.
 Jaer soe dede hy ynichlic eens
 bystops dienst. en daer na sterf
 hy ynichlic in vrede. **D**oe sūte
 bartholomeus ghepassyt was
 daer syn menighehande ver
 moeden van. **W**ant sūte dorothe
 us seit dat hy ghecruceet was.
 want hy seit aldus. **B**artholome
 us predite dien van yndien
 ende hy gaf hem sūte matheus
 ewangeliē bescreuē in haerre
 tonghen. hy sterf in d're statal
 bane ghetruust nedet wert mit
 ten hoefde. **S**ūte theodoruz seit
 dat hy gheult was. **E**n men
 leeft in voel boecken. dat hi ont
 hoeft was. **D**ese contrarien
 mach men aldus verschonen
 ende mach segghen dat hy yst
 ghetruust was. en eer hy aent
 cruce sterf. dat mēnen af dede.
 ende deden villen. om dat hi mer
 te pyne en smeerte solde liden

en datmenen daer na dede ont
hoefden. **I**n Jaer ons heren
ccc. xxij. soe quame die sara-
zinen in siliaen. ende verderf-
den dat eylant van lipatima-
ne. daer sūte bartholomeus
lichāe lach. en si braken syn
graf. en stroyden syn beenre.
Want syn lichām quam in dyt
eylant van yndien aldus. Doe
dye heiden saghen. dat mē sū-
te bartholomeus lichām voel
eren dede. om dye grote mun-
culen. dye hy dede. soe hadden
syt onwert. ende besloghenen
in een loden vat. ende worpe-
nen in dye zee. en aldus quā
hy myt gods gheleide tot den
eylande. **E**n doe dye sarratinen
syn beenre ghestroyt hadden
doe sy een wech ware. soe a-
penbaerde dye apostel enen
mome. ende seide. **S**tant op
ende vergadere myn beenre
dye ghestroyt syn. **E**n dyemo-
nic seide. by wat reden. mo-
ghen my dyn beenre verga-
deren. of dy enighe eer doen
als du ons hebste late verder-
uen. en enhebt ons gheen
hulpe gedaen. **D**ye apostel
seide onse lieue here heeft
lange desen volke ghespaert
om mynē wille. mer om dat
haer sunden also groet wordē
soe en mocht ic hem myt lan-
gher helpen. **M**er doe dye mo-
nic seide. hoe hy syn beenre sol-

de moghen vinden. onder soe
voel ander beenre. soe seide die
apostel. **D**u sulste se des nach-
tes gaen gaderen. en du sulste
die beenre op heffen. die bluchē
soelen als een vuer. **E**n die mo-
nic vant sie alle. alsoe hē dye
apostel seide. **E**n hi ginc in een
syp. ende voerde se tot beneuen-
tanen. dats tot apulien in me-
tropolen. mer men seit nu. dat
si te vomen syn. nochtan seghē
dye van beneuentanē dat sy
synē lichaem noch hebben. **E**n
wyf brachte een vat voel olyen
om dat syt ghieten solde. in sū-
te bartholomeus lampe. mer
hoe seer datmē dat vat hielt
ouer dye lampe. daer en quā
myt wt. en nochtan doe syden
vmygher. mit vat staken. soe
gherechte sy nat olve. **D**oe
riep daer een ic waen dattet
den apostel myt ontfandic en
is. dat men dese olve in sine
lāpe ghieten solde. **E**n om dye
soe goeten si sie in een ander
lampe en te hanc quā daer
olve wt. **D**oe dye keyser fre-
deric beneuenterne verderf.
en alle dye kerken. die daer
waren. en doe hy gheboet dat
mē al dye stede. tot eenre ander
stede of stat voeren solde. so mer-
te een man. en vant een deel
manne mit witten ghecleet.
die schenen onder lynchē eynē
vaet te hebben. **E**n doe hy grot
wonder had. watter wesen moch-
te. en hy des ernē van dien
ghevraghet had. soe seide hy. **D**it

der mensche
ter seide die
sabee. soe se
per is die
sue mede
ond gheboe
op answor
dat die die
brachte. m
der bar. In
pilgrim te
ben sege
wer ewe
in die wer
doe. **E**nde
sade. die s
daer god
o seide si
heeft die
Ende die
bader red
de by hoo
den hene
doe die m
de mer
nu se ic
daer ghe
dat waer
ten ander
dat maer
duwel on
groot ghe
pelgrim
den sijn m
tule leest
doe. **E**
erub. die ce
sest van d
te barthol
predicte m
na m ynd

is sūte bartholomeus die apos-
tel mitten anderen heilighen
die in dese stat kerke hadden
ende sy syn vergadert. om dat
sy sonderlinghe vraghē solen.
ende ouer een draghē. war do
de dat hy steruen sal. die sie
wt haerre stat verdreue heeft
ende sy hebben onderlinge mit
gewaughen vomysse wt ge-
gheuen. dat hy sonder merre
sal moeten comen. voer gods
vonnisse. ende daer van desen
dyngthen antwoerden. En na
alluttel tijts. soe sterf die voer
seide keiser. eenē onsalighen
doot. Men leeft in een boec
van der heiligen miracule. dat
een meester alle iaer sūte bar-
tholomeus feeste hoetghic vier-
de. Ende daer dese meester pre-
decte. soe apenbaerde hē dye
duuel in die gelike eentescou-
re Jongfrouwen. En hy werp
syn ogghen op haer. en noede
dese myt hem te comē. en te
eten. En doe sie ter tafelen ge-
seten ware. soe pynde si haer
seer den meester te ongesteche
mit haerre mynē. Mer sūte
bartholomeus. quā voer dye
doer in ghelike eens pelgrims
ende bat seer dat menen in
liete om sūte bartholomeus
wille. mer dye Jongfrouwe ont-
rietet. ende men sant hē brot
mer hy en woldes myt nee-
men. Nochtan bat hy den meis-
ter byden boede. dat hy hē sec-
gen wilde. wat hy waende
wat meest proper waer in

den menschen. Doe hē dye meis-
ter seide. dat lachen van den an-
sichte. soe seide die ioncfrouwe.
het is die sunde. daer dye me-
sche mede wert ontfanghen
ende geboren ende leeft. Daer
op antwoede sūte bartholomeus
dat dit die meester wael voert
brachte. mer dat wyf grondier-
det bet. Ander weruesant dese
pilgrim totten meester. dat hi
hem seggen solde. wael dye stat
were eens voets groet. daer god
in die werlt meest miraculen
dede. Ende doe hem dye meester
seide. die stat daert cruce stont.
daer god groet wonder in dede.
so seide si. het is des menschen
hoeft. daer in is die myre werlt.
Ende die apostel prees haerre
beider reden. Ten derden vraghe
de hy. hoe verre dat was van
den hemel tot in dye helle. en
doe dye meester seide. dat hy
des niet en wiste. soe seide sye
nu sie ic wael. dat ic werde
dael ghestuyp. want ic weet
dat wael. die van den enen
ten anderen viel. en ic sal dy
dat moetē toene. Doe viel die
duuel onder dye eerde myt
grotten gheruchte. en doe si den
pilgrim soechten soe en von-
den sijs niet. Dusdane mira-
cule leeft men oec van sūte an-
dries. Dye abt sūte theodo-
rus. die een grote leerre was
seit van den apostel aldus. Sū-
te bartholomeus die apostel
producte in licaonia. ende daer
na in yndia. ende ten lesten in

die stat albane. dat was mit
grote armenien. daer was hy
verst ghevult. ende daer nae
onthoest. ende daer is hy begi-
uen. Ende doe hy van gode
was gheseynt. om te predike
soe seide hy he myn iongher
ganc prediken. ganc witten
stride. wes ontfanclic van an-
te. ic voldede myns vader wert
verst oerwonde onder dynen
broederen aermoede. en dat
noetdurftich is. volghe dynē
meyster na. en doe alsde dyn
here dede. legghet bloet teghe
bloet. en vleisch teghen vleisch.
leuer al dattu moghes. doe ic
ghepuynt. so leedietet lydsam-
like. du salste wapen hebben.
dat sal goedertierenheit wesen.
in dynre pyne sachtmoedicheit
ende lidesamheit. in die qua-
de. ende ghedoechsamheit in
dye ghene. die verloren bliue
Dese apostel en was niet we-
dersporich. mer hy veruulde
syns heren gebot. als een ge-
trouwe knecht. En hy ghinc
en wech verblidende. alst licht
deser werlt. om dat hi verlich-
ten solde. die verdonckert wa-
ren. ende als solt der eerden.
om dat hy solten solde. die on-
wise lude. ende als een acker-
man. om dat hy gheestelike
desenynghe solde voldoen. **S**ū-
te peter die apostel leerde die
gheslachten. mer sūte bartho-
lomeus ondersochte neernstelic
kantschap. **P**eter dede grote

wonder. mer bartholomeus
dede grote miraculen. **P**eter
was ghecrust nederwert
mitten hoefde. mer na dien
dat bartholomeus leuende ghe-
vult was. soe was hy onthoest
Alsoe voel gheestelicheit als
peter mochte daer come. alsoe
voel mochte bartholomeus
begripen. **S**i maecte en ver-
heuen euen seer die kerke.
ende sūte bartholomeus had-
de dye andere gheestelike gma-
aen ghelijc sūte peter. Die
se was die middelsten vā de
xij gods apostelen. en hy ghest
in **b**eden. beiden siden gheluc
van godliken redenen. ghe-
lijc dat dye cythare. haer ge-
luit gheest in beiden siden.
Alle dye apostelen dalden
hem ouer al dye werlt ende
predicte dat wort gods voer
allen mensche. **S**ich oec hoe
dese heilighe apostel sūte
bartholomeus. mitter ploech
synre tonghen. doer eerde.
die veld. sonder reden. ende
hoe hy die woerde des ghe-
louens leyde. in dye diepheit.
der herten. hoe hy gods para-
dys. ende synē wyngaert
plante ten hoe hy dye onuer-
standelike doerne wt voden.
ende hoe hy aef sloech den bos-
sche van quaetheit. en hoe
hy tynnghe der leringhe om-
vestichde. **M**er si gauē den step-
per onghelic loen. dat was
voer eer. oneer. voer be-

en hoe hi tot alle siechende
medecijn gaf

nedirre vloeke. voer giste pi
ne. ende voer rustelic leue een
bitter doot. want na den dat
dye apostel ouertallig tormēt
gheleden had. ende hy vā hē
ghedoot was. na dien dat hy
van deser werlt ghesceide was
soe en verwoekeloefde hy denghe
ne myt. die en doden. mer hi
ontfinc se in synen miracule.
mer haer beestelic herte. en
hadde myt dat si begheerde.
noch myt en was. dat se van
der quaetheit ghetreche mocht
te. wat doen si voert. si woer
den versot reghen sine heili
ghen licham. die sieke veron
werden den ghenen. die dye
weilt ghenas. den ghenē die
den blinden leidet mitter hāt.
die bestuert dat sap. dat ver
derue solde. ende die die doe
den verwect. En hoe dede si dit.
want si woerpen syn heilighe
lichaem in dye zee. mer dye
sterne weert verheuen. myt ghe
ruchte witten lande van arme
men. myt vier ander marte
laers sterren. dye myt hē oer
in dye zee ghewoerpen waren
om dat sy oer terken deden. En
doet dye langhe zee. soe voeren
dese. mer voer. en si deden dien
den als knechten desen apos
ten. ende quā in sialie in een
eylant dat heet liperarijs. al
soet apenbaert was. hosti den
bissop. dye doe daer was. De
se rike stat quā tot enē armen
wiue. ende dese costel steen. quā
toe gnen onedelen. en dit al

te claer licht quā tot eenre droe
uere. **D**re ander vier schynen
voeren elc in een sonderlinghe
lant. ende lieten des apostels lich
am in dyt eylant. want dye a
postel sant dese vier martelaers
weder achterwert. den enē. dat
wete papinū sant tot milas in
sialien. sialien. mer den andere
dat was luciaen. sant hy tot
messiam. mer die ander twe be
stuerde hy. int lant van calabers
dat gregorze sant hy tot colip
nen. ende acaciū sant hy in een
stat dre tale heet. en daer doet hy
noch op den dach van huden grote
miraculen. **D**us weert sūte bartho
lomeus. in dat eylant ontsaen.
myt groten loue. ende myt voel
keersen. en men stichte hē daer
een eerlic kerke. In dyt eylant was
een berch die vultaen heet. ende
hy was soer pynende. en deerlic
den luden van den lande. om
dat hy dne milen verte was. en
een half vuer wt stoet. **D**ese be
erch vloech en wech ter zee weert.
ende bleef daer hanghende. soe
dattet noch schijnt. ende dunt
den ghenen. diet sien. als ee ghe
likemisse van ernnen vuere dat
vlucht. **I**n salich apostel bartho
lomeus. god gruete dy. dye biste
claerheit. des godliken lichtes. en
visscher der heiligher kerken. vā
den onderscheidryghen visschen
dye van den verderuelike ghe
vanghen syn. **S**uete vruchte
van den leuenden wyngait. die
den duuel wondes. die welke die
werlt wondet. myt sine moerdy
ghe. **D**re sonne vander werlt

moet verbliden: die alle dinc
verlicht. **M**ont gods: fonteyne
dye altoes wt vlores: ghesontheit
dye dye zee gheheilicht hebste:
myt dynen voetstappen: die alle
dat lant hebste roet gemakē myt
dynen bloede: die op gheuzen
hebste te hemel: daer blicstu mt
midden van godes sazen: du blicst
te daer in claerheidē vā onuer
gandiker gloriē: en verblides
daer in bliscapen van onuersade
liker vrouwen. **D**yt seit theodo
rus. **Van den naem Augustij**

Augustijn is al **tim**
so gheheuten om dye
hoetheit synre weer
dicheit: of om dye hette synre
mynen: of om dye beduidighe
syns naems. **H**y is oec gheheute
om dye hoetheit synre werduch
eit. **W**ant ghelijc als dye keiser
augustus: bouen allen comighe
ghinc: alsoe gaet Augustijn bo
uen allen leuus. **A**ldo remigius
seit. **E**n daer om syn dye ander
leuus ghereckent ieghe dye ster
ren: als damel in syn twaelste
capittel seit. **D**ye voel lude ter
gherechticheit leuē: solē lichten
als dye sterren des hemels. **M**er
Augustijn is ghereckent ieghen
dye sonne: als det wael schijnt
in der epistolen: die men vā eme
synghet: als dye schijnende sone
alsoe blicket hy in gods tempel.
En anderen is hy soe ghehei
ten: om dye hette van mynen.
Want gelyc dat dye oestmaent:
seer heit is: alsoe was hy oec her
de heet: in mynen: van der het

ten der mynen gods. **E**n daer om
seit hy van hē seluen in den boe
ke der biechten. **D**u hadste my
herte doer stoete: myt dynem
nen. **E**chter seit hy daer tot so
mighen tiden brenghestu my in
groter begheerten: die ic vā hy
neu heb onghewoen: gheweest
ende ist dat die sueticheit: in
my volmaect wert: soe en weet
ic niet watter syn sal: ic weet
dattet dyt leuen niet synen
sal. **E**n derden is hy soe ghe
heuten: om dye beduidighe syns
naems. **W**ant sūte augustijn is
gheseit: van auges dats meer
ren: ende asti dats een stat: en
ana dats opwert: hier van
seit men augustijn: als of mē
seide: hy merret dye stede van
bouen: en daer om soe synget
men van hem die machtych
was: gods stede te meerre. **E**n
van deser stede so seit hy in den
twaelsten boec daer af. **I**n
gods stede is begym sel en leu
ende salicheit. **E**n vracht men:
waer af: dat se goddus sichte:
vrachet men waer af: die wi
se wert van gode verlicht: of
waer als dye salighe gods ge
bruucht. **D**ye leuende wert ghe
manett: en dye scouwede wert
verlicht: en dye an hem hanget
hy wert verlicht: en veruiou
wet: als hyt siet so mynt hyt:
ende hy licht in godes ewicheit
en verblidet in gods goetheit.
Of also als ghesait is in den
glosarijs so is sūte augustijn ghe
seit groet salich ende voerbauch

want hy was groet in sy leuen.
 verbauch in leringhe. salich in
 glorien. **Possidoneus** drey bisscop
 van calomeus streef sūte **Augustijns**
 leuen. also **assidiodorus** seit
Van sūte Augustijns leue on-

Hen lieuen vader
Augustijn die voer
 baughe lerar was
 ghebooren wt affri
 ke van cenre stat gheheitē au
 tago. en van edelen vader ende
 moeder. syn vader hiet patri
 cius. en syn moder momta. Hy
 was wael gheleert in drey vrie
 vrie konste. so dat mē hielt vā
 voer alte groten meyster van
 naturen. want alle austotiles
 boeke. en alle boeke van vrien
 consten. drey hy ghelesen conste
 die leede hy by hem seluē ende
 verstont. also hy seit in dē boe
 ke der bichten. Doe ic en quaet
 knechte vol van quader beghe
 ten was. so las ic. en verstont
 by my seluen. al drey boeke vā
 vrien consten. die ic ghelesen
 mochte. Echter seit hy daer. soe
 wat dat is in consten vā spie
 ken. ende van onder soeken. en
 wat dat is van meten der figu
 ren. ende van musiken. en van
 den ghetale. dat verstont ic son
 der grote pme sonder yemasle
 ren. Du wetes. lieue here. my
 god. dat snelheit des verstaens.
 ende drey staupheit des lerens dy
 ghyfte is. mer daer af endede
 ic dy gheen ere. noch offerhan
 de des loues. Mer om dat die
 conste sonder godlike myne niet
 enlicht. mer si maect houerdich
 soe viel sūte **augustijn** in drey

onghelouicheit van den maniche
 een. dy seggen dat **xpus** ghedio
 chnisse was. en dat en gheen op
 verstandnisse was en is. der do
 den. ende daer in duerde hy xv iā
 doe hy noch een ionghelme was
Hy was oer in dese logenachtich
 eit gheuallen dat hy seide. dat ee
 vighbeoem plach te wenz. als
 men daer af brac. een vighē of
 een blat. Doe hy neghentien
 Jaer olt was. en hy las. een boec
 dat een meyster van der nature
 ghemact had. inden welkē hy leer
 de. dat mē dyt leuē versmaden
 solde. ende conste van der natue
 ren soeken volghen. soe ghenoerth
 de hem seer dusdanen boeke. mer
 om dat hy daer niet en vant.
 ons lieuen heten **ihesus xpus** na
 me. dien hy gheleert had. vā syn
 re moeder. des was hy herde droe
 uich. Ende syn moeder weende
 seer. en sy piyndē haer te bren
 ghen totter eendrachticheit van
 der kerken. Op een tijt als men
 leest int boec confessionum. soe
 dorchte haer. dat si stont in ee hol
 ten regule. al was si serich ende
 droefe. ende neuē haer stont een
 stoen ionghelme. ende hy vraghe
 de haer die sake deser sericheit.
Doe sy seide ic beweene dat ver
 lies myn kyndes **Augustijns**. soe
 antwoerde hy. wes seker want
 daer du byste daer is hy. En sych
 sy sach doe haer kynt neuē haer
 staen. En doe sy dyt **Augustijngē**
 seit had. soe seide hy. moeder du
 dwaelste. want dy en is also niet
 gheseyt. mer daer ic by daer bist
 du. ende si seide. anders soen ten
 is also niet gheseyt. daer hy is

daer bistu: mer daer du biste daer
is hy. **A**lsoe men in den seluen
boeke leest: so bat sūte **Augusti**
nus moeder eenpaerlic enē bisscop
dat hy wolde bidden: voer haer
kynt: ende doe se desen bisscop
hyer af so moylie was: so antwoor
de hy haer myt eens pphete mon
de. **S**anc ende wes selker: wāt
het is onmogelic: dat een kynt
daer men dus voel om weent:
verderue solde. **E**nde doe sūte **Au**
gustyn menich iaer tot cartagi
nen rethoricam gheleert had:
soe voer hy al hemelic te romē:
dats syn moeder myt enuyt:
ende daer vergaderde hy voel
iongheren. **E**nde doe hem syn
moeder gheuolghet was: totter
stat: dat sien mit haer weder
brenghen solde: soe bedroech hy
se: ende vloech des nachtes all
hemelic. **D**es morghe's doe si
dat sach: soe veruulde sy gods o
ren myt roepen: en elc dages
ghinc sy des morgens: en des a
uonts ter kerken ende bat vor
haer kynt. **T**oe desen tyden
eysheden dye van melane: vā
symacho den richter vā romen:
dat hy hē seynden solde enē lem:
in rethorica: ende tot melane
was doe bisscopen sūte **Ambro**
sus. **E**n om der van melanen
bedinghe: soe sant men hē **Au**
gustine. **M**er syn moeder dye niet
gherusten en mochte: quā mit
groter pynē tot hem: en si van
tē noch wael manicheus: noch
wael keersten. **E**n sūte **Augustyn**
begonste ambrosius na te volghē

ende syn predicaie neernstelic
tehoeren: en augustyn was her
de neernstich in synre predica
en: of **Ambrosius** yet seghē sol
de: dat yeghen dye onghelouch
eit waer: van de manicheen:
of dat myt hem waer. **O**peen
tyt soe disputerde ambrosius
langhe ieghen dye ongheloe
uidheit: ende he si bestaemde
myt apenbaren redenen: also dat
al dye dwalnghe: verdreuen
wert wt sūte augustinus her
te. **E**n wat hem hier na ghe
stiede dat seic hy in den boec
der biechten aldus. **D**oe ic dy
yerste bekende: soe weder sloech
tu die crancheit myns aensou
wens: ende du blifste stercke
lic in my: en ic beefde vā my
nen en van anre: en ic vant
my wesen verre vandy: in een
lantscap van ongelukemisse: en
my dochte dat ic iuwe stemē
hoerde van den hogen. **I**c bi
grote lude spise wasse: en du
salste my eten: en du en salste
my niet in dy verwandelen:
ghelyc der spisen dyns vleeschē
mer du salste in my werden ver
wandelt. **E**n alsoe hy daer seic
doe hem **xpus** wech seer ghe
noechdeit: mer dat hem noch
verdroet: doer den nauwen
wech te guen: soe sant hē god
in syn herte: dat hy vāe sol
de tot simplicianen: daer gods
gracie seer in was: om dat
hy hem seghen solde: syn ma
nieren: ende dat hy van hem
vernemen solde: welc dye beste

maner van leuen waer: om
 te wanderen in gods weesthe.
 in den welken: die een aldus.
 ende d'ye ander alsde ghinc.
 want hem was ongenoechlic.
 wat dat hy in d'ye weelt dede.
 ouermits d'ye sueticheit gods.
 ende der schoenheit sijnshuys.
 d'ye hy mynde. **E**n simpliciaen
 begonsten te raden ende seide.
 dat kindere ende mechdekyn.
 brimen der kerken gode dyene.
 ende en solstu nyet vermoghē
 dat dese doen. **O**f vermoghēt
 dese: ende dese in hem seluen.
 en niet in hoere gode: wat be
 staestu in dy: en enstaes nyet.
 werp dy seluen in hē: en hy
 sal dy seluen ontfaen: en ghe
 nesen dy. **I**n deser sprake ghe
 dacht hy victorinus: en daer
 af simpliciaen verblide: ende
 verteelde hoe d'ye man: doe hy
 noch haden was: om d'ye wis
 heit van hem: hadde te romē
 op d'ye meert een beelde staen
 de: welke wysheit doe alte grōt
 was **g**heboechē gheacht. **E**n
 doe sunte **A**ugustin seide dat
 hy kersten was: so seide hem
 simpliciaen: ic en geloefsmiet
 ic en saghe dy in d'ye kerke.
Doe seide hem sunte **A**ugus
 tin: myt enen blide ansichte.
 makend'ye muere ernē men
 sthen kersten. **E**n leesten doe
 doe hy ter kerken comē was
 en hē al heymelic: als enen
 bestaenden man: dat boeche
 brachte: was daer d'ye punte

van den geloue in gescreeuē wa
 ren: alsde men plach: soe ghinc
 hy hoghe staen: en lassen: myt lu
 der steinen: daert den van romē
 verwonderden: en d'ye kerke
 werter af verblit. **D**oe quam
 daer oer een sūte **A**ugustinus son
 derlinghe vrient van affrike:
 die ponanaen hiet: en hi vertel
 de hem: des grotes sūte antho
 nys leuen: en sijn miraculen
 die nywelinge ghestorue was
 in egypten: onder constanao den
 kerker. **E**nde sūte **A**ugustin wt
 anctelic ontsteden in desen ex
 empelen: soe seer dat hy: alpiū
 sine geselle: ghestoerte van an
 sichte: en van herten: anghinc en
 anctelic riep: wat lyden wy: wat
 hoeren wy: d'ye ongheloeerde: staen
 op en gripen den hemel: en wy
 versincken in der hellen: mit on
 sen leminghen: of sullen wy ons
 scamē na te volgen: om dat sy
 voer ons ghegaen: en en scamē
 wy ons nyet dat wy doch nyet
 na en volgghen. **E**n hy liep meen
 hof: ende viel onder ernē vighē
 boem: als hy seit in den boeche
 vā der biechten: en hy weende
 alte bitterlic: en seide. **H**oe lan
 ghe salt sijn morghen: en mor
 ghen: ontbeide nu: ontbeide al
 luttel nu: en dat nu en had geen
 eynde: en ontbeidet alluttel voort
 ghinc in een langhe tijt. **E**n hy
 bedaghede hē seer van sijnre trach
 eit: alsd hy namals schryft in den
 seluen boeche der biechten. **A**y my
 hoe langhe is hy in der hoecheit:
 en hoe d'ye in der d'yeheit: en

du en gaeste van gheene stede
en wech: ende wy kerē weder
tume toe dy: werke here en doet
ende verwecke: ende roep ons
weder: coem voert en begrip:
en ghif roke: en beghin weder
te sueten. **Ic** ontfach dat ic al
dus solde werden verledich vā
allen onledicheiden: en also v
onledich te werden: is te ontfien
Alde schoenheit: ic mynde
dy spade: en ic mynde dy spade
dye soe nywe bistu: du waers
bynen ende ic bute: en daer
sochte ic dy: en ic viel leue in
dese scoen dnyghen dy du ghe
maker hebs: du waers myt
my: ende ic en was nyet myt di
duriepeste en braechste myne
doesheit: en du verlichste en du
verclaerste: en vergheste myne
donckerheit: du rokedeste: en
ic toech my adem: en ademde
dy: ende ic heb ghesmaect ende
heb hongher en doyst na dy tot
du tastes my en ic by ontfieke
in dnyē vrede. **En** doe hy alte but
terlic weende: soe hoerde hy ee
stemē: die hem seide. **Nem** les
neem lees: en hy dede te hant
sūte pauvels boec op: en hy
sloech syn oghen op dat yste
capittel en las. **Doet** aen onsen
lieue heren **Ihesu xpm**: en te
hant vloghen van hem alle
donckerheiden der twiuelinge
Mij en bynē begonste hē syn
tanden alte seer te sweren: ende
hy wert voel na verblindet: al
so hi seit te ghelouene: conclij

des phylosophos warninge die
seide: dat dat ouerste guet vā
der sielen: waer in der wyheit
mer dat ouerste guet des luy
aems: waer mit gheuoelē ghee
pyne want dye pyne van si
nen tanden: was soe groet: dat
hy sine sprake verloes. **En** also
hy seit: in dien boec der bichte
so streef hy in wassen tafelen
dat si alle biddē souden voer hē
dat onse lieue here dye pyne
mynen woldē. **En** doe viel hy
mitten anderen op synē knē
en: ende te hant wert hy ghe
nesen. **Dus** ontboet hy mit
ene breue syn begheerte sūte
Ambrosius: en hy bat hem: dat
hy ontbieden solde: wat hem
beest ghelesen waer vanden
heiligen boecken: daer hy in
meest syn profijt doen mochte:
omt kersten gheloue te vol
staen. **Ende** ambrosius geboet
hem te lesen **ysaiam den yijte**
te: om dat hy apenliker voer
seide van xpus ewangelien
ende van der heyden salicheit
Ende doe sūte **Augustinus** syn
beghin nyet en verstant: soe
liet hy achter te lesen: en waen
de dat alt ander alsule ghe
weest hadde: en dochte dyt w
der telesen: als hy bet kthoe
fent waer in dye heilighe
stryfte. **En** te pasthen daer
na: wert sūte **Augustyn** ghe
doept als hy xxx. Jaer olt was
myt sinen soen adeodato: dat
een kynt was mit alte gro

171.
den welke sūte
van dy by noch he
vande phylosophen
en die sūden
te dat gheuoelē by dē
en sine moeder en
sūte pauvels. **En**
so hi seit: soe doe
sūte Augustinus te
sūte. **Ende** aldus
te dit toe dē sūte
te dit: ende dye an
te ander deel: sy sū
eten ende toe. **Udy**
sūte in sine boeke
te den speghel der
sūte Augustinus
vanden desen tytel
te sūte die ghe
te van sūte ambro
te sūte Augustinus
te waer hy so vast
te dat hy liet al
te die by in die werlt
te dat die stote die
te die groet suetch
te die hadde in god
te die sūte in den
te die bichten. **Du**
te die herte myt
te die doech dny
te die sūte in myne
te die dny knechte
te die du vā sūte
te die en vā doede
te die ghemaket
te die in dye
te die ghepen: en sy
te die my een groet

traechter
dye op q
wenero
van my
doen
en wert
bittere
hoetheit
salcheit
te die s
louen
ic berou
der her
die sūte
nen oer
de in m
liepen
te die
ke van
ghen
ten ghe
te die
de in d
sūte d
wande
verghe
las al d
te die
weest
verdot
des ho
waer
sūte
xpe my
my bl
er van
ic my an
was bli
want d
du ouer

ten sinne: den welcke sūte Au-
gustin: wan doe hy noch hei-
den was ende phelosophie: en
myt alpio sine sonderlinge
vuent: en dat ghesaede byde
verdienten synre moeder: en
by ambrosius predicacē. En
alsoe men seit. soe seide doe
Ambrosius Te deu laudam?
En Augustijn antworde te
dinn confiteni. Ende aldus
maecten dese twee dese ymne
dye ene een deyl: ende dye an-
dere dat ander deel: sy son-
ghent totten eynde toe. Aldus
seit honorius in sine boeke
die men heet den speghel der
kerken. In somighe olden
boeken vintmen desen tytel
daer voer. Dye sanc die ghe-
maect was van sūte ambro-
sius ende sūte Augustine
En te hand waert hy so vast
int gheloue: dat hy liet al
sinen hope: die hy in die werlt
had: en hy liet dye stole die
hy regierde. Hoe grote suetic-
heit hy van doe hadde in god-
liker mynē: dat seit hy in den
boeke van der bichten. Du
doerstoetste myn herte myt
dynre mynen. Ic droech dyn
woerde doer stoeten in mynē
bynenste: ende dyne knechte
exempelē dye du vā swartē
wit vergaderde: en vā doede
leuende haddeste ghemaket
ic vā si bernde my in dye
stoet mynre ghepense: en sy
namen van my een grote

traechheit. En du gauest my
dye op quā van den dale des
wenens: en dye dy sanc: den sanc
van trappen: starpe pilen ende ver-
doruen colen. En in dien daghe
en wert hy nyet ghesadet: myt
bittere zueticheit te merke die
hoechheit van godes rade: op die
sulicheit des mēschelike gheslachte.
Hoe seer weende ic in dynē
louen: en in dynē sanghe: doe
ic beroert wert: in de stemmen
der kerken: die sueticlic sanc:
die stemē vielen sterhelic: in my-
nen oeten: en dye waerheit vloey-
de in myn herte: en my tranen
liepen: en my was wael myt
he. Doe ordmierde ic in dye ker-
ke van melane: dat mē dyt sin-
ghen solde: en ic riep van gro-
ten gheroep myns herte. Om
vrede. Om dat selue. Om die sei-
de in dat selue: sal ic slapē ende
slaep nemen: want du bist dat
selue: die nyet en werdes ver-
wandelt: en in dy is ruste: die
verghetende is alle arbeit. Ic
las al die psalm: en ic verbran-
de: die een wreet baster hadde
weest: en blint den litterē dye
versoetet wizen: myt hē homighe
des hemels: ende dye verlichte
waer: myt dynē lichte: en op de-
sescripture had ic onlost. Ihesu
xpe my hulper: hoe suete wert
my vluchtes te deruen der suetic-
heit van mynē loghenē: en dye
ic my anxt hadde tet verliesen: ic
was blide: dat ic se late mochte
want du verdeeft se van my: wāt
du ouerste zueticheit woyste se

wt. ende quaemster in voer hem
dye zueter byst dan alle weeldich
eit. mer nyet den vleische noch
den bloede. en du biste daerve
dan enich licht. mer du bist iwer
der dan enich heimelicheit en
de hogher. dan enich h eerlicheit
mer nyet dye hem seluen verhef
fen. **H**ij na nam hy myt hem ne
bruidu. ende euodiu. en syn mo
der. ende voer weder in affrike
Ende doe hy te hostien van tyber
nyen quam. soe sterf syn goede
moder. **N**a haerre doot soe keer
de sūte **A**ugustijn weder tot syn
crue. ende daer oefende hy hem
mytten ghenē dye myt hem wa
ten in bedynghē. en in vasten
te gode. ende hy screef boeke. en
hy leerde dye onghelerde. **E**nde
syn mymaer wies. allesins. en
men had alte groet wonder in
alle synē boeke. en in alle syn wer
ke. **E**nde hy enwilde in gheenre
stede comē dye gheen bisscop en
hadde. op dat hy nyet ghehyn
dert en solde werden in den voer
gheseiden dienst. **T**ot dien tijden
was tot ypone een man van
groter rycheit. dye sūte **A**ugus
tine ontboet. waeret dat hy tot
hem quaem. en hy woerde wt si
nen monde hoerde dat hy dye
werlt laten solde. **D**oe dyt sūte
Augustijn hoerde. soe tude hy haef
telike derwert. **D**oe valerius die
bisscop vā yponē hoerde sunte
Augustijns noemaer. soe ordini
erde hy en in synre kerke in e
nen pape ieghen sinē wille. en
doe somighe sūte. **A**ugustijns
tranenen houerdelic heerde en

als of sy en ghetroest hadden.
so seiden sy al. waeret. dat hy
meer weerdich waer. dā totte
staet der priester scap. nochtan
maette hy soe. der oerden van
bissopdoem. **E**n sūte Augustijn
stichte doe vluchtes een doester
van derken. en hy begonste te
leuen. na dye regule. dye dye
apostelen gemaect hadden. en
wt synē doester worden tien
bisscopen ghecoen. **E**n om dat
dye voerseide bisscop griec was
ende nyet wael gheleert was
in dye latynsche tonge. en in
littere. **D**aer om gaf hy sūte
Augustino dye macht dat hy
voer hem. in syn kerke solde
prediken. ieghen dye costume
der kerken vaen oest. **E**n doe
voel bisscopen om dese sake
hem quaet achter sprake. soe
en rochte hys nyet. op dat sū
te Augustijn voelde. dat hy
selue nyet en mochte voeloen.
Tot drien tijden so verwan au
gustijn den pape fortunatu
die manicheus was. en ander
onghelouighe. dye anderwer
ue ghedoept waren. donatisten
ende manicheuse. **E**n sūte va
lerius begonste hem tontsien
dat men hē sunte Augustijn
nemen solde. en solden in een
ander stat. tot enē bisscop
kpesen. want mē hadden hē
dicwile ontuoert ghehat.
en hadde hy en nyet doen syn
in een hermelike stede off
stat. soe dat mēnē nyet vmdē
en mochte. **H**ij om soe veracth

hy van den bisscop vā carta
gyn. dat hy bysdoem mochte
laten. ende dat hy sūte Augus-
tine tot yponē bisscop ordi-
nieren solde moghen. **M**er doe
drt sūte Augustijn nyet doe
en wilde. nochtan dede hyt vā
noede syns ondanches. en hy
ontfinc dre sorghe van den
bysdoem. **E**nde daer na soe
seide hy. ende streef dat men
hem drt nyet ghedaen en sol-
de hebben. als langhe als sy
bisscop leefde. omt **g**hele ver-
bot van ghemene vaet dien
hy verst wiste. doe hy gheor-
dmiert was. **E**n hy en liet den
anderen nyet doen des hy dro-
uich was. dat hē gedaen was
en daer om pynde hy hem
dat men ordmiere solde mder
bissopen vade. dat die gheen
dye te wyen waren. dat men
hem h al dte statutē der vade-
ren apenbaren solde. van den
ghenen die se wyen. **w**āt mē
leest hoe hy namaels vā hem
seluen seide. **I**c en gheuoel in
gheen dynē. dat my god also
verbolghen is. als in dat. dat
ic nyet weerdich en waer te
werden gheset ten rieme. dat
ic gheset byn ten roere. dats
in dte hoerheit. van der ker-
ken regymēte. **S**yn cledere
ende syn scoen. en syn ander
ghevade. en waren nyet te
costelic. noch nyet te quaet.
mer si waren van lideliken
habite. **w**ant men leest dat

hy van hē selue seide. **I**c belie-
dat ic my stame van enē coste-
len cledde. ende daer om. als
ment my gheeft so verdoepiet
ende want dat cleet nyet ghe-
myn syn en mach soe si die weer-
de daer af ghemeyne. **D**oberli-
he spise was hy altoes ghebru-
kende. en nyet waer moese ende
potaedse. soe at hy sulken tyden
om der gast wille vleisch. **E**nde
ouer tafel. so gaf hy hem meer
ter lessen of tot der disputaē
dan te werstapen. **E**n om dte
achter sprake. so had hy op dte
tafel ghestreue. **S**oe wre myn
ret. nyet worden anderludele-
uen en knaghē. he weet dat
hē dese tafel is verboden. **w**āt
op een tyt doe sōmighē bissco-
pen. dye hem alte vrientelic
waren begonsten achter te las-
teren. so berispte hy se. soe seer.
dat hy seide. en stondes sijn met
af dat hy die verse. afdoen sol-
de of hy solde van der tafele
gaen. **O**p een tyt doe hy syn
vriende ten eten had ghenood
soe ghinc dye een van hē lu-
den die sorchachtigher was. in
die token. **E**nde doe hyt al colt
vant. soe keerde hy weder tot
sūte augustine. en vraghede
hem wat hy bereit had teten
Augustijn antwoerde hē die
nyet sorchachtigher was van
dusdanigher spisen. **I**c en weets
oec nyet v nyet. **S**ūte **A**ugus-
tijn seide. dat hy dte dynghe
van **A**mbrosius had gheleert

Dat yste was. dat hy tot nie
mans behoef een wyf hem
eyfchen enfolde. **D**at ander
was dat hy enen dye ridder
werden wolde. daer toe nyet
bolt maken enfolde. **D**at derde
de was. al noedemen en ter
werfchap dat hy daer nyet en
ghinghe. **D**ye sake van den
versten is. waert dat sy niet
wael ouer een endrogghen
dat sien dan nyet vloke en
folde. **D**ye sake van de andere
is. waert dat die ridders de
de onrecht. dat die misdact
op hem niet come enfolde.
Dye sake van den derde is.
op dat hy nyet enverloer die
mate van ghemamerlicheit
Sute **A**ugustijn was soe siuer
ende soe oetmoedich. dat hy go
debeliede dye alre mynsten
sonden. die wy cleyne op
nicht enachte. **E**n hy wroe
ghede daer af he selue oetmo
delic voer gode. want in den
boethe der biechten. soe wroch
te hy he seluen. dat hy plach
mitten bal te spelen. doe hy
een kynt was. als hy ter sto
len wert solde gaen. en daer
oec af. dat hy nyet en wolde
lesen noch leren. vader of mo
der of meester en hadde dat toe
ghedwongen. **E**n oec daer af.
dat hy gheern las der poeten
fabulen. als enecas fabule. doe
hy noch een kynt was. en den
doden adomden. dat hy segher
ne beweende om dye mynne

Ende daer af dat hy gheerne
gheern plach te stelen. van sine
vader kelre. of van sine tafe
len. dat hy gheue solde de spe
lenden kynderen. ende oec dat
hy in spele dye kyndere plach
te bedruagen. ende oec dat hy
eens doe hy xvi iaer olt was
peren stal van ene bome. dye
neuen syne wyngaert stont.
In den seluen boec van der bi
echten. soe wroeghet hy hem
selue van der cleyne ghenoech
ten. dye hy somtijt gheuoelde in
eten en seit. **D**u heefs my soe
gheleert. dat si spys nemen
solde als medicine. **M**er als
ouer lide van ruste der saethei
den tot noet. van ghebriche.
den ouer liden soe laghet my
een striche van begheerten.
Want dat ouer liden is wal
lust. ende nyet anders en ist.
daer dye noet toe dwinghet
ouer tegnen. **E**nde alle is dye
salicheit alleen dye sake van
eten ende van dwyncken. noch
tan soe voeghet haer hier toe
als een cameriere dye ont sien
de vroude. en si pijnit haer som
tijt voer tegnen. soe dat si sake
wert. dat ic waen of wildoen
om dye sake van solcheiden.
Dronckenstap is veere van
my. ontfem dy myns. dat sy
my niet engheneken. **O**uer
aet bedruecht somtijt dynen
knecht. du salste my ontfem
men. dat sy verre van myn
gae. **H**ere wyse is dye somtijt
nyet enwert begrepen buten
der maten der noetdoerficheit.

de soe wre dat hy is hy is waer
 he groete. hy loue dyne name.
 ic en byns nyet. want ic byn ee
 sondaer. Hy had op hem seluen
 mystrouwen. in den ruke ende
 seide. Ic en achte nyet alte seer
 van der ondadicheit. des voeltes
 als ic se nyet en hebbe. ic en soe
 ker nyet. ende als si ieghem wor
 dich syn. soe en versteet ic see
 nyet. ende oec byn ic altoes breit
 dye te deruen dat doncket my
 seluen. of by auenture ic diua
 le. Nyemant en sal seker we
 sen in desen leuen. dat al beco
 ringhe wert gheheit een die
 van quaetheiden. beter mocht
 werden och of hy nyet vander
 becoeringe quader en woerde.
 Hy beliet oec van den hoeren
 ende seide. Dye begheerte va
 den oere verwaerde my las
 ter. ende daden my onder. mer
 di ontbondes my. en verloestes
 my. vaneer dat my ghesaede
 dat my dye sanc. meer bequa
 was dan dat dyne dat me sanc
 soe belie ic my dat ic grotelic
 mysdede. ende dan en had ic lie
 uer nyet te horen spaghē. Hy
 woecht hem oec va den sien
 aldus van dien dat hy somtijt
 alte gheern sach den hont loe
 pen. en dathy gheerne ghinc
 laghen te velde. ende van dien
 dat doe hy in huys alte gheern
 sach hoe dye sprynē dye vlegē
 vngghen myt haer webbe. En
 daer om so gaf hy hē mysda
 dich van al desen. voer gode. al

soe hy in den boec seide. om dat
 dusdane dyngghen behuten goe
 de ghepeynse ende breken bedy
 ghen. Hy woecht oec hem sel
 uen van der begheerte syns
 prijs ende vā de beroere van y
 delte glorien ende seide. Dye ge
 prijs wil werden van de men
 schen alstuit lasters hy en sal
 nyet werden bestermet vā den
 menschen. alstu ordelen salste.
 ende hy en sal nyet ontgaen
 als du doemen salste. Een men
 sche wert gheprijs om somighe
 giften. Dye du hem ghegeuen
 hebste. mer hy verblyt meer
 dat men hem prijs. dan vā der
 giften. Daghelics werde wy
 becoert myt desen becoeringhe
 sonder enich op holden. die me
 schelike tonghe is ons eue. mer
 ic en wilde nyet dat me my ey
 nighe blytstap dede. van eyni
 gher giften. mitter hulpe oens
 anders mondes. mer ic he dat.
 tet nyet alleen en moeret mer
 clasteren my nyet. Ic werde oec
 sulke tijt versericht myt my
 nen prijsen. als men dat in my
 prijsen daer ic my selue in myf
 haghe. of als men meerre te
 kent dye licht cleynre van doech
 den syn. dan sy syn. als men see
 onderpoert. Dese heilige sūte
Augustijn verdreef vromelic
 dye ongelounghe. so dat sy seide
 openbaer. datt gheen sonde en
 waer. dat men sūte Augustijn
 doot sloeghe. want si seide dat

mē slaen mochte als enē wolf
en sye seiden wre datten doot slo
ghe. dat hem god al syn sonde
vergeuen solde. **H**y ghedoechde
menighe verradenisse vā hem
luden. so dat si laghe leiden in
den wech daer hy voer. mer mit
gods voersienicheit soe verdwal
den sy in den weghe. ende en
mochtenen nyet vinden. **H**y ge
dachte altoes der armer en van
dien dat hy hadde so versach hy
se mildelic. **W**ant hy hiet somtijt
breken van ons heren vaten
ende dedet smelte om der armer
ende der ghevanre wille. ende
hy dedet hem gheuen. **H**y en
wolde nre ropen noch huse noch
acker noch dorpe. hy veronwer
de oer voel erfachticheidē. dye
hem gelaten waren. want hy
seide dat sijt sculdigher waren
te hebben der dodet kyndere of
haer naesten. **I**n dien dat dye
kerke hadde. al was hy daer me
de geladen. hy en hynchet nyet
myt mynen aen. mer nachtes
ende daghes peynsde hy om die
berlighe scrifturen. **M**ye en ley
de hy oer herte op nerwe ghe
stichte te maken. en hy stuwede
dat syn herte. daer aen nyet han
ghe en solde. want dat wolde
hy altoes hebben vry vā alre
moynisse der werlt. om dat hy
hem seluet sonder cōmer solde al
toes moghen veronledighen
myt gedachten. en in der scrif
turen. **M**er dye ghestichte ma
ken wilden. hy en verboets hem
nyet ten had gheveest. of sijt

onmanierlic hadden ghedaen.
Det prees hy seer dye begheer
te hadde te steruen. **E**n hier op
so seide hy dyche exempel van
drien bisscopen. **W**ant doe am
brosius in synre doot lach. ende
men hem bad. dat hy gode bid
den wolde dat hy langher leuen
mochte. so antwoerden hy. ic en
heb alsde nyet gheleest dat ic
my stame onder v luden te leue
en ic en ontfie my nyet te ster
uen. **W**ant wy hebben enē goe
den here. **E**nde dese antwoerde
verhief sunte **A**ugustijn seer.
Hy seide noch van enen ande
ren bisscop. als men desen sei
de dat hy noch der kerke heide
orberlic waer. en datten dan
om ons lieue here noch sparen
solde. so seide hy. **O**f my nre
wael en was. of op enighe tijt
wael was. waer om en solde
my nu nyet wael wesen. **S**yn
Van enen anderen bisscop
seide hy noch doe hy siet was so
bat hy dat hē god synē ghesont
heit gheuen wilde. **E**n hē open
baerde een schoen ionghelme
myt groter onwerdicheit. op
hem sei siende en seide. **G**hy
ontsiet te liden. en ghy en wilt
nyet wt comen. wat wildy dit
ic v doe. **M**ye en liet hy wijs
myt hem wonen. om te drienē
noch syn suster. noch syns broe
ders doechterē. **W**ant hy seide.
alen mocht gheen quaet ver
woeden vallen van synre suster
noch van synre nychten. noch
tan en moghen dusdaen vrou
wen nyet wesen sonder ander

lopen moesten en ter
ander romē Ende
vallen ander dancher
in ghequēse of in be
te worden beoort of
vader of moghen wer
den om dat quade
vader van den menschen
vader hy myt enē vrou
wede. ten hadde berme
de gheue. **H**y dede synē
de vol myt. dat sy
vader hebben solde. mer dat
vader hebben en sol
de. **H**y seide noch van enen
vader hy kende of by
vader om enen
vader. die myt vol synē
vader. om dat hy
vader wilde. **E**n hy sei
de. dat dye macher die
vader. die dencker. **M**er
hy dede so seef hy
vader. dat hy myt trou
wede. mer dat mē te
vader. om dye wijs
vader. **H**y had lie
vader. te hoere tussche
vader. dye hy nre en kan
vader. syn vrienden
vader. dat hy vrie
vader. dye vanden mocht
vader. dye salen. en als hy
vader. van synē vrienden
vader. so dat hy zaghen
vader. dycene gawe. dat
vader. en van synen
vader. mocht verlicken. **H**y
vader. van vol kerke
vader. dycē gods wort
vader. tijt in syn pad
vader. matere te val

loren
ue he
at
coym
dye o
nus p
sme
dye o
man
tiden
wom
dye o
den d
stake
dat b
in sa
ghe
ende
daer
dies
balde
gher
vuf
nuc
duu
ken d
Wan
mitte
soe m
smac
ne d
stuer
hine
ons
den d
sien
man
si te
mery
bonē
heit
heden
daghe

die hem helpen moesten. en tot
 hem solde oec ander comē. Ende
 van dien solden ander trancheit
 tranche in ghepernse. of in be
 coringhen werden beroert. of
 si solden daer af moghen wer
 den te standen. om dat quacde
 ynsmoeden van den menschen
Dye en wolde hy myt ene wiue
 spreken alleen. ten hadde herme
 like sake geweest. Hy dede synē
 maghen. soe voel nyet. dat sy
 groot guet hebben solde. mer dat
 sigheen ghebreec hebben en sol
 den. Velden wolde hy voer ve
 ment bidden bi brieue of by
 woerden. en pernyde om enen
 filosofhe. die nyet voel synē
 vrienden endede. om dat hy
 hem vermeren wilde. **E**n hy sei
 de dicwile. dat dye macht die
 bidt te sulken tijt drucker. Mer
 als hy dyt dede soe screef hy
 soe gematelic. dat hy nyet zuuer
 en solde wesen. mer dat mē te
 bet hoeren solde. om dye wijs
 heit syns dychtes. Hy had lie
 uer dye zaken te hoere tussche
 dye gheen dye hy nyet en ken
 de dan tusschen syn vrienden
 want hy seide. dat hy vyllic
 tusschen dye vreemden mocht
 behenen dye saken. en als hy
 dyt gmen van synē vrienden
 doen moeste. soe dat hy teghen
 hem dye sentencie gaue. dat
 hy daer mede. een van sinen
 vrienden moest verliesen. Hy
 was ghebeden van voel kerke
 ende hy predite daer gods wort
Hy plach sulke tijt in syn predi
 tae van sine materie te val

len. ende dan seide hy dat onselie
 ue here dede om yemans salich
 eit. **A**lsoet wael schein in ene
 coepman van de mancheusen
 dye eens was te sūte Augusti
 nus sermone. ende hy viel van
 syne materie. en predite ieghe
 dye ongelouicheit. ende dye coep
 man wert bekeert. **E**ot dien
 tijden dat dye goten. comē ghe
 women hadden. soe bespotten
 dye ongelouighen ende dye her
 den dye kersten seer. **E**n om die
 sake soe maecte sūte Augustin
 dat boec van gods stede en dai
 m scrijft hy. dat dye gherechti
 ghe. in desen leuen moctē liden
 ende dye quade bloren. **E**nde
 daer scrijft hy van twee steden
 dats van iherusalem. ende van
 babilomen ende van hare com
 ghe. **W**ant dye coninc van ihe
 rusalem dats xpus. ende dye co
 ninc van babilomen dats dye
 duuel. **A**lsoe hy daer seit. soe ma
 ken dese twe steden. twe mynen
Want des dauels stede sacht een
 mitter mynen syns selues. dye
 soe in hem wast dat hy gode ver
 smaet. **G**ods stat sacht gods my
 ne. dye wast soe. dat een vā hem
 seluen versmaet. **I**n sūte Augusti
 nus daghen. dat was int Jaer
 ons heren ccc. en xl. soe verder
 den die wandalial affrike. ende
 si en spaerden nyemant. wijs noch
 man noch kynt. **H**yr na quame
 sy te rponē. en si beloethde se myt
 mechtigher hant. **I**n dyt verduet
 bouē al verduet van synre ol
 heit. soe was hy in bittere droef
 heiden leuende. en nachtes ende
 daghes waeren hem syne tranen

broet. om dat hy dre somighe
sach verflaghen. en dre andere
verdriuen. en dre kerke berouft
van papen. ende dre stede. daer
neder gheworpen. mitte volke.
mer onder al dyt quaet. soe ver
troeste hy hem myt des wisen mas
leer die seit. En salt myt groet
syn. waenstu dat dre holten en
steen vallen. ende dat dre sterf
like syn. sterue. ende hy verga
derde syn gebrode. en seide hem
Ic heb den here ghebeden dat hy
ons verlose van desen anrte. of
dat hy ons lidesamheit gheue.
of dat hy my hale van desen le
uen. dat ic myt sien en moete
dus grote plende. Ende siet hy
vertrech dat derde dat hy bat
ende in dre derde maent. na
dat dre stut belecht was. soe qua
hem dre rede aen. ende hy bleef
ligghende. En doe hy sach syn
doot nakende soe dede hy hem
dre seue psalmen struen. ende
hy dede se setten ter want wert
van de bedde. daer hy lach ende
hy las see. ende hy weende een
paerlic seer. En om dat hy myt he
gode veronledighen solde. ende
dat nyemant sy menighe en
solde beletten. soe en liet hy tien
dage voer synre doot nyemant
tot hem comen ten had geweest
dat sy comen waren mitter me
dijm of als men hem tete bracht.
Tot hem quam een sieke. en hy
bat seer. dat hy dre op hem lei. ^{hant}
de. ende dat hy en genesse van
synre siecheit. En sūte August
tijn antworde. sone wat segg
tu. waenstu of ic dyt doen moeth.
te. dat ic my seluen myt doen

ensolde. Mer dre gheen lach
hem aen. ende seide dat hem
in eyne vertoeninghe ghebei
ten was. dat hy tot he gaensl
de. ende hy solde genesen. Ende
doe sūte Augustijn syn geloue
aen sach. soe bat hy voer he. en
hy wert genesen. Hy dede veel
miraculen. Hy bestrift van hem
seluen in den boec van gods
stede. twe miraculen. als of se
een ander ghedaen had en seit
Ic weet een maghet van ypo
nen dre haer bestreec myt olie
daer een pape dre voer haer
bat syn tranen had horen duyn
ende te hant doe sūt gedaen
had. soe vant si haer genesen
van den duuel dre sie beseten
had. In dien selue boec soe seit
hy aldus. Doe men ene sieken
snyden solde. en men seer ont
sach dat hy van den snyden ster
uen solde. ende doe dre sieke
myt veel tranen gode aenbad
dat doe sūte Augustijn myt hem
ende voer hem bede. en sonder
ernich snyden. wert hy al ghe
nesen. In dien seluen boec der
biechten seit hy aldus. Ic weet
enen bisscop dre voer ernē ion
ghelme bat. en hy wert te hat
gheruet van den duuel. Nie
ment en sal twiuelen hy en sei
de dyt van hem selue. mer vā
oetmoedicheit so en wolde hy
hem seluen myt noemen. Doe
hy steruen solde soe leerde hy
dyt gedencken. dat mē ghenē
mēsche hoe herlich hy waer
ensolde laten steruen sonder
biechten en gods licham te ge
uen. Hy bleef gesont in al sūte

12.
...doet te oke
...syn boec. de
...laer oke was. ende
...had gheue
...in maect gheen
...dre epus
...had mer da
...machten
...had ons herē
...lichte der
...bestre
...en cen
...beude.
...leuen
...en hi
...doech
...oghet
...sūte
...vertelt
...leuere
...alle
...Augustijn
...Wā
...seit
...ouge
...soe
...ende
...dat
...ge
...welken
...sant
...is m
...sūte Au
...Dese
...Augustijn
...aldus
...waer
...hy
...boe
...wat
...der oer

den. ende
Wat men
fonteynen
dat hoef
ghenen
dierke la
drien syn
er aldus
hij vloet
van den
ende by
in den tw
daer om
tedenen.
me. end
Den en de
In hoc g
ten herē
bater in
sant. en
in ene ep
hoer sūte
altes her
betroude
ne den h
dre in d
mach. so
drien h
wullen r
myt oue
drie nar
ue stryft
dat en m
yer solde
ten. drien
gheroed
ue. en en
Gregori
moerāu
van sūte
Dat ghy
solde. dre
des syn

leden tot syne doet toe ende
 hy storf voer syn broeders. doe
 hy lxxvi Jaer olt was. ende
 doe hy bisscop had geweest
 elc. Jaer hy en maecte gheen
 testament. want hy dre xpus
 arme was. hy en had nyet daer
 af dat hnt maken mochte.
 Hy versact mit Jaer ons here
 om **Sūte Augustijn** licht der
 wijsheit was hy. een bescher
 mensse der waerheit. en een
 broeder des vreden. beureder.
 Hy verwan alle dre lemen
 der heiligher kerken. en hy
 was exempel beide van doech
 den ende van ouervloeygher
 leringhen. En daer by seit sun
 te **Kemiguis** daer hy vertelt
Iheronimus. en ander leraers.
 soe seit hy aldus. **Boue** alle
 dese so ghinc **sunte Augustijn**
 in const ende in leringhe. wat
 al ist dat **iheronimus** seit
 dat hy las. vi. van ouge
 nes boeken. nochtan so screef
sūte Augustijn nachtes ende
 daghes soe wael boeke dat
 memant en solde se hebben ge
 lesen. **Volusiaen** tot welken
sūte Augustijn brieue sant
 hy seit **Abus hē** Dat en is in
 gods wyt met dat **sūte Au**
gustijn met en wiste. **Dese**
 scrift oec tot **sūte Augustijn**
 in enē brieue ende seit aldus
Dre alte wael geleect waer
 in alder vroeder spraken hy
 en mochte dynen twee boe
 ken met grantwoerden. wat
 men seghen mochte in der eer

den. ende begripen mitten synen
Wat men steppen mocht witter
 fonteynen van der scrifturen
 dat heefftu ghesit ende wt ge
 gheuen. mer ic bidde dyne wer
 dicheit laet my alluttel prisen
 dynen syn **Iheronimus** scrift
 oec aldus van hē **Sūte Augus**
tijn vloech al ouer dre houele
 van den berghen. als een aerne
 ende hy en mercte nyet. dat was
 in den wortelen van den bergen
 daer om bescrift hy. in stonen
 redenen. voel spaacen. vā de he
 mele. ende dat maecsel der eer
 den. en den loep van wateren
In hoe groter weerdicheit dat
Iheronimus had. dat is open
 baer in dre epistelen dre hy hē
 fant. en sonderlinge soe seit hy
 in ene epistel **Sinen** heilighen
 heer **sūte Augustino**. **Iheronimus**
 altoes heb ic dyn heilicheit. alsoet
 betamelic is gheeert. en ic myn
 ne den here ende den behoelder
 dre in dy is. en nu op dat syn
 mach. soe meeren wy yet toe
 dynen hoep. en al ~~wan~~ vol ver
 uullen wy. en wy laten een vie
 nyet ouer gaen wy en gedencke
 dyns namen. **In** enē anderē bue
 ue scrift hy oec aldus tot hem.
 dat en moet my nyet syn dat ic
 yet solde willen van den boec my
 ven. dynre salicheit. want my is
 ghenoech dat ic dre myne proe
 ue. en engheen ander en laster
Gregorius seide. in synē brieue tot
inotencū den richter van affrike
 van **sūte Augustyns** boeke aldus
 Dat ghy wolt dat wy v serden
 slden. dre bedudrynghe van **Job**
 des syn wy blide van uren wille

mer wildy ghemest werde myt
weeldighe spise. soe leest sūte Au
gustinus uwes lantsmans werke
ende rekent onse callen myt re
ghen dat moich vā synē werken
Hy seit oec inden register aldus.
Men leest dat sūte Augustyn mit
synre suster myt en wolve wonē
ende hy seide dye myt myn suster
syn. sy en syn myn susteren myt
Ons sal grote leringhe wesen
dye behoetheit des gheleerden
mans. Prosper seit van sūte Au
gustine in den derden boeke van
den stouwelike leuen aldus. Dye
bisscop sūte Augustyn was sterp
in synne. soet in smaken en ghe
leert in werliken rechte. en daer
in den dageliken disputaaen. en
beset in allen werken. en sterp
in allen waghden tontbinden
ende voersien. om dye ongelou
ghe te verwynnen. ende gherech
tich inden ontbynden van onsen
gelouen. ende behendich om te
beduden dye heilighe scrifsturen
Bernardus scrift oec aldus vā
hem sūte Augustyn is dye gro
te hamer van den onghelouige
Nyt na doe dye barbarne dat
lant verderfden. ende sy dye her
lighe steden ontsuuerden. soe na
men dye ghelouighe. sūte Augus
tyns licham en sy voerdenē te
sardanay Na synre doot cc lxxx.
Int Jaer ons heren cc. v. m. li.
brandys dye ymghe hertoghe
van burgundien. doe hy hoer
de dat sardanay verderft was
van den saracme. so sint hy
daer grote boden dat si brenge
solden te papien syn reliquien

171.
sunte. En si costen myt voel
geeldes syn reliquien. sūte
Augustyns licham. en voerde
nen van daer te ianuen. Doe
dat dye ymghe cominc hoer
de. soe voer hy hem te gemoete
tot der vorseider stat. en ont
fincken weerdelic. En des
morgghens doe sy den lichaem
wolden en weech voeren soe
en mochte mē myt gheroete
van der stat voer dat dye co
minc beloefde. waert dat hy
hem liet van daer voertten
dat hy daer in synē naem een
kerke solde stichten. En docht
beloest had. soe voerde men
van daer sonder ymghe py
ne ende dye cominc dede. dat
hy belaeft had. ende stichte
daer in sūte Augustyns eere
een kerke. Des andere da
ghes soe ghesiede alsulken
miracule in een kerke. wt
den bisdom van tridone. die
casselle hiet. en hy stichte da
oec in sūte Augustyns eer een
kerke. en oec gaf hy daer toe
al dat dorp myt al datter toe
behoerde den ghenē dye dye
nen solden in sūte Augustyns
kerke. Ende om dat dese co
minc sach. dat sūte Augusti
ne lief was. dat men in sy
nen naem kerken stichte en
om dat hy oec ontsach dat hy
solde willen rusten in een an
der stat. dan daer hy begheer
de. soe dede hy in elke stat. dat
dye heilighe licham des nach
tes rustede. een kerke maken
in syn eere. Ende aldus bracht

in groter blifscap wt
ende men lede coric
kerke die men
galden hem el. Met
molen naer dye son
ynghe ymghe had in sun
Doe hy ster ster
syn been van ene oue
vont hy ser sūte Au
dye hy hē helpen wol
sūte Augustyn oec bā
in ene rufione. en hy
syn been mytter hart
gheest altemal. Ende
vonghen was soe
hy hem alghesont en
de gode ende sūte Au
En kynt was dat
er was van den steen
de mant synen solde
in moester rade. soe ont
de moeder van de kyde
vrouen solde. en sy aen
sūte Augustyn
in haren kynde helpen
Ende behant doe sie
ynghe gheinder had
de kynt den steen wt
ruid. en wert al gene
in droefte dat men
sūte Augustyns ael
de voer een momē
vont in den gheest
sach dat een elker wol
in den hemel viel. ende
welles sat sūte August
de was gheleedet myt
vallen ghevade en syn
vont verlichten al dye
de toe lichte. en daer
in groten rohu wt. En

op ce
mette
te
lesse
tme
uen
ghe
qua
dat
he t
dat
nat
al d
ma
my
ghe
lich
dar
gust
de
ont
nen
ten
sūte
wa
ken
wilt
den
cey
bof
aen
ghe
der
sūte
doe h
voel
quan
prie
mom
was

mēnē in groter blytſchap tot
 papien. ende men leide eerlic
 in ſūte peters kerke die men
 heet die gulden hemel. **D**et
 was een molennaer dreyſon
 derlinghe ymicheit had in ſun
 te Augustijn. Doe hy ſeer ſiet
 was in ſyn been van enē oue
 le ſoe acuriep hy ſeer ſūte Au
guſtijn dat hy hē helpen wol
 de. **E**n ſunte Augustijn opē bā
 de hem in enē viſione. en hy
 taſten ſyn been mytter hant
 ende ghenast altemael. **E**nde
 doe hy ontfpronghen was ſoe
 vant hy hem alghesont en
 dantes gode ende ſunte Au
guſtijn. **E**en kynt was dat
 gepynt was van den ſteen
 ende doe ment ſnyden ſolde
 by des meſters rade. ſoe ont
 ſach drey moeder van dē kynde
 datt steruen ſolde. en ſy aen
 triep ymichlic ſunte Augustijn
 dat hy haren kynde helpen
 wolve. **E**nde tehant doe ſie
 drey bedynghē gheyndet had
 ſoe piſte kynt den ſteen wt
 myt vruē. en wert al gene
 ſen. **I**n een cloeſter dat men
 heet ſunte Augustijns ael
 miſſen. ſoe wert een momē
 op gheheuen in den gheest
 ende hy ſach dat een claer wol
 ke van dien hemel viel ende
 op drey wolke ſat ſūte Auguſ
tijn ende was ghedeedet myt
 biſtopliken ghewade en ſyn
 twe oghe verlichten al drey
 kerke als twe lichte. en daer
 quā alte groten roke wt. **E**n

op een tyt doe ſūte bernart te
 metten was. ende hy daer allut
 tel wert ſlapende. ende mē die
 leſſen las. van enē ſūte Auguſ
tine tractate. ſo ſach hy hē ne
 uen hem ſtaen enē ſconē ion
 gelme. en wt ſinē monde ſe
 quam ſoe grote vloet vā water
 dattet ſcheen dattet al drey ker
 ke vulde. en hy entwuelde met
 dat en was ſūte Augustijn die
 mytter fonterne ſynre leringhe
 al drey kerke veruulde. **E**en
 man drey ſūte Augustijn ſeer
 mynde. gaf den momē voel
 geeldes drey ſūte Augustijns
 lichaems te wachten had om
 dat hy hem een van ſūte Au
guſtijn vngtheren gheue ſol
 de. **M**er doe drey momē tgeft
 ontfacen had. ſoe gaf hy hē ey
 nen vngther. van enē ande
 ren doden. gewonden in een
 ſmdael. ende ſeide. datt eē vā
 ſūte Augustijns vngtheren
 was. ende drey man ontfinc
 ken weerdelic. en aſten die
 wile myt ymicheiden. en lech
 den op ſyn oghe drey en
 eenpaerlic droech hy en op ſy
 boeſt. **D**oe god ſyn ymicheit
 aen ſach. ſoe werp hy drey vng
 ther en weth. en gaf hē won
 derlic bymiraalen enē van
 ſūte Augustijns vngtherē. en
 doe hy den vonden had. en daer
 voel myraalen gheſaeden ſoe
 quam drey nyemaerre tot pa
 pien. mer doe drey voer ſeide
 momē ſeide datt een vngther
 was van enē anderen doede

stonden en wech. **E**en wijf
 was dre van eere hande qua
 den luden onrecht leet. **E**n si
 ghinc toe sūte Augustijn om
 dat si hier op: aen hem vaet
 nemē solde. **E**nde doe si en stude
 rende vant: en si en weerdelic
 had gegruet: en si haer met
 en antworde: noch op haer
 ensach: so perrisde sy dat hy
 van groter heilicheit niet sien
 en wilde in eens wijs aensich
 te. **E**n si ghinc bet naerre en
 seide hē neerstelic hare vaet
 mer hy en keerde hem niet tot
 haer wert: noch ensach op haer
 en daer om ghinc si en wech:
 myt groter droefheit. **E**n des
 andere daghes: doe sūte Augustijn
 misse dede: en dat wijs
 daer was: na dien dat ons
 lieue here gheheuen was: so
 wert si op ghenomē in den
 gheest. **E**nde si sach dat hy
 stont vor die driuoldicheit:
 ende si sach dat sūte Augustijn
 myt nederhanghenden
 hoefde perrisende was van
 der heiligher driuoldicheit
 ende dat hy hoechlic daer in
 disputerde. **E**nde een stēme
 seide tot haer: **D**oesu tot sūte
 Augustijn ghinghes: soe dis
 puterde hy dus vrichlic van
 der glorien der driuoldicheit
 ende daer om en wist hy niet
 dattu daer waerst: mer ganc
 weder boldelic tot hem: wāt
 du salsten guedertiere vrynde
 en hy saldy gueden vaet ge
 uen. **D**oe si dyt dede: soe hoer
 de se sūte Augustijn goeder

tierlic: en gaf haer goeden ruct
Men seit oec dat een heilich
 man eens oec wert ghenomē
 in den gheest en hy sach dre
 heilighen in der glorien. **E**n
 doe hy sūte Augustijn myt
 ensach: soe vragghede enē van
 den heilighen: waer sūte Au
 gustijn waer. **H**y antwoerde sūte
 Augustijn sūtet bouen in de
 hoechsten: ende daer disputiert
 hy van der glorien der hoechster
 driuoldicheit. **M**en hielt op ee
 tyt tot amachione somighe lu
 de van papen in enē kerker
 ende men verboet dat mē hem
 niet teten noch te drincken en
 ganc: om dat men alsde voel
 geeldes van hem hebben solde
 so dat somighe crantken van
 hongher stouen: ende somige
 droncken haer vrine. **E**n daer
 onder was een Jonghelinc die
 grote vrichheit hadde in sūte
 Augustine: en hy aen riepen in
 syn hulpe. **E**n om treent myd
 der nacht: soe openbaerde hem
 sūte Augustijn desen ionghe
 linc: en hy nam syn hant: ende
 leiden tot eenre ruiere dre gra
 uelle hiet. **E**n daer veruolde hy
 syn tonghe: alsde dat dre syn vrine
 te drincken begheerde: met mer
 en begheerde te drinckē. **E**en
 proest van eenre kerken: dre
 grote vrichheit had in sūte Au
 gustijn. **D**oe hy drie iaer soe
 groete siecheit gheleden had
 dat hy te bidde lach: en doe sūte
 Augustijns dach quam: en mē
 op syn auont te vesperē luden

sontheit Ende deser luteke was
 voel cricken ende van sulken
 dynghen dat sūte Augustijns
 rapelle en sijn poertael daer aef
 voel waren. soe dat mente noch
 gaen noch keten en mochte.
 ende daer om deden se die mo
 nyken van daer draghe. Men
 sal weten dat due dynghen
 sijn dye alle menschen begheere
 dat is weelde. rycheit. en ere
Nochtan was sūte Augustijn
 soe voelmaect. dat hy dye ryck
 ende verstaede. ende dye ewe
 veronweerde. en dye weeldich
 et ontsach. want dat hy dye
 rycheit versmide. dat seit hy
 in den boeke der ellendighe
 sprake. daert hem dye reden
 vragnet. Begheerstu enighe
rycheit. en sūte Augustijn ant
 woert Neen ic niet. noch yst
 want al byn ic xxx Jaer olt
 se sijn wael na xiiij Jaer
 dat icker niet en begheerde.
 ende niet anders en begheer
 icker af sonder my noet dorf
 ticheit. want een boec riet my
 lichte dat ic gheens sijn
 richeit begheeren en sold. Dat
 hy oec eer veronweerde. dat
 seit in den seluen boec. daer he
 dy reden vragnet. en seit be
 gheerstu eer. En sūte Augustij
ntijn antwoerde Je belve dat ic
 se nu in desen daghe heb gela
 ten te begheeren. Weelde ende
 begheerten. veronweerde hy
 oec beyde in oncuysheide. ende
 in smake. Oyt yerste vragnet
 hem dye reden. en seit in den

seluen boeke. aldus. wat ghenoe
 ghet dy. twyf. Ghenoegethet dy
 niet een scoen wyf. dye scamel
 is. ende wael ghemamert. ende
 rike. en sonderlinghe. als du weets
 dat du gheen quaet van haer
 ghedacht en hebste. Ende sūte
Augustijn antwoert Hoe scoe dat
 tu sie mochtet male. of hoe rike
 dat si waer. van allen goeden
 niet endunt my beter dan te
 vlien. ende sonder oncuysheit te
 leuen. Dye reden seide he. Je
 en vrage niet wattu begheerf
 te off ordelste. mer of tu daer toe
 vet woerdes gheporret. En sūte
Augustijn antwoerde. Niet te
 mael en begheer ic van desen
 mer ic gedent myt groter sijn
 erheit ende ghepernse. en mit
 anxt ende niet onweerde. Oyt
 ander vragnet hem die rede
 ende seit. wat seghestu van
 spisen. En sūte Augustijn ant
 woert En vrage my niet
 van spisen noch van drancke.
 noch van baden. noch van an
 deren weeldicheiden des lich
 aems. Je en begheer niet meer
 van desen. dan myne ghesont
 heit ensthet. Van sūte Johā
baptisten onthoesden
Nunte Johannes bap
 tisten onthoesden. was
 om vier punten gheor
 dmiert. Dat yerste was om
 sijn onthoesden. Dat ander
 om dat sijn beente verbiant
 waren. ende weder vergadert
Dat derde om dat sijn hoeft
 vonden was. Dat vierde om

daer om. om dat hy oersac vanden solde sunte Johannes te doeden. want had dre maghet gheeyshet hoers vaders af haerte moeder doot. herodes en hadt nyt ghedaen. **Doe** dre weer stap gheseten was. soe quam daer dre maghet. ende si spranc voer hem allen. **En** dre coninc swoet voer hem allen. haer. dat hy haer geuen solde wat dat si eyshede. **Ende** doe sy raet van haerre moeder ghenomen had. soe eyshete sy sunte Johannes hoeft. **En** dre stalke herodes vernide dat hy droeuch was. ende om dat hy solde moeten doen. dat hy ghesworen had. mer hy maecte hem droeuch van anghesichte al was hy blide van herten. **En** hy ontsuldichde dre misdact mitten eede. op dat hy ouermits een sake der gherechticheit wiet werden mochte. **Aldus** sant hy enen onthoefder. en hy sloech sūte Johānes thoest af. en men gāst der maghet. ende dre maghet gāst haerre moder ceure ouerspeelster. **Sūte Augustijn** seit dyt exempel. om oersac vā desen eede in enen sermoen dat hy maecte van sūte Johānes onthoefden. Het was een omosel goet man dre mydit seide dat ic scrue. doe hem eē lochende. dat hy hem gheleent hadde of dat hy hem schuldich was. soe wert hy ghestort. en eysheden tot synen eede dus zwoer dre gheen. en dese vloest. **Daer** om seide hy dat hy opten nacht daer na ten oerdel ghe

uoert was. ende dat men hem vraghede. myt desen woerden waer by deedstu den menschen sweren valsch. dien du wistes dat valsche sweren solde. **Dese** antwerde hy lochende myn mrs dynghes. en dre richter seide hem. **En** hadt met beter ghe west dattu dyn dync verlore hadde dan dattu dyn dynck hem syn siel dedes mitten eede verlesen. **Hi** om dede mē neder werpen. en dede so zwaerlic slaen. dat man sach dre scriemen van den slaghen op synē tugghe. doe hy ont waete. mer men vergāst hem doe hy ghe castuet was. **Sūte** Johānes en was op desen dach met ont hoeft. mer hy was omtrent paesschen onthoest. **In** t jaer voer dat ons lieue here ghe passijt was daer om moste dre mynre wyken. den meerten om ons here sacramenten. **Hier** om seit Johānes gulde mont Johānes baptista. die stole is van doechden. merster des leuens. foune van heilicheden. regule van gherechticheden. speghel der suuerheit. oeghe der claerheit. exempel vā vernicheit. wech vā penitēcie ghenadicheit der sonden. tughenisse des gheloenes. Johes is meer dan mensche. ghelyc den englen. sūme der wyrt. eē vastmakynghē des ewangelijs. der apostelen stēme. swighe der ppheten. der werlt licht. voer

salichlic. **Z**en anderen was dese feeste gheset. om dat syn beente verbrent. en vergadert waren dre op enen dach verbrant waren. en weder vande kersten vergadert. En hier in soe leet sūte Johānes sine ander martelie: doe men syn beente verbrant. En daer om so viert dre kerke dese hoechtich als syn ander martelie. Want men leest in scolastica hystoria. **D**oe sūte Johānes discipule synen lichame begraue hadde in die stede. sebastien tusschen eliseū ende abdiam en voel miraculen tot synē graue gesaeden soe gheboet. **J**uliaen dre apostriet en dre herde sines den sūte Johāns beente. Ende doe sine miraculen nyet op enhielden: soe vergaderden se weder ende verbernden se. en maectente puluer af ende dat puluer stroyden si optē velde. **A**ldus seit scolastica hystoria. **M**er beda seit in croniken: dat si syn been vergaderden en stroyden se verre van een: en aldus schmet dat hy anderwerf martelie leet voel lude al en weten sijn niet weder presentiere dit die in synre ghebuerten holt stroe en beente gaderende ende verbrent al. **M**er doe dre herden sūte Johānes beente vergaderden also scolastica hystoria seit soe quamen daer somighe monken van iherusalem ende sy ghinghen van iherusalem mitten ghenen dre se verga-

derden. **E**n sy cregghenve voel ende si woerdense philippe den bisscop van iherusalem: en hy sante namaels athanasio den bisscop van alexandrien. Ende theosilus die bisscop leide se namaels in saraphims tempel. als hy en wael ghesuert had van allen smetten. en hy wider een kerke af in sūte Johāns eer. mer nu syn si te ianuen also alexander. en dre vierde moctenaus in hare bullen oronden. **G**helyt dat herodes die sūte Johānes onthoefden de dre pyne synre misdaet ghevoerden also wert oec Juliaen dre apostriet: dre sijn beente dede verberne. van gode gheslaghen. **H**oe hy verflaghen was. dat vint men in sūte Juliaens leggende. **M**er hoe dese Juliaen gheboeren wert. en keyser wert. en van synre selheit ende van synre doot: daer aff leest men in tripartita hystoria want constantius des grote constantinus soen hadde twe sone gallū en Juliane. **D**oe dre grote constantijn doot was soe maecte constantijn sine sone gallū prince: mer noch tan doe de hy en daer na. **E**n om dat hem Juliaen ontsach soe wert hy moct. ende hy begonste den waer serghers. te rade te rade te ghen. of hy noch solde moghen comen ten keyser rike. **M**er hy naemaecte constantijn Juliaen prince en hy santen tot gallien wert daer hy

niet sien en sal. **E**n Juliaen
 en antwoerde niet anders
 en ghinc en weech. **T**e anthi
 ochien soe gaderde hy die hei
 lighe vate. en die dwede en
 hy werp se op in dye ceerde. en
 satter op. en deder laster op.
En te hant wert hy daer soe
 gheslaghen. dat wt synen
 luue woorme krielden. ende
 syn vleisch doer knaechden.
 ende also langhe. als hy leef
 de en mocht hy van deser pi
 nen niet werden verledicht.
Ende doe Juliaen die richter
 om des keisers ghebot. die
 heilighe vat van der kerken
 ghenomen had. soe piste hy
 daer op ende seide. **Z**iet in wat
 vate dat men dient maeren
 soen. **E**n te hant wert hy ver
 keert. en syn mont weert ee
 gaet. daer syn diet doer ginc.
Doe Juliaen dye apostoaet
 in der auenture tempel qua
 en dye drentes. den tempel
 bespreiden. mit water om
 dat sy suere solden. die ghee
 dyer in quamen. soe sach va
 lennaen daer af eyne droe
 pel op sine mantel. **E**n hy
 wert gram. en sloech den dien
 re mitter vuyt en seyde. dat
 hy meer besmet was dan
 ghesuert. **D**oe dat dye
 keiser sach. soe dede hi en op
 holden. en deden ter wilder
 nissen wert seynden. want
 hy was kersten. en hrer om
 wert hy namaels va gode

ten keiser rike verheue. **O**m
 den habden Juliaen teghe die
 kersten had soe hiet hy der io
 den tempel weder vermaken
 ende daer toe gaf hy den mil
 delic tgoet. **E**n doe si ene gro
 ten hoep van mortar vergae
 dert hadden. soe qua haestelic
 een angstelic wint. en werdet
 al en weech. **D**aer nae wert
 een groet eertbeuinghe ende
 daer nae quam witte funda
 mente. een vuer en verbren
 den voel lude. **E**n des anderen
 daghes. soe sach men in den
 hemel. een cruce. en daer af
 worden beneden aen die dede
 re zwaerte cruce al vol. ghe
 teikent. **D**oe Juliaen te per
 sen voer. en hi thesifonte ghe
 comen was. en hy daer den co
 mint belecht had. soe presentier
 de hem die comint een deel
 van sine rike. had hy willen
 van hem varen. mer hy en
 woldes niet doen. want hi
 waende na platoens senten
 cie dat dye siele besittende
 was wten verwandelinghe
 van den lichamen. of dat si
 na die doot voere in ene an
 dere licham. **M**er daer quam
 myt onuerstemheden een
 ghesutte. en vloech hem in die
 side. en van der wonde sterf hy
 mer wiet scoet en wiste men
 niet. **M**er somighe segghen.
 dat dit een scoet dye me met
 en sach. **D**ye andere segghen
 dat dit scoet een hierde vanden
 isamaheliten. **A**ndere segghen

hy een daer sterre staen in die
 doer van synre tellen. **E**n doe
 hy op stont: en hy se tastē wol
 de: soe voer hy te hant in die
 ander side. ende hy begonster
 nae te gaen: tot dat dye stat
 bleef staende. in die stat daer
 sūte **Johānes** hoeft was. **E**nde
 daer ghinc hy grauen en van
 ter een tanne en dat heilighe
 hoeft daer ynne. **E**n een dies
 nyet en gheloesde. staer syn hāt
 ter hānen wert: en syn hant
 wert te hant drughe en bleef
 aen dye kan hanghende. en
 doe dye ghesellen voer hem
 baden. soe toech hy syn hant
 af: mer hy bleef onmachtich.
En sūte **Johānes** openbaerde
 hem. ende seide als myn hoeft
 in dye kerke wort ghebracht.
 dan salstu dye kan tasten ende
 salste al ghenesen werden. en
 hy dede dyt en wert al ghene
 sen. **E**n doe dyt marcellus Juli
 anus den bisscop van dier stat
 gheset had: soe verheue sūt
 hoeft: en droghent in dye stat
 ende van dier tijt soe begonf
 te men: in dye stat sūte Johā
 nes onthoesden te viere. **A**
 so stolasita hystoria seit. soe
 wert naemaels sūte **Johānes**
 hoeft ouer bracht te constan
 tinopolim in dien selue dage
 daer in vonden was. want
 als men leeft in hystoria tri
 perita. **D**oe dye keyser va
 lent beval: dat mē sine hei
 lighen licham: op enē wagtē
 legghen solde: en tot constā

tinopole voere. **E**n als hy daer
 ieghen comē was tot caladom
 en soe en mocht men den wa
 ghen nyet ghetrecken. **S** hoe
 seer men die offen sloch: en dar
 om moesten sy den licham daer
 neder legghen. **M**er daer na soe
 begheerde theodosius die key
 ser dyt heilighe hoeft van daer
 te voeren. **E**n doe hy bat eenre
 maghet dye theilighe hoeft
 wachten: dat sūt hem orlofde.
 soe dede sūt: want si waende.
 dat hē thoeft nyet en solde la
 ten porten. alsoet dede in valents
 daghen. **D**oe namt dye keyser
 Princhlic in syn purple: ende
 voeret ouer tot constantinopo
 le. **E**n daer stichte hy in sūte Jo
 hans eer alte stonen kerke. **E**n
 daer na in pyppinus des keyser
 daghen soe wert dyt hoeft o
 uer gheuoert in vrancrike tot
 putiers. **E**n daer ghesitē vol
 miraculen. en daer sūt vol do
 den verweet van sūte **Johānes**.
En ghelic dat herodes die sū
 te **Johānes** onthoesde: en Juli
 aen dye sūt beenre verbiende
 ghepint worden daer om. also
 wert herodias oer daer om ge
 castiet: dye der maghet riet
 dat si sūte **Johānes** hoeft eysche
 solde: ende alsoe wert dye ma
 ghet oer diet eyschede. **M**er so
 nighe segghen: dat herodias
 nyet en was ghebannē in elle
 den noch dat si daer nyet en
 sterf. **M**er doe si sūte **Johānes**
 hoeft in dye hant hielt: en si ver
 blidende hem seer verweet: soe
 blues thoeft alsoet god wolde haer

mit aensichte. en te hant soe sterf
se. **D**yt seit men ghemerlic
mer dye heilighe seghē in
den tromken. alsoet voerseit is
dat si myt herodes ghesant wt
in ellenden. en dat si daer on
salthlike sterf en des is best te
ghelouen. Mer doe haer dochter
opt ys ghinc. soe smoltet ys en
si verdranc te hant. Mer mē list
in een tromke. dat si al leuen
dich in dye eerde sanc. en dat
mach men verstaen. als van den
van egypten. dye in dye zee
verdroncken. dat van hem ghe
streuen is. En dye eerde versm
de se. **E**n vierden was dese
feeste gheset om dye oueruoert
ghe sins vrynghers. en om dat
syn kerke gheuyt was. want
alsoe men seit. soe en mocht syn
vryngher nyet verbernen. daer
hy onsen lieuen here mede ghe
wyft had. en den vryngher von
den dye voerseide momke. En
alsoe scolastica hystoria seit. soe
brachte sūte **T**erla den vryngher
mit gheberchte. en leiden in sun
te martins kerke. **D**yt seit oer
Johannes belety. dat sūte **T**erla
den vryngher dye nyet verberne
en mocht bracht ouer dye zee
in normandien en daer stichte
si in sūte Johānes eer een kerke.
Ende alsoe sommighe seghen. soe
was dye kerke. op desen dach
gheuyt. En daer van den paes
was gheordniert. dat mē de
sen dach al dye werlt doer vy
eren solde. **A**ls sigilbrecht seit
soe was in vrancrike in dye stat

manerenaē. een vrouwe diesū
te Johannes baptisten in gro
ter ymicheide had. en si bar go
de neernstelic. dat hy haer yet
gheuen wilde van sūte Johan
nes reliquien. En doe si sach dat
shē myt bedrynghen nyet ghe
trighen en mocht. soe wert si
soe groet betrouwen hebbende
in onsen lieuen here dat si woer
dat si nūmermeer eten en sl
de si en ontfinghe dat si erfche
de ende doe sy alluttel daghe
gheuast had. soe sach sy opten
altaer een diuue dye alteclac
was. en si ontfinc blideliche
gods ghyste. En doe daer toe
quame ghelopen due bishopen
als elc van der diuue willoude
een deel hebben. soe droepene
due droepelen bloets wt. op die
diuue. Ende elc was blide dat
hy eynen had. **T**eodeluia die
coninghine van lombardien
sichte tot mederenaen dat hy
melanc is. een stoen kerke
in sūte Johāns eer. en sy guede
se alsoe pauwels seit in der lom
berden hystorien. Daer doe con
stantijn dye keiser. wolde dye
van ytalien bestuuden. myt
den van lombardien. dien soe
vraghede hy van eyne herli
ghen man. dye den gheest vā
juhērien had. hoe dye stent
verguen solde. En hy gaf hem
des nachtes tot bedrynghen en
des morgghens stont hy op en
antwoerde. Dye coninghine
sichte sūte Johānes kerke. en
om dat hy eenpaerlike voor

rom

170

...de bod. dat om
...man se myt teruy
...sal die ter comē
...sal worden ver
...sal man se ver
...dye was in kwole
...Alse gregori
...in drolingon. soe was
...man dye santulus
...hy ontfinc had
...van der van lom
...dye gheuacn
...manen. war
...her ontfinc.
...syn boeft sol
...santulus
...dat hy
...hem selue ver
...om lade mē san
...te onthoefden. ende
...man den alve
...die dat dōn
...in en tenen sla
...af slaen solde
...sint hals wt
...die steeke onthoef
...op gheheuen
...santulus sūte jo
...ai ontfinc
...te hant soe wert
...am so stoff.
...weede opwt
...bleef smende. en
...ghewooren
...nūmermeer keef
...in solde. soe bat
...en syn aam
...ghewesen. **V**ā sū
...passe
...pape en ed syn
...die oer selue hiet
...baed gheprie

senten
man
ghele
on
blie
te
nac
beid
en si
lade
hy de
mē
er
vred
led
ven
kmo
en d
brac
en de
ter g
die
Doe
sade
cide
ande
gnde
dye
en w
om d
sle
teker
grou
dye d
mā
wode
den m
waren

die lombarde bidt. daer om
 en mach men se niet verwy
 nen. Nochtan sal dye tyt come
 dat dye stede sal werden ver
 smadet en dan sal men se ver
 wynen. En dyt was in hazels
 tyde voel daen. **A**lfoe gregori
 us sat in dralongon. soe was
 een heilich man dye santulus
 hiet. En doe hy ontfanen had
 te wechten. van den van lom
 beidien. een drake dye gheuaen
 was in diefer manieren. wart
 dat hy en hem het ontgaen.
 dat hy voer hem syn hoeft sol
 de verliesen. Ende dese santulus
 dwanc desen drake dat hy
 volghede. ende hem selue ver
 loefte. En hiet om leide me san
 tulum om te onthoefden. ende
 daer toe nam man den alre
 sterker onthoefder. die dat doen
 solde. om dat hi en tenen sla
 ghe dat hoeft af slaen solde.
Doe santulus sine hals wt
 sac ende dye sterke onthoef
 der den arme op gheheuen
 had. so seide santulus sūte Jo
 hannes help my en ontfanc
 dye hant. En te hant soe wert
 des onthoefders arm so stijff.
 dat hy mitten zweerde opwt
 inden hemel bleef staende. en
 doe dye onthoefder gheswozen
 had dat hy nūmermeer kerf
 ten onthoefden en solde. soe bat
 santulus voer hem. en syn arm
 weert te hant gheuesen. **Vā sū**
Hte felix priester passie
 Elir die pape en ee syn
 broeder die oec felix hiet
 worden beide ghepre

sentierde dyocletiane en maxi
 miane. En doe men den olsten
 gheleit had tot serapis tempel
 om dat hy sacrificere solde. soe
 blies hy in des afgodes. aensich
 te. ende te hant viel hy. **D**aer
 nae leidemene. tot martureus
 beelde. soe blies hy oec op haer
 en si viel te hant. En derde werf
 leide me tot drane beelde. en
 hy dede oec alsoe. En doe hinc
 menen aen ene stake en sloech
 en. En daer nae leide me ten
 vierden werue tot ene verma
 ledyden boem. dat hy daer offe
 ren solde. En hy bede op synen
 knyen. en hy blies op den boem
 en dye boem viel al om. ende
 brac den afgod. en dat altaer
 en den tempel. **D**oe dyt dye rich
 ter ghehort had. soe beual hy
 dat men daer onthoefde solde.
Doe quam daer een voert. en
 seide dat hy oec kersten was.
 ende dus rusten sie dye een den
 anderen. en si woerden daer te
 gader onthoefte. En om dat
 dye kersten sinen naem niet
 en wisten. soe hieten si en aduuct
 om dat hi mit sūte felice ghe
 felt wert. ter conen van mar
 telien. en doe sie dye kerste be
 grauen hadden. in dye graue
 dye dye boem ghemaect had
 mitten valle. dye herde dye se
 weder ontgrauen wilde wor
 den mitten duuel beseten. **S**y
 waren ghepassyt int Jaer ons
 here cc lxxvii. **Vā sū**
Ate saninianus en sanina
 Aninianus en sanina

waren eens edel mans kyndere
dye samijn hiet: mer hy was
heiden. ende dese wan aen syn
eerste wyf saminianus: en vā
synen anderen wiue saminiam
syn dochter: en hy hiet sie bei
de wt sinen naem. **Doe** sam
nianus dat verse las **Afges**
me domine: soe vraghede hy
wat dat waer: mer hy en mocht
tes niet verstaen. **En** daer om
doe hy te bedde ghinc: so lach hy
in haren en in asschen: en sei
de dat hy lieuer hadde te ster
uen: dan niet te verstaen den
syn van desen verse. **En** een en
gel apenbaerde hem en seide:
en more dy seluen totter doot
niet want du heefst gracie ge
vonden voer gode: en als du
ghedoept syn salste: soe salstu da
verre syn dan dye sue: en dan
salstu verstaen dattu nu vra
ghes. **Doe** dye engel en wech
was soe wert hy blide: en om
dat hy van dien tyde dye afgo
de versmade: soe verspraken
syn vader dicwile en seide. **Om**
dattu dye gode niet en aenbe
des: so ist beter dattu alleen
sterues: dan dat wy al niet
dy in den doot gewonden wer
den. **Daer** om soe vloech hy
hermelic: en quam ter stat tre
tassien. **En** doe hy op dye tseyne
comen was: om dat hy daer
solde werden ghedoept. **Doe**
seide hem ons lieue here: Nu
hebeste vonden dattu soe lange

1111.
niet pynen ghesocht hebste. **En**
hy stat daer sinen stor in dye
eerde: en daert voel lude saghe
dier by stonden: soe bracht dye
stor te hant voert louere en
blomen. **En** hiet om soe ghe
loefden. **h. c. viii. mēschen**: doe
aureliaen dye keiser dyt hoer
de: soe sant hy wel ridders:
om hem te vaen: en si vonden
bedende: en si ontfaghen hem
aen hem te gaen. **En** dye ke
ser santer nochtan meer dan
hy te voere dede: en doe si qua
men: soe worden se oec niet
hem bedende. **En** doe si opson
den soe seiden sy. **Dre** keiser
begheert dy te sien: **En** doe hy
tot hē comē was: en hy niet
offeren en wolde: soe dede hy
hem hande en voete bynden.
ende deden niet yseren dubbels
slaen. **Ende** saminianus seide
hem. **Doe** wassen dye tormen
ten oft u moghes. **Doe** dede hy
en midden in dye stat op een
banc bynden: en deder holt en
ouer en olye onder werpe: en
deden alsde bernen. **En** dye co
ninc sach een staen mit mid
den van tſuer bedende: ende
van wonder viel hy op syn an
sichte. **En** doe hy op ghestaen
was: soe seide hy hem: quade
beest en ghenoege dy niet
dye sielen dye du verbleidet
heues: du en pyns dy oec ons
te bedrieghen: niet touerien.
En saminianus seide hem

noch wel lude
here ghelouen
En doe dye
dye woer onsen
gheblasphemet
dye en des andere
en soe bidden
mer dre
aen beiden sy
hanghende
gheoue
da
da
hem
nu dy
verloefe
ghesatten: en
haer van den
om en voer
en mar
En hy om wert
den weder in
en hiet
daghē onthoef
samianus bar dat
niet ter stat da
doe wo
te buken: en
en hy ghyne
dye ridders: ende
daer stat. **Doe** dat
hoede: soe dede hy
na volghen: ende
hoeft af slaen
sach dye
volgheden
water als opt
qua ter stat
doept was: **Ende**
doer gheoua

ro: u
te sta
my b
mer
dat o
en de
nen
af gh
hiet
ghe
dye k
oghe
te ha
lic de
groe
de d
wee
der
daer
wede
syt
opt
rio:
sma
wre
D
ghel
en si
ten
eige
niet
en d
daer
si on
haze
nen g
Jare
man
wee

By my sollen noch veel lude
 onsen lieuen here ghelouen
 ende soe saltu oec. **E**n doe dye
 keiser om dese woerde: onsen
 lieuen here gheblasphemiert
 had: soe dede hy en des andere
 daghes: aen een stake binden
 en deden doer saeten: mer dye
 ghesutte bleue aen beiden sy-
 den: in dye lucht hanghende
 ende hy enwert van gheenre
 ghequetst. **E**n des andere da-
 ghes qua dye keiser tot hem
 ende seide: waer is nu dyn
 god: hy toem nu en verloese
 dy: van desen ghesutten: en
 te hant keerde haer vanden
 ghesutten een om: en voer-
 den tomme int oghe: en mac-
 ten al blint. **E**n hyr om wert
 hy gram: en deden weder in
 den kerker legghen: en hietē
 des anderen daghes onthoef-
 den. **E**n sannianus bat dat
 hy comen mocht ter stat daer
 hy ghedoept was: en doe wor-
 den syn keten te braken: en
 dye doer outdaen: en hy ghinc
 myds doer dye ridders: ende
 quam tot dier stat. **D**oe dat
 dye keiser hoerde: soe dede hy
 hem daer na volghen: ende
 dede hem daer thoest af slaen.
En doe sannianus sach dye
 ridders die hem volgheden
 soe ghinc hy opt water alsopt
 lanc: tot dat hy qua ter stat
 daer hy ghedoept was: Ende
 doe dye ridders: ouer gheua-

ren waren: ende si hem ontfage-
 te slaen soe seide hy hem. **S**laet
 my boldelic: en draghet van
 mynen bloede tot iuwen keiser
 dat hy daer mede weerde siende
 en dat hy dye waerheit beken-
 nen mach. **E**n doe hem thoest
 af gheslaghen was: soe nam
 hyt tusschen syn handē en dro-
 ghet rlix streeden veru. **E**n doe
 dye keiser: mit sinen bloede syn
 oghen besalft had: soe wert hy
 te hant ghenesen en seide. **W**aer-
 lie der kersten god: is goet en
 groet. **D**oe drt een man hoer-
 de dye wael. xl. Jaer blint ghe-
 weest had: soe dede hy hem tot
 der stat draghen: en als hy
 daer ghebedet had: soe wert hy
 weder siende. **H**y was ghepas-
 siet. **I**n Jaer ons here. cc. lxxix.
 opten versten dach vā februa-
 rio: mer men scrijften hyr om
 synre suster wille sanninam
 wies feeste dat hyer valt. **W**

De sannina syn suster da-
 ghelics hare broder beweende
 en si den afgoden voer hē bat-
 ten lesten openbaerde haer ee-
 engel en seide. **S**annina entwee-
 nyet: mer laet al dattu heefs.
 en du sals dynē broder vryden
 daer hy in groter eeren is. **D**oe
 si ontwaert was so seide si een
 hare spelinne. **M**yn vriendē
 nen gheuoelste vet. **E**n sy serde
Jaic vrouwe: want ic sach enē
 man mitti spreken: mer ic en
 weet nyet wat hy seide. **E**nde

si seide: salstu my wroeghen
Ende si seide: neen ic vrouwe
dattu doen wilt doe: sonder
dattu dy nyet en dodes. **E**n al
dus ghinghen sy beide des mor
ghens en wech. **E**n doe se haer
vader langhe tijt had doen soe
ken: en hy se nyet en vant. soe
hief hy syn hande te hemel
wert ende seide. **O**f du ee mach
tich god biste in den hemel
soe biec myn afgoden. want
sy en mochten myn kyndere
nyet holden. **D**oe gaf onse
lieue here. ene donreslach en
brac al syn afgoden: ende
voel lude dye dyt saghen ghe
loefden. **M**er sunte sannina
quam tot romē en wort ghe
doept. van eusebio den paes
en si ghenas twe blinden en
twe cropelen. en si bleef daer
een tijt. **E**n dye enghel apen
baerde haer in slape en seide
Sannina wat ist dattu doeste
dattu twe ruyheiden ghelaten
hebste: en du nu hier wersaps
in weldicheiden. **S**tant op en
gant in dye stat van creten.
ende du salste daer dyne broe
der vmden. **D**aer na seide sy
haren dyerst wiue. wy en mo
gghen hyper nyet langhet wo
nen. **E**n sy seide vrouwe: wer
wert wilstu gaen: siet alle dye
lude mynen dy seer: en du wilt
te tot dyne dootwert tijden.
Dy antworde god sal ons ver
sien: en si nam een gheersten

broet: ende in dye stede vā m
uennen: soe quam si daer mede
en si quam tot eens ryes mans
huse. en men beweende sy doch
ter: als of sy doot gheweest had.
En sy bat een dyerst wijs: of
men se daer herbergghen wilde.
En dat dyerst wijs segghede
vrouwe hoe salstu hier moghe
gheherburgghen: als myre vrou
wen dochter sterf. en dat wy
daer alle grote rouwe om heb
ben. **D**oe seide si om mynen
wille en sal si nyet sterue: en
si ghinc en begreep der ionc
frouwen hant: en hief se ghe
font op. **E**n doe se sy holde wol
den: soe en wolde sy nyet bli
uen. **E**n doe si op een mile nae
tot creten comen was: soe seide
se haren dienst wiue: dat si he
alluuel rusten solden: en siet
daer quam een edel man die
luterius hiet wt der stat: ende
seide hem: waen sy dy. **S**annina
seide ic byn van deser stat. **E**n
hy seyde waer om liechstu: wat
dyn tale ghetughet dattu vrom
de biste. **E**n si seide Here voer
waer byn ic vzeemde: en ick
soeke sannianū myne broe
der dien ic langhe verloren
heb. **E**n dye man seide: onlan
ghe ist dat hy om xpm ont
hoest was. **E**n doe viel si ne
der in bedyngghen en seide he
dye my altoes ghehouden heb
te in suuerheide: en laet my
nūmermeer moede weerde

En alder
labom van deser stat
vonden te bouel dy
ghese wijs die on
trulle se doel ghele
syn mynen broeder den
myt sien en mochte
syn sien in dyn rike
dye haer bedynghe
had se wer si tot
der dyt fact en
haer dyerst wijs: soe
se si te wenen: want
vade nyet daer si si me
syn gauen mochte. **E**nde
vade man sanni ene
al dye stede doer: dat
vade romē solden
vade wyse wijs te gha
dy dyen dach ist oer
vade dach dye valen
vade was: en om dat
vade offeren en valde: soe
vade onthoest onder den
vade. **V**an sunte
vade was te lupus
vade gheboer wtē
vade gheslechten: en om
vade vol doerden was soe
vade ghevoen eestly by
vade comen. **E**n als
vade: al syn goet den
vade: ende hy op e
vade veel lude ten eten
vade had: en hy daer te
vade wyne ghevoech
vade antworde by sine

knar
god
se god
En
de
de w
van
ken:
dy
alte
se b
dye
kan
de v
scho
nyet
by t
my
ter
van
voer
sen
sno
ghen
in s
gou
doe s
quan
aen:
hebb
si vlo
guit
dye t
salle
en her
comen
wert
den t
soe ver

in herten weghe. **E**n enlaet
 mynen licham van deser stat
 nyet scheiden: ic beueel dy
 mynen gheest wyf die om
 mynen wyllē soe voel ghele
 heeft: en mynen broeder den
 ic hier nyet sien en mochte
 doeten my sien in dyn rike
Ende doe se haer bedynghe
 voldāen had soe voer si tot
 gode wert. **D**oe dyt sach en
 hoerde haer dyenst wyf: soe
 begonste si te wenen: want
 si en hadde nyet daer si se me
 derwe grauen mochte. **E**nde
 dye voerseide man sant enē
 eraut al dye stede doer: dat
 alle dye lude comē solden
 om dat vreedde wyf te gra
 uen. **O**p desen dach ist oer
 sūte sabine dach: dye valen
 tijns wyf was: en om dat
 sy nyet offeren en walde: soe
 wert si onthoest onder den
 keyser adriane. **V**an sūte
Lopus was te **lupus**
 aurehen gheborē wtē
 comlike gheslechten: en om
 dat hy vol doethden was: soe
 wert hy ghevozen eersich bis
 cop van zenonen. **E**n als
 hy voel na: alsijn goet den
 aamen deelde: ende hy op e
 nen dach voel lude ten eten
 ghebeden had: en hy daer toe
 nyet half wiyns ghenoech
 en had: soe antworde hy sine

knape aldus. **I**c gheloue dat
 god dye dye voghele voedet on
 se godlike myne veruullen sal.
Ende te hant quā daer een bo
 de: die seide dat voerwaer. **E**n mud
 de wiyns. **E**n doe hem alle die
 van den houē: quat achter spra
 ken: dat hy een maghet gods
 dye syns voersaten dochter was
 alte onghemamerlike mynde:
 soe begreep hy dye maghet: vor
 dre gheen dye hem achter spra
 ken: en tuste se: en seide vreed
 de woerde: en schelen enē men
 schen nyet: dien sijn consciencie
 nyet en besmet: want om dat
 hy wiste dat si gode mynde: soe
 mynde hy soe myt suiuerre her
 ten. **D**oe locharius dye comē
 van vranrike in burgūdien
 voer: en hy synen marscale ghe
 sent had ieghen **den** dye van
 senonen: dat hy dye stede beligt
 ghen solde: soe ghinc sūte lupus
 in sūte stephens kerke: en be
 gonste dye clocke te luden. **E**nde
 doe si dye vrande hoerden: soe
 quam hem soe groten anxe
 aen: dat hē dochte dat hy solde
 hebben moete steruen: waer dat
 si vloghen. **T**en lesten doe hy bur
 gūdien gheuōnen had: doe
 dye comē enen anderē mar
 scale tot senonē ghesynt had:
 en hem sūte lupus te ghemoet
 comen en was myt ghyften: soe
 wert hy soe seer gram: dat hy
 den comē yeghen sūte lupus
 soe verkeerde: dat hy en in ellen

de seynde. en daer was hy her
de voerburch in miracule en
in synre lerynghe. Hyer en byn
nen sloghen dye van senonen
enen bystop doot dye sūte lupus
syn stat ondraghen had. En si
beiaechden van den coninc dat
sūte lupus weder keren solde
van synre ellende. En doe dye
coninc sach. dat hy soe afgheno
men was vander ellendicheit
so wert hy soe godlic verwan
delt dat hy voer hem viel ende
bat hem vergheffnisse. en hy
gaf hem voel ghyften. en setten
weder in syn stat. En doe hy te
parijs wert voer soe quam een
grote staer van gheuanghenen
te gemoete dien die doere op ge
gaen waren. en dye banden af
ghespronghen al willens. **O**p
enen sonendach doe hy missede
de soe viel van den hemel een
duerbaer steen in synē kelt. en
den leide dye coninc. myt synen
reliquen. **D**oe dye coninc lo
tharius hoerde dat sūte stepha
nus clocke. had alte sueten ghe
luut. so sant hy dat men se te
parijs brenghen solde. om dat
hy se dicke boren solde. En om
dat dyt sūte lupus myt lief
en was. te hant doe se witter
stat van senonē wert gheuoert
soe verloes se den sueten ghe
luut alte mael. **D**oe dat dye co
ninc hoerde. soe dede hy se daer
weder voeren. en doe ludde se
also sy te voere plath. dat men

se vij' milen hoerde vander
stat. en dat sūte lupus aldus
myt vrouwen verloren had.
gherwech hy weder myt even
Op een nacht doe hy in bedy
ghen had gheweest. ouermide
den diuel dyt dede. so dorste
hem seer en hy dede hem water
brenghen. En doe hy verstant
datter des duuels betoringhe
was. soe leide hy syn cleet opt
vat. ende sloter den diuel in.
En hy riep alden nacht daer
in ende maecte gheruchte. en
doet dach worden was. hy die
al hermelic comē was. te be
coren. hy ghinc by daghe mit
standen en wecht. **O**p een tijt
doe hy kerken van der stat.
om ghegaen had. alsoe hy plath
doe hy te hurs quam. soe hoer
de hy syn clerke scelde. om dat
si myt wiuen te doen wilden
hebben. En hy ghinc in dye
kerke. en bat vor hem. en te
hant verloren see al dye beghe
te van der sūde. en si quae
men vor hē. en baden ghenade.
En ten lesten sterf hy in
voel queder werken. **I**nt jaer
ons heren vi. x. **V**an sūte
Mamertinus **M**amertin?
was een heiden. en doe
hy op een tijt. afgode aenbode
de soe verloes hy een oghe. en
syn een hant wert styf verdu
ghet. en doe hy waende dat
hy dye gode verbolghen had
en hy ten tempel wert ghingē

777.
...gode aen te bode
...hem een gheschick
...ghevoerde. Dye sūte
...te ghebede. die wāte
...comē was. En hy
...dye god verbol
...om hy se aor
...die si myt goeder
...weder gheuen. sōen. da
...ghe
...sūte
...hem
...dicht
...god holdeste.
...sūte geman
...van antiochie.
...sūte
...te hant gheselen.
...te hant derwert
...sūte amatoer
...om den reghen soe
...den nacht in een sy
...dye op sū
...ghe
...te hant ghe
...soe openbaerde
...dat wonder
...dat was een man
...van synre dūsten
...Concordien dat
...dye sūte pe
...sūte amatoer.
...brenghen de
...antwoerde hon wt
...en maer myt
...moet wachte
...hy myt en wer
...van der serpen
...hyer woenen. en dye
...ginc een wech. ende
...ghehoert had. En

om dye afgode aen te beden:
 soe quam hem een gheestelic
 man te ghemoeete. dye saminus
 hiet. en wraghe de hē. wane hē
 dye sietheit come was. En hy
 seide ic heb myn gode verbol
 ghen. en daer om ga ic se aen
 beden. om dat si my goeder
 tierlic weder gheuen solen. dat
 si my van gramstapen ghe
 nome hebben. En hy seide hem
 broeder du diuelste. om dattu
 den diuel voer god holdeste.
 mer ganc tot sunte germanus
 den bisscop van antiodore.
 ende wiltsynen vaet doen.
 soe saltu te hant ghenesen.
 En hy ghinc te hant derwert
 ende quam tot sūte amatoers
 graue. En om den reghen soe
 ghinc hy dien nacht in een sy
 de tot eenre clusen dye op sū
 te concordys graf ghemaeet
 was. En doe hy in slape ghe
 worden was. soe openbaerde
 hem een visioen dat wonder
 lic was. dat was een man
 quā ter doren van synre clusen
 en hy riep sūte Concordien dat
 hy ter feestē quam. dye sūte pe
 legrinus. en sūte amatoer.
 mitten anderen bisscopen de
 den. En hy antwoerde hem wt
 ten graue. Ic en macher nyet
 comen. want ic moet wachte
 enē gast. dat hy nyet en wer
 de ghedoodet van den serpen
 ten dye hyer wonen. en dye
 ghene ghinc een wech. ende
 seide dat hy ghehoert had. En

hy keerde weder en seide sūte.
 Concordiane stant op en bren
 ghe mitti nimanus den acolet
 en brenghe oec nimanus den sub
 dyaken. dat si haren dienst
 doen maghen. Want alexan
 der sal dyne gast wachten.
 En mamertine dochte dat sūte
 Concordiaen hem mitter hant
 nam en leiden myt hem. En
 doe hy tot hem comen was. so
 seide hem sūte amator. wre is
 dyt dye myt dy coemt. En hy
 seide het is myn gast. En hy
 seide stoten wt. want hy is be
 smet. en hy en mach myt ons
 nyet syn. En doe mēne wt sto
 ten solde. soe viel hy voer hem
 neder ende vertveech sūte A
 matoers graue. En hy hiet hē
 dat hy ghinc tot sūte germa
 nus. Ende doe hy ontwaet was
 soe ghinc hy tot sūte germanus.
 en hy viel voer hem en bat ge
 nade. en doe hy hē vertelt had
 wat hem ghesaet was. soe ghinc
 ghen sy beide tot sūte Concor
 diaens tumbē. En si deden den
 steen af en vonden daer voel
 serpentē dye langher dan tien
 voet waren. En doe si alle en
 wech vloghen soe beual hē sū
 te germanus dat si tot eynghe
 stat voere dat si nyemen en mach
 ten dēre vimmermeer. En aldō
 wert mamertinus ghedoept
 ende ghenesen. en hy wert mo
 nic in sūte germanus doester
 en hy wert daer abbet na sūte
 callo dius. Wyne des mans ty

den was in synē cloester sunte
martijn Ende om dat mamertijn
syn ghehorsamheit proeue wil
de: so beual hy hem: dat onnuft
te ambocht: van den cloester: en
maecten huerde van den offen:
En om dat hy ghern in enē bos
sche dye copen ende dye offen
wachten: so weet hy soe herlich
dat dye voegelen tot hem qua
men: en hy voede se: want verloef
ten oec enen euer dien dye hon
gheuaghet brachten tot syn redu
sen: en hy dede se en wech gaen:
Op een tijt doe dye weuers ghe
roeft hadden hem en si sine de
dere myt hē droeghen: en si em
alleen een mantel lieten: soe
riep hy hē achter na ende seide
Ghi heren coemt weder: siet
ic heb gheuonden ghebonden
in mynē mantel enē pēninc
en hi sal v machschien noet
duystich wesen: En sy liecde
te hant weder en droeghen
den mantel mitte pēninghe
en wech: en si lietenē al naect
Mer doe si haestelic tot hare
spelūken naecte: en si alden
nacht ghedwaelt hadden: so
vonden sy hem weder voer sy
telle in dye dagheraet: ende
hy grote se: en ontfinc se gue
dertierlic in syn celle: en hy
dwoech hē haer voete: en na
synre macht so gaf hy hem
des hy hadde: En si hadden
des wonder: en hadden be
rouwenisse: van den dat sy

hem ghedaen hadden: en sy
bekeerden alle **O**p een tijt
doe dye Jonghe momie dye
myt mamertinus woenden
stricken gheleit hadden: nae
enen bere: dye den stapē laghe
plach te legghen: en si des
nachtes den stricke om den
hals beuinc **M**amertinus dye
dye voer wiste stont van sy
nen bedde: ende doe hy en vant
so seide hy wat doestu **O**nsa
lighe vlie haestelic dattu met
ghevaen enwert: en hy ont
banten **D**oe mamertinus
doet was: en men synē licham
tot antasiodore voede doe sy m
een stat waren: soe en mochten
sy gheens syns: synē licham van
daer verporren voer dat een
ghevanghen dye in enē ker
ker lach syn bande af spron
ghen: en hy vrilic tot daer qua
ende droech synē licham mitte
anderen totter voerseider stat
ende daer was hy eerlic begre
uen in sūte germaens kerke
Egidius **Wat. egidius**
dat ghelys is ge **gefeit 16**
seit d van e dats sonder ende
ge dats eerde: en dyan dats
claer of godlic: want hy was
sonder eerde: om dat hy alle
eertsche dynghen versmade
ende claer om dat hy dy ver
lichtheit van consten: en god
lic by der mynen. **Vā S. egidi?**
Egidius was ghebooren
van athenen van den co
mliken gheslechte En van

...ende was hy ghe
berlyghen lūcken
... dat doe hy ter ker
... ghyne soe gaf hy sy
... ene trancken staker
... op dye strate lach
... woghen bor: En doe dye
... den doe aen: geden had
... hy alghedon: hy na
... rader: ende syn mode
... se maecte hy
... ghybor van synen
... op een tijt doe hy van
... qua: soe quam hē
... te ghenoeer dye ge
... van ene serpente
... sūte egidius een be
... ghedaen had: soe werp
... hant sferijn: tot
... besten was dye
... daeren in dye kerke
... in dye guade lude
... myt synē gherope
... sūte egidius: En
... den duuel: mer
... sūte egidius ontsach
... van den werlike
... ghyne: hy al hōme
... voer van dye see:
... lach sapludē in anete
... Ende hy dede een
... en voede hem dye
... En dye sapludē qua
... doe sy hoeden:
... in romē wert wilde
... si daeren hem: dat
... engholpen had: ende
... hem: dat si en gher
... ne o
... Si
... men
... af
... wo
... ghe
... red
... hy
... en
... end
... my
... lich
... die
... dy
... de
... ma
... ont
... sely
... her
... te
... een
... by
... god
... een
... ker
... kel
... der
... seide
... alle
... se
... baer
... te
... si
... doe
... dat
... soe
... iaght
... here
... voer

synre ioncheide was hy ghe-
 seet in herlighen littenen
Op enen dach doe hy ter ker-
 ken wert ghynt soe gaf hy sy-
 nen roc enē crancken sieken-
 man: dye op dye strate lach
 en aelmoesen bat. **E**n doe dye
 syeke den roc aengedaen had
 soe wert hy alghesont. **H**yr na
 doe syn vader. ende syn moder
 doot waren: soe maecte hy
 xpm erfghenoet van synen
 goede. **O**p een tijt doe hy van
 der kerken qua. soe quam hē
 een man te ghemoet dye ge-
 steken was van enē serpente
Mer doe sūte egidius een be-
 dynghe ghedaen had: soe werp
 dye spet te hant tsemyn wt
Een dye beseten was: dye
 mitten anderen in dye kerke
 spotten: en dye guede lude
 stoerde hy myt synē gheroepē
 dien ghenas sūte egidius. en
 veriaghede den diuel: mer
 om dat sūte egidius ontsach
 dye anxe van den werlike
 pryse: soe ghinc hy al herme-
 lic ten oeuē van dye zee:
 ende hy sach saplude in anxe
 in dye zee. **E**nde hy dede een
 bedynghe: en veelde hem dye
 tempest. **E**n dye saplude qua-
 men aen: en doe sy hoerden.
 dat hy te romē wert wilde
 tyden: en si dancten hem. dat
 hy hem gheholpen had: ende
 si beloefden hem: dat si en gher-

ne om nyet myt voerē solden
En als hy dus tot aelaten co-
 men was: en hy daer myt sūte
 cesario den bisscop twee Jaer ghe-
 woent had: en hy daer een wyf
 ghenesen had: dye drie Jaer den
 rede ghehad had: soe begheerde
 hy in dye woestine te wonen.
 en hy ghinc al hermelic enwech
 ende hy bleef langhe wonende
 myt enē herenute dye sonder-
 lich herlich was: en daer ver-
 dreef hy myt synre verdiente
 dye ondrachticheit van den lan-
 de. **E**n om dat hy alsins ver-
 maert wert van miraculē: soe
 ontsach hy dye anxe van men-
 scheliken pryse: en hy liet den
 heremijt: en toech in dye bynes-
 te woestine. **E**n hy vant daer
 een spelūke. en eyn fonteyne dar-
 by: en oec een hynde: **D**e die hē
 god bereit had: dye had hy tot
 eenre voetster. en si gaf hē in se-
 kerē tyden syn prouende vā mel-
 ke. **M**er doe daer des romins ky-
 deren iagheden: doe sy dye voer-
 seide hynde saghen: soe liete sy
 alle dye anderen: en ghinghen
 se iaghen mitten honde. **E**n doe
 haer somighe van den honden
 te grote moyusse deden soe vloech
 si voer sūte egidius voeten. **E**n
 doe hy wonder had waer om
 dat si doe meer loyde dan si plach
 soe ghinc hy wt. **E**n doe hy dye
 iaghers hoerde: soe bat hy den
 here: dat hy beholden wilde die
 voetster: dye hy hem ghegheuen

hy een alte groten sonde ghe
daen had. die hy nye vement
bichten en wilde. noch sūte
egidius oec. **O**p ten sonnen
dach daer nae. doe sūte egidius
misse dede. en hy voer den to-
minte bar. soe openbaede hem
een engel. en leide den buef
opten altaer. en daer was des
romms sonde in ghescreuen.
en dat si den comint vergheue
was. om sūte egidius bede in
op dat hy se biechten wolde.
ende hem daer voert af wach-
ten. **E**n daer was oec in ghe-
screuen. dat soe wre sūte egi-
dus aen riep. so wat sonde hi
ghedaen had. wolde hijs hem
voert wachten. datt hem verge-
uen solde werden. om sūte egi-
dus wille. **D**oe sūte egidius
voer den comint den brief ghe-
bracht had. en dre comint dar
syn sinde sach. soe bat hy oetmo-
delic ghenade. ende sūte egidius
keerde weder myt groter eere.
En in dre stat van ramenten
verwerde hy vander doot. des
pinten soen die doe ghestorie
was. **N**ae een tyt soe voer
side hy dat syn cloester van
den vianden solde werde ver-
doest. **E**n hy ghinc te romen
ende verwerfde van den paus
hantueste tot synē cloester. **E**n
twe doren van tyresse. daer
der apostelen beelt in ghesne-
den waren. en dre leide hy in
dre tybre en beual se gode. dat

hy se gheleiden moest. **E**n doe
hy tot synen cloester wert ghinc
soe maecte hy gaende tot tri-
donen enen man. die al ver-
trompen was. **E**n doe hy tot sy-
nen cloester quam. soe vant hy
dre doeren in dre hauen. en hy
dantten gode. dat hy si soe behot
had van allen anxt van der
zee. **E**n hy hinc se voer aen dre
kerke. om te veracere dre kerke
en om voedmiche der beloesten
van des paes van romē. **T**en
lesten vertoende onse heue hew
sūte egidius. dat hi sterue sol-
de. en dat den tyt. en hy seidet
synen broedere. en hy bat hem
dat si voer hem bidden sldoen.
En also sterf hy heyllich. ende
voel lude seiden. dat si daer hoi-
den thore van enghelen. die sy
siele in den hemel voerden. **H**y
versceide int Jaer ons heren
vij hondert. **V**an onser lieuer
Mrouwen gebuerte
Aen onser vrouwen
gebuerde quam wtē
comidiken gheslachte
van dauid. **M**er matheus ende
lucas en scriuen maueu ghesle-
chte niet. mer joseps gheslecht.
Nochtan was joseph altemael
vrecinde van xpus gheslachte
want der scrifturen gewente
was. dat men scriuen solde der
mānen ghewoente gheslachte
ende niet der wiue. **M**er waer-
lic soe quam **M**aria wtē ghe-
slachte van dauid. **E**n dat merit
men in dat want alsoe dre stat.

tm haeren usten man. had sy
 een dochter dat was marien
 ons heren moder. en die gaf
 si iosep te wive. **Doe Joachim**
 doot was. so nam anna cleo
 phas. die Ioseps broeder was
 en hy wan van hoer een an
 der dochter. die hy oec maria
 hiet. en si gaf se namaels al
 pheo te wive. **Dese maria had**
 van alpheo haeren man vier
 kindere dat was den merie
 iacob. en iosep den gherech
 tighen. die oec hiet bersabas
 ende symon ende iudam.
Doe cleophas annen man
 doot was. so nam si den der
 den dre salome hiet. en van
 hem had si noch een dochter
 en die hiet si oec maria. ende
 se gaf se zebedeo te wive. de
 se maria had twe soen van
 zebedeo hare man. dat was
 den meesten jacob. en sate Jo
 hanes ewangelisten. **En hyr**
 af syn verse. **Anna plecht me**
 segghen. dat si dne marien
 ontfinc. **Welc dat gewonen**
 waren van manen. **ioachim**
cleophas. en salome. Welc dat
dre manen namen. iosep alph
us zebedeus. Dre yste wint
tym. Dre ander. iacob. Dre
myre. Dre derde den merie
iacob. en den vogel johane
Mer het schijnt wonder hoe
onse lieue vrouwe mochte
wesen elizabeths nichte also

voerseit is. want wy weten
 dat elizabeth was zacharias
 wyf die witten gheslecht van
 leui was. **En na der wot was**
 ele sculdich syn wyf te nemen
 van sinen gheslechte. en va syn
 re familien of ghesinde. **En lu**
cas scrijft. dat elizabeth was va
aarons dochteren. mer alsoe su
te Jheronim⁹ seit soe was ana
van bethlehem. die witten ghe
slechte van juda was. Mer
men sal weten. dat aaron en
ioiada die meeste pape dat sy
beide wive hadden. van iudas
gheslechte. en hier by proeft
me. dattet papelic gheslechte
en der coninghe gheslechte al
toes onderlinghe ghemagthe
waren. Alsoe beda sit soe moch
te die versameninghe aldus
wesen. want men tot dien
tijden inder ioden wylt. die wi
ue liet eechtstap doen va ene
gheslechte in dre ander. op dat
openbaer waer dat maria
dre van iudas gheslecht was.
onde quam. had oec maech
schap mitten papeliken ghe
slechte. en aldus was maria
wot beiden gheslechten. Want
onse lieue here wolde. dat om
dre gheestelike verstandens
se dese twe gheslechte worden
onderlinghe ghemenghet. om
dat hy van hem luden wolde
werde ghebooren. die he selue
om onsen wille offeren solde.
als een pape en als een conic
Ende om dat hy syn vriende

die hier in dit vidderschap des
leuens vechten vegiere solde
en nae dre victorie trone. En
dyt is oec betekent: in xpus
naem: want xpus bedudet be
saluet: want in dre olde wyt
plach men alleen te besaluen
dre coninghe. en dre papen
ende dre ppheten. En hies by
heiten wy van xpo kersten: en
wy syn gheheiten vortore ghe
slechte: en een coniclic priester
scap. Mer dat gestreuen is. dat
dre wiue na dre wyt. echtschap
doen solden. alleen byne horen
gheslechte: dat om dat niet ge
menget en solde werden. dre
derlinge der lande. Mer dat ge
slechte leu en had gheen sauel
onder dre anderen: daer ome
mochten dre wiue van den ge
slechte echtschap doen daer sy
wolden. **Alsde Hieronim** scri
uet in een prologo so las hy in
een boecken. doe hy iongelinc
was: dre hystorie van onser lie
uer vrouwen ghebuerte. En
na voel tydes: doe men he daer
van bat: soe ouerstreef hies
na dien dat hy se onthouden
had dat hy daer las **Joachim**
was wt galilea. van eenue stat
nazaret: en hy nam te wiue
sute **Anna** die van bethlehe
was. Si ware beide gherech
te: en si hyliden al ons heren ge
bode: sonder enich begriyp. en
sy deilden al oer goet in dien
want dat een deel gauen sy

den tempel: en den ghenē dre
in den tempel dyeneden: ende
dat ander deel. gauen si den ar
men ende peleggrime: en dat
deerde deel hielden sie tot hars
selfs behoef. ende tot horen ge
sinde. **En** dus leefden se xx jar
ende en consten gheen kynt
trighen: mer doe beloefde sie
onsen lieuen here. weert dat
hy he een kynt verleende dat
syt tot gods drenst gheuen
solden. **Ende** om dat si om dese
sake. alle iaer in den drien son
derlinghe feesten tot iherusa
lem ghinghen: soe gheueit
dat ioachim. inder feeste van
der wingen nuyt syne magē
tot iherusalem ghinc. **Ende**
doe hy mitten anderen. ten al
taer ghinc: ende wolde syn of
ferhande offeren: ende doe en
dre pape sach: soe stiet hy en
onwerdelicke achterwert en
verspraken: dat hy tot gods
altaer dorste ghenaken. ende
seide dattet niet tamelic en
waer: dat een dre onder dre
vermaledytheit der wit waer
gode offeren solde. dre offerha
de van der wyt: ende dat on
der dre drachtige: een ondrach
tige staen solde. ende dre goe
des wole niet gemeertret en
hadde. **Doe** Joachim sach. dat
hem stamensse gedaen was.
soe enwolde hy van staemte
niet te huyt gaen: of te huyt
wert keren. op dat hy van sy
nen magen. dre dyt ghehoert

111111
ha
me
by
den
dy
so
wo
ho
ker
gh
ba
de
fal
fo
to
gh
on
wo
pe
na
yn
con
ken
her
so
hy
is
En
ver
de
En
om
wert
toch
pluc
dat

hadden: niet en hoerde des ghe-
 lues dus groet verwint. **Dus**
 ghinc hy in een syde tot synen
 maede wert. En doe hy daer een
 stur geweest had: so openbaerde
 hem alleen op enē dach eē ene
 gel myt groter daerhat. Ende
 om dat hy verueert was van
 hem: so seide hy hem: dat hy hē
 niet en ontsaghe en seide. Ic by
 een enghel gods: dre tot dy ge-
 seynt byn: om ic dy seghen sal
 dat dyn bedynghen syn ghehoort
 ende dat dyn almoesen vor gods
 aensichte syn gecomen. Want
 ic heb ghesien dyn stamemisse
 ende ic hoerde dat dy sonder
 rechte: dre laster van ondrach-
 ticheiden verweet was: want
 god is wreker van sonden: en
 niet van der natuer: en hier
 om als als hy yemans lichaens
 sluit: dat doet hy om dat hy
 en mit meerre wonder ontslu-
 ten sal: en oec dat om: mē we-
 ten sal: datter gheboze wert
 dattet niet toe en behoert der
 oncuysheit: mer datter is van
 gods gauen. **Dre** yste moeder
 van inwen gheslechte sara en
 ghedoehde si niet den laster
 van ondrachticheiden tot xē
 Jue nochtan ghebaerde sie
 ysaac die dy bndie vā allen
 luden beloest was. En was
 rachel niet lange ondrachtich
 nochtan wan sie Jofep: die hē
 was van al egipten: dre was
 stercker dan sampson. Of hei-
 ligher dan samuel: nochtan

hadden sy beide ondrachtighe
 moederē. **Hier** by se gheloue
 by reden en by exempelē: dat won-
 derliker pleggen te syn: dre ver-
 elendighe onfermenissen: ende
 dre ondrachtighe drachten: hier
 soe sal dy anna gheboze dyn
 wif een dochter: en du salst se
 heiten maria. **Dese** van hoerre
 kynscheit onsen lieue here sy
 gheheilicheit: en in haer moed
 buis sal sye verwilt werde van
 den heilighen gheest. En si en
 sal buten niet wesen onder
 tfole: mer sy sal bynē syn in den
 tempel: dat van haer niemant
 gheen quaet enpenst. En also
 sy geboze werde sal: van eenre
 ondrachtighe moeder: also sal
 wonderlic van haer dre gods
 sden ghebozen werde en syn
 naem sal wesen **Jhesus** ende
 van hem sal allen lude salich
 comen. En dyt sal dy een ter-
 ken syn: als du come salste tot
 Jherusalem: ter guldenre portē
 so sal dy anna dyn wiff te ge-
 w moet come: dre nu droue
 is: dattu se langhe merres.
 En dan als sie dy siet: se sal sie
 verbliden. **Doe** dyt ghesat was
 doe voer dre engel van hem
 En doe ama bitterlike weende
 om dat sy niet en wiste: wer
 wert dat haer man geguen
 was: se openbaerde haer dre
 selue engel: ende seide haer: dat
 selue dat hy hare māne ghe-
 seit had. En hy hiet haer dat

ten en biscop was gode te rade
 ghegaen in den tempel. soe
 sprac te hant een stemme van
 der stede des behuses. en seiden
 daer sijt al hoerde. **D**at alle
 manen dre van dauud ghesle
 chte waren. en gheen wijfen
 hadden. dat elc van hem lude
 brenghe solden ten altaer. een
 roede. en soe wes voede sprutede
 en daer dre heilige gheest op
 quaem in dre ghelike eenre
 duuen. alsoe ysaias voerseide.
 dat hy dy man waer. die me
 dese maget gheue sold. **E**n
 onder dre ander was Ioseph va
 dauuds huse. en desen Ioseph
 dochte ontamelic wesen. dat
 een olc man soe tederen maght
 te wiue nemen solde. en doe
 dre anderen hoer roede droege
 soe endroeth hy die sijn met
Ende doe daer noch met en
 openbaerde. van dien dat god
 voerseit had. soe ghinc dre
 bisscop onsen lieue here we
 der te rade. **E**n onse lieue he
 antworde. dat dre ghene
 dre sijn roede met gebracht
 en had. dien sold men die ma
 ghet gheuen. **E**n doe dre voer
 sade ioseph sijn roede bracht
 soe sprutede te hant een bloe
 me. ende daer op quam ee
 duue van den hemel en sat
 ter op. en doe saghen si alle
 openbaer. dat men he dre ma
 ghet gheuen solde. **D**oe maria
 dus onder truuwet was Iosep

soe ghinc sy in sijn stat tot beth
 leem. om sijn te beviden. ende
 om te vorsien datter brulofst
 noetdrustich wesen solde. **M**er
 dre maghet voer myt seuē mede
 den die haer gesellinne waren
 die hoer dre bisscop gegeue had
 om dyt wonder dat vertoent
 was tot nazareth in hoer vads
 huse. In dien daghen soe open
 baerde haer. die engel gabra
 el daer si bede en boetscapte
 haer. dat die gods soen va haer
 geboren solde werden. **D**re
 dach van onser lieue vrouwe
 geboerte was lange verhole.
 mer alsoe Jan beleth seit soe ge
 saede dat een heilich man. die
 eenparlic in besouwen was.
 hoerde alle jaer opten achtens
 ten dach van der maent die sep
 tember hiet als hy in sijn bedy
 ghe was. ee alte groet blyt
 scap en feest onder die engele.
En doe hy oetmoedelic bat dit
 menthem vertoene of vertel
 len solde. waer om dat hi dit
 hoerde alle iaer. op dien dach
 meer. dan op enē andere. soe
 was hem van gode geantwt
 dat onse lieue vrouwe. op die
 dach geboren was. en dat hy
 der heiligher kerken kyndere
 serghen solde. dat si hier in
 eendrachtich worden der fees
 ten van den engelen. **E**n doe
 dese goede man dit ghesait
 had den paeus. en den cardina
 len. soe gnuē si hem tot bedy

en diende daer onser lieuer vrou-
wen al syn leuen. **E**en bisscop
was die onse lieue vrouwe in
groter richeden en werdichei-
den had. en van ymicheide ghinc
hy te middernachte tot onser lie-
uer vrouwen kerchwert. **E**nde
siet onse lieue vrouwe qua te
genoeft desen man. myt eenre
groter menichte va maghede
en si ontficken mit groter ere
ende si leden totter kerke der wt
dat hy ghinc. **E**n twe va den
magheden songhen voer en sa-
den. **S**hesellinne singhe wy on-
ser lieuen here. singhe wy hem
oec. **C**ristus suete myne moet
luden doer enre goddienstige
mont. **E**n dese versen songen na
alle die ander geselschap. **E**nde
dye twe wafende sangheren
songhe voer dye twee versen die
hier volgen. **D**re verste houet
dye viel va groten licht in
diepheit. alsoe viel oec dye vif-
te mensche ter nederheit. doe
hy he verheesten. **E**n aldus lei-
den si myt pæssien desen heili-
ghen man ter kerke. en die
twe songhe altoes voer. ende
dye antwoorden. **E**en wyf was
dye hore man verlore had. en
si had ene soen dyen si seer myn-
de. **O**p een tyt wert haer soen
van synen vianden geuenen. en
wert in ene kerker gheleit.
Doe si dat hoerde. soe weende
si alte iamerlic. en si bat alte
neerstelic onser lieuer vrouwe
der si inich was. dat si hore soen
verloesen wilde. **E**en leeste als si
sach dat hoer dyt nyet en help

soe ghinc si alleen in dye kerke daer
onser lieuer vrouwen beelde stont
ende si ghinc voer dat beelde sine
en sprac hoer aldus aen. **O** heili-
ghe maghet. ic heb dy diuile ge-
beden. om dye verloesnisse myns
kyns. en noch enhefftu my niet
geholpen. **I**c aen wep dyn hulpe
ouer myn kint. en ic en geuol
noch gheen woecht. **D**aer om ge-
lyc dat my my kint genomen
is alsoe sal ic dy dyn kint neme
en salt legghe in eenre seckere
stede tot enen pande vor myn
kint. **E**n doe si dye seide soe ghinc
si naerre en sy nam onser lie-
uer vrouwen kyndecken. dat si
opten stoet had. en ghinc te huis
wert. **E**n si want dit kyndeck
in een suuer linnen cleet. en si
slotet in een coffer. en si was
blide dat si soe goeden pant
voer haer soen had. **E**n siet des
andere nachtes. soe openbaede
onse lieue vrouwe desen jonge-
linc. en si dede den kerker op
en hiet hem dat hy daer wt
ghinge. en si seide he. **D**oen du
salst dye moder seeghen. dat
si my myn kint weder geue
om dat ic haer hoer kint gege-
uen heb. **E**n hy ghinc wt ende
qua tot synre moeder. en hy o-
telden haer. hoe en onse lieue
vrouwe verloest had. **E**n hy
wert herde blide. en si nam
dat belde van den kynde. en
si ghinc in dye kerke en gaf
onser lieuer vrouwen hoer kint
en seide vrouwe ic dan v. dat
ghy my myne soen hebt weder
gegheuen. en nu geue ic v uwe

en si verspraken seer: en vraghe
de hem: waer om dat hi horen ap
pellaen soe quaelic aen gegaen
had: ende si seide hem noch dat hi
binnen xxx daghe steruen soude:
waert dat hi den pape tot synen
dienste niet weder en settede: die
bisscop weert in anrte: en dede de
pape weder comen: en hy bat
hem verghiffnisse: en hy beual
hem: dat hy gheen ander misse
ende: sonder die van onser lie
uer vrouwen die hy conste. **M**er
was een clere dyc iuel en onaus
van leuen was: mer nochtan
mynde hy onser lieuer vrouwen
seer: en hy plach haer ghetide te
leesen ynichlic alstaende. **O**p
een nacht wert hy gheuocert:
wi gods ordel: en god seide tot
den ghenen die omtrent stoen
den. **O**nder scheidet wat von
nisse dat dese verdient heeft:
die ons siet: die ic langhe ver
draghen heb: en ic en vant noch
gheen teken van betermighe
in hem. **D**oe gaf onse lieue he
die sentēne alse hem allen goet
docht. **E**n siet onse lieue vrou
we stont op: ende seide tot hore
soen lieue soen ic bidde dyn que
dertierenheit ouer desen: dattu
sachtes die sentēne van synre
verdoemnisse: laet desen leuen
om mynen wille: die myt sy
nen werckenden doet verdient
heeft. **O**nse lieue here seide haer
ic ghenen dy om dyne bedyn
ghe: op dat ic noch syn betheri
ghe ghewaer werde mach. **E**n

onse lieue vrouwe keerde hoer te
clere: ende seide. **G**anc en endoet
niet meer sūde: dat dy niet
quaders en ghesiede. **D**oe dese
clere ontspronghen was: soe be
keerde hy syn leuen: en ghinc
in een cloester: en daer stuf hy
in heilighen leuen. **I**n fact
ons heren v. xxxviii. soe was in
sacilien: een man die theophilus
hiet: en als philibertus dyc bis
cop van canoten sear: so dede de
se thiophilus des bisscop dienst
soe wael dat alt volte doe hoer bis
stop doet was: hem horen tot ey
nen bisscop. **M**er dese gode man
lier hem ghenoeghen: dat hy des
bissops dienst dede: en had lieuer
dat men ernē anderen bisscop
maecte. **E**n lesten deden die bis
stop van synen dienst: en wert
soe onuerduldich: dat hi te rade
ghinc: enē iode die een touener
was: hoe hy weder aen synē dienst
come mochte. **E**n dese iode ver
maende den diuelen hy quam
vozt. **E**n thiophilus verloechen
de bi des diuels rade: gods ende
synre lieuer moeder: en synre ker
tendoems. **E**n doe hy dyt dus ver
loechent had: en hem den diuel
op gegeuen: des streef hy ernē
brief: mit synē bloede: en gassen
den diuel bezegelt: myt sinen
vingherline. **E**n des anderē da
ghes: soe had die diuel toebracht
dat die bisscop theophilus weder
in vrintscap ontfinc: en hi sette
weder in synē dienst. **E**n leste
quā hi weder tot hem selue: en
had groten rouwen van dien

dat hy gedaen had. En hy viel myt al synre herten aen onse lieue vrouwe dat si hem helpen wilde. **O**p een tyt soe openbarde hem onse lieue vrouwe in een visioen. en berispten van synre quaetheit ende hiet hē dat hy des duuels verloechenē solde. Ende si dede hem weder belien des godes soen. ende alt geloue van keftendoem. en also bracht si en weder tot haer soens. en haer te vrientscap. En tot enē luytēken dat hem vergeue was soe gaf si hem den brief weder die hy den duuel gegeue had. ende si leide se op syn borst. om dat hy weten solde. dat hy al verloest was. **D**oe theophylus desen brief weder had soe was hy heide blide. En hy seide voer den bisscop. en voer altfolc. wat hem ghesaet was ende doe sijn al groet wonder hadden. en onser lieuer vrouwen dancten. soe sterf hy bynē drien dagen. **H**et was eē mā en een wyf. die een eyngē dochter hadden. en se gauē se eynen ionghelinge te wine. En om hoer dochter wille. soe hilden si oec den man. myt hem in hoer huis. En dyc moeder was desen ionghelinc om hoer we dochter wille. dat si en al spief had. als hoer kynt. hie enbrnen begonste dyc quade lude. te seeghen dat si dyc niet endede om haer dochter wil. met om dat si gheen myt hē

te doen had ghehad. **D**oe dese valschheit dyc wyf seer te herten toech ende om dat sy ontsach dat si hier mede inder lude woerde vallen solde. soe huade si twe mānen woldē si hemelike haerre docht man doeden. si solde elke geuere sallinge. **O**p enē dach soe sloet si se in hore kelre. en si niet haer man anders. te gnen waer. ende sant oec haer dochter anders waer. **D**oe hiet si horen soen dat hy in den kelre ghinghe en wyn bracht en daer weert hy van den māne vermort. En dyc swegher leide te hant op haerre dochter bedde ende derten als of hy gheslagen hadde. en doe haer man en haer dochter comē waren. en si ter tafelen saten. soe hiet dyc moeder haerre dochter. dat si haer man weete. en si en riep eten. En doe sy en doot vant. soe woerden sy alle weneende. en dyc wyf dycn ter doet bracht had wende mitten anderen. **E**n leesten had dyc wyf van deser mysdaet groten rouwe. en si biechtet al horen pape. **N**ae een tyt wē dat wyf. ende dyc pape schelde de. en dyc pape verweet hoer. dat si haerre dochter man ter doet bracht had. En doe dyc hoerde des ionghelincs vriende. soe leide men twyf ten richter en hy wysde dat men se bernē solde. **E**n doe dyc twyf sach. dat si steruen solde. so keerde si hoer al op onser lieuer vrouwen. en si ghie in hoer ketke. en bedet tot hoer myt voel tranen. **D**aer na duar

te doen had ghehad. Doe dese valschheit dyc wyf seer te herten toech ende om dat sy ontsach dat si hier mede inder lude woerde vallen solde. soe huade si twe mānen woldē si hemelike haerre docht man doeden. si solde elke geuere sallinge. Op enē dach soe sloet si se in hore kelre. en si niet haer man anders. te gnen waer. ende sant oec haer dochter anders waer. Doe hiet si horen soen dat hy in den kelre ghinghe en wyn bracht en daer weert hy van den māne vermort. En dyc swegher leide te hant op haerre dochter bedde ende derten als of hy gheslagen hadde. en doe haer man en haer dochter comē waren. en si ter tafelen saten. soe hiet dyc moeder haerre dochter. dat si haer man weete. en si en riep eten. En doe sy en doot vant. soe woerden sy alle weneende. en dyc wyf dycn ter doet bracht had wende mitten anderen. En leesten had dyc wyf van deser mysdaet groten rouwe. en si biechtet al horen pape. Naē een tyt wē dat wyf. ende dyc pape schelde de. en dyc pape verweet hoer. dat si haerre dochter man ter doet bracht had. En doe dyc hoerde des ionghelincs vriende. soe leide men twyf ten richter en hy wysde dat men se bernē solde. En doe dyc twyf sach. dat si steruen solde. so keerde si hoer al op onser lieuer vrouwen. en si ghie in hoer ketke. en bedet tot hoer myt voel tranen. Daer na duar

gym
ghen
mon
de f
kerke
banc
stap
sode
won
loer
pne
ligh
sien
ghoer
op g
den
lar
nt
oc
kerke
de. o
en w
nar
la s
ghic
hader
hoed
om
blit
si rust
der g
was k
ghing
met
haren
du bist
ruch
der m
wde s
moeten
syn. va
Derling

men se wt te gaen: en men werp
se in een groet vuert: en alle die
daer by stoenden: sagen dat sy
daer in gheduerde onghequetst
en onghefchent. **D**re richter die
daer mede was: had groet won
der: en hier dat men haer niet
meer endede: en hy mercte sene
ernstelic: en hy vant dat se ghee
quesuer van den vuert en had
sonder alleen dre quetsuete va
den speren: daer si mede gesteckē
was. **E**n doe se haer vriende te
huys besloet hadden: ende si se
deden ghenesen mit salue: ende
myt baden: om dat onse lieue
here wolde dat si niet meer v
maert en worde mit quaden
gheruchte: soe haelde hy se brē
drien daghen: in onser lieuer
vrouwen lof ghedurende. **H**

Ate adriaens passie
adriaen was ghemarte
lyt onder maximiaen
den keiser: want doe die voer
seide maximiaen in dre stat
nycomedien den affegode offer
de: soe dede hy dre kersten soe
ken. **E**nde somighe om dre anrte
van der pyne: en somighe om
dre belofte van gelde: dat me
hem beloefde: soe toech die een
gheboer den anderen: en die ee
vuent den anderen tot toornete.
Ende onder dre ander weter
daer gheuaen xxij: ende men
bracht se vor den coninc. **D**re
coninc seide hem: Enheb dy niet
ghehoert: hoe grote pyne ieghe
dre kersten gheset is. **S**i antwer
den hem: en wy hebben ghehoert
en wy bespottent ghebot dynre
sotheit. **D**oe wert dre coninc

gram: ende dede se slaen myt droe
ghen peseriken: en hy dede haer
mont myt stene slaen: en hy de
dese ghespanen leggen in enen
kerker. **D**oe adriaen die die voer
bauchste was van den ridder
stappen sach haer vroemheit: soe
seide hy hem: Ic beswete: v. by u
wen gode: dat ghy my secht: wat
loen dat ghy verbeit van deser
pyne. **H**ij op antwoorden dre heyl
lighen: **G**heen oge en heeft ghe
sien noch oer ghehoert: noch in
gheen herte des menschen: en ist
op geguen: dat got bereit heft
den ghenen die he voelmaecte
lic mynen. **D**oe spranc adriaen
int mudden ende seide bescrij my
oer myt desen: want ic bin oer
kersten. **D**oe dyt dre keiser hoer
de: om dat adriaen niet offeren
en wylde: soe leide hy en ghespa
nen in enen kerker. **D**oe nata
lia syn wyf hoerde dat hoer ma
ghekerker was: soe schoerde si haer
sieder en weende seer. **H**ier doe si
hoerde dat hy ghekerker was
om xpus geloue: soe wert si ver
blijt: en liep totten kerker: ende
si aysten haers mans en der an
der geuanghen bande: want si
was kersten: mer om der veruol
ghinghe wil: soe endoerste si haer
niet openbaren. **E**n si seide tot
haren man: **H**ij myn adriaen:
du bist salich: wanttu heeffte
rycheit geuonden die dy dyn ol
ders niet en hebben gelathen
welc solen dre gheen deruen
moeten: als dre tijt niet en sal
syn: van wekeren: noch van on
derlinghe te nemen: als nyemat

den anderen van pmen verloe-
sen en sal moeghen. noch d're va-
der thynne. noch die moeder d're
dochter. noch een knecht synē
here. noch d're een vrient. Den
anderen. noch t'goet synē here
En doe si hem vermaent had dat
hy van hem dede alle eertfche
glorie. ende dat hy op syn vrien-
de ende magē met toeken en
solde. mer dat hy altoes therte-
ten hemel weert hielde. soe seide
adriaen tot haer **M**yn tot myn-
re passien tyt. **S**uster ganc sal
ic dy ontbieden. dattu myn eyn-
de salste moeghen sien **E**n al-
dus beual si haren man den
anderen heilighen. dat si en
vroem maken solden. en sijn-
te huys weert **M**yn nae doe a-
driaen hoerde dat menē passie
solde. soe gaf hy den wechters
gelt. ende d're heilighen liet
hy te borghe. die mit hē waerē
en hy ghynt tot synen huse dat
hy natalien roepen solde. alsoe
hy hoer bdoeft had. dat si sy
solde tot synre passien **E**n doe
d'yt hoerde een wyf. en si liep
voet tot natalien. en seide hoer
d'yt. adriaen is onthouden. en
siet hy toemt **D**oe si dat hoer-
de. soe engeloefden sijn niet. en
seide. en wre mochten van den
banden verloesen. en van den
heilighen verscheiden **E**n doe
s're d'yt seide. soe quam daer ee-
kynit van den huse. en seide siet
myn here is gelaten **E**n om
dat si waende dat hy hē ontfach
van der martelien. soe begonf
te sy bitterlic te wenen **E**nde

doe sy en comen sach. stont sy haef-
telic op. en sy sloet veghen hem
d're doer van hoeren huse en
seide **D**re van gode geuallen
is. hy moet verre van my sijn
tot synen monde en wil ic niet
sprecken. die onsen lieue here
verlohent **E**n si keerde hoer
tot hem weert ende seide **O**n-
salighe sonder gods. wre dwar-
dy te aengnen dattu niet vol-
doen en mochtet. wre heeft dy
verscheiden van den heilighen
och wre heeft dy verscheiden
van den heilighen. **o**ch wyf
bistu van der heilighen verga-
deringhe. segt my waer om
bistu geiloghē. eer du stryft a-
ghes. oer du iemant sages d're
vegghens dy vacht. waer om
dattu gheiwont biste. en noch
gheen ghesaute op dy en quam
Ende hy hadde wonder dat me-
remant sonder god of vanden
quaden luden gode offerē solde
dy my onsalige en keitunge
wyf. wat sal ic doen d're in echt-
sajp byn myt desen. die vande
quade gheslechte is **M**yn en is
een wre niet ghesaet. dat ic ee-
vre lanc gheheiten waer eens
martelaren wyf. mer ic mach
segghen. dat ic eens ouertrader
wyf byn **A**y my myn blytsajp
was cort. ende siet evelic salt
myn stande **w**eson sijn **D**oe
d'yt adrianus hoerde. soe ver-
blide hy seer. en verwonderde
hem van dē wive die ionck
was ende alte scoen en edel. en
d're niet xij maende in echt.

snap gheueft en had hoe sie dit
 ghespreken mochte. **E**n hi
 by wert hy meer ontstercken ter
 martelien. en hoerde haer wor
 de alte gheerne. **M**er doe hy sach
 dat se alte droeuich was. soe
 seide hy haer **N**atalia myn
 vrouwe. doet my dre doet ope
 want ic en vlie van der mar
 telien niet. alsoe du waenste
 mer ic toem dy te wepen also
 ic dy beloefde. **M**er si en ge
 loefdes niet en seide **S**ich hoe
 du my bedroeghen wils. als du
 bedroeghen biste. siet hoe dre
 ander uidas veruone wert.
 onsalighe vlie van my. want
 ic sal my selue doeden. om dat
 tu ghesaet werde mochte. **E**n
 doe siet lanc maecte oer si en
 in laten wolde. soe seide hy haer
Doe haestelic op dre doer.
 want ic sal gaen. en du en salst
 my niet meer sien. en hier na
 salstu wenen. dattu my voer
 myn doot niet en seghes. mit
 ic heb te burghe gelaten die
 heilige martelaren. **E**n comt
 me my soeken. en en vint me
 my niet. soe sullen dre heilige
 hoer tormente. en die myn lide
 moete. **D**oe dyt natalia hoer
 de soe ontdeede sy dre doer. en
 sy ghynghen te same ten ker
 kerwert. **E**nde daer droeghe
 de natalia der heiligen won
 den vij daghe doer. **E**n dar
 nadede se dre keiser voer he
 brenghen. en doe em die ke
 tenen al af ghedaen weren
 om dat sy niet gaen en mocht

ten soe droech me sie als beeste. **E**n
 daer na brocht me adriaen. en me
 sentierde vor den keiser. **E**n na
 talia ghinc myt hem en seide
Here myn besich dattu dy niet
 en veruoers alste du dre pijn sien
 salste. **D**u salste mi alleentelen
 liden. mer du salste te hant myt
 ten engelen verbliden. **E**n doe
 adriaen myt en wilde offeren
 soe wert hy alte seer geslagen.
En natalia hep myt blystape
 totten heilighen. die in den
 kerker waren en sy seyde hem
Siet myn here heeft syn pas
 sie begonnen. **E**n doe dre comick
 adriaen hiet. dat hy syn gode
 niet blasphemieren en solden. soe
 seide hy. **O**f ic dus werde ghepyt
 om dat ich blasphemieren die
 gheen dre niet en syn. soe salstu
 ghepyt werden. die mynen
 god blasphemiers dre is. **D**re
 coninc seide hem. **D**ese woerde
 hebben dy gheleert die verra
 ders. **A**driaen seide hem. **H**oe mo
 echstu seghen. dat sy verraders
 syn dre leuers syn des ewichs
 leuens. **E**n natalia liep en sei
 de den heilighen. wat haer ma
 den coninc antwoerde. **D**oe de
 den dre coninc van vici sterc
 keere manen slaen. **E**n natalia
 seide alle syn pijn. en antwo
 den den heilighen die in den ker
 ker waren. **A**driaen wert soe
 seer geslaghen. dat he syn brn
 nenste wtuyden. **E**n doe span
 de man echter myt ysew. ende
 leyden in den kerker mitten
 anderen. **A**driaen was een wel
 dich schoen ionghelinc van

xxviii iaer olt. En doe natalia
sach dat haer man beneden lach
teuont. soe iamerlic. soe leide
si haer hant op syn houet. ende
seide Here myn du bist salich.
die weerdich bist te werden. ee
van den heilighen. du bist salich
myn licht. wanttu voer he lides
te dre voer dr gepassijt was. vaer
nu en wech myn lieue vrient.
dattu sin glorie sien mocthes.
Doe dre kerker hoerde datwoel
vrouwen. den heilighe in den
kerker dronde. soe verboet hi dat
men se myt meer daer in en
liet gaen. Doe dat natalia
hoerde. soe scoerde si haer selue
en nam mans habijt aen. en
diende den heilighen in den
kerker alsoe. En mit hoer exem
pel. soe bracht si oer dre ander
vrouwen daer toe. En si bat
haren man. dat hy onsen lieue
here dese bedynghen doen wil
de als hy in syn rike quaem.
dat hy se suuer halden wilde
van deser werlt. en dat hy se
haestelic roepen wolde. tot
hem. tot hem. Doe dre comit
hoerde wat dre wiue gedaen
hadden. soe dede hy een aenbelt
brenghen. dat hy daer op solde
der martelare been doen brocke
en dat si se verderue solden. En
doe natalia ontsach. dat haer
man hem vernueere mocht. va
der anderen pme. soe bat sy den
knechte. dat syt aen he begon
nen. En doe hem dre voete af
gheslaghen waren. en syn be
nen tebioerken. soe bat he na
talia dat hy syn hande aefliet

slaen. dat hy ghelyc mocht we
sen den anderen martelaren
die ghepassijt waren. En doe
dre ghedaen was. soe gaf ada
aen synen geest. En den ande
ren martelaren sloech me oer
hoer been af. hoers dancs en
voer tot gode wert. Ater dre
cominc gheboet dat men haer
lichamen bernen solde mer
natalia berch in hazen schoet
aduaens hant. En doe men
der martelaren lichame mit
vuer werp. soe wold natalia
haer seluen myt hem mit vuer
werpen. Ater doe quae haeste
lic een gtwet reghen en lessche
de alt vuer. en behielt der ha
lighen lichamen ongequest.
En dre kersten hadden tact
en deden haer lichame were
tot constantinopole tot dat
die kerke vrede hebben solde
en dan solden si se myt eeren
weder doen halen. En waren
ghepassijt. In Jaer onshere
ic lxxx. Ende natalia blef
te huys wonende. en hielt a
drianus hant. en tot hoere
solaesse soe leide si se altoes
tot haren hoefde. Hier na doe
dre richter sach. dat natalia
soe schoen. ende soe rike. en soe
edel was. soe sant hy by des hey
fers consente. tot haer edel
vrouwen. dat si en naem te
mane. En natalia antwor
de hem. Wye macht my geue
dat ic sulken man hebbe mocht
of solde mer ic bidde. dat me
my drie daghe spacie geuen

121.
dat
de
aen
siet
si
en
doo
ven
den
en
slap
hae
en
qu
En
so
ghe
har
uer
C
end
die
do
old
si
rom
pen
Do
wa
zoo
ver
se
g
hat
me
mer
wre
smet
op
my
hake
te by

wil: dat ic my bereide mach
 Mer dyt seide sy om dat si ont-
 vlien wolde Ende doe sie on-
 sen lieuen here bat: dat hi se
 siuer wolde behouden: soe wert
 sy haestelic slapende En siet
 haer openbaerde een van de
 martelaren: en hy gructe se
 suetelic: en beual haer dat
 si tijden solde ter stat daer der
 martelare lichame ware: Doe
 sy ontwaecte: soe nam si alle
 adriaens hant: en si ghynck
 myt voel kersten in een schip
 Doe dat drey richter vernam
 soe volghede hy haer myt voel
 ridders te sship: en het rees
 een sterc wynt die he cotm
 rie was: en dwant se weder
 te keren: en voel van synen
 ridders verdroncken En te
 middernacht soe openbaer-
 de drey duuel: den ghenē die
 mit natalien ware in die
 gelike eens stormans in een
 schip Ende hy seide waen toem
 di of werwert vaerdi En sy
 seiden: Wy comen van myto-
 medien: en varen tot constanti-
 nopolē wert En hy seide he
 ghi sijt verdwaelt: vaert ter
 lichter hant wert: dat ghi te
 richte varen moghet: mer dit
 seide om dat hi se in drey see
 wolde doen verderue En doe
 si haer seil versetten solde: soe
 qua adriaen haestelic in een
 schip: en beual hem: dat si voe-
 ren alsoe si beghonen hadden
 en seide dat drey duuel was:
 die hem aen sprac En sūte
 adriaen voer voer hem: om

dat hi hem den wech toene sol-
 de En doe natalia sach dat adri-
 aen vor voer: soe wert sie alte-
 sier verblijt: en aldus quamen
 se vor daghe tot constantinopole
 en doe natalia mit huys quam
 daer der martelare lichame wa-
 ren: en si daer adriaens hant
 aen synen lichaem gheleit had
 en na hoerre bedinghe alluttel
 slapende wert: soe openbaerde
 haer Adrian: en hy gructe se
 en hiet haer dat si myt hem
 quame in den ewelike vrede:
 Ende doe se wakende wordēms
 so beual si se al gode: en gaf hare
 gheest En drey kersten namen
 haren licham: en grouenen ne-
 uen der martelaren licham **Vā**
Sunte gorgomius ende
Dorotheus **Dorotheus**
 ende dorotheus die te nycome-
 dien waren die werbauste van
 diocletiaens palase: si gauen oer
 olde ridderschap ouer: om dat
 si te vulliker solden xpm haren
 coninc volghen: en si seiden op-
 penbaer: dat si kersten waren.
 Doe dat drey keyser herde: so
 was hy alte droeue: en naemt
 zwaerlic: dat hi dus danē māne
 verliesen solde: die in den pala-
 se gheuoet waren: en die edel-
 heit van zeden en van ghesle-
 chte verheuen hadden En doe
 men sie nyet en mochte ver-
 wnen: myt dieghingē: noch
 smekynghen: soe vette men sie
 op een tafel: en men sloechse
 myt gheiselen: en stoerde se mit
 haken Ende doe haer binnen-
 te by na ontdeert waren: soe

goet men in haer wonden edic
ende solt. En doe se dat vroe
melike leden. soe buet me seop
eynen roester. ende daer op la
ghen si als op eynen bedde vā
rosen ende het scheen. dat si gee
quetfuer engeuoelden. Daer
na dede se dye kerker verhangē
en dede haer lichamen werpen
voer dye honde. en voghede en
wolve. mer nochtā soe behoede
se die kersten. en namen se. Sy
waren gepassit. In Jaer ons
heren .cc. lxxx. Nae wel tijt soe
wert sūte Gorgomus licham
tot romen ghebracht. In Jaer
ons heren .vii. lxxiiij. soe voerde
die bisscop van metens die pap
pyns des romins neue was gor
gomū te vranrike. en leiden
in een cloester van gorsie. **Vā**

P sūte pthius en iacintus
Rothus en iacintus wa
ren ghesellen in der studien van
philosophien mit eugenia phi
lips dochter des alre edelsten
mans van romen. En philips
had ontfanen van den senators
die proefstie van alexandrien.
ende hadde derwert. myt hem
gheuoert claudiu syn wijf. en
syn soen amitū en sergiū ende
eugeniam syn dochter. Eughe
nia **syn dochter** was volmaet
telic gheleert in den liberalē
consten. En pthius en iacintus
hadden myt haer ghestudiert
en waren volmaet in allen
consten. En doe eugenia xv
iaer old was. soe eyshede te
wiue aquilius des richter soen

En si seide hem man sal ghee
man keisen om syn maghe.
mer om syn zeden. En sūte
pauwels leere quam tot haer
handen. en myt herte en mit
synne wert sy kersten. Ende
den kerstenen was georloft
dat si wonen mochten neue
allemndrien. en daer by soe
voer sy. als om solacs vander
stat. en sy hoerde dye kersten
singhen. Alle der heiden gode
syn duuelen. mer dye here
maecte die hemele. Doe sei
de sy tot pthū en iacinte die
myt haer ghestudiert hadde
wy hebben myt scrupulose
studieren ouerleden der phi
losophen leringhen. en auf
totales. en platoens argumē
ten. ende socrates vermannin
ghen. en cortelic soe wat dat
dye meisters. ende philosophen
ouerpeynst hebben. dat wert
buten gesloten in deser sentē
cien. Ic mocht my tot v heb
ben als ee vrouwe ouer mits
macht. en dye wysheit heeft
myn suster ghemaect. laet
ons daer om broeders syn. en
volgghen xpm. Dese met beha
ghede hem. En si toech eens
mans habyt aen en dus qua
men sie tot eynen cloester daer
helenus een man gods. abt was
en dese man en het gheen wyf
tot hem comen. Op een tijt doe
dese man myt eynen ongelō
uighen disputieren solde. doe
hi gheen argumente ghesaghe

En si seide hem man sal ghee
man keisen om syn maghe.
mer om syn zeden. En sūte
pauwels leere quam tot haer
handen. en myt herte en mit
synne wert sy kersten. Ende
den kerstenen was georloft
dat si wonen mochten neue
allemndrien. en daer by soe
voer sy. als om solacs vander
stat. en sy hoerde dye kersten
singhen. Alle der heiden gode
syn duuelen. mer dye here
maecte die hemele. Doe sei
de sy tot pthū en iacinte die
myt haer ghestudiert hadde
wy hebben myt scrupulose
studieren ouerleden der phi
losophen leringhen. en auf
totales. en platoens argumē
ten. ende socrates vermannin
ghen. en cortelic soe wat dat
dye meisters. ende philosophen
ouerpeynst hebben. dat wert
buten gesloten in deser sentē
cien. Ic mocht my tot v heb
ben als ee vrouwe ouer mits
macht. en dye wysheit heeft
myn suster ghemaect. laet
ons daer om broeders syn. en
volgghen xpm. Dese met beha
ghede hem. En si toech eens
mans habyt aen en dus qua
men sie tot eynen cloester daer
helenus een man gods. abt was
en dese man en het gheen wyf
tot hem comen. Op een tijt doe
dese man myt eynen ongelō
uighen disputieren solde. doe
hi gheen argumente ghesaghe

en mochte: soe dede hi een groot
 vuur ontstecken: om dat men
 vrouwen solde: dat dre gheen
 dre daer yn niet verbernen
 enmocht dat hy dat beste ghe
 loue hadde. En alst gemaect
 was: soe ghinc hy daer yst
 yn: ende ghinc her wt onghe
 stadet. En doe daer dre onge
 loughe nyet in gaen en wol
 de: soe dwonghen si en alle
 daer toe. En doe hy daer toe
 gegaen was: en hy seide dat
 hy een man was: soe seide hy
 myt rechte heitsu een man
 want al bistu een wyf du
 doetste manlic. Want haer
 saet was hem verdoent van
 gode. En aldus ontfincse va
 helene abyt van moniken
 myt ptho en iaacto: en se de
 de haer heite broeder eugeni?
Daer na doe eugenien vad
 ende moeder saghen hare wa
 ghen weder comen idel te
 hurs werc soe hadde sie grote
 rouwe: en deden alle syns haer
 dochter seken: met sie en moch
 ten sie nyt vinden. Sy waghe
 den dre filosofhen wat har
 dochter waer en si seiden dat
 sy van den goden op gheuoert
 waer onder den sterren. Ende
 hier om dede dre vader synne
 dochter beelde maken: en hy
 dede se van allen luden aen
 beden. Mer sie bleef myt hare
 ghesellen in gods anrte: en
 doe dre proest doot was soe
 wert si proest. Doe was in
 alerandrien een rike man

edel vrouwe die melancia hiet
 En sate Eugenia besaluede
 si myt olye: en in ihesus xpus
 naem verloeste si se van den
 vier dach rede. En daer om
 sant se haer voel ghisten: ende
 si en ontfinc sye niet. En de
 se voerseide vrouwe: die waen
 de dat eugenius een man had
 geweest: en si ghinc dic toet
 hem: en doe si sach syn vroem
 ioncheit: en dre schoenheit syns
 lichaems: soe wert si seer bernen
 de in syn myne. En si begonst
 te te pernsen hoe sy myt hem
 te doen mocht hebben: en sye
 vensde hoer siet: en sant tot eu
 geniu: dat hy tot haer come
 wolde: om haer te visiteren.
 En doe eugenius tot haer co
 men was soe begonste si te seg
 ghen hoe si ontficke was mit
 synne mynen en dat sy verbern
 den om myt hem te doen on
 tuisheit. En bat he dat hy by
 haer ligghe wilde: en si be
 greep eugeniu by den hals: en
 helse en rusten. En broeder
 eugenius had dit onwert en
 seide: myt recht heestu melan
 tia want du heets zweet:
 want du biste al vol zwarter
 ongeloucheit: en dus bistu
 een doncker dochter der doemf
 terheit en des duuels vrien
 dyne belet dagher belet da
 sche der vuyllicheit: en woetsel
 der ontuisheit: en suster des
 ewelics anrtes en dochter des
 doedes. **D**oe dyt wyf sach dat

sy dus bedrogen was: en om dat sy ontfach dat eugenius dese misdaet openbaren solde: soe wolde syt verst ondecken en begonste te roepen dat se eugenius wolde verrachten. **E**n daer om ghinc se tot philips den proest: ende sy clagede hem ende seide. **E**n kersten ionghelinc qua tot my en wolde my verrachten: on tamelic. en en had my een dienst wyf myt gheholpen: die in die camer was hy had my verrach. **D**oo dyt dre proest hoorde: soe wert hy vergaemt: ende sant voel knapen: en dede eugeniam ende dre ander gods knechten vor hem brengen gheswānen myt ysele: en sy setten enen dach dat men se al leuere solde: den beesten te verflinden. **E**n hy dede se voer hem brenghen: en seide tot eugeniam. **A**lte quaet mensche seg ons: heeft v dyt uwe xpus gheleert: dat ghy v tot oncuysheide gheuen sult en dat ghy dre vrouwen myt uwer oncuysheit verrachten sult. **E**n eugenius hielt haer hoeft nederwert: daer dat men se myt bekēnen en mocht: en antwoerde hem. **O**nse lieue here leerde suuerheit: en hy heft dat ewelike leuen beloest den ghenen die sie holden dat dese melancia valsche was: is dat moeghen wy proeuen: mer het is beter dat wy lyden: dan dat wy se verwōnen: en dat sy dan moest werden ghepynt: en dat

wy dan verloren dre vrucht onser ljd samheit: mer nochtan doet haer dat dienst wyf brenghen: die sy seghet dat oer tonde is van dese mysdat: dat wyte loeghen proeue mo ghen myt haer monde. **E**nde doe sy voort quam soe seide sy alsoe haer hoer vrouwe gheleert had: dat eugenius haer vrouwe wilde verrachten. **E**n als alle der vrouwen ghesynde dre myt deser valscheit besmet waren: seide datter also waere: soe seide eugeniam. **D**re tyt van swyghen is gheleden: en dre tyt vā sprieken is komen: want ic en wil niet dat dyt onstamel wyf meer dusdaen quaet: gods knechten: aen enlegge: ende om dat dre waerheit dre loeghen verwynen sal: en dre wysheit dre quaetheit: soe sal ic dre waerheit toene: niet om roem: mer om gods glorie. **E**n doe sy dyt seide soe scoerde sy haer voer: van haue tot haer gordel toe: en doe sach men dat sy een wyf was: en sy seyde den proest du byst my vader: en claudia was myn moeder: en dese twe dre myt dy sitten amicus ende sergius syn myn broeders: ic byn eugeniam dyn dochter: en dese twe syn pthius en iacinctus. **D**oo dyt dre vader hoorde: en hy syn dochter bekeende: soe begonste hy se myt haer moeder te om helsen: ende weende seer

en dede eugeniam mit
dese dode: en men
se hooft: die van de
quam een vuer: ende
melancia: en haer
aldus bekeende
haer vader en haer
haer broeders en
ghesind ter xpus ge
lyt om weert haer
vander proest
en weert van den
hooft ghehaet en
in bedroghe was: soe
den engelou
claudia
mit eugeniam en
te wonen:
soe poel lu
die hooft de
en seon an
en in dre pe
opt wa
De dach
en bernen den
en ghe
Doe nae hooft men
den kerker
alre haer
den dach
had gheleert
haer onse lie
alte een
den
want
den du
hefste
den dach dat
soe sal
den ontfien
soe sant me

101

D
da
en
me
pa
me
wa
de
ap
te
ber
me
en
wa
me
wa
den
xpu
uen
ven
en d

Ken.

en men dede eugeniam myt guldenen clederen. en men verhief se hoghe. **Mer** van de hemel quam een vuer. ende verberenden melancia. en haer gheselschap. **En** aldus bekeerde eugenia haeren vader en haer moeder. en haer broeders en al haer ghesynde tot xpus geloue. **En** hier om wert haer vader van der proestie gedaen. en wert vanden kerstenen bispog ghemaect en als hy in bedynghen was. soe wert hy van den ongelouighen ghedoot. **Mer** claudia keerde weder myt eugenia en myt haeren sonen te wonen. ende daer bekeerde sy voel lude tot xpm. **En** drey keyser de eugenia in enen steen an den hals bynden en in drey zec werpen. mer sy ghinc opt water als opt land. **Doe** dede hy se werpen in een bernenden ouent. mer drey ouen. **al** gheslechheit. **Daer** nae leyde men se in eynen donckeren kerker en daer qua haer alte claren licht. **En** doe sijn tien daghe sonder eten had gheleghen soe apenbaerde haer onselieue hert. en gaf haer alte een witten broet en seide. **Neem** spise van myze hant. want ic bin dyn beholder. dien du myt al dynre herten hebste ghemynt. **Op** dien dach dat ic in eertricke quam. soe sal ic dy in den hemel ontfuen. **Opten** kerstdach soe sant me

ene onthoesder en hy sloech haer thoest af. **En** daer na openbaerde sy haerte moeder. en op den somendach daer nae doe claudia in bedynghen was soe gaf sy haeren geest. **Doe** men pthum en iacintu ten tempel wert toech soe beden si en brake drey beelde. **En** doe sy myt offeren enwilden. soe sloech men honthoest af. en alsoe worden sijn martelaren. **Sy** waren p ghepassyt onder valeriane ende galiane. **In** Jaer ons heren cc lxxvi. **Des** hilige cruce

Des cruten verheffen vheffe. **Is** alsoe gheheiten om dat op desen dach tgheloue en taruce seer verheue ware. men sal weten dat voer xpus passie. dat holt van den cruce. was een onnutte holt. want men plach drey cruce temaken van onnutte holt. **Het** was oec sonder vrucht. want met apten berch van caluarian plante. en ten bracht gheen vrucht. **Het** was oec oneedel want het was der mordenaren tormente. **Het** was oec doncker en sonde enighe scoenheit. **Het** was oec holt des doedes. want men doeder drey lude aen. **Het** was oec holt van stancke. want men plantet mit myden der trengghen. **Mer** nae xpus passie wast seer verheuen want haer onnuttheit verwandelde in duerbaerth. en daer by seide sijn Andre

as **G**od groete dy dierbaer
cruce. Dye onvruchtbaerheit
verwandelde in vrucht In
tantike **J**esal op dymen in die
palme. en begripen haer vrucht
Dye oneddelheit verwandelde
in hoedheit **A**ugustinus dat
cruce was der moordenaren
tormente. mer het is nu ouer
gegaen vor der keyser aensich
te Dye donckerheit verwan
delde in claerheit **G**uldemont
ten doemdraghe solen cruce
ende lutekene va xpūs won
den claerre syn dan dye sone
Dye doot verwandelde in e
wich leuen. en die stanc in sue
tichheit van weke In tantike
Doe dye coninc in synre mael
tyt was. so gaf myn cruce ha
ren roke. **V**an verheffe d' hyl
Des cruce verheffen **gē rēes**
Viert men hoedlic in die
kerke. want egeloue waser
seer mede verheuen. want mit
Jaer ons heren. vi. xv. se liet
onse lieue here syn volc ghe
selen byde heydenē. En cosdre
dye coninc van persende al
dye werlt ryke va der werlt
ouder syn herschap **M**er doe
hy tot Iherusalē quā. se haer
de hy weder myt standen. van
ons heren graue. mer noch
dan voerde hy myt hem een
deel van den heilighen cruce
Dat sūte helena tot Iherusa
lem gelaten had En om dit
hy wilde dat hem al mēschē
eeven solden. als enē god. soe
dede hy makē eenē toern va
golde en van siluer En dien
dede hy verciereu myt coste

len stonē. en daer sette hy die
figure vander sonnen. en der
manen. en van den sterren
ende myt subtilen en herme
liken conduten. soe dede hy
daer als god water va bouē
regenen Ende onder dye eer
de had hy hermelic doen ma
ken. dat peerde trectē wige
nen. en ghinghe al om En
alsoe scheent dat sy den toin
deden roeren **D**ese coninc gaf
synē soen syn rike en hy ghinc
seluen sitten in desen tempel
En hy sette neuē hem ons
heren cruce En hy gheboet
datten al dye lude god heitē
solden En als men leest in
boec dat heit mirgale de of
ficio. soe dede dese cosdre. doe
hy opten throon sat. alsoe of
hy die vader had geweest.
tot synre rechter hant. sette
hy dyt cruce vor den soen. en
aen syn lichter hant enē haen
vor den heilighen geest. en
hy huet dat mē hē vader het
Codrus dye kerker vergader
de doe. een groet heer. en hy
quam ter vloet danubien om
te vechten yeghen cosdras soen
Ten lesten docht den princen
van beiden syden goet dat
beyde dye coninghe soldē stri
den op dye burghe van der
rieuieren. en dye den andere
verwynen mocht. hy soldē
dye heersapie beholde sonder
stade van eninghe here. **V**
ordemerde oec sochē onder
woude sine princē te helpen
dat men hem hande en voete
af slaen soldē. en werpenen

En codrus
seluen gode al op
beval hem myt alle
die hy mocht den
cruce. En doe sy be
socht. soe gaf ons lieue
cosdras die victorie. en
vader heer weert hē onder
alle seer. dat al cosdras
in hersten wer en gedoopt
was. soe en wist myt hoe
synre vergaen was. wā
dye sy alle hare. soe en
hem. merent. Dus
condrus tot hem. en doe
synre vint opten
drecht. soe seide hy hē
dye heilige cruce
weert hebbe. na dyne ma
te. soe gedoopt werdē
syn geloue ontfacn. soe
en noch dyn lof en dyn
beholden. sonder dat ic
dyl ghysle nonē sal.
en in wien dye myt doen
al. ic dy myt mynē zuer
dye heest af slaen En
soe dede mer doen en
soe dede codrus dat
dye heilige cruce hē thoest
om dat hy coninc was
dye hy en graue. Ende
soen den hy myt hē
dye dede hy doepen
synre witer fonte. ende
syn rike. En hy
dye toern. en gaf dat
synre hē te roue. mer
dye dierbaer staen
dye om der kerke me
te maken dye die ty
te vercle had En hy

m dyc rieuere. **E**n eradius
 gaf hem seluen gode al op:
 ende hy beual hem myt alre
 ynichheit die hy mocht den
 heilighen cruce. **E**n doe sy bei
 de streden. soe gaf ons lieue
 here eradius die victorie. en
 alt ander heer wert he onder
 daen alsoe seer. dat al cosdras
 wle kersten wert en gedoept
 oer cosdre en wist nyet hoe
 dyc stryt vergaen was. wat
 om dat sy he alle hate. soe en
 sadet hem nyement. **D**us
 qua eradius tot hem. en doe
 hy en sittende vant opten
 guldenethoen. soe seide hy he
 om datu dyt heilige cruce
 gheert hebste na dycre ma
 niere. wilu gedoept werde
 en xpus geloue ontfaen. soe
 saltu noch dyn lyf en dyn
 ryc behouden. sonder dat ic
 een deel ghysele nemē sal.
Mer en wiltu dyt nyet doen
 soe sal ic dy myt myne zwer
 de dyn hoeft aef slaen. **E**n
 does cosdras niet doen en
 wyldē. soe toech eradius dat
 zweet wt. en sloech he thoest
 af. en om dat hy coninc was
 soe dede hy en graue. **E**nde
 synen sden den hy myt he
 vant dien dede hy doepen
 en hieffen wtter fonte. ende
 liet hem syn rycke. **E**n hy
 tebrac den toern. en gaf dat
 siluer synen here te roue. mer
 trolt. en dyc duerbaer steen
 behielt hy. om dyc kerke me
 de te vermaken dyc die ty
 van vernielt had. **E**n hy

nam dat heilige cruce en vor
 det weder tot Iherusalē. **E**n
 doe hy weder quam van den
 berghe van oliueten. en hy
 doer die porte varen soldē. dar
 ons lieue here in quam tot
 synre passien wert in palmda
 ge. en hy daer in varen wol
 de op syn conlic peert myt
 syn kerkerlike gertinge. soe
 qua haestelic dyc steen van
 der porten neder en sy ghy
 ghen ligghen. die een op de
 ander als een muer int gat
 van der porten. **E**n doe al die
 lude des wonder hadden. soe
 openbaerde hem dyc engel
 gods staende op dyc porte. en
 hy had een cruce in dyc hant
 en seide. **D**oe dyc coninc va
 hemel ryke. doer dese porte
 qua tot synre passien wert.
 soe enquam hy nyet myt co
 ncliken ghesmyde. mer op er
 nen ezel. om dat hy late wol
 de exempel van oetmoedicheit
 synen vruenden. **E**n doe hy dit
 gheset had. soe voer hy en wech
Doe wert dyc kerker wenen
 de en ontscoeden hem seluen
 en ontlede tot synen hemde.
En hy nam ons heren cruce
 en droecht oetmoedichlic tot
 ter porten. en te hant ghyngē
 dyc stene weder tot haerw stat
 myt gods stat cracht. en dyc
 port wert geopent al de ghe
 nen. dier in gaen wilden.
Dyc grote zuete roeke die op
 den dach. en op dyc vre begonf
 ste doe ment theilge cruce cru

nam wt cosdras toern: welc ro
ke gheduerde al den wech doer
van persen tot Iherusale: dar
ment cruce voerde hy vermake
de se alle myt wonderliker gro
ter sueticheit. En dese ymghe
comnich loefde dyt cruce aldus
ende seide. **O** heilighe cruce die
claerix biste dan al sternē: seef
telic der werlt: en seer mylic
allen luden: heiliger dan ernich
dynt: die alleen weerdich werst
te dragen den prijs der werlt.
O suete holt. **O** suete neghele
suete scerpheit. **O** suete speer
die die suete laste draghes: be
hoede dese vergaderinghe: die
huden vergadert is: tot uwē
loue: en dyt myt dynē teyken
gheteikent syn. En aldus sette
men thylige cruce weder in
syn stat. En dye olde miracule
worden veruywet. En daer
wert een doede veruywet: ende
vier lanic genesen: en tien la
serse gesuuert: en vyftien blin
de worden siende: ende die du
uelen worden daer verdreuen
en voel lude wordē daer ghe
sen van vol siecheide. Men
leest in croniken: dat dyt anders
gheshiede aldus: Want doe cos
dras alle die rike gewōnen had
ende hy iherusalem: en zacha
riam den patriarche: en theil
ge cruce gewonnē had: soe wol
de euaculus doe myt hem vrie
de maken: mer cosdre zwoer
dit hy myt die van romen
gheen vrede maken en solde
ten waer dat si xpm lochende
en die sōne aen beden. Doe
wert euaculus gewapent mit

geloue en vorde een heer te
ghen hem. En hy doet woef
te myt menighen stude die
van persen: en hy dwanc cos
dre te vlien tot thesifonte: en
ten lesten quam cosdre dar
huuc ouel aen: en hy wolde
synen soen tronē coninc: doe
dyt syois syn eerst geboren
soen hoerde: soe makede hy be
loefde myt euaculo: en hy ia
ghede synen vader myt synē
edelen luden: en vinctē: ende
hy heilde hiedtē te water en
te broede: en ten lesten dede hy
en doet schieten. En hier na
sant hy alle dye geuangen
ende dye patriarche en het
heilich cruce tot euaculo. En
hy voerde dyt durbaer cruce
tot iherusalem: en daer na
tot constantinopole. Dyt leest
men in voel croniken. Sibul
la seit van den holte des cru
ces aldus: onder dye heiden
alsoe hystoria triperita seit.
O salich holt: daer god aen ge
wert was. Te constantinopole
ghinc een iode in sūte sophien
kerke: en sach daer een cruce
fixe staen. En doe hy sach dit
hy daer alleen was soe begroep
hy een zwoert: en hy ghinc den
cruasire naerwe en stakē aen
dye kele: en te hant quam qua
daer bloet wt: en spranc op des
ioden aensichte en op syn dede
re. En hy wert veruywet: en
nam dat beelde en werpet in
enen putte: en vloech en wech
En hem quam een kerste te
gemoet: en seide hem. Waen

120.

du heues om
en hy anwoed
En dye mēche
waer du heues
en dā om
mēche bloe
waer soe
grot: ende
gevoert
te syn: want ir
mensche ghesla
heb rijn beel
en te hant liep
en dye kelen. Ende
dien man
dye dāer
alsoe
men noch hu
die woude in
dye iode wert
In syon in
die dāer hie was
dye een hūre by
dye huere gheuert had
wan ne
had gheset een
re rijn rijnfire: en
te boden: en
hy en and
dye dāer syn
en iode quam: en
dye hūre. En op enē
dye vān
en doe sy ouer
soe sach
dye gheuoert was
dat beelde
aen dye wāt
gheuoert had: en tra
soe soe loen

roenstu iode. du heues enen
 man gedodet. en hy antworde
 dats geloghen. En dre mēsche
 seide hem. waerlic du heues
 manslacht gednen. en daer om
 bistu bespronghen mitte bloe
 de. Dre iode seide. waerlic soe
 is der kersten got groet. ende
 haer geloue wert geproeuē
 te mael vastu te syn. want ic
 en heb ghenē mensche ghesla
 ghen. mer ic heb xpūs beel
 de gewondet en te hant liep
 t bloet wt syner kelen. Ende
 doe die iode leide dien man
 totten putte. en sy trecte daer
 wt dat heilige beelde. En alsoe
 men seit. soe siet men noch hu
 den des dages die wonde in
 xpūs kele. En dre iode wert
 doe gelouich. In syrien in
 een stat die berich hiet was
 een kersten dre een huys by
 iaerliker huere ghehuert had.
 En hy aen dre han want ne
 uen syn bedde had gheset een
 beelde van xpūs crucifixe. en
 daer vor plach hy te beden. en
 na een jaer huerde hy eē and
 huys. en hy vergaf daer syn
 beelde. en een iode quam. en
 huerde dyt huys. En op enē
 dach soe noede hy enē van
 synen maghen. en doe sy ouer
 ouer maeltijt saten. soe sach
 dre gheen dyet ghenoot nū
 al om. ende waer dat beelde
 gheneghelt was aen dre wāt.
 En hy wert gram opte ghe
 nen dien ghenoot had. en vra
 ghede hem. hoe hy soe koen

was dat hy hvelt ihesus beel
 van nazareth. En om dat dese
 iode dat beelde noch nyet ghe
 sien en had. soe zwoer hy also
 duerre als hy mocht. dat hy vā
 den beelde nyet en wiste. Doe
 vensde hem dese dat hy te vrede
 was. En hy nam oelof en ghinc
 totten prince van synen volc
 en wrochden desen iode. vā dien
 dat hy ghesien had. Dus verga
 deiden hem dre ioden. en qua
 men tot synē huys. en doe sy dre
 beelde saghen. soe dede sy hem
 voel lasters. en verdreuenē wt
 der stat. en liet enē daer half doot.
 Ende sy ghinghen en vertarde
 dat beelde myt haren voete. en
 vermyden daer aen alle laester
 die onsen lieue here gedaen
 ware in synre passien. Ende
 doe si een speer in syn syde had
 den ghesteken. soe quāmer te
 hant water en bloet wt. soe
 datter een vat dat menre onder
 sette al vol liep. Dese ioden
 droeghen van wonder dat bloet
 in haerte synagoghen. en alle
 dre sieken. die men daer mede
 bestreec worden ghenesen. En
 doe dre ioden vertelden al dat
 sy gedaen hadden den bisscop
 van den lande. en sy ontfinge
 al xpūs geloue. en worde ghe
 doept. En dre bisscop hielt
 dat bloet in cristallen en gla
 sen vaten. en hy dede comen
 dien kersten. dre te voete mit
 huys waende. en hy vraghe
 de hem. wyre dat scoen beelde
 gemaect had. en hy seyde. Iy

doen storte: en ic by comē dy
 dat te segghen. **E**n dyc diuuel
 seide In hoe langher tyt heff
 tu dyt gedaen hy antworde
 in xxx daghe. **E**n dyc diuuel
 seide heesta dus langhe hier
 ouer geweest: en hy seide den
 ghenen die by hē stonde. gaet
 en slatē seer. **E**n een ander
 quam en aenbeden en seide
Here ic heb geweest in dyc zee
 en ic maecte groten storm.
 en ic dede voel stepe en men
 schen verdrencken. **D**yc diu
 uel seide In hoe langher tyt
 heesta dyt gedaen hi ant
 worde in xx daghen. **E**nde
 hy dede desen oer slaen ende
 seide. **E**n heesta mer dus lut
 tel gedaen in soe langer tyt
Dyc derde qua en aenbeden
 en seide. **I**t was in een stat: en
 ic maecte eē knif in een brulof
 en ic dede daer voel bloets wt
 storten: en ic dede den brudegom
 doden: en ic byn comē dy dat
 te botstapen. **E**n die diuuel
 seide hem In hoe langhe heff
 tu dyt gedaen. **H**y antworde
 in tien daghen. **D**yc diuuel
 seyde en hefftu: myt meer ge
 daen bynē dus voel daghe.
 en dede slaen vā dē gheene die
 ontrent stonden. **E**n een and
 qua en seide. **I**t heb xl iaer ge
 weest in dyc woestine: en ic
 heb enen momit becoert: en ten
 leste const ickē tarme te valle
 brenghen: in oncuysheerde synē
 vlesches: doe dyt dyc diuuel
 boerde: so stont hy op vā sy

nē setel: en custen len hy nam dyc
 croone van synen hoefde en sette
 se hem opt hoefde: en dede by hem
 sytten en seide. **D**u heefs vrome
 lyt een groet dync ghedaen: en
 heefs meer ghepint dan al dyc
 anderen. **D**yt is wael naedyc
 maner dyc gregorius achterlaet.
En doe elc ghesat had wat hy ge
 daen had: so spranc een onder hē
 op en seide in hoe groter becoringe
 dat hy den bisscop andrees gebracht
 had van synē vleysche tot dier nō
 nen wert: en seide dat hy des an
 deren daghes toe vesper tyt syn her
 te daer in gehouden had. alsoe seer
 dat hy see van mynē aen haer
 rechter wanghe sloech. **D**oe riet
 hem die diuuel dat hy volbracht
 dat hy beghōnē had: dat hy een
 sonderlinghe seghe holden mocht
 onder dyc ander vā der daet. **E**n
 hy beual dat mē besien soldē wyē
 hy waer: die daer in den tēpel doef
 te ligghe. **E**n doe hē dese iode al
 te seer ontsach: en dyc quade ghe
 este dyc tot hē ghesent waeren.
 sagghen dat hy mytten cruce ghe
 segghent was: so riepen sy vā ane
 ste: we we het is een ydel vat
 mer het is gheteykent. **E**n myt
 desen getoepē so voer en weth al
 le dyc staerre van den diuelen.
En dyc iode ghinc haestelic tottē
 bisscop en hy seide hem al dat hy
 ghesien had. **D**oe dyc bisscop dyt
 hoerde soe versuchte hy seer. **E**n hy
 dede alle dyc wyue wt synē houē
 en doepē den iode. **G**regorius seit
 oec in dyalogo. dat een nōnem
 een bomgart qua: en sy sach daer
 een latulie of latuwe en begheer
 dese en at se: sonder segghen: mer

hem verborghen had onderde
 altner: en hy maecte ieghe hem
 een berispende sermoen totten
 volc. daer hy en alte seer in be
 greep: en daer mede verbolchde
 hy voel lude: om dat hy den on
 salighen man gheen ontfarme
 nisse doen en wilde: mer dat
 hy en oec sterckelic berispte
En die keyser nam eutropiū
 witter kerke: en sloech hē thoest
 af. En om menigherhande
 zake soe berispte hy voel lude
 en daer om hatene voel lude
En theophilus die bisscop vā
 alexandrie wolde johānes aff
 doen: en hy pynnder hē in te ster
 kē enē pape dre ysidorus hiet
En daer om sochte hy zake om
 hem af te doen: mer tfolc besaid
 de johānes neernstelic: om dat
 sy myt syre wonderliker lerige
 soe wael worden gheuoet. En
 johānes dwanc dre pape te
 leue: alsoe dre keerche gheordi
 niert had: en seide dat sy nyet sul
 dichen wazē te hebben eer vā
 der priestersyn: die der papē le
 uē en volghen en wilde niet al
 leen en regierde hy dre stat vā
 constantinopole: mer vā d'macht
 die hy vā den keyser had: soe or
 dimerde hy voel pūnaen daer
 omtrent mit vorsemigher wit
 te. En doe hy bekende: dat noch
 voel lude: den diuēle offerde
 soe sant hy voel clerche: en pa
 pen en dede al der afgode tem
 pel te breken. **T**e dien tyde
 was een gemmas die geboren
 was vā conaliē en in rade bar
 baun: en tyran vā allen ghe
 peynse: en hy was sonderlinge
 houerdich: mer nochtā was

hy ghemaeet meester vā de rid
 ders en hy was curiaen. **D**ese had
 de den keyser gebeden: dat hy hē
 en den syne een kerke gheue wol
 de byne der stat: doe hē dre keyser
 dat beloest had: soe bat hy johā
 nes dat hy hem een kerke gaue
 om dat hy daer mede syn wriet
 heit solde bedwighen. **M**er johā
 nes dre sterc was vā crachte en
 al ontfackē van godlike toerne
 seide. **D**e keyser en beloue hem dat
 nyet: en en ghyf dat heilighe
 den honden nyet: noch en ontfygh
 desen barbaun niet. **M**er doet ons
 beide roepen al hermelic: en dat
 wy onderlinghe seeghen solen hoer
 re: want ic sal syn tonghe soe brei
 delen: dat hy dyt nyet en sal dor
 ven moeghen heischen. **D**oe dyt
 dre keyser hoerde soe weert hy
 verblyt en des andere daghes
 riep hy se beyde. **E**n doe gemmas
 tot syne behoef eē kerke eysche
 de: soe seide hem johānes. **A**llesyns
 is dy dat gods huys open: ende
 nyemant en verbiet dy aen te
 beden. **G**emmas ic byn vā eenre
 ander wit: en ic eysche enē tēpel
 te myne en tot myre geselle be
 hoef: want ic heb voel pynen
 aen genomen: om dre ghemey
 ne drynghe vā romē: en daer om
 en is mē my dyt nyet sculdich
 te ontfackhen. **J**ohānes seide hē
Du heefs voel loen ontfackhen: die
 gaet bouē dre stride: die du noch
 hebste gedaen: du bist gemaect
 meester van den ridders: en hier
 en bouen bistu gheert mitter ere
 vā der proestie. **E**n du moetes
 merken wyre du wilneet waers
 en wyre du nu schyns: en welc
 dyn verste armoede was: en welc

nu dy guet is. En wat cleder du
te voeren droeges. En myt wat de
deren du nu vernert werdes. en
om dat derne pryne ~~myne~~ dy gro
te eere gegreue heeft. soe en wes
myt ondanckelic ieghen den ghe
nen dye dy gheert heeft. Myt
desen reden dede hy gennam zwi
ghe. En doe Johanes die stat va
constantinopolm. soe eerlic of soe
vorbarthlic regierde. Doe dye
voerseide gemas dat keyseri
ke om voer. om dat hy des da
ges myt doen en mocht. so saut
hy barbarine. dat si des nachtes
tpalaes ontfekē solden. Ende
wert openbaer vertonet hoe
Johanes dye stat behoede want
den barbarine. soe openbaerde
een groet menichte va enge
len ghevapent dye groet va
licham waren en sy verpaghe
den sie alle. En doe sy dyt hae
hew gheseyt hadde. soe had hy
groet wonder. om dat hy wiste
dat heer van den ridder was
in dye ander stede. En doe hy se
des anderē nachtes weder ghe
sant had. soe worde sy weder va
den engelen veriaghet. Ten les
ten ghinc hy selue wt. en sach
dyt wonder en vloech. En dat
hy waende dat dye ridders des
daghes hemelike hieldē. en des
nachtes waecte. En hy ghinc dar
wt en viel mit lant en woestet
al. en al die lude ontfaghen die
felheit van den barbarine. wat
die keysers had sate. Johanes beuo
len die nacht va deser wt seyn
dyngghen. En om dat hy der vy
antscip verghele had ieghe gen
nam. soe toech hy vromelike wt
ter stat. Doe gemas sach sate

Johanes betrouwe. dat hy om
dye gherechticheit had. soe voer hy
he te gemoete. En hy aufte syn oghe
en syn rechter hant. en dede sine
kynderen kussen syn voet. want
Johanes had dese dogher. dat hy
die gheen dye herde ontfienlic
waren veroetmoedichde en deed
se hem ontfien. Tot die tyden
soe rees een questie. of god ee lich
am had. En hier af verreesen stri
den en onruste. want die een sei
de een. en dye ander een ander.
En sonderlinghe worden hier in
bedrogghen simpeltre monike her
te. die seiden dat god van licham
liker gedaente waer. En theo
philus dye bisscop van alexan
duen predite in dye kerken die
gheen die seiden dat god van
menscheliker forme was. En hy
seide dat god sonder licham waer.
Doe dyt hoerden die monike
van egypten soe hiet sy haer wo
ninghen van egypten. en sy ghinc
ghen tot alexanduen. en voer
den een gheruchte ieghe theo
philu. alsoe dat sy hem pynden
doet te slaen. En doe hy dat ver
nam. soe ontfach hy hem en sa
de hem. Ic aensie v als gods an
sichte. En seiden sy. Offtu seigs
dat gods aensichte is als du ons
sies. soe ontheilighe dye boeke
dye onse vermoedemisse corruie
vs syn. En endoestu des wet. soe
salstu van ons ontfien. dat dye
keysers gheset hebben ieghen
dye rebellen. Hy seide een doet
in my gheen wreetheit. want
ic doe dat ghy wilt. en aldus
keerde hy dye monike va hem.
Myt m waren die gode monike
myt verleit. mer somighe simpe
len die om dye myne van den

ghen hem feten ieghe haer
toe
dye
vo
en
dy
si
to
g
k
g
h
n
e
c
f
p
n
t
g
r
n
e
l
t
k
t
v
C
p
e
g
s
e
h
w
m
g
r
a
s
t
w

gheloue hem setten ieghē haer
brode. die diese ongeloucheit hul
den staende. sy worde van hē ge
doet. Doe mē dyt in egypten
dede. soe was Johānes lerende
vermeert tot constantinopolim
en alle dye lude hadden. in gro
ten wonder. Mer om dat dyre ar
rianē seer gwoeden. en si kerke
buten den steden hadde. en des
saterdages soe vergaderde si in
de poerten. en oec des sonenda
ghes. en in den portale. en son
ghen alden nacht ymnē ende
antiphonē. en in dye daghe
raet soe ghynghen synydden
doer dye stat. mitten antipho
nen tot buten der stat in haer
kerke. En dyt dede sy om den
laster van den gueden kerstene
En dicwile soe songhen sy war
syn sy. die seeghen. dat die een
syn. En om dat Johānes ont
sach. dat die simpele myt dese
sanghe aen hē solē trecke. soe
ordmierte hy dat die gelouge
des nachtes. oec syn soldē in dus
danghen loue. om dat hy oec
daer mede verdonchere solde
der ongelougher weert. en dat
dye gheloughe te sterker bliue
solder. En hy maecte siluere cru
ten die mē mit tortisen droech
Doe worde dyre arrianē soe
ontstecken van hate dat si na
synen doot stonde. Op een nacht
soe weert brison der keiserinne
ghelubde enmerlinc geworpe
myt grynē steen den welke Johā
nes gheordmiert had. om dye
ymnē te singhen. En hier mede
weert dye keiser soe ghestoert
dat hy den arrianē ver boet dat
sypenbaer gheen ymnē en son

ghen. Toe den seluē tyden soe qua
tot constantinopolim seueriaen
dye bisscop van gabelen. de welke
voel ludo in werdicheide hadde
en veel baroene. en dye keiser en
dye keiserinne hadde herde lief. en
sūte Johānes ontfmicken herde
vriendelic. en doe Johānes in asien
gheuarē was. soe beual hy hē syn
kerke. mer hy en wanderde niet
ghetruwelic. mer onder tsole proces
hy hem seluē. En seraphion iohā
nes dercke. ontboet dyt Johānes
en daer seueriaen leet soe stont
seraphion myt op. en doe had
hy onweerde. en riep. en is ser
phion dye clert myt so en is xps
myt heboē in mēscheliker natu
ren. Doe Johānes dyt hoerde soe
quam hy weder en verdreef seue
riaen wt der stat als enē blasse
mierre. En dyt was dye keise
rinne seer leet. en sy dede weder
komē. en sy bat Johānes. dat hy
myt hē vrede makede. En hy en
wilde des niet doen vor. dat dye
keiserinne theodosiū hare soen set
ten op syn knyen. en bat dat hy
vrede maken wolde myt seueriaen.
Te dien seluē tyde soe verhief theo
philus die bisscop van alexandri
en in die stat diostorū enē heili
gen man. En si quamē tot con
stantinopole. om dat sy Johānes
en den prince vertellen soldē wat
hem gedaen was. en sy wolden
myt hem deelachtich wesen eer
sy dye sake bekēnē solder. nochtā
was theophilo ghetomē eē valste
nymaerre dat Johānes myt hē
ghemenstap had. en dat hy hem
raet gaf. hyt om weert soe ghe
stoert. dat hyt niet alleen en
wylde wreken. mer hy wapen

tan bar hy hem. dat hy myt hem
 bliue wilde onder dre bisscopen
Mer hy antwoorde. dat hy myt he
 myt bliue en solde. ten waer dat
 hy droscoru verdreue. en dat hy
 syn consent screue. onder die ver
 doenemisse van origenes boeke
En om dat iohanes dit niet doen
 en wolde. soe quame iohanes by
 ande en beroerde epiphanius ve
 ghen iohes **E**n dar om verdoemde
 ephyphanius origenes boeke. en
 droscoru oet. en hy begonste quat
 va iohanes te spreke als de serbe
 saudder. en iohes ontboet he **D**u
 heues voel gedaen ieghe dre sta
 tute **E** piphani **I**erst dattu ordi
 ne makes in my kerke sonder
 myne wille. en daer na dattu in
 myn kerke. va dre properre macht
 gods ambocht hebste gedaen. **E**n
 echt dattu dy dar af ontsuldichf
 te. en nu weder om dattu in dre
 selue betrouste **E**n hier om heb
 ic my bedwonghe. om datt on
 der ifolt gheen gheruchte risen
 en solde. en dattu hier af myt be
 anxt werre **D**oe epiphanius
 dit hoerde. soe voer hy en wech
En doe hy weder te cyperis vare
 solde. soe ontboet hy iohanes **I**c
 hoy dattu myt bisscop sterue en
 salste. en hy ontboet he wed. du
 en salst niet wed come in dylant
En dat ghesaede alsoe. wat epipha
 nius sterf in de wech. en na luttel
 tute wert iohanes ghedoemt in
 ellende. en daer sterf hy **T**ot des
 epiphanius graf die soe heilich was
 soe worde die diuiele verdreuen
 want hy was ee man seer liberal
 ieghe dre armen. **D**oe hy operne
 dach al syn gelt ghedeile had. soe
 qua een haestelic. en brachyte ep

ne grote sac vol geldes. en ghinc
 een wech **E**n me en wiste myt
 waer hy qua. of werwert hy ghinc
Somighe arme waren die epipha
 niu bedrieghen wilden. om dat hy
 hem myt gheue solde **E**n die een
 ghinc op die eerde neder ligghen
 en een and stont op he en bescreide
 als of hy doot had gheueest. en hy
 bedaghede seer dat hy myt en had
 daer mede dat hy en graue mocht
En epiphanius qua dan toe gaende
 en bat dat hy in ruste slape moste
 en hy gaf hem. daer mede hy en
 grauen solde. en hy troeste dre man
 en ghinc en wech **E**n dese man
 siet sine geselle. en seide stant op
 laet ons hē hude werfapē myt
 dynre pyne. en doe hy dicwile star
 en hy ghewaer wert. dat hy doet
 was. soe liep hy tot epyphaniū.
 ende seide hem. wat he gheschiet
 was. en bat hem dat hy en vwer
 ken wolde **E**n epyphanius troef
 ten vriendelic. mer nochtāen wol
 de hys myt verwecke. om dat me
 myt lichte gods knechte bespot
 ten en solde **E**n doe epyphanius
 en wech genaren wath. soe seide
 me iohanes dat eudoria dre key
 serine epyphaniū ic he he ghe
 porret had **E**n hy wert ontfreke
 myt toerne also hy plach en dede
 een sermone totte volcke. en dan
 in so lasterde hy alle vrouwe. en
 alt volc wiste wael dat hy dyt
 sermoen dede ieghe dre keyseri
 ne **D**oe dyt dre keyserine vstont
 soe bedaghede se haer ieghe den
 keyser. en seide dat hy laster dre
 haer ghedaen was. dat hy alte
 mael opten keyser viel. **H**yr om
 wert dre keyser ieghe iohes ghe
 stoert. en hy beual dat me enen
 sent hielde. **H**yr om soe vergader

hy seyde laet ons ierst onse lie
uen here beden. Ende doe hy
beedde. soe gaf hy synē gheest
staphants. **Johānes** was een par
lic lerende. Te dien tyden was
neuen sophyen kerk gheset. eē
siluere beelde myt ernnen man
tel omhanghē in eudoria der
kerseynen ere. En daer pla
ghen die ridders en dre baroe
no haer openbaer spil te doen.
Ende dyt was iohes herde
leet. om dat hy sach. dat dyt
was veghen dat recht vander
kerken. en echter soe wapen
de hy syn tonghe als hy plach.
En als hy den princen ghebede
solde hebben dat hy hem vā sulke
spelen wachten solde. soe en dede
hys niet. mer hy lasterde myt
synre felre sprake die gheen die
dyt deden doen. En dre kersey
ne nam oer dyt tot haren laster
en pijnde haer echter dat me ie
ghen iohes enē zeent holde sol
de. Doe des iohānes ghewaer
wert soe predicte hy ieghe haer
alte lesterliken omelie die ald⁹
beghmt **Kursus herodias vesa**
mit kursus que turbatur zc. En
hyer mede wert dre kerseyne
noch gramet. en een die iohes
doeden d'wilde wert vā dē volc
gheuaen. en men leuede ten or
del. mer die praest verloeste. soe
dat mēnē niet enddeden. En een
pape knape liep op iohes en
pijnde hem te doeden. en doe en
een hielt. soe sloech hy den ghe
nen die en hielt. en enē andere
dye by hem stont. Doe wert
daer een gheroept. en dner qua
men voel lude toe gheloepen

124
ende doe doede. voel hier. En van
dien tyde. soe waectet volc iohan
nes. ende besetten syn huys dages
endo nachtes. En byder kersey
nen tude soe vergaderde die bis
stopen te constantinopole. en iohā
nes verraders begonsten stercke
lic te wroeghen. En doe kerstdach
quam soe geboet dre kersey iohā
nes en dede hy syn misdade van
hem niet. soe en soelde hy mythe
gheen ghemeeensamheit hebben.
En dre bissopen en vonden ieghe
hem anders niet. sonder dat hy
was gaen sitten in des bissops
setel. sonder dat ordel van den
vaet. na dien dat hy weder ghe
keert was wt der ellenden. en
aldus soe verwysden si en echter.
Daer nae doot paesschen neke
de. soe ontboet hem dre kersey
dat hy myt hem in dre kerke
niet syn en mochte. om datten
twe rade verwijst hadde. hy
om bleef iohānes ledich. en en
ghinc in dre kerke niet. en die
gheen dre myt iohānes waren
die hiet me iohāntey. Hy na
dede die kersey iohānes wt der
stat verdruuen. en hy dede ter el
lenden voeren. in een deryn stede
kyn. daert eynde van den roem
schen rike wt ghinc. en dat was
byden fallen barbarinē lande
mer onse lieue here en liet synē
ghetrouwen knecht niet lange
in dat lant wonē. Doe dyt inno
centius die paes horde. soe ver
droech hyt zwaerlic. en om dat
hy wolde enē ghemeynē niet
houden soe streef hy der dergien
van constantinopole. dat si me
mant na iohes ordmieren en
solde. En als iohes dus ghe
moeyt van den langhē weghe

en seer ghetorment was van
hoeft zweren: en hy hde moeste
dye onuerdrachlike hette der
sommen soe voer hy tot gode wt
te commane. **O**p den xij dach
van der maent die september
hiet. **E**n doe hy doet was soe
viel te constantinopolim: en dan
om trent alte groten haghel.
En al dye luide seiden dattet
god dede van gramscap: om dat
iohes onrechtelic veruyst was
En dyt was ghelouelic ghe
proeft mytter keiserijne doot
Want opten dach van den ha
ghel soe sterf sy. **E**n doe iohan
nes dese leu van al der eerde
doot was: soe en wolde dye bys
sopen van oest gheens syns ghe
menstap hebben mitten bisco
pen van weest: voer dat syn hei
lighe naem ghestreue was mit
ten bissopen die voer he ware
mer theodosius des werseiden
archadius soen welc theodosius
een goet kersten was: die syns
olden vaders naem had in doeth
den. hy dede des leuis reliquie
ouer brenghen in dye comclike
stat. in die maent die ianna
rius hiet. **E**n thoede volc ginc
hem te ghemoete myt tortisen
ende myt lampen. **E**n theodo
sius aenbede oetmoedelic syn
reliquien: en bat he voer archa
dio en eudoria die ghewonen
hadden: dat hyt hem verghe
uen wolde: dat sy onwittelic ie
ghen hem misdaen hadden.
Dese theodosius was alte goe
dertieren: want hy en doemde
nyement ter doot wat hy ieghe
hem misdede. **W**ant hy seide of

ic dye doede weder leuende mocht
te maken. **S**yn hof schein een
cloester hy dede mitten en laudes
en hy las heilighe boeke. **E**n hy
had een wyf die eudoria hiet
die euachio in versen voel poeten
en maecte. **E**n si had een doch
ter van hem die eudoria hiet
die hy te wun gaf valenciaen
den hy keiser had gemaect. **D**us
al ghetoghe ve hystoria tri
perita. **I**nt Jar ons heren. m.
lxxx. soe sterf. **u. u.**
Dyt boec hoert te ketwich int
suster huys bynen Essen. ghe
eyndet op. xi. **I**nsfern auent
Int Jar ons heren. m. lxxv.
gracias. **u. u.** bydt vordeschi.

die hystorie sante
van den stryde
die boeke geest geyn
had o door mede toe be
die heilighe
man Alfonso
was een
Caplaen
die apen
baert ons
die groter begerten die
der veruulder woeste
was die dach in den lan
die egypte is en leget
in alexanderen een dach
der dach der eusebeler
men wassen dan syn noch
vanden van der regule
die dach van machjar
die vol monster van
die onder welken mony
die vergoemde heli
vader vant legenden
die heilige vaders i vole
in monygherley toe maal
vanden boeken in welken
die gheueu vol won
te verben vanden leuen
in der leren der heilig
die die hys noch toe tot
die nye komen en syn
vellen he vole wt
die en aue satte toe
die van boeken haldende
die van den wonder
die onghelucken sryde
die die heilige sante Antho
die voer tegen den boeke
die in hem toe veruoyne